

AQUILA

MAGYAR MADÁRTANI INTÉZET
A NÖVÉNYVÉDELMI KUTATÓINTÉZET
MADÁRTANI OSZTÁLYA ÉVKÖNYVE
ЕЖЕГОДНИК ВЕНГЕРСКОГО ОРНИТОЛО-
ГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

SZERKESZTŐ — EDITOR
DR. VERTSE ALBERT

РЕДАКТОР:
Д-Р АЛЬБЕРТ ВЕРЧЕ

LI — LIV. BUDAPEST 1944 — 47

4656
V. 51-58
Birds

AQUILA

MAGYAR MADÁRTANI INTÉZET

ANÖVÉNYVÉDELMI KUTATÓINTÉZET MADÁRTANI OSZTÁLYA
ÉVKÖNYVE

ЕЖЕГОДНИК ОРНИТОЛОГИЧЕСКОГО ОТДЕЛА
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ИНСТИТУТА ДЛЯ ОХРАНЫ РАСТЕНИЙ
YEARBOOK OF THE HUNGARIAN INSTITUTE OF ORNITHOLOGY

Megindította:
HERMAN OTTÓ

Szerkeszti:
Dr. VERTSE ALBERT

Основывал:
ОТТО ГЕРМАН

Редактор:
Д-р АЛЬБЕРТ ВЕРЧЕ

Founded by
OTTO HERMAN

Editor
Dr. A. VERTSE

1944—1947

14 táblával és 4 szövegábrával
С 14 таблицами и 4 рисунками к тексту
With 14 Plates and with 4 Figures

LI—LIV. évfolyam Том: 51—54. Volume 51—54

A MAGYAR MADÁRTANI INTÉZET KIADVÁNYA
ИЗДАНИЕ ВЕНГЕРСКОГО ОРНИТОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
EDITION OF THE HUNGARIAN INSTITUTE OF ORNITHOLOGY

Kiadatott 1950 november havában.

Изданно в ноябре 1950 года.

Edited in November 1950.

Megjelenik 600 példányban.

В 600 экземплярах.

Issued in 600 Exemplares.

Angolra és oroszra fordította Szemere Zoltán.

Русский и английский переводы от Золтана Семере.

English and russian translation by Z. Szemere.

Helyesbítés: — Поправка:

Az Aquila L. (1943) évfolyama 1944. december havában jelent meg.

50-том „Aquila“ печатался в декабре 1944 года.

The Volume 50. (1943) of the Aquila is issued in december 1944.

СОДЕРЖАНИЕ

	стр.
Берецк, П., Птичий мир района озера Фехерто при городе Сегед.....	79—80
Верче Альберт: Вступительная речь	9
Кеве, А., Фламинго в Венгрии	129
Мюллер, Г., Перелёт журавлей в комитате Бихар с осени 1946 года до весны 1948 года	127
Надь, Л., Новейшие орнитологические наблюдения на Хортобаде	94

СПИСОК ТАБЛИЦ

I. Ходулочник поворачивает свои яйца. Шилоклювка при затопленном гнезде	8—9
II. Морской зуек готовится к сидению на яйцах. Несколько суточный птенец зуета нагибается в ломочке почвы	14—15
III. Чибис готовится к сидению на яйцах. Травник чинит шатёр своего гнезда	20—21
IV. Обыкновенная чайка защищает своё гнездо. Черная крачка на своем гнезде	26—29
V. Малая крачка поправляет свой яйца. Гнездо обыкновенной крачки на верхушке оставленной засады	42—43
VI. Большой веретенник на своём гнезде. Камышевая овсянка защищает своих птенцов от разгара солнца	48—49
VII. Авдотки при своем гнезде. Полевой жаворонок кормит птенцов	54—55
VIII. Обыкновенная малая выпь при своём гнезде. Строится гнездо обыкновенного ремеза	56—57
IX. Гнездо сорой утки. Яйца обыкновенной кряквы и черного турлана складываемые вместе	64—65
X. Гнездо поручейника. Гнездо белошекой крачки	70—71
XI. Большая белая цапля	96—97
XII. Борба двух птенцов кукушки во время „выношения“	100—101
XIII. Отдыхающая стая журавлей	124—125
XIV. Самец балобана перед гнездом	164—165

СПИСОК КАРТИН

1. Снимка озера „Фехерто“ с самолета	52
2. Дерево с бакланами в „Кишбалатоне“	160
3. Малые белые цапли над колонией гнезд	162
4. Гнезда воронов	170

DEC 11 1951

TARTALOM

AGÁRDI EDE: Feketególya előfordulása a Mecsekhegységben	163
— — Kerecsensólyom fészkelése a Mecsekhegységben	164
— — A törpesas fészkelése a Mecsekben	165
— — Vörösbegy fészkeben 12 tojás	174—175
BARTHOS GYULA: Daru-vonulás a Dunántúlon	157
BARTHOS TIBOR: Hollók újabb megjelenése Somogy megyében	170
BEKE ÖDÖN: A magyar madárnevekről	152—155
BENSON LAJOS: Kékvércse-vonulás Székelyföldön	164—165
BERETZK PÉTER: A szegedi Fehértó madárvilága	51
— — Albinó vadlúd	159
— — Kislilikek tömeges megjelenése 1945 őszén a szegedi Fehértavon	160—161
— — Hajnalmadár Szegeden és környékén	168
BETHLENFALVY ERNŐ: Madártani adatok a Szepességből	171—172
BODNAR BERTALAN: Adatok Hódmezővásárhely madárvilágához	173—174
BREUER GYÖRGY: Darvak őszi pihenője a Fertő partján	157
— — A csüllő a Fertő mellett	158
— — Gyurgyalagok sopronmegyei fészkelése	167
CSABA JÓZSEF: Nagypirók előfordulása Magyarországon	168
— — Pásztormadár Zala megyében	169
CSORNAI RICHÁRD: A halványgeze terjeszkedése	157
— — Madártani hírek a Bácskából	173
CSÖRGEY TITUS: Vönöczky-Schenk Jakab	42—44
DANDL JÓZSEF: A délihanthadár előfordulása Budapest környékén	156
— — A bajszosármány előfordulása Budapest környékén	168
DARNAY (DORNYAY) BÉLA: Néhány régi madártani adat a Balatonról	177
— — — Balatonszentgyörgy halászcéhének 1826. évi kötelezettsége a „kótyag-madarakra” nézve	177—178
DORNING HENRIK: A balkáni fakopáncs fészkelése Budapesten	113
ERDŐS LÁSZLÓ: A kalandrapacsirta új faj a magyar faunában	155—156
FESTETICS ANTAL: Közeli madárfészkek	175
FINKERNAGEL KARL: A havascsókából kultúrmadár lesz	169
GERÉBY GYÖRGY: Madártani megfigyelések Pécs környékén	174
GYÖKÉR JÓZSEF: A kékesörű réce fészkelése Kiskőrös határában	161
GYÖRFFY ISTVÁN: A szirtisas a Kárpátokban és a Mátrában	165—166
HACHLER, E.: Császármadár a Kárpátok medencéjében	81
HEGYMEGHY DEZSŐ: Háborús madárfészkek	174
HOFFMANN SANDOR: Az erdei szalonka fiahordása	175
KELLER OSZKÁR: Csigaforgató a Balatonnál	156—157
KEVE ANDRÁS: Vasvári Miklós	45—48
KEVE ANDRÁS—LÉVAY FERENC: Bevezető szó Molnár Béla „A kakuk a magyar Alföldön” című dolgozatához	99—100
KEVE ANDRÁS: A balkánigerle újabb térfoglalása és újabb adatok ökológiájához	116—121
— — Flamingó Magyarországon	127—128
— — Az 1946. évi baromfipusztulás madártani tanulságai	149—151
— — Vékonycsőrű víztaposó, lócsér és pehelyréce a kisbalatoni rezervátum területén	158
— — Újabb fészkelőfajok a Kisbalatonban	159—160
— — Gólya-megfigyelések	163
— — Balkánifakopáncs a Dunántúlon	166—167
— — Bubos pacsirta és a háború	167—168
— — A fenyőrigó gyakori fészkelése Galiciában	168—169
KOHL ISTVÁN: Kiskócsag Erdélyben	163
— — Fakókeselyű Biharban	166
— — Szászrégen vidékének bagoly-faunája	166
— — Adatok a Kelemen-havasokból	172
KOENIG OTTÓ: Az osztrák Fertő-tó a második világháború után	95—96
LÉVAY FERENC: lásd KEVE	99—100
LINTIA DENES: Madártani hírek a Bánátból	172—173
LITTAHORSKY ANTAL: Lócsérek a Dunán Fehértemplomtól délre	158
— — Kerecsensólymok a Fehértemplomtól délkeletre fekvő Dunaszigeteken	164
MANNSBERG, A.: A Streptopelia d. decaoto Friv. előfordulása Erdélyben	159
MERÁN FERENC: Madártani megfigyelések a Vértesben	163—164
MÉSZÁROS G. LÁSZLÓ: Hattyúk Ozora határában	159
MOLNÁR BÉLA: A kakuk a magyar Alföldön	99
— — A balkánifakopáncs Szarvason	166
MOLNÁR LAJOS: A gyurgyalag Kőrmend határában	167
MURAY ROBERT: Halványgeze Újpesten	157
— — Balkánifakopáncs fészkelése Budapest határában	166
MÜLLER GEZA: Daruvonulás Biharban 1946 őszétől 1948 tavaszáig	122—125
— — Ölyvek pusztulása Biharban 1946/47. év telén	176
NAGY GYULA: Délihanthadár a Mátrában	156
— — Erdeipinty földön fészkel	175
— — A szarvasbogár mint fácskántaplálék	175—176
NAGY LÁSZLÓ: Újabb madártani megfigyelések a Hortobágyon	87—90
PÁTKAI IMRE: Háromujjúcsüllő Budapesten	158
— — Vékonycsőrű víztaposó a Velencei-tavon	158
— — A Magyar Madártani Intézet márványosréceje	161
— — Az üstökösreце lazacos színezete	161
— — Hajnalmadár Budapesten	168
— — Havasiszürkebegy Budapesten	169
PÉTERFAY JÓZSEF: Természetes elszaporítás a jövő vadgazdaságban	132—141

POVÁZSAY LÁSZLÓ: A mezeipacsirta fészkealjzámanak rendszeressége	174
RADVÁNYI OTTÓ: Madártani jegyzetek Hegyaljavidékéről	171
SÁGHY ANTAL: Fehérfarkúölyv a Gerecse-hegységben	165
SASSI MORIZ: Megállja-e Touit purpurata viridiceps Chapman a helyét?	155
SCHENK HENRIK: Vándormadarak elszerecsétlenülése	176—177
SOVÁGO MIHÁLY: A gyöngybagoly elszaporodása Hajdúböszörményben	166
SÖREGI JÁNOS: Örvöslúd a Hortobágyon	161
STERBETZ ISTVÁN: Adatok a kiskócsag és üstökösgém algyői fészkeléséről	162
STUDINKA LÁSZLÓ: Üstökösrecék Győr megyében	161
— Gatyásölyv nyári előfordulása	165
SZEMERE LÁSZLÓ: A nyárilúd költése Bezdánánál	159
— Kiskócsagok a Bácskában	163
— Zombor város madarai	173
— Rétság kígyózsákmánya	176
SZEMERE ZOLTÁN: Orosz könyvismertetés	202—207
SZIGETI KÁLMÁN: Szélesfarkú halfarkas az Alföldön	158
SZOMJAS LÁSZLÓ: Szokatlan fészkelők a Közép-Tiszánál	170
SZÖCS JÓZSEF: Időszakos madárvendégek a budapesti Mártonhegyen	129—132
— Rendellenes tojások nyaktekeres-fészkekben	174
TAPFER DEZSŐ: A füleskuvik fészkelése Bodajkon	166
TILL GERGELY: Gatyáskuvik Budapest környékén	166
TOMASZ JENŐ: A nagyfakopáncs fészkekrablásáról	175
TÓTH JÓZSEF: Rózsásgödény Baranyában	159
TURCEK FRANTISEK: Madártani hírek Nyugat-Szlovenszkból	171
VASVÁRI MIKLÓS: A patkányfejű pocok mint madártáplálék	85
VERTSE ALBERT: Beköszöntő	9—29
— Szarkák tömeges éjtszakázása nádasban	169
VIDA ISTVÁN: Holló fészkelése Csanádban	170
WEISZ TIBOR: Héja mint dögevő madár	176
ZSEBŐK ZOLTÁN: Jegessirály a Szernye-mocsár vidékén	158
Kisebb közlemények	155—178
In memoriam	207—213
Personalia	213—214
Index Alphabeticus Avium	216—221

TÁBLÁK JEGYZÉKE

I. Gólyatöcs tojásforgatás közben Gulipán elöntött fészeknél	8—9
II. Széki lile kotláshoz készülődik Talajmélyedésbe meglapuló párnapos széki lile fióka	14—15
III. Bibic költéshez készülődik Piroslábú cankó fészke-sátrát igazítja	20—21
IV. Dankasirály a fészket védi Kormos szerkő a fészken	28—29
V. Kiscsér tojásait igazgatja Küszvágócsér fészke elhagyott leshely tetején	42—43
VI. Nagy goda a fészken A nap tűző heve ellen fiait védő nádísármány	48—49
VII. Ugartyúk fészkeknél Etető mezeipacsirta	54—55
VIII. Pocgém fészkenél Függőcinege készülő fészke	56—57
IX. Kendermagos réce fészke Tökés és cigány réce összetojt fészkealja	64—65
X. Tavi cankó fészke Fattyuszerkő fészke	70—71
XI. Nagyköcsag	96—97
XII. Két kakukfióka küzdelme „kihordás” közben	100—101
XIII. Pihenő darucsapat	124—125
XIV. Kerecsensólyom himje a fészke előtt	164—165

KÉPEK JEGYZÉKE

1. A Fehértó légi felvétele	52
2. Kárókatónás fa a Kisbalatonban	160
3. Kiskócsagok a fészkeztelep felett	162
4. Hollófészkek	170

CONTENTS

AGÁRDI, E., Black-stork's occurrence in the Mountain-Mecsek	186
— — The Saker-Falcon breeding in the Mountain-Mecsek	186—187
— — Booted-Eagle breeding in the Mountain-Mecsek	187—188
— — Twelve eggs in a robin-nest	198
BARTHOS, J., Crane-migration on Trans-Danubia	180
BARTHOS, T., Ravens seen again in the county Somogy	193—194
BEKE, E., On some hungarian vernacular Bird-Names	152—155
BENSON, L., Migration Red-footed Falcon on the Széklerland	187
BERETZK, P., The Avifauna of the Fehértó near the town Szeged	51—80
— — Wild-geese albino	183
— — Lesser white-fronted goose in great number on the Lake "Fehértó" near Szeged	183—184
— — Wall-creeper in the town Szeged and its environs	191
BETHLENFALVY E., Ornithological data from Szepes	195
BODNÁR B., Data to the avifauna of the town Hódmezővásárhely	196—197
BREUER, G., Cranes taking an autumn-rest on the shore of the Lake Fertő	180
— — Kittiwake at the Lake Fertő	181
— — Bee-eater breeding in the county Sopron	190—191
CSABA, J., The occurrence of the Pine-Grosbeak in Hungary	192
— — Rose-coloured Starling in the county Zala	193
CSORNAI, R., The extension of the Pale-Warbler	180
— — Ornithological news from the Bácska	196
CSÖRGEY, T., James Vönöczky-Schenk	44—45
DANDL, J., The occurrence of the eastern black-eared wheater in the environs of Budapest	179
— — The occurrence of the Rock-bunting in the environs of Budapest	192
DARNAY (DORNYAI), B., Some old ornithological data from the Balaton	201
— — The obligation of the fishing-corporation of Balatonszentgyörgy according the "Egret-birds" from the year 1826	201—202
DORNING, H., Das weitere Vorrücken des Blutspechtes in Ungarn	113—115
ERDŐS, L., Calander-Lark a new species in the Hungarian Fauna	178—179
FESTETICS, A., Bird-nests near each-other	198
FINKERNAGEL, K., Die Alpendohle wird Kulturvogel	193
GERÉBY, G., Ornithological observations in the environs of Pécs	197
GYÖKÉR, J., Ruddy-duck nesting in the environs of Kiskőrös	184—185
GYÖRFY, ST., The Golden-eagle in the Carpathes and in the Mountain-Mátra	188
HACHLER, E.: A new local race of the Hazel-Grouse	82—84
HEGYMEGHY, D., Wartime nests	197
HOFFMANN, A., Woodcock carrying its chickens	198—199
KELLER, O., Oyster-catcher at the Lake Balaton	179
KEVE, A., Dr. Nicholas Vasvári	48—51
KEVE, A.—LÉVAY, F., Introduction to B. Molnár, The Cuckoo in the Hungarian Plain	99—100
Keve, A., Further notes on the range-increasing and oecology of the Indian ring-dove	121—122
— — Flamingos in Hungary	128
— — Ornithological Results on the Poultry-Pest in Hungary in the Year 1946	152
— — Red-necked phalarope, Caspian tern and Common eider on the reservate of Kisbalaton	181—182
— — New nesting species on the Lake Kisbalaton	182—183
— — Observations on Storks	185—186
— — Syrian woodpecker in Trans-Danubia	190
— — The crested-lark and the war	191
— — The Fieldfare a common breeding-bird in Galicia	192
KOHL, ST., Little egrets in Transylvania	185
— — Griffon-vulture in the county Bihar	189
— — The owl-fauna of the environs of Szászrégen	189
— — Data from the Kelemen-Alps	195—196
KÖENIG, O., Ornitologische Nachkriegsbeobachtungen am Neusiedlersee	96—98
LÉVAY, F., vide KEVE, A.	—
LINTIA, D., Ornithological news from the Bánát	196
LITTAHORSKY, A., Raubseeschwalben an der Donau südlich von Fehértemplom	181
— — Würgfalken an den Donaueinseln südöstlich von Fehértemplom	187
MANNBERG, A., Occurrence of the Streptopelia d. decaocto Friv. in Transylvania	182
MERÁN, F., Bird-observations in the Mountain-Vértes	186
MESZÁROS, G. L., Swans near Ozora	183
MOLNÁR B., The Cuckoo in the Hungarian Plain (Alföld)	100—112
— — The Syrian woodpecker in Szarvas	189—190
MOLNÁR, L., The bee-eater in the environs of Körmend	190
MURAY, R., Pale-Warbler in the town Ujpest	179—180
— — Syrian woodpecker breeding in the neighbourhood of Budapest	190
MÜLLER, G., Crane migrating in the county Bihar from autumn 1946 till autumn 1948	125—126
— — Buzzard perished in the county Bihar	200
NAGY, JULES, Eastern black-eared wheatear in the Mountain Mátra	179
— — Chaffinch breeding on the earth	198
— — Stag-beetle as food of the pheasants	199
NAGY, LADISLAS, New ornithological Observations on the Hortobágy	90—94
PÁTKAI, E., Kittiwake at Budapest	181
— — Red-necked phalarope on the Lake Velence	182
— — The specimen of Anas angustirostris of the Hungarian Institute of Ornithology	184

PÁTKAI, E., The salmon-like colour of the Red-crested porchard	184
— — Wall-creeper at Budapest	191—192
— — Alpine-accentor at Budapest	193
PÉTERFAY, J., The propagate on a natural way in the game keeping of the future	141—148
POVÁZSAY, L., The regularity of the set-number of the sky-lark	198
RADVÁNYI, O., Ornithological records from the environs of Hegyalja	194
SÁGHY, A., Buteo r. rufinus Gretzschm. in the Mountain Gerecse	188
SASSI, M., Touit purpurata viridiceps Chapman	178
SCHENK, H., Leitungsdräte und Zugvögel	200
SÓVÁGO, M., Barn-owl increasing at Hajduböszörmény	189
SÖREGI, J., Dark-brested Brent-geese on the Hortobágy	184
STERBETZ, ST., Data to the breeding of the Little egret and Squacco heron at Algyó	185
STUDINKA, L., Red-crested porchard in the county Győr	184
— — Sommer-occurrence of the Rough-legged buzzard	188
SZEMERE, L., The Grey lag-geese regularly breeder in Bácska	183
— — Little egrets in the Bácska	185
— — The town Zombor	196
— — Snake as pray of the Sea-eagle	199
SZEMERE, Z., Recent Ornithological Literature of *Sovjet	202—207
SZIGETI, K., Pomatorchine skua on the Great Hungarian Plain	181
SZOMJAS, L., Unusual breeders on the Middle-Tisza	194
SZÓCS, J., Winter-visitors at Budapest on the Mártonhegy between 1932 and 1946	132
— — Abnormal eggs in wryneck-nests	198
TAPFER, D., Scops-owl breeding at Bodajk	189
TILL, G., Tengmalm's owl in the environs of Budapest	189
TOMASZ, E., Great spotted-woodpecker robbing nest	199
TOTH, J., Roseate pelican in the Hungarian county Baranya	182
TURČEK, F., Ornithological news from West-Slovakia	194—195
VASVÁRI N.: Microtus ratticeps as food of birds	86
VERTSE, A., For welcome	29—42
— — Magpies nighting in large number in a reedbank	193
VIDA, ST., Raven breeding in the county Csanád	193
WEISZ, T., Goshawk feeding on carrion	200
ZSEBÖK, Z., Glaucous gull on the environs of the marsh "Szernye"	181
Short Notes	178—202
In Memoriam	207—213
Personalial	214—215
Index Alphabeticus Avium	216—221

LIST OF PLATES

I. Stilt turns its eggs	
The Avocet by its flooded nest	8—9
II. The Kentish Plover is going to breed	
The young of the Kentish Plover lurks hidden deep in the ground	14—15
III. The Lapwing is going to breed	
The Redshenk arranges the roof of its nest	20—21
IV. The Black-headed Gull defends its nest	
The Black-Tern on its nest	28—29
V. The Little-Tern arranges its clutch	
The nest of the Common Tern on the top of a desolated hide	42—43
VI. The Godwit on its nest	
The Reed-Bunting defends its young against the sun-shine	48—49
VII. The Stone-Curlews by their nest	
The Sky-lark feeds its young	54—55
VIII. The Little-Bittern by its nest	
The Nest of Penduline-tit during preparation	56—57
IX. The Nest of the Gadwall	
A common clutch of the Mallard and of the White-eyed Duck	64—65
X. The Nest of the Marsh-Sandpiper	
The Nest of the Whiskered-Tern	70—71
XI. Silberreiher	96—97
XII. The struggle of two Cuckoo-Nestlings in the Nest of a Great-Reedwarbler	100—101
XIII. Staying troop of cranes	124—125
XIV. Das Mänchen von Würgfalke vor seinem Horst	164—165

LIST OF FIGURES

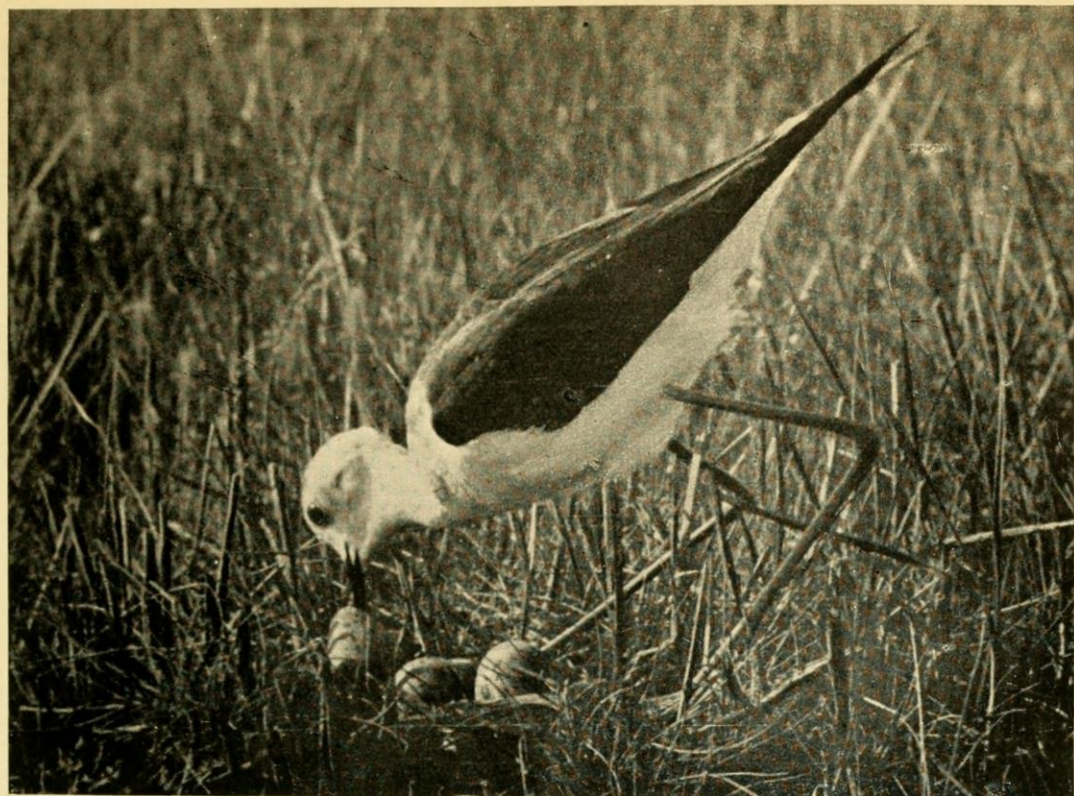
1. The view of Fehér-Lake from the Air	52
2. The Colony of Cormorants in the Marsh of Kisbalaton	160
3. The Little-Egrets over their Colony	162
4. The Nest of the Raven	170

ВСТУПИТЕЛЬНАЯ РЕЧЬ

ДР. АЛЬБЕРТ ВЕРЧЕ

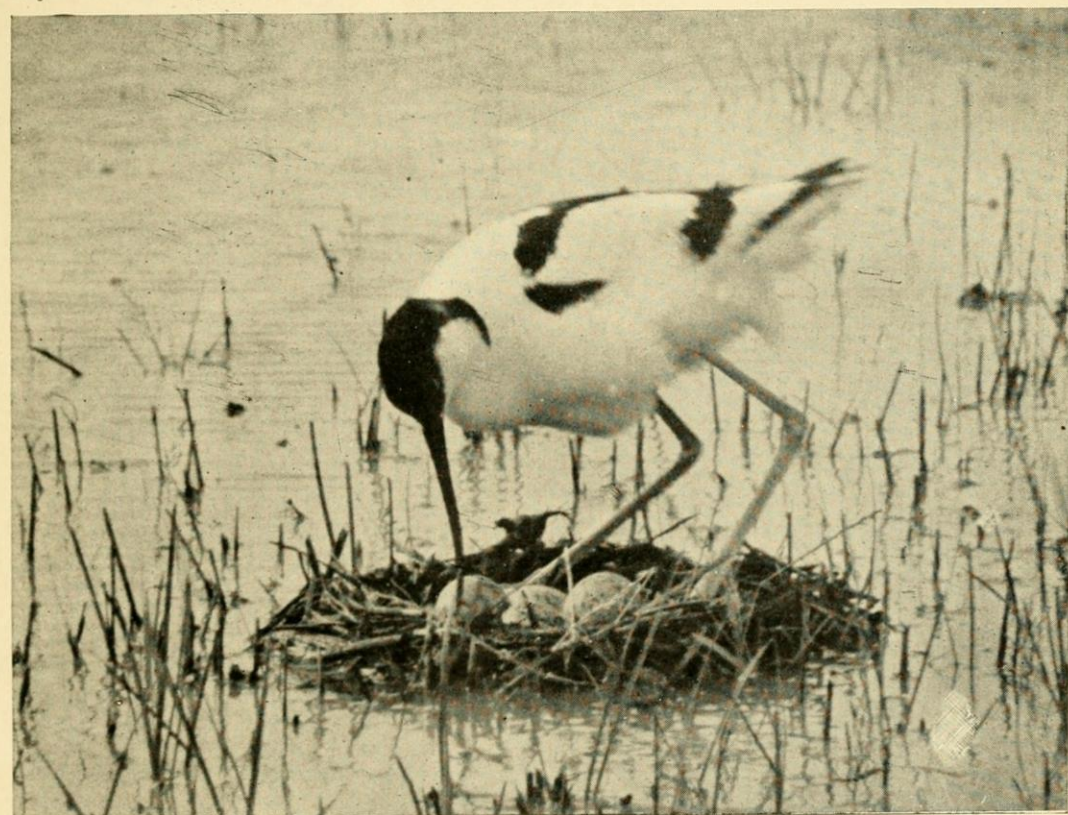
Мы выпускаем теперь 51—54 том (1944—1947 гг.) вашего ежегодника „Aquila“, как доказательство возрождения Венгерского Орнитологического Института, который в 1945 году при осаде Будапешта был совершенно уничтожен.

Тяжёлая задача передать исторические события тех критических лет, которые прошли с того времени, когда был выдан наш последний юбилейный том „Aquila“ (1943 г.). Тем более вдохновительно при печальных воспоминаниях мне идти по дороге возрождения и вновь строительства, от безнадёжного положения, которое следовало непосредственно после полного разорения — до той степени трудоспособности, которую свидетельствует выдача этого тома „Aquila“. Прошедшие годы полны свидетельств уважения и погостельной воли, за которые мы обязаны быть благодарны нашего вышестоящему учреждению: Министерству Земледелия, многочисленным руководящим местам нашей общественной жизни, публике интересующейся жизнью птиц, так в первой очереди добровольным сотрудникам венгерской птичьей науки, дружескому кругу нашего Института и иностранным походящим институтам. Эти опыты были наши важнейшие источники силы в трудных годах и та погостельная готовность делала возможным, что мы четыре года после полного уничтожения уже можем выдать новый том „Aquila“, где мы отчитываемся новейших событиях венгерского птичьего мира и птичьей науки. Да будем этот том „Aquila“ тоже символом благодарности всем тем, которые продвигали его осуществление.

Gólyatöcs tojásforgatás közben. — Stilt turns its eggs.
Ходулочник поворачивает свои яйца.

Photo Dr. P. Beretzky, 4. VI. 1938.

Gulipán elöntött fészkenél. — The Avocet by its flooded nest.
Шилоклювка при затопленной гнезде.

Photo Dr. P. Beretzky, 30. V. 1939.

BEKÖSZÖNTŐ

Írta: *Dr. Vertse Albert*

Aquila évkönyvünk 51—54. (1944—47.) évfolyamát bocsátjuk útjára, tanújelül az 1945-ben Budapest ostromakor teljesen elpusztult Madártani Intézet újjáéledésének.

Jubileumi (1943-as) Aquila-kötetünk megjelenése óta eltelt válságos évek történetéről beszámolni súlyos kötelesség, amikor a pusztulás emlékeit kell felidézni. Annál lelkesítőbb azonban az emlékek során az újjáépülés útját végigjárnom, a teljes pusztulást közvetlenül követő reménytelen állapottól a munkaképességnek addig a fokáig, amit e lapokon megjelenő Aquila-kötetünk képvisel. Ezek az évek telve vannak fölöttes hatóságunk, a demokratikus földművelésügyi kormány és közéletünk számos vezető helyéről, nem kevésbé a madárvilág iránt érdeklődő nagyközönség, elsősorban a magyar madártan önkéntes munkásai, az Intézet baráti köre részéről és a külföldi társintézetektől felénk áramló megbecsülés és segítő akarat tetteiben is kifejezésre juttatott megnyilvánulásai. Ezek a tapasztalatok voltak a küzdelmes évek alatt legfőbb erőforrásaink és ez a segítő készség tette lehetővé, hogy a teljes megsemmisülést követő ötödik évben egy új kötetben számolhatunk be a magyar madárvilág és a madártan legújabb eseményeiről. Legyen ez az Aquila-kötet a köszönet jelképe is mindazok felé, akik létrehozását elősegítették.

* * *

A Madártani Intézet 1943-ban ünnepelte fennállásának 50 éves jubileumát, a háborúra való tekintettel csendben, a nagyobb nyilvánosság teljes kizárásával. A külső megnyilatkozások tekintetében csupán azzal ünnepeltünk, hogy munkatársainkat az évforduló alkalmával körlevélben üdvöztöltük; az ünnepet jelképezte továbbá az Aquila jubiláris 50. kötete is, amely ugyanolyan terjedelemben jelent meg, mint más esztendőben négy évfolyam együttvéve. Ennek ellenére az első jubiláris dátumra, 1943. május 20-ra (ezen a napon kapott 1893-ban Herman Ottó megbízást az Intézet tervezésének elkészítésére) tömegesen érkeztek hazulról és külföldről a szerencsekívánatok. Ezek közül ma már csak emlékezetből emelhetünk ki néhányat: így az Intézet két legidősebb tiszteletbeli tagja dr. Lovassy Sándor akadémiai tanár (Keszthely) és Prof. dr. R. Ludwig Lorenz v. Liburnau (Wien) keresték fel meleg soraikkal igazgatónkat. Mindketten alapítás óta tagjai voltak Intézetünknek. Az üdvözetek sorából kiemelkedő volt a finn madártani társulat gratulációja: magyar és német nyelven nyomtatott díszoklevélen küldte

üdvözlő sorait. A horvát társintézet magyar nyelvű üdvözlő iratában kiemelte, hogy az ő alapításukat is Herman Ottó vívta ki és az eredményes együttműködés reményében köszöntenek. Üdvözlétét tolmácsolta továbbá a bajor, cseh, finn, francia, holland, német, svájci madártani társaságok, a finn Zoológus—Botanikus társaság, a finn Tudományos Akadémia, a wüeni Naturhistorisches Museum stb. Magánszemélyektől, kartársaktól is kb. ötven üdvözlő távirat és levél érkezett Ausztriából, Belgiumból, Bulgáriából, Csehországból, Dániából, Finnországból, Franciaországból, Hollandiából, Lettországból, Lengyelországból, Luxemburgból, Németországból, Svájcól, Svédországból stb. és kb. mégegyszerannyi a hazai munkatársaktól és kollégáktól. A szakajtó javarészen megemlékezett a jubileumról; a Természet-tudományi Társulat Állattani szakosztálya 1943. december havi szakülésén pedig dr. Dudich Endre professzor köszöntötte az Intézetet és méltatta fél évszázados munkásságát.

Váratlan meglepetés ért bennünket 1943. december 5-én (annak a napnak az évfordulóján, amely napon az Intézet szervezetének miniszteri jóváhagyását beiktatták), amikor a társintézetek vezetőiből, valamint vidéki és budapesti munkatársainkból álló küldöttség kereste fel Intézetünket. A küldöttség vezetője, Csiki Ernő meleg szavakkal méltatta az elmúlt ötven év munkásságát és eredményeit, majd dr. Beretzk Péter a szegedi Fehér-tónál készített madártani tárgyú remekszép filmfelvételeit és színes, valamint fekete-fehér diapozitív-felvételeit mutatta be a jelenlévők osztatlan tetszésnyilvánítása mellett. Ezzel mintegy kis házi ünnepséget rendeztek számunkra.

E szerény ünnepekről és azok dokumentumairól az Aquila 51. kötetében eredetileg részletesebben, facsimile mellékletekkel kívántunk beszámolni, egyenként mondva köszönetet az üdvözlőtekért. Ennek a kedves kötelességünknek az iratok pusztulása miatt sajnos ma már nem tudunk eleget tenni.

* * *

Az 1944. esztendő baljóslatúan kezdődött. Főnökünkön, Vönöczky-Schenk Jakab főigazgatón erőt vett régi szívbaja, mely később annyira súlyosbodott, hogy hosszú ideig szanatóriumba volt kénytelen vonulni; utána Balatonfüredre, később fiához Kőszegre ment betegszabadságra. Az Intézet iránt érzett mindenek felett álló szeretetére és munkakedvére jellemző, hogy betegsége alatt egy pillanatra sem engedte ki kezéből az Intézet irányítását, különösen az akkor sajtó alatt álló jubiléris Aquila-kötet szerkesztését és még a korrigálást is sajátkezűleg végezte el. Betegágya és Intézetünk között posta útján tartottuk a legszorosabb kapcsolatot 1944. december haváig, amikor a postaforgalom végleg elakadt.

A német megszállás után rövidesen érkeztek az Intézet tisztviselői részére a katonai behívók. Április elején távozik Keve András, majd Udvardy Miklós, végül Pátkai Imre. 1944. május elején Vasvári Miklóst kényszernyugdíjazzák és rövidesen munkaszolgálatra elhurcolják.

A légitombázások kiterjedése és sűrűsödése mindjobban erősíti bennünk az intézeti értékek biztonságbahelyezésének gondolatát. A megmentésre vonatkozó különböző elgondolásaink, terveink azonban a felsőbb intéző körök érzéketlenségén, látható zavarodottságán, de főleg a megfelelő költségek hiányában eleve megbuktak, így csupán arra szorítkoztunk, hogy könyvtárunk és gyűjteménytárgyaink legértékesebb darabjait a főépület második emeletén lévő intézeti helyiségekből az alagsorban lévő egyik

raktárhelyiségünkben összezsúfoltuk. Sajnos már arra sem volt mód, hogy ennek a raktárhelyiségnek a szabadba nyíló nagyméretű ablakait befalazzassuk. Jellemző, hogy még 1944 decemberében is az intézeti épületcsoportot, de általában Budát, az akkor már elkerülhetetlen ostrom kilátásaival szemben annyira biztosnak ítélik, hogy még december 23-án is teherautószámra hordják fel Pestről az értékesebb minisztériumi irattári és felszerelési anyagot. Pedig ezen a szombati napon mondanak az intézeti tisztviselők utoljára búcsút ezeknek a falaknak. Másnap az orosz előőrsök elérik az Intézet vonalát és karácsony ünnepén előtte áll meg a front. A német SS-kötelékek megszállják az épületcsoportot és védelemre rendezkednek be. Az épületcsoportot eredetileg központi fűtéssel fűtötték, ennek maradványaként jól megépített földalatti folyosók kapcsolják össze az egyes pavillonokat, kiváló erődrendszert nyújtva s az épületek védelme mögött megkezdődik a három hétig tartó harc.

A három héten át dúló, szinte szakadatlan tűzharc folyamán az intézeti épületcsoportot számtalan belövés érte, elsősorban az épületcsoport homlokterében lévő, Intézetünket is magában foglaló főépületet, mely végül is a belövések és (szemtánuk állítása szerint) német katonák szándékos gyújtogatása következtében Szilveszter estéjén kigyulladt és kb. 4—5 napig égett. A második emelet, ahol Intézetünk munkahelyiségei és gyűjteményei is voltak, teljesen elpusztult. Az első emelet és a földszint épségben maradt, kivéve azokat a helyiségeket, ahol értékes intézeti anyag volt felhalmozva, így az első emeleten lévő raktárhelyiségünk, ahol nyomtatványainkat tároltuk és a már említett alagsori helyiség, ahová könyvtárunk és gyűjteményünk értékes darabjait mentettük. Az a feltűnő jelenség, hogy a földszinten és az első emeleten kizárólag az a két helyiség égett ki, ahol muzeális értékeink, könyveink stb. voltak felhalmozva, már magában véve tanújelei a barbár gyújtogatás szándékosságának.

Intézetünk sorsa ezzel beteljesedett. Fél évszázad lelkes munkájának eredményei, a nagyhírű madártani szakkönyvtár, a feljegyzések, fényképek, eredeti rajzok, festmények, feldolgozásra váró vizsgálati anyagok tömege, a mult tudományos törekvéseit reprezentáló emlékek, a teljes magyar madárfaunát felölelő muzeális gyűjtemény teljesen megsemmisült.

* * *

Buda felszabadulása után, ahogy a polgári közlekedés szabaddá lett, azonnal felvettük hivatalos kapcsolatainkat és nekiláttunk a romeltakarítással kezdődő újjáépítő munkának. Intézetünk ekkor vezetés nélkül állott. Vönöczky-Schenk Jakab főigazgatónkát, mint arról később értesültünk, Kőszegen több ízben szívroham támadta meg és 1945. február 22-én, szívós természete felmondva a szolgálatot, csendesesen elhunyt. Vasvári Miklós főadjunktusról először csak annyit sikerült megtudnunk, hogy a nyilasok lakásáról 1944. november havában elhurcolták s csak később sikerült tragikus sorsát rekonstruálnunk. Minden valószínűség szerint a balfi internálótáborban kivégezték. Warga Kálmán igazgató Pest ostromakor aknaszilánktól súlyosan megsebesült.

A teljes pusztulás következtében beállott hontalanságunkban, amelyet elvesztett kollégáink feletti gyászunk még inkább súlyosbított, nehéz gondot okoztak Intézetünk jövőjének biztosítására irányuló erőfeszítéseink. 1945. április 4-én kelt felterjesztésünkben vettük kezünkbe az Intézet ügyeinek

vezetését. Első beadványunkban leszögeztük szervezetünk és eddigi munkásságunk történetét és újjáépítési tervezetünket. Fölöttes hatóságunk, a földművelésügyi kormány kifejezésre juttatta, hogy az Intézet folyamatos működését biztosítja. Mint mezőgazdasági kísérletügyi intézménynek feladatul írta elő, hogy az Intézet munkásságának és ügyvitelének hozzá kell idomulnia az ország mezőgazdaságának demokratikus átalakulásához és ahhoz a nemzetgazdaságunk minden munkaterületén jelentkező természetes törekvéshez, hogy megmaradt értékeinkkel az általános jólét érdekében helyesen és minél eredményesebben gazdálkodjunk. Ezzel az újjáépülés lehetősége megadatott.

Legsürgetőbb feladat volt hontalanná vált Intézetünk elhelyezése, amellyel kapcsolatban több jószándékú terv, javaslat merült fel.

Elsősorban az Erdőközpont, Szeged városa, a tihanyi Biológiai Kutatóintézet és a Nemzeti Múzeum Intézetünk elhelyezésére, illetve befogadására irányuló terveiről, konkrét javaslatairól emlékezünk meg különös hálával. Sok terv született és bukott meg ez idő alatt, míg végül Intézetünk a Mezőgazdasági Múzeumban nyert ideiglenes elhelyezést azon jogainak fenntartásával, hogy a kísérletügyi telep felépülése esetén ismét a régi székhelyünkre költözhetünk vissza.

* * *

Ebben az első időszakban, az állami apparátus kényszerű redukiójára vonatkozó tervekkel kapcsolatban, mint minden kísérletügyi intézmény, úgy bíráló alá került a Madártani Intézet gyakorlati irányú munkássága, annak gazdasági jelentősége, ilyen értelemben létjogosultsága is. Ez a kérdés könnyen válhatott Intézetünk létének vagy nemlétének sarokpontjává, mert Intézetünk pusztulásával most hiányzott a madárvilág nemzetgazdasági értékét, mezőgazdasági jelentőségét, az azzal kapcsolatban felmerülő feladatok sokrétűségét oly meggyőzően bizonyító munkaeredmények és gyűjtemények, Intézetünk mezőgazdasági irányú munkássága pedig, 50 évre visszanyúló működésében, felületes szemléletre könnyen elmosódik a tudományos szakdolgozatok látszólag elvont témái között.

Minden alkalmat megragadtunk, hogy Intézetünk tudományos és gyakorlati eredményeinek az ország határain is túlterjedő megbecsüléséről illetékeseket megfelelően tájékoztassuk. Ennek során hivatkoztunk arra, hogy a rovarirtó madarak hasznosítását célzó gyakorlati madárvédelmünk megalapozása, országos elterjedtsége, a mezőgazdaság érdekeit közvetlenül érdeklő, nemzetközi viszonylatban is forrásmunkául számító táplálkozás-vizsgálatok nagy száma, amelyek a rovarirtó madarak gazdasági hasznát, vad- és halgazdasági szempontból jelentős madárfajaink legfontosabb biológiai sajátosságait tárják fel s így a vadászati tilalmi idők alapjául is szolgálnak; a nemzetközi madárvédelem alapját képező madárvonulási vizsgálatainak eredményei, a népszerűsítő könyvek, cikkek könyvtárat kitevő sokasága alapozták meg hazánkban a madárismeret, madárszeretet és a természetvédelmi törekvések örvendetes elterjedtségét, egyben igazolják a jól végzett munka sikerét.

Ilyen értelmű sorozatos ismeretések kapcsán szükségessé vált az Intézet feladatának alapszabályszerű megszövegezése, mert Intézetünknek alapszabálya, vagy szervezeti szabályzata nincs. Ha volt, megsemmisült, annak eredeti szövegével ma már nem rendelkezünk. E hiány kiküszöbölésére az

Intézet létesítésének célját és feladatának fejlődését a következőkben összegeztük meg:

A Madártani Intézet a M. Nemzeti Múzeum keretében létesült 1893-ban M. Ornithologiai Központ néven és kezdetben az ornithographia szolgáltatásban elsősorban a madárvonulás kérdését tanulmányozta. Ahogy a rendszeres vizsgálatok a madárvilág rohamos pusztulását, ezzel kapcsolatban a rovarkárok elhatalmasodását bizonyították; majd a hasznos madarak gazdasági jelentőségének felismerése, azok mesterséges megtelepítésével elért gazdasági sikerek az Intézet munkásságának irányát szükségszerűen a mezőgazdaságot közvetlenül érdeklő oekológiai, táplálkozástani kérdések felé terelte. Magyarország kifejezett agrárjellegéből s madárvilágának gazdagságából folyólag a madárvilág és a gyakorlati mezőgazdaság egymásra utaltsága különösen szembeszökő. Az egymásra utaltság sokrétű biológiai kérdések sorozatában jelentkezik, amelyek megoldása a mezőgazdaság gyakorlati érdeke és a pusztuló madárvilág okszerű védelme szempontjából egyaránt fontosnak mutatkozik. Ezek a megfontolások indokolták az Intézetnek a Földművelésügyi Minisztérium kísérletügyi osztályába való átvételét 1901-ben. Az azóta kialakult gyakorlat szerint az Intézet feladata: a magyar föld élővilágában birtokolt, jelentős nemzeti vagyont képviselő természeti kincsünk a magyar madárvilág fenntartása és gazdasági hasznosítása érdekében a madárvilág életjelenségeinek elsősorban gazdasági vonatkozású vizsgálata, majd a vizsgálatok eredményeinek tudományos és népszerű formában való ismertetése. A vizsgálatok eredményei alapján a fölöttes kormányzat részére véleményező és tanácsadó szervként, a gazdatársadalom részére pedig minden madártani vonatkozású kérdésben mint tanácsadó, ismeretterjesztő s a madárvilág gazdasági hasznosítása érdekében propaganda-telvékenységet kifejtő intézmény működik.

* * *

Ahogy a normális élet elrendeződése megindult, úgy olyan mértékben jelentkeztek az Intézet tevékenységét megkívánó feladatok, mégpedig a jövőt illetőleg széleskörű munkakör perspektívájával, különösen a vadgazdaság területén, amit a vadgazdálkodás állami kézbe való központosítása tett számunkra lehetővé. Az első feladat is itt kínálkozott, mint a madárvédelmi szempontból létesített természetvédelmi területek kijelölésénél szükséges tanácsadás. Eredményként könyveljük el, hogy a természetvédelmi területekre vonatkozó indítványaink legjelentősebbjei valóra váltak. Intézetünk is ez alkalommal, a vadászati ügyek rendezése folyamán kapott az ostrom után első ízben szilárd talajt a lába alá a Velence-tavi és kisbalatoni állami védterületeken való kutatási és gyűjtési szabadság rendeleti úton való biztosításával. Intézetünk ezzel vízi madárvilágunk két legjelentősebb tenyésző helyén nyert szabadkezet s mintegy birtokon belül, intencióinak legmegfelelőbb módon végezheti kutatásait.

Az állami kézben központosított vadgazdaságnak a madárvilág és madártani kérdések iránt tanúsított fokozott érdeklődése hangsúlyozza a vadgazdasági vonatkozású madártani vizsgálatok művelésének szükségességét. Ez a törekvés ugyan nem újkeletű, hiszen Intézetünk munkakörébe tartozik, de rendszeresítése, széleskörű kiterjesztése sohasem volt aktuálisabb, mint napjainkban, ezért a gazdasági madártan keretében való jelentőségét részletesebben is meg kell indokolnunk:

Közvetlen tapasztalatunk, hogy a mezőgazdasági élet színterén a kultúrtájakon a madárvilág, egyes fajok kipusztulása, ritkulása, majd más fajok elszaporodása következtében fokozatos átalakuláson megy keresztül, amelyek legfontosabb okai:

1. A mezőgazdaság térhódítása, amely a természeti viszonyokat alapvetően megváltoztatja (erdőirtás, vízszabályozás, földművelés, stb.) és a folyamatos mezőgazdasági termelés, amely csak azokat a madárfajokat és ott hajlandó megtűrni, amelyek és ahol azok érdekeit nem veszélyeztetik. Az érdekellentét és érdekazonosság magva a madarak (táplálkozásukkal okozott) hasznos vagy káros tevékenysége.

2. A vadgazdálkodás és a vadászat gyakorlatával kapcsolatos részben céltudatos szelekció (hasznos vad tenyésztése, óvása, ragadozók és egyéb kártevő madarak irtása).

A gazdasági madártan főbb feladatai a fentiek szerint:

1. A mezőgazdaság térhódításának madárpusztító hatását csökkenteni, ha lehet meggátolni és a mezőgazdasági termeléssel való érdekellentét vagy érdekazonosság magvaul szolgáló táplálkozás kérdéseit gazdasági jelentősége szempontjából vizsgálva, azok eredményei alapján a madárvilág indokolt védelmét (mesterségesen is) elősegíteni.

2. A vadgazdaságnak a szárnyasvad gazdasági kiaknázására való törekvéseit a madárvilág egyetemes érdekeinek szemmeltartása mellett elősegíteni, biológiailag helyes irányba terelni.

E részleteiben egymástól alig elválasztható, egymásba folyó feladatkörök jelentőségét mérlegelve, a mezőgazdaság térhódításának tájalakító és faunaalakító hatását olyan, a mezőgazdasági kultúra terjedésével párhuzamosan fellépő, valójában törvényszerű fejlődésnek kell tekintenünk, amelynek gátat vetni nem, vagy igen erélyes eszközökkel (leglőbb esetben a gazdasági érdekek teljes kikapcsolásával), tehát csak elvétve lehet, leghatásosabban természetvédelmi területek létesítésével.

Sokkal fontosabb és módszeres gazdasági madártani vizsgálatokat megkívánó gyakorlati feladat, hogy a mezőgazdasági kultúrától túlságosan nem veszélyeztetett, abba többé-kevésbé beilleszkedni tudó, különösen a mezőgazdaságra hasznót hajtó, vagy annak érdekeit érzékenyen nem érintő madárfajok életlehetőségét és elszaporodását a mezőgazdasági élet fennálló keretein belül biztosítani tudjuk. Ezt a törekvést pedig döntő módon befolyásolja a vadgazdálkodás és vadászat célkitűzései és gyakorlata. Hiszen a vadgazdasági szempontból értékes madárfajok elszaporítására való törekvése és az ezzel kapcsolatos általános vadgazdasági rendtartás madárvilágunk jelentős részének (ha közvetve is) az elérhető legnagyobb védelmet nyújtja. Bizonyos, hogy madárvédelmi és természetvédelmi törekvéseink tulajdonképeni végrehajtója, öre, azok sikerének legfőbb letéteményese az előírt vadgazdálkodás éppen ezért törvényesen előírt köteleessége is. A vadgazdálkodásnak és a vadászatnak a kultúrtájak madárvilágára való ez a döntő jelentőségűnek mondható befolyása indokolja az Intézet munkásságának a vadgazdasági madártani vizsgálatokra való fokozott kiterjesztését és a vele való legszorosabb együttműködést.

Az eredményes vadgazdálkodás megköveteli a folyamatos kutatómunka által nyújtott megbízható alapokat. Ez a felismerés adta az impulzust vadgazdaságunk irányító szervének, az Erdőközpont Vadászati Osztályának vadgazdasági madártani vizsgálatok rendszeresítésére is, amelynek eredményeképen, részben saját hatáskörében, részben megbízásából, anyagi és

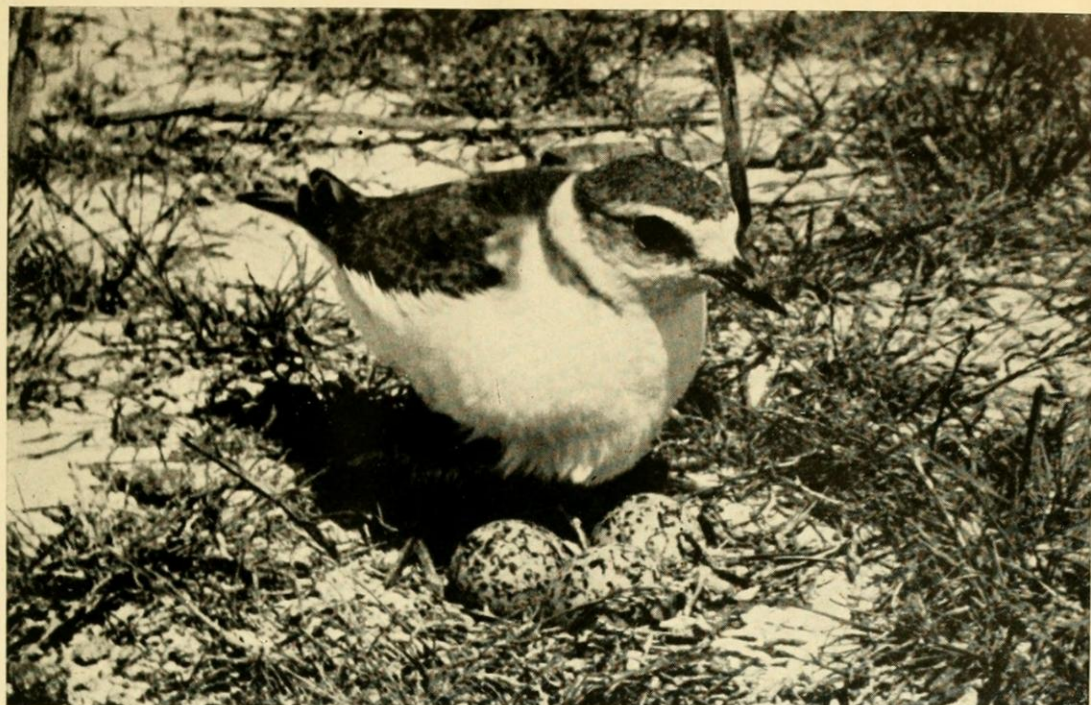
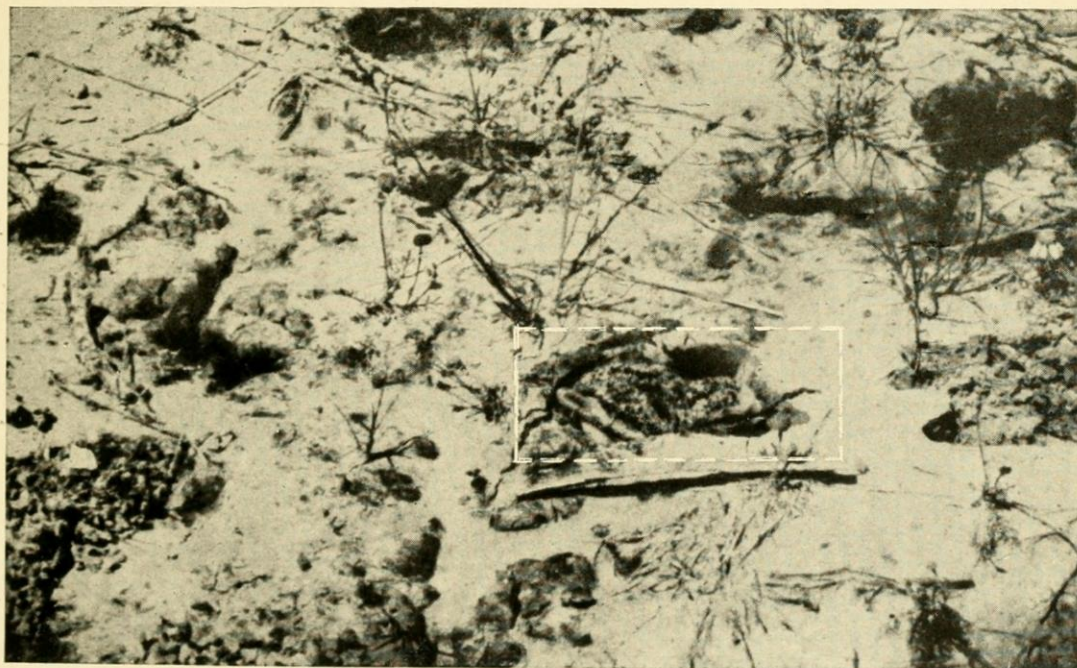

Photo Dr. P. Beretzka, 10. VI. 1940.

Széki lile kotláshoz készülődik. — The Kentish Plover is going to breed.

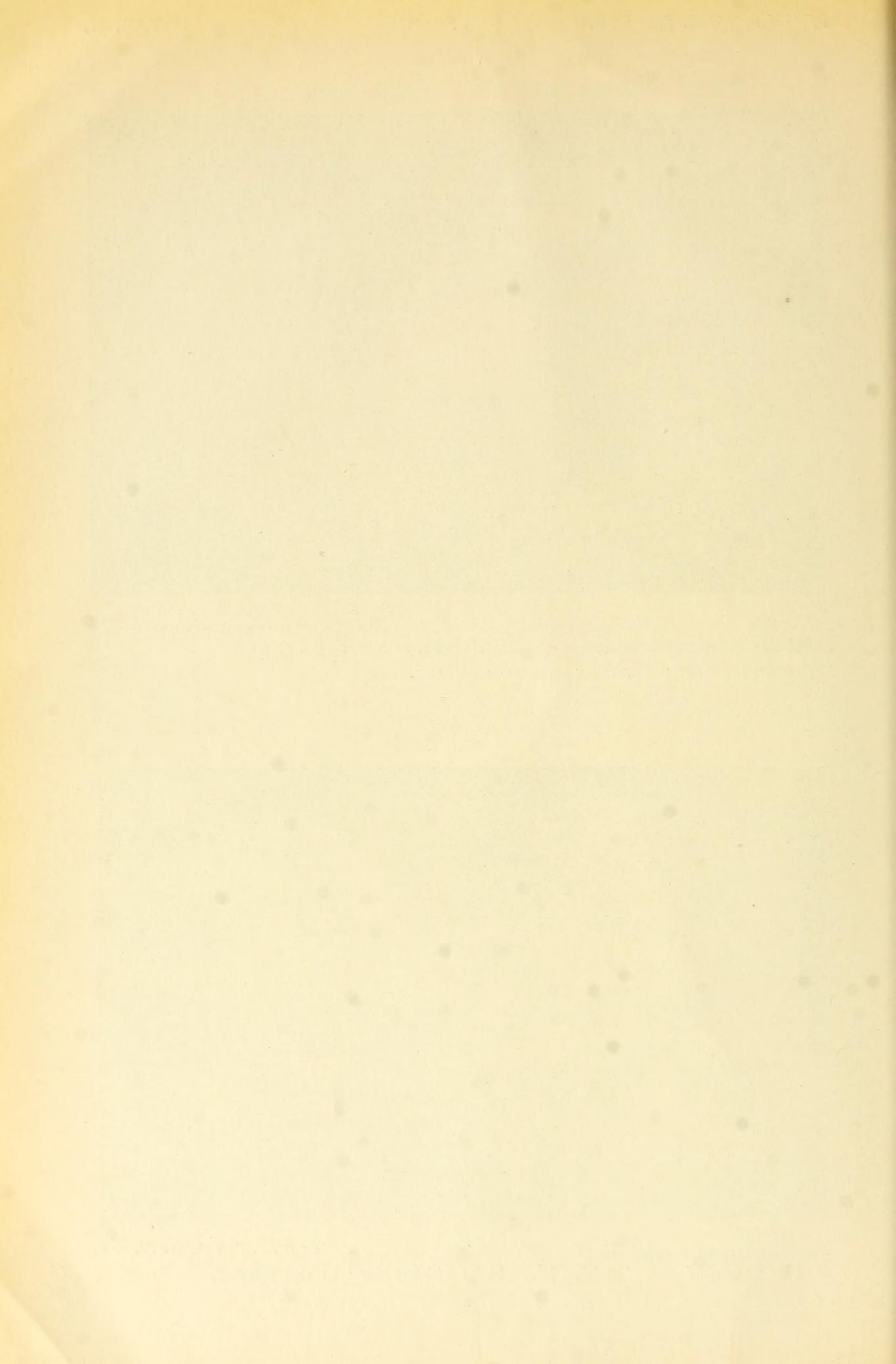
Морской зуек готовится к сидению на яйцах.

Talajmélyedésbe meglapuló párnapos széki lile fióka. — *Photo Dr. P. Beretzka, 29. VI. 1939.*

The young of the Kentish Plover lurks hidden deep in the ground.

Несколько суточный птенец зуета нагибается в ломочке почвы.

erkölcsi támogatásával megindult a fogoly, fácán, fürj, fehér gólya elterjedésére, az erdei szalonka vonulására vonatkozó páratlanul nagyszabású adatgyűjtés és az adatok folyamatos feldolgozása, a vadrécék táplálkozásvizsgálata, a pusztuló ragadozó madarak fészkelőhelyeinek természetvédelmi szempontból való kataszteri felvétele, a vadásztársaságok által lelövésre került ragadozók lábainak Intézetünkbe való beküldése és természetvédelmi érdekből való felülvizsgálata, a vadvédelmi szempontból is jelentősséggel bíró állami madártani védterületek létesítése, valamint a vadászati felügyelők és vadőrök madárismeret terén való kiképzése, stb. Ennek az utóbbi fontos célnak az érdekében tervbe vett könyvsorozat első köteteként a Nimród Kiskönyvtár kiadásában, a MÁLLERD anyagi támogatásával, 1948-ban jelent meg dr. Pátkai Imre főadjunktus könyve „Ragadozó madaraink” címen. A teljes ragadozó faunát tárgyaló határozó könyv a tudományos alaposág és a népszerű előadás szerencsés egyesítésével bizonyára jelentősen elősegíti ragadozó madaraink ismeretét és védelmük népszerűsítését.

A Kaposváron 1947-ben rendezett Országos Vadászati Kiállításon, a kiállítás rendezősege felkérésére Intézetünk is részt vett, illetve a következő, az Intézet táplálkozásvizsgálatai alapján készült szemléltető képeket, színes grafikonokat bocsátotta a kiállítás rendelkezésére: 1. Magyarországi madarak vándorútjai c., az Intézet vizsgálatainak eredményei alapján készült vonulási térkép. 2. A vetési varjú táplálkozása és mezőgazdasági jelentősége Magyarországon. 3. A fácán mezőgazdasági jelentősége Magyarországon. 4. Gémfajaink táplálkozása.

* * *

A pusztuló vízi madárvilág legjelentősebb fészkelőhelyeinek megmentése érdekében a Madártani Intézetnek mintegy harminc éve folytatott küzdelme valósult meg 1945-ben, a madárvédelmi állami védterületek kijelölésével. Meg kell azonban állapítanunk, hogy a védterületek madárvilágának a nyugalmát és a fészkelőhelyek érintetlenségét ezzel még nem sikerült kifogástalanul biztosítanunk, elsősorban a felügyeleti kérdések rendezetlensége, hiányos volta és a gazdasági igénybevétel kíméletlensége miatt. Minden reményünk megvan azonban arra, hogy ezt a kérdést is rövidesen sikerül véglegesen rendeznünk.

A Földművelésügyi Miniszter 1946. szeptember 12-én kelt 160.700/1946 V. 3. sz. rendelete a Madártani Intézetnek a védterületekre vonatkozó felügyeleti jogát a következőképpen szabályozza: „Az állami, ú. n. rezervátumok közül, amelyekben tudományos kutatást szolgáló lehetőség van madártani szempontból, a rezervátumokat két részre osztjuk. Az egyik rész egy vadászatilag teljesen tilalmazott, amely a Madártani Intézet felügyelete alatt áll és azok zavartalan megóvása érdekében saját költségvetésük terhére külön őrző személyzetet alkalmaznak. A F. M. vadászati osztálya kiköti, hogy a személy alkalmazásához a földművelésügyi miniszter hozzájárulása szükséges. Az egyes rezervátumok madártani szempontból való szétosztása tekintetében az ú. n. Dinnyési és Kisbalatoni rezervátumra vonatkozólag a Madártani Intézet előterjesztését figyelembe fogjuk venni. Az ú. n. Fehértói rezervátumon, mindaddig, amíg dr. Beretzk Péter főorvos a rezervátum kezelését saját személyében garantálja és vállalja, külön intézkedést erre vonatkozólag nem teszünk. A Madártani Intézet tisztviselői tudományos szempontból az egész rezervátum területén gyűjtéseket eszközölhetnek stb.”

A kisbalatoni védterület végleges rendezésére vonatkozó, 1946. október 2—6. között megtartott helyszíni szemlén, a Madártani Intézet, valamint az érdekelt résztvevők javaslata alapján hozott elvi megállapodás rövid tartalma a következő: „A Madártani Intézet a védterület határain belül egy lehetőleg minden emberi beavatkozástól mentes, a fészektelepeket magában foglaló területet, ú. n. szanktuáriumot jelöl ki. Ezt a területet egy kb. 5 m széles nádvágással kell körülkeríteni, hogy nádégéskor a tűz oda át ne terjedhessen. A szanktuárium területén belül a nádvágás, sás-, gyékény- és fűzveszőszedés, nádégetés, kaszálás, vadászat, halászat és járás-kelés minden időben tilos. Egész kivételesen, a fenti rendelet alapján a Madártani Intézet végezhet benne gyűjtéseket. A szanktuárium az Orsz. Természetvédelmi Tanács által már kijelölt, mintegy 2435 kat. hold kiterjedésű természetvédelmi területnek a közepén fekszik. A természetvédelmi területet körülöleli az ú. n. vadászati rezervátum, amelynek kiterjedése kb. 8500 kat. hold. Tehát a természetvédelem ügye, kívülről kezdve, az állami tulajdonban lévő vadászati rezervátum, majd a természetvédelmi terület és legbelül a Madártani Intézet felügyelete alatt álló szanktuárium kijelölése által mind fokozottabb mértékben van biztosítva.“

Kisbalatoni kócsagőrünket, Gulyás József volt balatoni halászmestert, ki 1924 óta állott Intézetünk alkalmazásában, súlyos rokkantságára való tekintettel a F. M. 1947-ben nyugállományba helyezte. Pótlása egyelőre nem sikerült. A rezervátum területének őrzését, így a szanktuáriumét is jelenleg Hoffmann Sándor erdőtanácsos áldozatkész irányításával a keszthelyi erdőgondnokság őrszemélyzete látja el. A legapróbb részletekig menő gondos felügyelet alatt jövője aggodalomra nem ad okot. A madárállomány a háború okozta visszaesést kiheverte, sőt évről-évre örvendetes gyarapodást mutat. Állomány 1949-ben: nagykócsag 30 fészek, kiskócsag 25 fészek, üstökös gém 15 fészek, kanalas gém kb. 60 fészek, batla 16—17 fészek. Az 1947-ben mintegy 20 párban megtelepedett kormoránok fészkeinek száma azonban ez évben a fészkes fa kiszáradása és a fészektartó ágak letöredezése miatt már hétre csökkent le.

A Dinnyés-Pákozdi (Velence-tavi), mintegy 3600 kat. hold kiterjedésű védterületre teljes egészében Intézetünk vadőre felügyel. A terület madártani szempontból legértékesebb része a Velencei-tó déli végét borító, több száz hold kiterjedésű összefüggő nádrengeteg, amelynek kb. geometriai középpontjában fekszik a gémtelep. A védterület délkeleti fele a tó hajdani medrének maradványa, az ú. n. Dinnyési Kis-Fertő és ennek folytatása, a sikotai turjány. Ennek a részben lecsapolt területnek a hosszanti közép-vonalán húzódik végig a Velencei-tó vízfölöslegének levezetésére szolgáló csatorna.

A Kisfertő és a sikotai turjány normális vízállás idején, sekély vízmélységével vízi madaraink számára ideális tartózkodó- és táplálkozóhely, így a Velence-tavi gémtelep lakóinak is csaknem kizárólagos táplálkozóhelye volt. A Nádor-csatorna töltéseiben azonban, harci cselekmények következtében többhelyen szakadás történt, aminek következtében a tavaszi hóolvadás vize egy-kettőre leszalad s a nyári száraz hónapokra nem marad víztartalék. Az utóbbi évek szárazsága ezt a kedvezőtlen állapotot még inkább fokozta, úgyannyira, hogy ez az annyira értékes vízivadterület 1949-ben már a tavaszi hónapokban teljesen kiszáradt volt. A táplálkozóhely kiszáradásával már amúgy is érzékenyen érintett gémtelep ezévi sorsát aztán véglegesen megpecsételte a gémtelep magában foglaló náderdőnek április

hóban történt leégése, aminek következtében a gémtelep lakói az égéstől megkímélt tóparti nád szegélyében telepedtek meg. A most már száraz lábbal elérhető fészektelepet aztán ismeretlen tettesek (az összes tojást elhurcolva) kifosztották.

Amíg 1948-ban 10 pár nagykócsag, 60—80 pár kanalasgém fészkel a védterületen, 1949-ben, bár a szokásos mennyiségben jelentek meg, az említett katasztrófák után javarészen szétszéledtek, állítólag a közeli halastavakra, ahol fészkelésre megtelepedtek. Ennek ellenére június elején vörösgém igen szép számban mutatkozott. Nagykócsag 2—3 párban, kanalasgém 10—12 párban költött 1949-ben a védterületen. Feltűnő jelenség a tó fészkelő réce-, szárcsa- és vöcsökállományának az utolsó két esztendőben való katasztrófális megfogyatkozása, minden valószínűség szerint a szárazság és a tó vizének megfogyatkozása következtében.

A védterületek nyugalma, biztonsága a fentiekben kívül a megszaportott vízisportokkal és a szünetnélküli halászattal kapcsolatos járás-kelés is erősen veszélyezteti. Ez utóbbi tekintetben némi könnyebbé teszi, hogy mindkét védterületen a halászati tilalmi időt a költési főidénnyel való összehangolás érdekében sikerült módosítanunk olyképp, hogy a védterületeken az általános halászati tilalmi idő nem május 1-től június 1-ig, hanem április 15-től június 15-ig tart.

A védterületek kijelölésénél irányelvként szögeztük le azt a fontos követelményt, hogy a védterületekbe lehetőleg a védett fajok fő táplálkozási területe is beleessen. Ezen az alapon bővítettük ki a kisbalatoni védterületet a szomszédos balatonparti nádszegélyre. További követelmény, hogy a védterületeken a mérsékelt vadászat megengedhető legyen, természetesen a védett fajok teljes kíméletével. Tapasztalatunk ugyanis az, hogy a teljesen háborítatlan környezetben felnövő vad túlságosan bizalmasá válik, ami a védett területről való elvonulása alkalmával számára a legnagyobb életveszélyt jelenti.

A szikesek madárvilágának védelme érdekében létesített Szeged-Fehértói védterület jövője aggodalomra ad okot a Fehértó eredeti medencéjének halastóvá való fokozatos kiépítése miatt. A szikes területek fogyásával a Fehértó jellegzetes sziki madárfaunája rövidesen talaját veszti. A még megmaradt ősi szikes terület biztosítására azonban erőteljes intézkedések történtek.

* * *

A háborús évek pusztulást hoztak gyakorlati madárvédelmünkre is, amennyiben azok tárgyi berendezései, felszerelései az ország egész területén csaknem teljesen megsemmisültek. Miután gyakorlati madárvédelmünket nemzetgazdasági jelentőségének megfelelően általánossá igyekszünk fejleszteni, a nagyszabású terv kivételére csak egy eredményesnek ígérkező mód kínálkozik, nevezetesen ha a közvetlenül érdekelt állami szerveink az Intézet intencióit magukévá téve a gyakorlati madárvédelmet saját hatáskörükön belül megvalósítani igyekeznek. A gyakorlati madárvédelemből származó gazdasági előnyök kötelező kiaknázásán felül az állami szervek példaadó tevékenysége a leghatásosabb propaganda a nagyközönség felé is. Ebben az értelemben indította meg Intézetünk madárvédelmi újjáépítő munkáját s a kezdeti eredmények kilátásai biztatóak.

Hasonlóan nagyjelentőségű az iskolai madárvédelmi oktatás kérdése is. A Madártani Intézet az elmúlt évtizedek során az iskolák madárvédelmi

oktatását, munkáját tevékenyen támogatta. Népszerűsítő, ismeretterjesztő kiadványaival, színes faliképekkel, díjtalanul adományozott madárvédelmi eszközökkel nyújtott segítséget a madárvédelem eszméjének minél sikeresebb terjesztéséhez és gyakorlati megvalósításához.

A háborús évek alatt a madárvédelmi oktatásnak ezek a tárgyi felszerelése ki fogytak, majd elpusztult az Intézet is teljes felszerelésével egyetemben s így a madárvédelmi propaganda bénulása miatt a madárvédelem eszméje az újonnan felnövő generációk előtt csaknem ismeretlenné válik, népünk tudatában fokozatosan halványodik és félő, hogy a madárvilággal szemben tanúsított eddigi kedvező magatartása megváltozik. Erről, sajnos, riasztó példák sorozatai tanúskodnak. Ezúttal is beigazolódott az az igazság, hogy a madárvédelemre nevelni kell az embereket s a nevelésnek már az iskolában kell elkezdődnie. Jellemző, hogy a madárvédelmi oktatás hiányából származó erkölcsi és gazdasági károkra éppen a pedagógusok, főleg vidéki tanítók, tanárok hívják fel figyelmünket, amikor az ilyen irányú neveléshez szükséges nyomtatványok, színes faliképek és madárvédelmi eszközök adományozását kérik Intézetunktől.

Ez égető hiányok mielőbbi pótlására 1948-ban megjelentettük Csörgey: Madárvédelem a kertben c. útmutatófüzetünk soron lévő X. kiadását, költségkímélés érdekében csökkentett terjedelemben; majd az iskolák és a nagyközönség felé irányuló madárvédelmi propaganda céljára szemléltető falitáblát és plakátot készítettünk, azzal a szándékkal, hogy azokat elsősorban az iskolák körében díjtalanul terjesztjük. A plakátok kinyomtatása azonban, az előállítási költség hiánya miatt, egyelőre nem áll módunkban. Az ugyancsak 1948-ban megindított és 1949 tavaszán programszerűen folytatott, főként vidéki gazdasági iskolákban tartott madárvédelmi vándor-előadások alkalmával nyert tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a madárvédelem iránt a fogékonyság, gazdasági irányú érdeklődés nem csökkent, hanem a felvilágosítás és a propaganda szünetelése a visszaesés legfőbb oka. Éppen ezért a megindított és folyamatosságában biztosított madárvédelmi propaganda-hadjáratunk eredményességében bizakodunk. Annál is inkább, miután az Első Magyar Fészekodúgyár-nak több mint négyévi szünet után sikerült ismét megindulnia s így a madárvédelmi oktatás és propaganda nyomán jelentkező eszköz-igényléseket most már ki tudja elégíteni.

1947. június 17—19. közt, a háború befejezése óta első ízben ült össze a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottság (ICBP) Londonban. Az értekezleten Intézetünket Keve András főadjunktus képviselte. A konferencia tájékoztató jellegű volt a madárvédelem jelenlegi állásáról. Az európai államok kiküldöttei a félévvel előbb megkapott kérdőpontok alapján névsor szerint számoltak be a madárvilágban tapasztalt, háború-okozta változásokról és az 1938 óta életbeléptetett madárvédelmi rendszabályokról, hogy ezen az alapon a konferencia albizottságot küldhessen ki a nemzetközi madárvédelmi egyezmény tervezetének korszerű megszövegezésére. Június 20—23. közt az Angol Madártani Únió (BOU) tartotta nemzetközi ülését Edinburghban, melyen a korszerű szakkérdéseket tárgyalták meg (madárvonulás physiobiológiai kutatása stb.), ezt követően ötnapos kirándulást vezetett Skóciába. Június 28. és július 3. közt alakult meg Brunnenben a Nemzetközi Természetvédelmi Únió. A konferencia csupán adminisztratív kérdések tárgyalására szorítkozott az Únió megalakulásával kapcsolatban, lefektetve annak alapszabályait, majd a konferencia résztvevői egyhetes kirándulás során megtekintették az engadini Nemzeti Parkot.

Az 1948-ban megtartott folytatólagos konferenciákon Intézetünk, anyagi nehézségek miatt csak írásban tett javaslataival tudott résztvenni, amelyeket Intézetünk levelező tagja, Miss I. Ph. Barclay-Smith, az ICBP főtitkára terjesztett elő a július 19—20. közt Párizsban tartott ICBP konferencián, mely a nemzetközi madárvédelmi egyezményt tárgyalta. Szeptember 30. és október 7. közt Fontainebleauban az UNESCO keretén belül végleg megalakult a Nemzetközi Természetvédelmi Űnió (IUPN), melynek végleges székhelyét Bâselből Bruxellesbe helyezte át.

* * *

Nehéz feladat volt az intézeti belső munkalehetőség biztosítása, különösen a megfelelő szakkönyvek hiányában. 1947-ben, elhunyt főnökünk 400 kötetre terjedő könyvtárhagyatékának megvásárlásával alapoztuk meg szakkönyvtárunkat, amely azóta is, főleg külföldi folyóirateserénk megindulásával, rohamosan gyarapszik s ma már a könyvállomány kb. 2500 kötetre tehető. Hálás szívvel emlékezünk meg itt azokról a külföldi és belföldi intézetekről és magánosokról, akik könyvadományaikkal Intézetünk segítségére voltak, cím és név szerint a következők: Amszterdami Tud. Akadémia, Bataviai Term. Tud. Társaság, Buenos Aires-i Múzeum, Cincinnatii Lloydia Társaság, Párizsi Múzeum, Philadelphiai Akadémia, Prágai Állattani Társaság, Római Egyetem, Senkenberg Társaság, St. Gallen, Bern, Baseli, Toscanai Term. Tud. Társaság, Svéd Madártani Társaság, Unesco, British Book Centre, BOU, Holland Meteorológiai Intézet, Boros Ádám, Éhik Gyula, Dandl József, Fába László, Mezőgazdasági Múzeum, Halélettani Intézet, Nemzeti Múzeum Állattára, Orsz. Természettudományi Könyvtár, Gerencsér Béla, Lévay Ferenc, Szendy-Moldován László, Péterfay József, Szócs József, Gál Geláz, Dudich Endre, Nádler Herbert Kolosváry Gábor, Magyarai László, Müller Géza, Darnay Béla, Warsói Nemzeti Múzeum, Sofiai Nemzeti Múzeum, American Book Centre, Madártani Intézet pártoló tagjai, Dán Madártani Társaság, Schenk Henrik, Molcsányi Gábor, U. S. Departement of Agriculture könyvtár, British Council, Station Ornithologique de Versailles, Szemere Zoltán, Eid. Forstinspektion Bern, M. M. Nice, Hikkel István, Lintia Dénes, Loeppenthin B., Kittenberger Kálmán, Debreceni Állattani Intézet, Naturhistorisches Museum Wien, Pátkai Imre, M. Sassi, C. Stemmler, J. Ph. Barclay-Smith, A. Mastrovic, Természettudományi Társulat, Méray László, F. Gudmundson, Szijj József, W. Vogt, J. Büttikofer, O. Ferienc, J. Turcek, O. Kadlec, A. Wolfson, A. Wetmore, Bezsilla László, Hegymeghy Dezső, W. L. Mc Atee, C. C. B. Ten Kate, Radetzky Jenő, Horváth Lajos, E. Moltoni, A. H. Miller, L. A. Jägerskiöld, J. Jirsik, Fr. Haverschmidt, J. Huber, P. L. Erryngton, Dorning Henrik, A. Chappellier, E. V. Baxter.

Madárgyűjteményünk újjászervezése a dinnyési gyűjtő-vadászterület birtokában és az Erdőközpont Vadászati Osztálya előzékeny segítségével rohamléptekkel halad előre. Madárgyűjteményünk, saját gyűjtésünk keretében, ma már több mint 500 preparátumból áll s így jelenlegi gyűjteményállományunk, a Pátkai Imrétől rendelkezésre bocsátott mintegy 1500 madárbőrrel és a Gaál Gaszton-féle bőrgyűjteménynek (94 darab) 1948-ban történt megvásárlásával együtt kb. 2100 darabra tehető. Gyomortartalomgyűjteményünk a madárgyűjtemény szaporodásával és a folyamatban lévő vadréce- és ragadozómadár-táplálkozásvizsgálattal párhuzamosan gyarapodik. Madárgyűjteményünk legértékesebb darabjai: üstökös réce-pár (Studinka László gyűjtése és ajándéka), déli hantmadár (Dandl József gyűjtése és aján-

déka, első magyarországi példány), kalandra pacsirta (Erdős László gyűjtése és ajándéka, első magyarországi példány), reznek-tuzok tyúk (Orosz Követség ajándéka), vékonycsőrű póling (Mihályfi Ernő ajándéka), kiscoda (Erdőközpont Vadászati Osztálya ajándéka), kőforgató (Beretzk Péter gyűjtése és ajándéka), terekcankó (Nagy László gyűjtése és ajándéka). Madarakat ajándékoztak még: Antall Béla, Állami Erdészet, Barthos Gyula, Bástyai Loránt, Bencze Lajos, Berecz József, Beretzk Péter, Bernáth György, Bertkó Tibor, Bezsilla László, Borbély Károly, Borsay Ferenc, Breuer György, Bulla Gusztáv, Csaba József, Csathó Lajos, Csepi Sándor, Csák Zoltán, Csekonics Endre, Dandl József, Dolgozók Vadásztársasága, Erdős László, Farkas István, Fábrián Gyula, Fülöp Lőrinc, Hajdú Imre, Hrozenszky Róbert, Ilka Lajos, Kiss Gábor, Kocsán Géza, Kovács Miklós, Kökényessy Pál, Krizsánszky M., Krisztiáni I., Magyary László, Major Zoltán, Méray László, Mihályfi Ernő, Molnár Antal, Muray Róbert, Müller Géza, Nagy Gyula, Nagy László, Nánay József, Práger Albert, Radványi János, Ramsay Győző, Rác Lőrinc, Rác Sándor, Sárközy Mihály, Stamperger István, Sterbetz István, Studinka László, Szederjei Ákos, Szeghő László, Szenes Jenő, Széchenyi Zsigmond, SziJJ József, SziJJ László, Szláv Tiborné, Teszéri Lajos, ifj. Tildy Zoltán, Toborffy Irén, Torda M. György, Török Sándor, Tuskó Ferenc, Udvardy Miklós, Vigh István, Vogl István, Zsolt László. Az értékes ajándékokért nevezetteknek ezúton is hálás köszönetünket nyilvánítjuk. Hálás köszönettel tartozunk továbbá Sebeházi István s. hiv. főigazgató, preparátornak azért az Intézetünk és a madártan iránti szeretettől áthatott áldozatos munkavállalásért, amellyel gyűjteményünk elkészítésénél segítségünkre volt s művészi munkájával annak értékét megsokszorozta. Az Erdőközpont vezetőségének pedig ismételten köszönetünket kell nyilvánítanunk az 1947-ben Intézetünknek juttatott másfél köbméter deszkaanyagért, amelyből gyűjteménytárgyaink ideiglenes polcait és a preparátumok talapzatait elkészíthettük.

Intézetünk pusztulásával gyűrűzési eredményeink jelentős része is megsemmisült, törzskönyveink hiányában pedig az ostrom óta befutott kézrekerülési adatok túlnyomó részét nem használhatjuk. Ez érzékeny veszteség csökkentésére gyűrűző munkatársainktól bekértük a saját feljegyzéseikben megmaradt gyűrűzési adataikat, ily módon sikerült a legfrissebb kézrekerülési adatokat kielégítően pótolnunk. Saját gyűrűkészlet hiányában először a svájci madártani társaság, majd a Prágai Múzeum nyújtott kérésünkre segítséget több száz darab gyűrű rendelkezésre bocsátásával s így a gyűrűzési munkálatokat is, szerény keretek között, megindíthattuk. A segítségért ezúton is köszönetünket nyilvánítjuk.

Intézeti életünk megindulásának első jeleként aktuális madártani problémákról cikkek jelentek meg és rádióelőadások hangzottak el az Intézet tisztviselőitől, így Keve: A kárókatona halászatú jelentőségéről, Vertse: A vetési varjú mezőgazdasági jelentőségéről tartott 1945-ben rádióelőadást. Ez utóbbi előadás hivatalos elismerést kapott. A közvélemény érdeklődését tolmácsolta a Rádió 1948 márciusában az Intézet újjáépítő munkásságáról tartott helyszíni közvetítésével.

Ahogy megindult a rendszeres intézeti gyűjtő- és kutatómunka és felvettük nemzetközi kapcsolatainkat, megindult a belföldi munkatársaink útján való adatgyűjtés is. Egymásután jelentkeztek az Intézet budapesti és pestkörnyéki munkatársai, barátai, felajánlva szolgálataikat és segítségüket, amely megfigyelések közlésében, vizsgálati anyag gyűjtésében, értékes könyv-

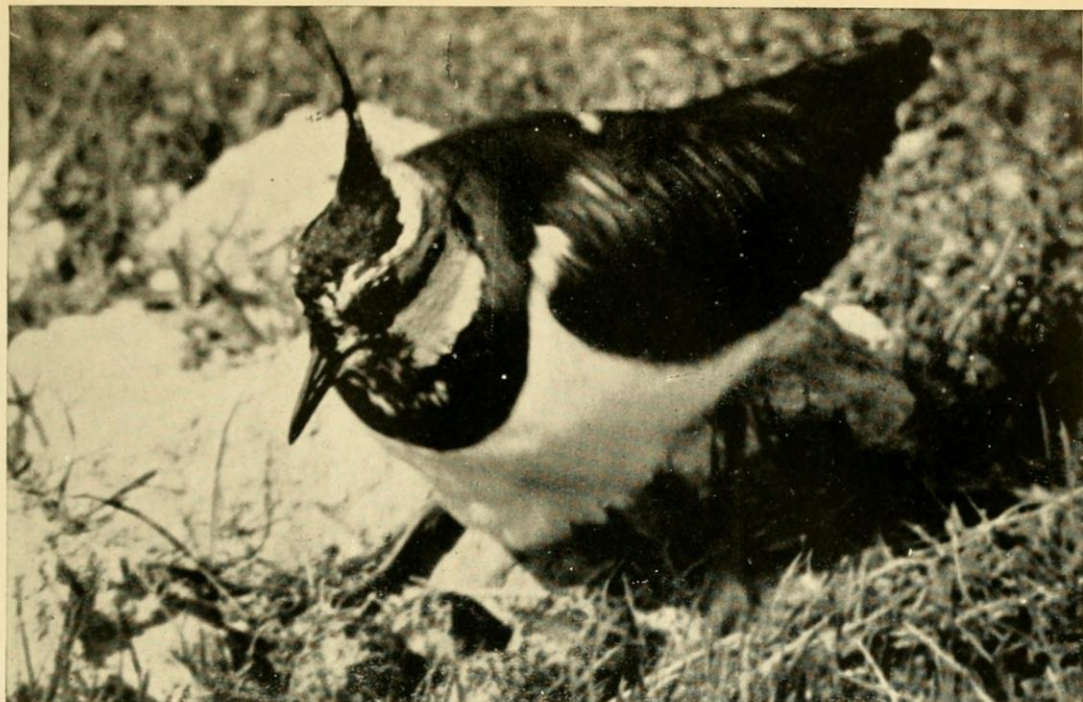

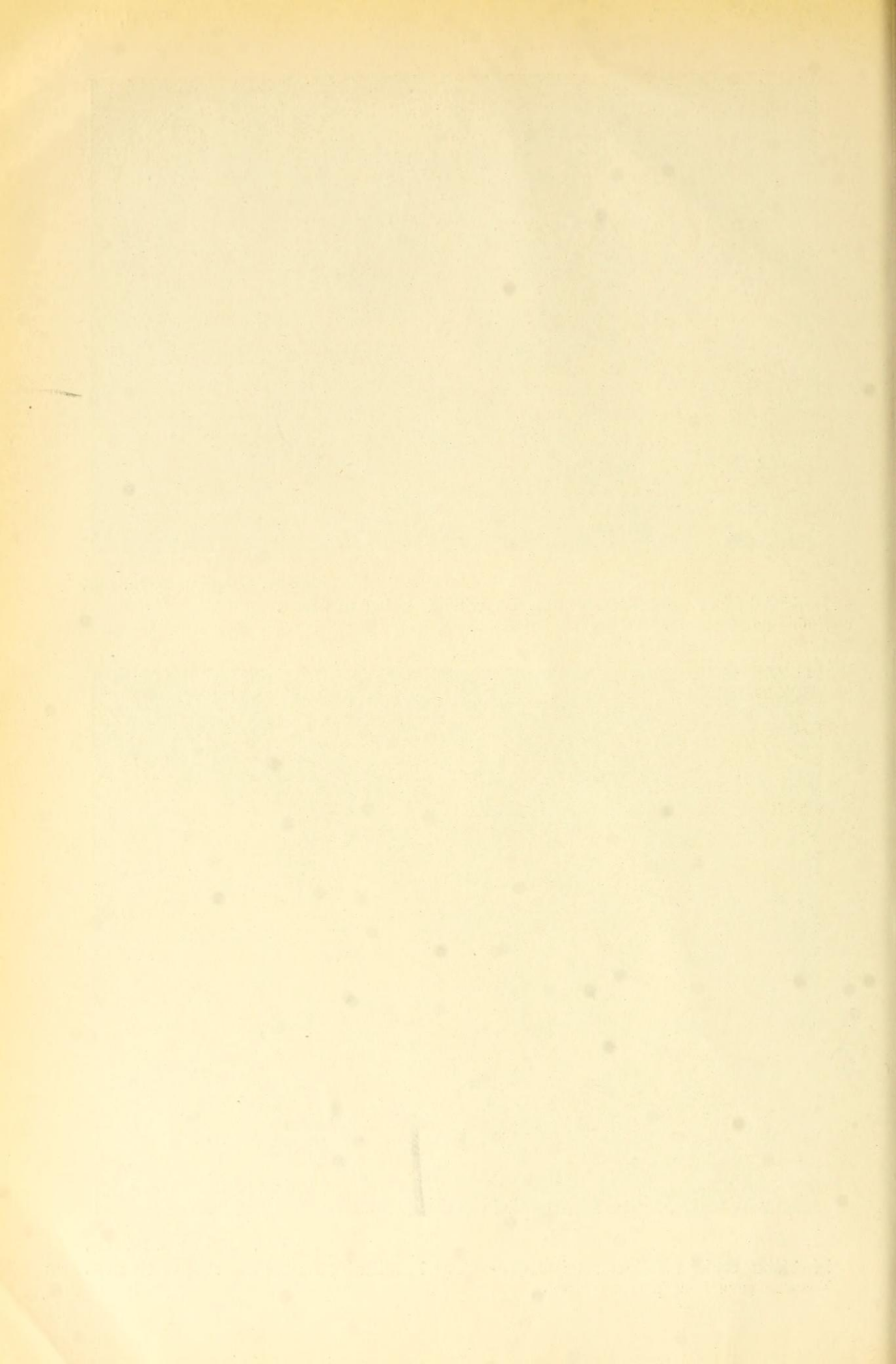
Photo Dr. P. Beretzki, 20. IV. 1940.

Bibic költéshez készülődik. — The Lapwing is going to breed.
 Чибис готовится к сидению на яйцах.

Photo Dr. P. Beretzki, 9. VI. 1938.

Piroslábu cankó fészek-sátrát igazítja. — The Redshank arranges the roof of its nest.
 Травник чинит шатёр своего гнезда.

adományokban, Intézetünkben elpusztult értékes feljegyzések, adatok rekonstruálásában stb. nyilvánult meg. Munkatársaink érdeklődésének gazdaságos kielégítésére és az intézeti munka minél hatékonyabb propagálására 1946-ban (első ízben 1946. december 4-én) munkatársi megbeszéléseket rendezesítettünk (a nyári hónapok kivételével minden hó első szerdáján), ahol megbeszéltük az eddigi eredményeket s a jövő terveit. A munkatársi megbeszélésekre, ha azokon érdekesebb témák vetődtek fel, meghívtuk a kísérletügyi osztály és a vadászati osztály vezetését is, akik azokon meg is jelentek, ill. képviseltették magukat. Munkatársi összejöveteleink főbb tárgyai időrendi sorrendben a következők voltak: 1. Keve András: Külföldi irodalmi szemle és hírek; Pátkai Imre: A Madártani Intézet megfigyelőhálózatának újjászervezése, eddigi eredmények; 2. Vertse Albert: A Madártani Intézet multja és jövője; néhai Molnár Béla: A kis kakuk (film, bemutatta Lévy Ferenc); Beretzk Péter: A szegedi Fehértó képekben; 3. Beke Ödön: Népies madárnevek gyűjtése; 4. Boroviczény Aladár: A magyar fogoly kérdése; 5. Péterfay József: A magyar fácán és jövője; 6. Aujezsky László: A madárvonulás geofizikai magyarázata; Stohl Gábor: Belsőszekréciós mirigyek működése és a madárvonulás kapcsolata; 7. Pátkai Imre: A megfigyelésről és az új feladatokról; 8. Udvardy Miklós: Adatgyűjtés a terepkutató madártanhoz; 9. Beretzk Péter: Az 1947. évi szeged-fehértői madárfényképezés eredményei (bemutatás); Stucker Lajos bemutatja a Rétisas c. kultúrfilmet; Erdős László: Új faj a magyar madárfaunában (*Melanocorypha calandra*); 10. Stucker Lajos bemutatja a következő kultúrfilmeket: Az utolsó pelikánok, A madarak mint fészeképítő mesterek; Dorning Henrik: Budapest madárvilága; 11. Stucker Lajos bemutatja a következő kultúrfilmeket: A madarak mint albérlők, Dél-Amerika mocsaraiban; Nagy Jenő: Megfigyelések a kecskefejő érdi településén; Dorning Henrik: Kívánatos vizsgálatok Budapest környékén; 12. Sebeházi István: Kairói tapasztalatok; Kolosváry Gáborné bemutatja madárverseit; 13. Nagy Gyula: Madárvédelem Gyöngyössőlomoson; Stohl Gábor: Öregek-e a madarak?; 14. Kretzoy Miklós: Magyar madáröslénytani kutatások Lambrecht óla; 15. Vertse Albert: A Madártani Intézet jövő elhelyezése; Keve András: Beszámoló a Kis-Balaton 1945—48-as állapotáról; Pátkai Imre: Beszámoló a dinnyési rezervátumról és az intézeti gyűjtemény fejlődéséről; 16. Nagy Jenő: Tájéki változások a Hortobágyon; Vida: Holló fészkelése a Maros mentén; 17. Mannsberg Arvéd: Madárhanglemezek, madártájszólások; Beretzk Péter: Madárfényképek; 18. Dandl József: A budaörsi csíki-hegyek madárvilága; Farkas Tibor: Madártani tapasztalatok Észak-Kaukázusban; Muray Róbert: Új madárfaj Budapest határában (*Hippolais pallida*); 19. Pátkai Imre: Madártani gyűjtőúton Kis-Ázsiában; 20. Keve András: Az 1947. és 1948. évi nemzetközi madár- és természetvédelmi konferenciák eredményei és az új madárvédelmi körrendelet tervezete; 21. Székessy Vilmos: A madárfészkek parazitái és azok gyűjtése.

Rá kell itt mutatnom arra, hogy az Intézet munkatársi tábora Intézetünk eredményes munkásságának egyik fő erőssége. Az országban szétszórott nagyszámú munkatársunkkal való állandó kapcsolataink útján tudjuk a madárvilág eseményeit, mozgalmait szemmel tartani; azokról idejében értesülünk és megbízható adatokat és vizsgálati anyagot kapunk, és ez a titka, hogy intézeti munkásságunk mindenkor aktuális problémákkal, eseményekkel van telítve.

A lelkes intézeti munka külső, látható jele, hogy miként a múltban, ma is alig múlik el nap, hogy az Intézetet egy-két madártani érdeklődő, látogató fel ne keresné. Az élet tehát, ha szerény keretek között is, de megindult s ma már ott tartunk, hogy a most már hét helyiségre bővült Intézet is lassan szűknek bizonyul az ugyancsak hét főre szaporodott személyzet s a napról-napra gyarapodó könyvtár és múzeumi anyag elhelyezésére. Eredményes munkánkat fölöttes hatóságunk is méltányolta és az Intézet jövőjét az újjáépítési terv keretébe besorolva, megszilárdította.

Aquila évkönyvünk megjelenése újjáépítő munkánk sikeres befejezését, elsősorban azonban a jövő eredményes munkásságának a legfőbb biztosítékát jelenti. Aquilánkkal tartjuk fenn nélkülözhetetlen nemzetközi kapcsolatainkat (folyóirat-cseré), amelyet már-már veszélyeztetett a túlságosan elhúzódó megjelenés. A legjobb reményekkel vagyunk, hogy felsőbb hatóságunk, a Mezőgazdasági Tudományos Központ, amely a tudományos munkaerők anyagi ellátottságát oly sikeresen biztosította és a tudományos munkásságot a legmesszebbmenően támogatja, évkönyvünk jövőbeni folyamatos megjelenését is elő fogja segíteni s ezzel az annyira hátrányos, a munka eredményességét gátló multbeli rendszertelenséget végleg megszünteti.

Amikor munkatársainknak, e kötet íróinak és Keve András kollégámnak, ki a szerkesztői munka javarészét vállalta, fáradozásaiért köszönetet nyilvánítom, külön kell megemlékeznem Szeged városa nagylelkű segítségéről, a még 1947-ben Intézetünknek juttatott 2000 Ft adományról, amellyel évkönyvünk megjelentetését, a fényképmelléletek javarészének előállításával, elősegítette.

* * *

E rövid áttekintés keretében igyekeztem vázlatosan számot adni az elmúlt négy év fontosabb eseményeiről, munkájáról. A háború sújtotta, romokból újjáépülő ország tengernyi gondja-baja között minden lépésért, amit az újjáépítés útján megtettünk, kemény harcot kellett vívnunk s így minden előre megtett lépés egyben eredményt is jelent. A nehezén túl vagyunk s ha az okvetlen szükséges személyi bővülés is lehetővé válik, Intézetünk rövidesen el fogja érni háború előtti munkaképességét. Reméljük, hogy a megindult és mindjobban megerősödő békés fejlődés kilátásai ezeket a jogos reményeinket valóra váltják.

A MADÁRTANI INTÉZET

szervezete és tagjainak névsora 1948-ban.

Organisation and fellows of the Hungarian Institute of Ornithology in 1948.

dr. Vertőse Albert mb. igazgató, kísérletügyi főadjunktus
director, chief-assistant in agricultural sciences

dr. Keve András főadjunktus, a Pázmány Péter Tudományegyetem m.-tanára
chief-assistant, assistant-professor of the University P. Pázmány in
Budapest

dr. Pálkai Imre főadjunktus — chief-assistant
Bancsó Lajos irodatiszt, illusztrátor — illustrator

Nyugalomban — In Pension.

- dr. Csörgey Titus főigazgató — chief-director
 Ábrámhegy, Zala m.
 Warga Kálmán kísérletügyi igazgató — director in agricultural sciences
 Budapest, VII., Izabella-u. 35.

Tiszteletbeli tagok — Honorary Fellows.

(h. f.)

1945. Chapin James Peter dr., American Museum Natural History,
 Central Park West at 79th. Street, New York, 24, N. Y.
 1935. Chigi Francesco, Castel Fusano, Roma
 1935. Csiki Ernő, Budapest, II., Bogár-u. 3.
 1935. Delacour Jean, American Museum of Natural History,
 Central Park West at 79th. Street, New York, 24, N. Y.
 1923. c. m., 1924. h. f. Drijver J., Santpoort, Netherland
 1935. Ghigi Alessandro prof. dott., Bologna, Istituto di Zoologia Applicata,
 S. Giacomo 9.
 1935. Groebbels Franz, prof. dr., Hamburg, Krankenhaus, Eppendorf
 1939. Heim de Balsac Henry prof. dr., 34 rue Hamelin, Paris 16.
 1898. c. m., 1935. h. f. Kleinschmidt Otto dr., Wittenberg, Schloss
 1928. Kuroda Nagamichi, Fukuyoshi-cho, Akasaka, Tokyo
 1926. c. m., 1935. h. f. Laubmann Alfred, prof. dr., München H. 9.,
 Karolingerstr. 18/2.
 1911. Loudon Harald, Berlin-Lichterfelde Ost, Herwarthstr. 4.
 1939. Lowe, Percy Roycroft, British Museum Natural History,
 Cromwell Road, London SW. 7.
 1939. Murphy Robert Cushman dr., American Museum of Natural History,
 Central Park West at 79th. Street, New York, 24, N. Y.
 1935. c. m., 1945. h. f. Nice Margaret Morse, 5723 Harper Avenue,
 Chicago 37, Ill.
 1909. Oberholser Harry C. dr., Cleveland Museum of Natural History,
 2717 Euclid Avenue, Cleveland, Ohio
 1935. c. m., 1945. h. f. Sassi Moriz dr., Wien I. Burgring 7.
 1939. Schoenichen Walter prof. dr., Goslar, Frankenberg Platz 6.
 1920. c. m., 1924. h. f. Stresemann Erwin, prof. dr., Berlin N. 4.,
 Invalidenstr. 43.
 1935. Taka-Tsukasa, N., 1732 Kamimeguro, Meguro, Tokyo
 1939. Tienhoven van P. G., 540 Heerengracht, Amsterdam
 1928. c. m., 1939. h. f. Wetmore Alexander dr., Smithsonian Institution,
 Washington 25, W. C.

Rendkívüli tagok — Extraordinary Fellows.

1911. r. m., 1945. Agárdi Ede, Pécsvárad, Baranya m.
 1906. r. m., 1928. Barthos Gyula, Nagykanizsa, Zala m.
 1939. r. m., 1945. Beretzk Péter dr., Szeged, Széchenyi-tér 9.
 1908. r. m., 1923. Bodnár Bertalan, Hódmezővásárhely, Csongrád m.
 1926. r. m., 1945. Breuer György, Sopron, Kossuth Lajos-u. 26.
 1935. r. m., 1945. Csornai Rihárd, Cantavir, Jugoslavia.

1920. r. m., 1928. Dorning Henrik dr., Budapest, X., Simor-u. 13.
 1906. r. m., 1939. Greschik Jenő dr., Budapest, IX., Ferenc-körút 39.
 1924. Győrffy István prof. dr., Mátraháza, Szanatórium.
 1939. Hankó Béla prof. dr., Debrecen, Egyetem, Állattani Intézet.
 1901. r. m., 1935. Hegyemeghy Dezső †, Budapest, II., Alvinci-út 35.
 1916. r. m., 1923. Keller Oszkár prof. dr., Keszthely, Zala m.
 1920. r. m., 1945. Király Iván, Csorna, Sopron m.
 1905. r. m., 1918. Lintia Dionisius prof., Timisoara, Muzeul Regional al Banatului, Sectia Ornitologica, Strada Alba-Iulia 2. Romania.
 1909. r. m., 1945. Mannsberg Arvéd dr., Budapest, XI., Budafoki-út 14.
 1935. r. m., 1945. Máté László, Székesfehérvár, Simor-u. 18.
 1942. r. m., 1945. Nagy Gyula, Gyöngyössőllymos, Heves m.
 1905. r. m., 1918. Nagy Jenő dr., Budafok, Jegenye-u. 12.
 1923. r. m., 1945. Nagy László, Egyek, Hajdú m.
 1935. r. m., 1945. Péterfay József, Kisvaszar, Baranya m.
 1903. r. m., 1928. Schenk Henrik, Göttingen, Nonnenstieg 9.
 1926. r. m., 1939. Sóllymosy László dr., Újkér, Sopron m.
 1896. r. m., 1945. Szalay Lajos Elemér dr., Fonyód, Somogy m.
 1916. r. m., 1939. Thóbiás Gyula dr., Alsófügöd, u. p. Forróencs, Abaúj m.
 1942. r. m., 1945. Turček Frantisek, uradnik vedeckej sluzby, Bankská Stiavnica, ČSR.

Levelező tagok — Corresponding Members.

1935. Barclay-Smith Ida Phyllis, c/o. British Museum — Natural History, Cromwell Road, London SW. 7.
 1945. Bédé Paul, Muséum, Sphax, Tunis
 1939. Berlioz Jaques, Muséum National d'Histoire Naturelle, rue de Buffon 55, Paris V.
 1928. Bretscher Carl, Zürich
 1927. Buresch Iwan, Sophia
 1945. Černy Walter dr., Praha XII, Przemyslovská ul. 25.
 1935. Chappellier Albert, Station Ornithologique, Etoile de Choisy, Route de Saint-Cyr, Versailles, Seine-et-Oise
 1939. Charteris, Guy Lawrance, Hon., Travellers Club, Pall Mall, London SW. 1.
 1928. Congereve, William Maitland, Houndwood, Farley nr. Salisbury, Wiltshire
 1945. Corti Ulrich A. dr., Zürich, Waldschulweg 6.
 1935. Dementiew George, 6 rue de Herzen, Moscow 9.
 1928. Domaniewski Janusz prof., Lublin, University
 1928. Drost Rudolf dr., Wilhelmshaven, Vogelwarte „Helgoland“
 1939. Dupond Charles, Square Prince Charles 21., Bruxelles-Laeken
 1935. Duse Antonio Dott., Observatorio di Garda, Salo, Italia
 1945. Errington Paul L., Insecetary, Iowa State College, Ames, Iowa
 1945. Etchécopar Robert Daniel, Muséum National d'Histoire Naturelle, rue de Buffon 55, Paris V.
 1918. Geyr von Schweppenbug, Hans Baron prof. dr., Eicks ü. Mecher-mühl, Eifel
 1939. Gilbert Humphry Adam, Bishopstone nr. Hereford

1945. Hamerstrom Frederick, Edwin George Refurge, Pinckney, Michigan
1945. Harrison James M. dr., Bowerwood House, St. Botolph's Road, Sevenoaks, Kent
1939. Jirsik Josef dr., Lovosice, Stalinova 28, CSR.
1945. Jordans Adolf dr., Bonn, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum A. Koenig.
1945. Junge G. C. A., dr., Tiboel Siegenbeekstraat 22, Leiden
1945. Kadlec, Otto ing., Praha VII, Kamenická 33.
1945. Kashkarow, D. N., Tashkent, Zoological Institut, University
1945. Kendeigh Alexander Charles, Vivarium Bldg., Wright & Healey Sts., University of Illinois, Champaign, Ill.
1918. Klengel A., Meissen
1945. Knopfli Walter dr., Zürich, Staufacherstr. 9.
1939. Kummerlöwe Hans dr., Osnabrück, Museum, Hegertorwall
1945. Lack David, Grey Institute, 91 Bamburg Road, Oxford
1928. Mac Atee W. L., c/o. University of Chicago Press, 5750 Ellis Avenue, Chicago 37, Ill.
1939. Mansfeld Karl, Vogelschutzwarte, Seebach, Kreis Langensalza
1939. Mayaud Noel, 36 rue Hoche, Saumur, Maine-et-Loire
1945. Mayr Ernst dr., New-York, American Mus. Nat. Hist., Central Park, West at 79 Street
1939. Meise Wilhelm dr., Dresden, Museum für Tierkunde, Ostra-Allee 15.
1935. Moltoni Edgardo dott., Musco Civico di Storia Naturale, Corso Venezia, Milano
1945. Morbach Johan, rue Zénon Bernard 34, Esch sur Alzette, Luxembourg
1939. Niethammer Günther dr., Bonn, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum A. Koenig.
1945. Noll Hans dr., Basel, Paradieshofstr. 103.
1939. Olivier Georges, 6 rue Charles Flavigny, Elbeuf, Seine-Inférieure
1928. Palmer T. S. dr., Departement of Agriculture, Biological Survey, Washington D. C.
1939. Palmgren Pontus prof., Museum of Natural History of University, Helsinki
1939. Pateff Pavel, Sophia, Rakovska 163.
1945. Peters James Lee dr., Museum of Comparativ Zoology, Cambridge, Maas
1939. Pfeifer Sebastian, Frankfurt a. M., Steinauerstr. 33.
1935. Plančić Josef prof., Zavod za Primjenjenu Zoologiju, ul. Kacic, Zagreb
1939. Rapine J., 11 rue de Montparnasse, Paris VI.
1939. Régnier Robert, 16 rue Dufay, Rouen, Seine-Inférieure
1918. Rendahl Hjalmar, Naturhistorisk Riksmuseum, Stockholm
1935. Rensch Bernhard dr., Westfälisches Provinzialmuseum für Naturkunde, Münster/Westf.
1945. Salomonsen Finn, d. ph. Zoologisk Museum, Krystalgade 23, Köbenhavn K.
1935. Schüz Ernst dr., Ludwigsburg/Württ., Paulinenstr. 39.
1939. Skovgaard P., Viborg, Danmark
1935. Stegmann Boris, Zoological Museum of the Academy of Sciences URSS, Leningrad
1939. Sunkel Werner dr., Rotenburg a. Fulda, Braacherstr.

1935. Transehe Nikolaj doz.-dr., Tomaszewo, Pan Fr. Gyzewski, Poczka Bialosliwa, Pon. Wyrzsk, Polska
 1918. Tratz E. P., Salzburg, Haus der Natur
 1918. Thomson A. Landsborough, 16 Tregunter Road, London, SW 10.
 1939. Välikangas Ilmart prof., Museum of Natural History of University, Helsinki
 1928. Wachs Horst dr. prof., Dresden-Loschwitz, Schillerstr. 41.
 1911. Weigold Hugo prof. dr., Hannover S., Rudolf v. Bennigsenstr. 1., Landesmuseum
 1939. Wodzcki Kasimierz Count prof., Museum, Wellington, New-Zealand
 1939. Zervas P., Ministère d'Agriculture, Athenes

Pártoló tagok — Patronising Members.

1948. Blatter Fritz dr., Bern, Müsliweg 26.
 1948. Haverschmidt Fr., Waterkant 14, Paramaribo, Dutch-Guiana
 1948. Huber Jakob, Oberkirch a. Sursee, Kt. Luzern, Suisse
 1948. Stemmler Carl, Schaffhausen, Suisse

Rendes megfigyelők — Ordinary Observers.

1924. Andrassy Ernő dr., Valea lui Mihai, Romania
 1930. Annók-Szabó F. János, Kiskunmajsa
 1924. Bárdió Adolf, Budapest, II., Kunfi Zsigmond-u. 38—40. Mállerd
 1924. Bársony György, Gelej, Borsod m.
 1945. Bástyai Lóránd, Gödöllő, Mállerd Vágómadártelep
 1942. Bernrieder Katinka, Rátót, Vas m.
 1942. Bethlenfalvy Ernő, Hunkovce, CSR.
 1942. Bezilla László, Pestújhely, József Attila-u. 4.
 1926. Csaba József, Csákánydoroszló, Vas m.
 1942. Csikai Pál, Nagykőrös, Pest m.
 1945. Dandl József, Budapest, VII., Kazinczy-u. 8.
 1942. Darnay Béla dr., Keszthely, Szent István-u. 1.
 1935. Erdélyi Ágost, Jászládány
 1948. Farkas Tibor, Budapest, VI., Zichy-u. 5.
 1928. Gajdács Mátyás, P. Box. 555., Addis-Abeba, Etiópia
 1935. Geréby György, Pécs, Damjanich-u. 20.
 1935. Gunda Mihály, Martonvásár, Szent László-pusztá
 1948. Hajdan Kálmán, Sopron, Galagonya-köz 6.
 1948. Hankó Mihály, Békéscsaba, Szent László-u. 5.
 1911. Hernai Béla, Véménd, Baranya m.
 1948. Hoffmann Sándor, Keszthely, Erdőgondnokság
 1928. Hrabár Sándor, Uzhorod, Museum, URSS.
 1935. Ivánszky László, Nyíregyháza, Szabolcs m.
 1948. Kada István, Mozsgó, Somogy m.
 1935. Kalmár Zoltán dr., Budafok, Péter Pál-u. 61.
 1930. Kálóczy Lajos, Dunaszeg, Győr m.
 1948. Kereső Ferenc, Makó, Kígyó-u. 41.
 1948. Koffán Károly, Budapest, XII., Vörös Hadsereg-u. 30.
 1948. Kohl István, Focsani, str. Gokscu No. 11. Jud. Putna, Romania
 1935. Komjáthy Oszkár, Jászberény, Kossuth-u. 35.

1939. Korompai Viktor dr., Gyula, Béke-sugárút 41.
 1904. Kühnel Márton, Kárász, Baranya m.
 1939. Littahorsky Antal, Wien, VIII., Schloßelgasse 11.
 1939. Markov Vuja, Backo Gradiste, Jugoszlavia
 1939. Mészáros György, Kecskemét, Kaszap-u. 3.
 1928. Mikolás Kálmán, Pécs, Káptalan-u. 6.
 1942. Müller Géza, Geszt, Bihar m.
 1928. Nagy József, Gönyü, Győr m.
 1935. Németh Sándor, Hortobágy-Halastó, Hajdú m.
 1930. Páldi Géza, Pécs, Damjanich-u. 13.
 1916. Péter Imre, Szada, Pest m.
 1948. Pethő Andor, Keszthely, Erdőfelügyelőség
 1935. Porgányi László, Mohács, Baranya m.
 1935. Povázsay László, Békéscsaba, Evang. Egyház
 1942. Radványi Ottó, Karcag, Állami Általános Iskola
 1942. Sággy Antal dr., Süttő, Esztergom m.
 1928. Salmen Hans, Linz/D., Wohnlager d. Österreichischen Stickstoffwerke,
 St. Peter 224, Austria
 1939. Satori József dr., Debrecen, Egyetem
 1942. Smuk Antal, Nagycenk, Sopron m.
 1942. Sóvágó Mihály, Hajdúböszörmény, Hajdú m.
 1948. Sterbetz István, Kiszénás, Csongrád m.
 1935. Stüdinka László dr., Lébény, Moson m.
 1942. Szabolcs József, Szálka, Tolna m.
 1942. Szederjei Ákos, Budapest, II., Kunfi Zsigmond-u. 38—40. Málleerd
 1907. Szemere László, Pamuk, Somogy m.
 1909. Szemere Zoltán, Budapest, XIV., Kassai-u. 83.
 1939. Szenes Jenő, Szeged, Hétvezér-u. 29.
 1924. Szeöts Béla, Kistokaj, u. p. Szirma, Borsod m.
 1948. Szijj József, Lakytelek, Pest m.
 1923. Szomjas Gusztáv, Tiszalök, Szabolcs m.
 1923. Szomjas László, Tiszalök, Szabolcs m.
 1935. Szöcs József, Budapest, XII., Mártonhegyi-u. 18.
 1942. Szy Ferenc, Kistarcsa
 1899. Teleki Jenő, Capalna Romania
 1916. Ujváry Jenő, Rétszilás, u. p. Sáregres, Tolna m.
 1930. Vásárhelyi István, Lillafüred, Borsod m.
 1948. Weisz Tibor, Bardejov, CSR.
 1942. Zsindely Endre dr., Baj, Komárom m.

Önkéntes munkatársak — Volontaires.

- Aumüller Stefan, Eisenstadt, Esterházystr. 8., Austria
 Barthos Tibor, Zsitfapuszta, u. p. Vízvár, Somogy m.
 Béli Gergely, Tárnáveni, Romania
 Bernáth György, Felsőhídvégpuszta, u. p. Kölesd, Tolna m.
 Bernáth Zsigmond, Mezőkövesd, Borsod m.
 Biró Lajos, Pétervására, Heves m.
 Borbély Károly, Mezőtúr, Szolnok m.
 Buda György, Brennbergbánya, Sopron m.

- Csáki Sándor, Szikszó, Abaúj m.
 Csányi Sándor, Kisoroszi, Pest m.
 Csiba Lajos, Rajka, Moson m.
 Dudich László, Tárkány, Komárom m.
 Fába László, Budapest, II., Szilágyi Dezső-tér 1.
 Festetics Antal, Budapest, XII., Völgy-u. 10.
 Fischer Walter, Wien, XVII/107., Nachreihengasse 23.
 Gál Geláz, Pannonhalma, Győr m.
 Hajdú Imre, Pápa, Veszprém m.
 Hopp Ferenc, Dorog, Esztergom m.
 Horváth József, Kájászsószentpéter, Fejér m.
 Horváth Lajos dr., Sopron, Templom-u.
 Ilka Lajos, Kistápé, u. p. Vajta, Tolna m.
 Janisch Miklós, Szőny, Komárom m.
 Jánosz Dénes, Budapest, VIII., Múzeum-körút 12.
 Kocsán Géza, Százhalombatta, Fejér m.
 Konok István, Budapest, II., Batthyány-u. 46.
 Kornis Károly, Dej, Romania
 Kovács Miklós, Budapest, XII., Hieronimy-u. 1.
 Köntzei Gerő, Cetatea-de-Balta, Romania
 Körmendy László, Tata, Komárom m.
 Lászlai Gáspár, Barcs, Somogy m.
 Lázár István, Sárospatak, Zemplén m.
 Magyar László, Budapest, VIII., Múzeum-körút 12.
 Marschall Gyula, Sopron, Kert-u. 8.
 Mokány Dezső, Rákosszentmihály, Ida-u. 40.
 Molnár Lajos, Körmend, Vas m.
 Muray Róbert, Újpest, Ady Endre-u. 11.
 Nagy Imre, Kunszentmárton, Szolnok m.
 Nemestóthy-Szabó György, Balatonberény, Somogy m.
 Nemestóthy-Szabó István, Mátészalka, Szatmár m.
 Oltványi István, Baja, Bács m.
 Pintér István, Budapest, XI., Kruspér-u. 6—8.
 Pováczs László, ifj., Békéscsaba, Békés m.
 Preisinger Ferenc, Mosonmagyaróvár, Moson m.
 Radetzky Jenő, Székesfehérvár, Sarló-u. 1.
 Radó András dr., Hajdúböszörmény, Hajdú m.
 Rainiss Lajos dr., Mohács, Baranya m.
 Sárközy Mihály, Sárbogárd, Fejér m.
 Sőregi János dr., Debrecen, Déry-Múzeum
 Szabó Vilmos, Baja, Bács m.
 Széchenyi Frigyes, Somogytarnóca, Somogy m.
 Szeghő László, Karapanca, Bács m.
 Szijj László, Lakytelek, Pest m.
 Szombath László, Budapest, XIV., Állatkert
 Szúnyoghy János dr., Kecskemét, Pest m.
 Szűcs Dezső dr., Budapest, XI., Szent Imre herceg-útja 79.
 Tabakovics Gusztáv, Pančevo, Joye Ujkecina-út 57.
 Tapfer Dezső, Bodajk, Fejér m.
 Till Gergely, Budapest, III., Tímár-u. 26.
 Tomasz Jenő, Budapest, XI., Nagyboldogasszony-útja 11—13.

Photo Dr. P. Beretzky, 16. VI. 1940.

Dankasirály a fészket védi. — The Black-headed Gull defends its nest.
Обыкновенная чайка защищает своё гнездо.

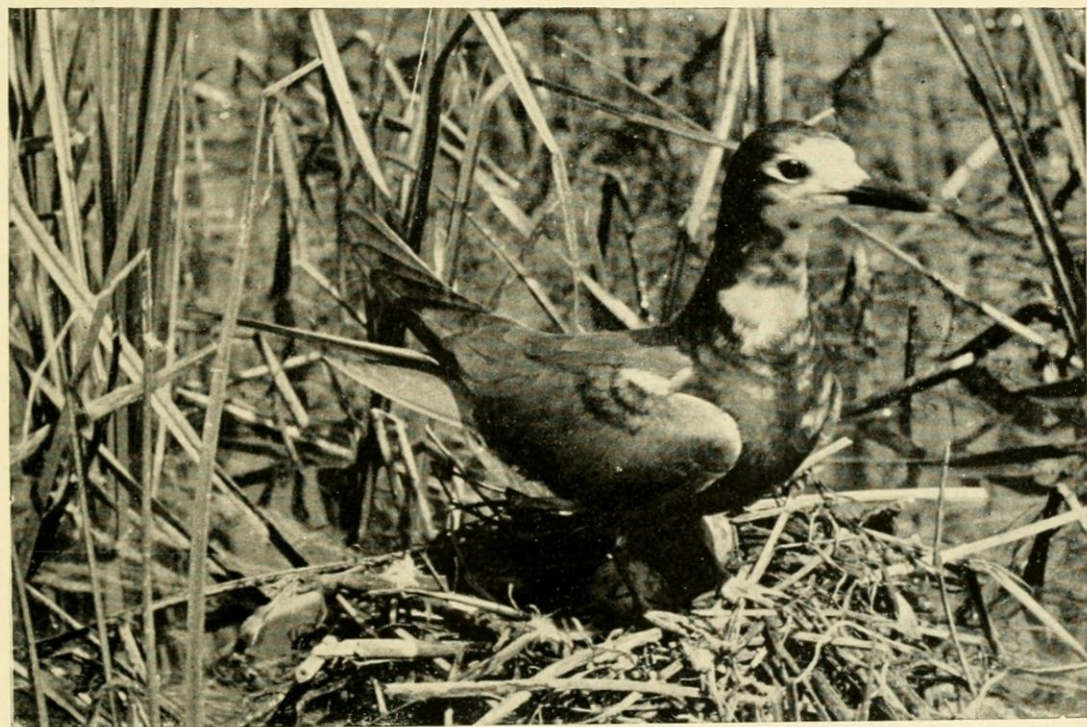

Photo Dr. P. Beretzky, 3. VII. 1939.

Kormos szerkő a fészken. — The Black-Tern on its nest.
Черная крачка на своем гнезде.

Tölgyesi János, Győr, Vagongyár
 Trischler Aladár dr., Novi Sad, Stratiminonica-út 10.
 Tuskó Ferenc, Szokolya, Hont m.
 Varga János, Pécs, Baranya m.
 Velencei Ambrus, Bácsalmás, Bács m.
 Zacsó István, Babócsa, Somogy m.
 Zilahi-Sebes Géza dr., Szeged, Egyetem, Állattani Intézet

FOR WELCOME.

By *dr. Adalbert Vertse.*

We let go on its way the 51th (1944—1947) annuary of our yearbook "Aquila", as a bargain of the revive of the Hungarian Institute of Ornithology, which was totally ruined at the siege of Budapest.

It is a difficult duty to report about the history of the critical years gone away since the appearance of our jubilee-tome Aquila in the year 1943, when we must remember the destruction. But it is the more animating, when by remembering I can go on a way of the revive. This way leads us from the hopeless position, immediately after the total ruin, till the high degree of the working energy, which is represented by our Aquila tome appearing on these pages. These years are full of manifestations, showing a helping mind and appearing also in facts, coming from our superimposed agricultural cabinet, from several high places of our public life, and from the public being interested in the bird-lore, at first from the voluntary collaborators of the Hungarian Ornithology, from the friends of the Institute, from the foreign ornithological Institutes. These experiences were our greatest sources of strength during the hard years, and this helping will made it possible, that in the fourth year after the total ruin we are able to report in a new tome about the latest occurrences of the Hungarian bird-world and bird-lore. May be this Aquila tome also a symbol of the thanks toward all, who helped its appearance.

*

The Hungarian Institute of Ornithology commemorated in the year 1943 the half-century jubily of its existence — considering the war — only privatly, in silence without all publicity. As to see the outward revealing we commemorated only by welcoming our collaborators on the occasion of the jubily. The jubily was also symbolized by the 50th jubily-tome of the Aquila, appearing in the same extent, as in other years four yearbooks together. Nevertheless arrived to the first jubily date, the 20th May 1943 (this day in the year 1893 got Otto Herman the commission to arrange the plan of the Institute) in great number congratulations from Hungary and also from abroad. From these we can name some only by remembering: so the two oldest honorary members of the Institute: Prof. dr. Alexander Lovassy (from Keszthely) and Prof. dr. R. Ludwig Lorenz of Liburnau (Vienna) sent their warm letters to our director. They were both members of our Institute since its foundation. It was prominent from the sery of the greetings the congratulation of the Ornothological Society of Finnland: it sent the welcoming text printed in Hungarian and German language on

an ornamental diploma. The Croatian Ornithological-Institute emphasised in its welcome, written in Hungarian, that it thanks its existence also to Otto Herman, and they welcome us in a hope of an successful collaboration. We were welcomed also by the Bavarian, Bohemian, Finnish, French, Duch, German and Swiss Ornithological Societies, by the Finnish Zoological-Botanical Society, by the Academy of Science of Finnland, by the Nature-Historical Museum of Vienna, and so on. From private persons and collaborators arrived also at about fifty telegramms and letters from Austria, Belgium, Bulgaria, Bohemia, Denmark, Finnland, Frances Holland, Lettonia, Poland, Luxembourg, Germany, Switzerland, Sweden, and so on, and about hundred from the Hungarian collaborators. The scientific-press remembered also mostly this jubily. On the December session of the Zoological Branch of the Hungarian Society of Natural Science welcomed dr. Prof. Andrew Dudich our Institute and rewieved its half-century work.

We had and unexpected surprise the 5th December 1943 (the day, on which was registered in the year 1893 the ratification of the organization of the Institute) when a deputation containing from the leaders of colleage-institutes and collaborators from Budapest and from the country called on our Institute. The leader of the deputation, dr. Ernest Csiki remembered with warm words the activity and successes of the past fifty years, then did dr. Peter Beretzk show his wonderful coloric and black diapositive photographs, made on the birdlife in the Fehértó (White-Lake) near the town Szeged, at the unanimous interest of the appeared people. This was for us as a little home-holiday.

We wanted to report about these modest feasts and about its documenta more detailed in our 51st Aquila tome by showing also facsimiles according it, by thanking one by one for the welcomes. Alas — we can't make this our friendly duty because of the perish of the papers.

*

The year 1944 begun with a bad-luck. Our chief, Director James Vönöczky-Schenk was overcame by his old heart-disease, which became later so heavy, that he was obliged to go in a sanatorium, than to the bath Balatonfüred, and afterwards he was gone to his son in the town Kőszeg, for desease-leave. It is characteristical to his affection and ambition, that he did not let the lead of the Institute, also not during his disease, especially the redaction of the Jubily Aquila-tome, being this time under press. He made though all the correctures himself. We held the close connection between his sickbed and our Institute by post till December 1944, when the post-traffic was finally interrupted.

After the occupation by the germans got the officers of the Institute soon their military callings up. At the begin of April was gone Andrew Keve, then Nicholas Udvardy, at last Emerich Pátkai. At the begin of May was Nicholas Vasvári force-pensioned and soon dragged away for hard-labour.

The extention of the air-bombardment and their getting more frequent made us to think more and more to save the valuable collection, library, furniture and so on of the Institute. But all our planes remained without success, because of the indifference and perceptible perplexity of the super-imposed offices, and because of the lack of expenses. So we could make only, that we took the most valuable books of our library, and the most

valuable pieces of our collection from the second-floor rooms of our Institute in a basement room. Alas, it was no more possible to wall in the great windows of this room. It is characteristic, that yet in December 1944 were the buildings of the Institute, and at all the part Buda of the capital believed so sure though it was no doubt, that it must come to a siege that it were brought here from Pest yet the 23rd December all the more valuable archive-parts and equipments of ministries. And the official clerks told this day a last good-bye to these Walls. The Russian out-posts reach the next day the line of the Institute, and at Christmas day stays the front close before it. The German SS-troops occupied the buildings-group and established to defend it. This group of buildings was heated originally by a central heating-system, and the remainders of it, the goodbuilt underground-corridors connect the separated buildings, giving on this way a good possibility to the defence, and behind the defence of the buildings begins the fight, which endured three weeks.

During these three weeks, at the nearly unceasing firefight the buildings got more hits, in first range the front building, where our Institute was also situated, which at last because of the hits and (as it was told by eyewitnesses) and because of incendiarism by German soldiers caught fire on the night Silvester and burnt 4—5 days long. The second floor, where were also the collections, library and offices of our Institute, is totally burnt. The first floor and the ground floor remained without harm, just except the rooms, where were accumulated the values of the Institute, so also the store, where we had our printed matters, and also the underground room, to where we took the most valuable pieces of the library and collection. This surprising event, that on the ground-floor and first floor were burnt only the two rooms, occupied by our valuable things, is an evident prove, that it was a willingly-made barbarism.

So was made the bad fate of our Institute completely. The successes of a half-century enthusiastic work, the famous ornithological library, the ornithological data, photographes, original pictures, a great mass of research-material, waiting for elaboration, the remembrances, representing the scientific efforts of the past, the collection, containing the whole Hungarian bird-fauna, all, all was totally ruined.

*

After the getting free of Buda, as the public traffic got also free, we got at once our official connections, and begun the work of the new-building, at first the removing of the ruins. Our Institute stood than without lead. Our director, as we got later to know, was at Kőszeg moretimes overcome by heart-disease, and the 22nd February 1945, his gritty organism did also not held longer, and he passed slowly away. About Nicholas Vasvári we got to know at first only, that he was dragged away from his lodging by the Nazis in the month November 1944, and we could only later reconstruct his tragical fate. He was evidently executed in the interning-camp of Balf. The director, Coloman Wurga was heavy wounded by a splinter at the siege of Pest.

In our homelessness, caused by the total ruin, which was aggravated also by the mourning felt on the lost of our colleagues, gave us much trouble our strugglings in order to assure the future of the Institute. We took in our hands the matters of the Institute the 4th April, 1945.

On this day we submitted about it to the Ministry of Agriculture, and we remembered our organisation, our activity and our plane on the rebuilding. We got the answer, that the Ministry will assure the continuity of its activity. It was prescribed for the Institute, as for an agricultural experimental institute, that it must accomode in his work and administration to the democratical change of the agriculture of the country. It must accomode to the natural efforts, appearing on the whole working-territory of our political economy, that we might right economize with our few remained values, and the more successful for the interests of the public welfare. By this was given the possibility of the rebuilding.

It was the most urgent to find a place for our got homeless Institute, in the connection with which came over more good-meant plans and proposals.

We remember at first with a great thankfulness the plans and proposals for the placing, i. e. for the taking in our Institute by the "Mállerd" (Hungarian-State-Forestry), by the town Szeged, by the Institute of the Biological Research in Tihany, and by the National Museum of Budapest. There were born and fallen many plans during this time, till our Institute got a temporary location in the Agricultural Museum with the reservation of the rights, that when the buildings of the experimental research-establishment will be rebuilt, our Institute gets back its old placement.

*

In this first period in connection with the plans, according to the unwilling reduction of the state-budget, being our Institute also one of the agricultural experiential Institutes, it was controlled its practical work, its economical importance, and so also its right of existence. This question was a hard menacing one for the Institute, because at the ruin of our material perished all the documents, papers, and so on, which were all of great proving value, proving the economical value of the birds, their agricultural importance, in this connection the many-fold of the tasks. And the agricultural activity of the Institute looking back on the five decades, at a superficial sight can easy get blurred, dim, among the seemingly abstract themata of the scientific works, papers, essays.

We used all opportunities, to give the due informations for the competent places about the practical and scientific successes, and about the appreciation and acknowledgements, coming also from abroad according it. In connection with this we referred to it, that the establishment of the practical bird-protection in order to propagate the usefulness of the insectivora birds, its spreading in the whole country, tuch directly on the interests of the agriculture. The numerous examinations, researches about the food of the birds, which were always used also in international accordance, prove the economical use of the insectivora birds, and show the most pesant biological peculiarity of the bird species, being important according to the game keeping and fishing, so our experiences became also the base of the game prohibition law. The successes of our bird-migration researches, which became partly the base of the international bird-protection, the great number of the popularizing books, articles and so on, made possible in our home the acknowledge and the love of the birds, and the pleasing acceptation of the nature protecting intentions. All these prove the succes of a good made work.

According several acquaintings in this mind it became necessary the regular composition of our Institute's tasks, because our Institute has no fundamental rules. If one was, it perished, and we have no original text of it. To eliminate this want, we composed the purpose of the foundation of the Institute, and the development of its tasks, as follows:

The Hungarian Institute of the Ornithology was founded in the year 1893 in the frame of the Hungarian Natural Museum under the name "Hungarian Ornithological Central", and it researched at begin most parts the bird-migration in the service of the ornithographia.

As the sistematical researches proved the rapid decay of the bird-world, and in connection with it the great overcoming of the damages made by insects, than the acquaintance of the economical improtance of the useful birds, the got economical successes by the artificial settlement of the useful birds — directed the activity of the Institute to the ecological and food questions, which have a directly great importance for the agriculture. As Hungary is an expressed agricultural state, and it has a great richness of birds, it is striking the connection between the birds and the practical agriculture. This remittance on one another appears in many-fold serial questions, the solve of which is important so for the practical interests of the agriculture, as for the racional protection of the birds too. These considerations made motived to take the Institute among the experimental Institutes of the Ministry of agriculture in the year 1901. According the practice formed since that time is the purpose and task of the Institute:

Having in the bird-fauna of the Hungarian earth a great nacional wealth and a natural treasure, we must it save and make useful, and for that purpose we must make different economical ans biological examinations, researches then to publicate their successes in scientific and popular form. The Institute has its function, by giving opinion and advises for the superposed cabinet, and for the farmers in all questions in general and according the use or harm of the birds as adviser, and it has a propa-ganda activity for the purpose of the economical use of the birds, i. e. most parts by the propagation of the bird-protection.

As the normal life was going on, in that measure appeared also the tasks where the activity of our Institute became necessary, and, as to see the future, on a quite broad base. This was evident especially in connection with the game-keeping, which was made possible for us by getting the game farming (game-economy) in the hands of the state. The first task came also here, by giving the necessary advises according the foundation of the bird- and Nature-protecting reservations. We can regard as our success, that our most important proposals and advises were accepted. At this opportunity got our Institute at first a firm base at the arranging of the game-circumstances by receiving a free right of researching and collecting on the two reservations, on the lake Velence and on the lake Kisbalaton. Our Institute got on this way a free hand on the two most important nesting and migrating places of the water-fowl, and on these two places, as to say at home it can make its researches according its intentions on the best way.

The game-keeping and farming, being now in state-hands showed an increased interest against the bird-world and against the bird-lore questions, and this made necessary also to extend the ornithological researches in connection with the game-keeping and game-farming. Though this

endeavour is not new, why it belongs just among our tasks, but its extension and organisations was never so actually as now. Therefore we must motive more in details its importance in the frames of the economical bird-lore.

We experienced directly, that in the bird-world goes on a slow gradually performance on the territory of the agricultural life, as some species disappear, i. e. become more rare, and on the other hand other species become more common. The mainly causes of this are:

1. The expansion of the agriculture, which brings an important change of the Nature (the rooting out of woods, regulation of the water-ways, agriculture, and so on) and the continuous agricultural production, which tolerates only those birds and only there, where and which does not menace its interests. The contrary, or the coincidence of the interests is explained by the useful or harmful activity of the birds.

2. The game-keeping and in the connection with the hunt the conscious selection (farming- and saving of the useful birds, the destruction of the birds of prey and the other harmful birds). It is nevertheless remarkable, that the game-keeping is the sole "economical brench", which sees in the utilisation of the bird-world (game-fowl) a direct economical purpose.

Regarding, as told above, the most important tasks of the economical bird-lore are:

1. To diminish the bird-destructing influence by the expansion of the agriculture. By researching the food-questions of the birds, as to see their agricultural importance as harm or use, to eliminate the divergency of the interests between the birds and the agriculture and on this way to assure the due protection of the birds, if necessary, also on an artificial way.

2. To help the endeavours of the game-keeping in the utilisation of the game-fowl, but by holding in glance the general interests of the universal bird-world, and to lead its utilization in a biologically right direction.

By considering the significance of these task-complexes, which can scarcely separate from each other — we regard the expansion and fauna-changing influence of the agriculture, as a real lawful development, which goes parallel with the expansion of the agriculture. We must say, that we can't stop it, or at most, only by very hard matters (most of the times only by the total elimination of the economical interests), therefore it is to made only seldom, here and there — the most effectively and with the best success by the foundation of reservations.

It is a more important economical task, which needs methodical, economically-ornithological researches — that we shall sure the life-possibilities and increase in the frame of the agriculture of those birds, which are only scarcely menaced by the agriculture, which can less or more fit themselves into it, especially of those, which are useful for the agriculture, or which do scarcely touch its interests. And this endeavour is influenced in a decisive matter, by the game-keeping, the purposes and the practice of the hunt. We know, that the intention, to increase the birds, which are more valuable from a game point of view — have the most important protection (though perhaps indirectly). It is sure, that on this way the game-keeping (game-fowl keeping) is the right executor of our Bird- and Nature-protecting endeavours, it is their sentinel; from it depends their success, and therefore it is also its duty prescribed by the law. As to see above, the game-keeping and hunt has a great influence to the bird fauna of the cultural territories. This does motive, that our Institute extended its

researches and examinations also to the game-fowl, and that our Institute does close, tight collaborate with the game-economy. The successful game-keeping needs reliable bases given to it by the permanent research-work. This acquaintance gave the impulse to the head organ of our game-keeping to the game-section of the Mállerd (Hungarian State Forestry), to arrange also economical game-fowl researche. The success was, that partly in its own work, partly in commission, but with its help were begin the enourmous researches about the spreading of the partridge, pheasant, quail and white-stork, and about the migration of the woodcock, — and of course also the elaboration of the got data. There were made also researches about the food of the wild-ducks. The nesting-places of the rare, i. e. decaying birds of prey will be registrated as for the purpose of the Nature-protection. The legs of the birds of prey killed by the hunters are sent to our Institute for an examination as to see the Nature-protection. There are founded state bird-reservations, which have an importance also for game-protection, than the teaching of game inspectors and game-keepers in bird-lore and so on. For the intents, of this last important purpose was made the edition in the year 1948 in the series of the "Nimrod little library" (by the material help of the Mállerd) as the first tome the book of the head-adjunct of the Institute Emerich Pátkai, entitled: "Our birds of prey". The book, speaking about the whole prey-bird fauna with the lucky connection of the scientific profoundness with the popular description will surely facilitate the acknowledgement of the birds of prey and the popularising their protection.

On the national game-exhibition, arranged in the year 1947 in Kaposvár, asked for it by the arranging committee took also the Institute part, id est we exhibited there the following illustrative pictures, colored graphicons, made on the ground of the bird-food-researches of the Institute: 1. A migration map entitled "The migrating ways of the Hungarian birds", made on the basis of the bird-banding researches of the Institute. 2. "The food of the rook and its agricultural importance in Hungary." 3. "The agricultural importance of the pheasant in Hungary." 4. "The food of our heron-species."

The efforts, made by the Institute since about 30 years for the purpose to save the most importante nesting territories of the hard diminished water fowl, were realized in the year 1945 by the appointing of the state reservations. But we must fix, that with this alone is not yet assured never the quiet of the birds of the reservations, nore the intactness of the nesting-places. Becouse, at first the surveillance was not yet organized and imperfect, and therefore also because of the unkindness of the economical setting up a claim. Nevertheless, we have all hopes, that we will arrange soon also this question.

The Ministry of agriculture regulates in its order from the 12th September 1946, registered under the number 160.700/1946. V. 3. the rights of the Institute, according the superintendance of the reservations, as follows: "Those of the state reservations, in which there are possibilities for scientific bird-lore researches, we separate on two parts. In the one part is a full hunt-prohibition, which stays under the superintendance of the Institute of Ornithology, and the Institute has there at the own budget a surveilling personal to assure the territory to be untroubled. The minister of agriculture made the condition, that for the employment of the sentinel there is necessary his consent. As to see the separation of the reservations

of Dinnyés and Kisbalaton from an ornithological point of view, we shall accept the proposal of the Institute. According the reservation of the Fehértó till the time, till dr. Peter Beretzki chief-physician does warrant and accept the management of it in his own person, we make no separate orders according it. The official clerks of the Institute have the right to the scientific collection of the whole reservate-territory, ... and so on." The short content of the principal agreements, got according the final arrangement of the reservation of the "Kisbalaton", accepted there at the occasion of a local inspection, according the proposals of the Institute of Ornithology and those of the local interested, taking part in it — is: The Institute of Ornithology fixes within the limits of the reservation a territory, which must be free of all human troubling and which contains the nesting colonies, so-called sanctuary. This territory must be surrounded by a streak about 5 m broad, where the reed is cut off, for the purpose, that at case of reed-burn the sanctuary could be assured from the fire. In the sanctuary there are all times forbidden: the cutting of reed, the gathering of rush, sedge, willow-rods; the burning of the reed, the mow, the hunt, fishing, and passing by. Exceptionally, according the overnamed order only the Institute of Ornithology has the right to collect there. The sanctuary is situated in the middle of the 2435 acre great reservation, fixed already by the Nature-Protection-Council. The reservation is surrounded by the so-called "hunt-reservation", which has an extension about 8500 acres. As to see, the matter of the Nature-Protection is assured enough, because the sanctuary, staying under the superintendence of the Institute of Ornithology, is surrounded by the Nature-protected reservation and outwards also by the state-game reservation.

The egret-guarder on the Kisbalaton, Joseph Gulyás, a formerly fisherman, who stood in the service of the Institute since the the year 1924, was pensioned by the Ministry of Agriculture, because of his infirmity in the year 1947. Till this time it was not possible, to supply him. The guarding of the reservation, and also of the "sanctuary" is now furnished by the gard-personel of the forest-curatorship at Keszthely under the generous direction of Alexander Hoffmann forest-councillor. Being under a cautious gard in all details its future is totally assured.

The stock of the birds is recovered from the relapse, caused by the war, though it shows year by year a pleasing increase. The stock in the year 1949: great white herons 30 nests, little egrets 25 nests, squacco herons 15 nests, spoonbills ca 60 nests, glossy ibisses 16—17 nests. But the 20 pairs of cormorants, settled in the year 1947, diminished this year, because the tree got dry and the branches were broken off to a number 7 of the nests.

The whole reservation of Dinnyés—Pákozd (on the lake Velence), which has an extension about 3600 acres, is garded by the game-keeper of our Institute. The most valuable part of the reservation — from an ornithological point of view — the more hundred acres great territory on the South end of the lake Velence, covered with dense reed. The heron-colony is just in the middle of this territory. The South-East half of the reservation is the remainder of the formerly lake-bed, the so-called "Dinnyési Kisfertő" and its continuation, the "Turjány of Sikota". In the middle-line of this, partly drained territory goes away the channel "Nádor", taking away the water-surplus of the lake Velence.

The "Kisfertő" and the "Turjány of Sikota" at the time of the normal water level with its shallow water is for our water-fowl an excellent residence-, and feeding place, so it was nearly exclusively the feeding-place also of the inhabitants of the heron-colony. But the dykes of the "Nádor" channel got, because of the war-events on more places breaks, therefore the water of the melting snow, runs soon off, and there remaine no water-reserves for the dry sommer-months. The last dry years did yet graduate this state so much, that this so important water-fowl territory was in the year 1949 already at the spring-months totally dry. The fate in this year of the heron-colony, which was already hardly touched by the getting dry of its feeding territory, was seald by the burning off of its home, of the reed-forest in the month April. The inhabitants of the colony settled on the reedy edge of the lake, where the reed was saved; but here — the colony staying on a dry place, was totally plundered by unknown persons, who robbed all the eggs.

In the year 1948 were here nesting 10 pairs of the great white-heron, 60—80 pairs of spoonbill, and 10—15 pairs of grey-lag-geese. In the year 1949 Great white herons 2—3 pairs, spoonbills in 10—12 pairs, and grey-lag-geese 12—15 pairs did breed on the reservation. It is surprising the catastrophal diminution in the last two years of the ducks, coots, grebes, breeding on the lake. Of course, caused by the weather and the diminution of the water.

The peace and safety of the reservation is — beside the overnamed circumstances also hardly menaced by the increased water sportings, and by the permanently going to and fro in connection with the fishing. As to see the later, we got some help by that, we succeeded to bring in coincidence the breeding time on both reservations with the fishing prohibition-time, so, that instead of the time from the 1st May till the 1st June, the fishing on the reservations in forbidden from the 15th April till the 15th June.

At the fixing of the reservations was our important demand, that the most frequented feeding places of the saved bird species's must be also got in, in the reservate. We did on this way enlarged the reservate of the Kis-balaton also on the reed-edge of the neighbouring shore. Our further demand was to allow a moderate hunt also on the reservats, but of course, except the saved species. We had namely the experience, that the birds growing up not at all troubled become too familiar, which is then, after getting out of the reservation, a great danger for their life.

The future of the reservation on the lake "Fehértó" near the town Szeged, which was arranged to save the bird-fauna of the sodaic territories, makes us anxious, because the original bed of the Fehértó was begun to build out as fishpond and there are taken nearly all years new territories for it. By the diminuishment of the sodaic territories will the characteristical 'sodaic' bird fauna of the Fehértó soon loose its ground. But there are made energetic measures to save the till now remained ancestral sodaic territories. So we hope, that we can assure the future also of this reservation, which has a special ornithological value.

* * *

The war-years brought also the ruin of our practical bird-protection, because its arrangement-objects, equipments perished nearly on the whole territory of the country. As we want generally develop our bird-protection

according to its economical importance, it seems only one way to the successful performance of the mighty plan: if the directly interested state-organs accept the intentions of the Institute, and if they make also efforts to realise the bird-protection in their own sphere. Beside the economical advantages, which would come from the realising of the practical bird-protection, the exemplary activity of the state-organs would be also the most effective propaganda against the public.

Our Institute begun the new-building of the bird-protection in this manner. The prospects of the beginning-successes are encouraging.

The teaching of the bird-protection in the schools has also a great importance. The Institute of Ornithology helped in the past the teaching of the bird-protection in the schools with great activity. With its popular editions, coloric wall-pictures, with gratis-given bird-protecting instruments it did much help to develop the more the ideas of the bird-protection, and to its practical realisation.

During the war time were these instruments and equipments of the bird-protection teaching going out, then was ruined also the Institute with its whole furniture and so on. So, because of the lameness of the propaganda, the idea of the bird-protection becomes for the new grown generations nearly unknown, it becomes more pale in the consciousness of the people, and it is perhaps not impossible, that its pleasing behaviour against the bird-fauna becomes changed. About it, alas, we have many startling examples.

It was proved now too the old justice, that people must be educated for the bird-protection, and that this education must be begun already at the school. It is characteristic, that on the damages — moral and material — caused by the want of the bird-protection teaching, was called our attention even by school teachers, by asking from us papers, wall-pictures and other matters, which are necessary for the bird-protecting education.

To supplement these wants we published in the year 1948 the Xth edition of the bird-protection guide, written by T. Csörgy, entitled: "Bird-protection in the garden", but, to save expenses, in a reduced extension. Than we made wall-pictures and placards for propaganda purposes at the schools and publics. We wanted them at first to extend free of charges in the schools. But the copying of the placards — because of want of expenses — for the present is not yet possible. The lectures, begun also in the year 1948, and followed at the spring 1949 about bird-protection, mainly at the agricultural schools of the country, brought for us also the proofs, that the predisposition, the economical interesting is not decreased, but the relapse is caused mainly by the pausing of the propaganda and of the informations. Even therefore, and because the continuation of the begun bird-protection propaganda is assured, we are convinced, that we will reach our purpose. This is also helped by that, that the "First Hungarian Nesting-hole Establishment" after a more then four years pause begun now again its activity, and so it is possible to supply the demands on the matters for the bird-protection, arisen by the propaganda.

The "International Committee for Bird Protection" had its meeting at London — the first time since the end of the war — between the 17th and 19th June 1947. Our Institute was represented there by the chief-adjunct dr. Andrew Keve. The conference had an informing character about the present situation of the bird-protection. The delegates of the european states reported — according the questions got half a year before — about the

found changes in the avifauna, caused by the war and about the bird-protecting measures, introduced since the year 1938, — in order to make possible the conference to send out subcommittees, for the up-to-date composition of the International Bird-Protection Agreement plan. Afterwards, between the 20th and 23rd June held the British Ornithological Union its international meeting at Edinburgh, where were discussed the up-to-date ornithological questions (the physiobiological researches of the migration a. s. o.). This meeting was followed by an five-day excursion to Scotland. It was founded between the 28th June and 3rd July the International-Nature-Protection-Union in Brunnen. The conference discussed only about administrative questions according the foundation of the Union by composing its fundamental rules, then the participators of the meeting in a week-long excursion looked at the National-Park of Engadin.

In the continuous conferences held in the year 1948 could our Institute participate, because of material difficulties only by its written proposals, which were submitted by the corresponding member of our Institute, Miss I. Ph. Barclay-Smith, chief-secretary of the I. C. B. P. at the I. C. B. P. conference held in Paris the 19th and 20th July, where was discussed the International Bird-Protection agreement. Between the 30th September and the 7th October was finally founded in Fontainebleau, in the frames of the U. N. E. S. C. O. the International Union for the Protection of the Nature (I. U. P. N.), and its definitive residence was transferred from Basel to Brussels.

It was a very difficult task to sure the interior working possibility of the Institute, especially because of want of ornithological books. We founded our special library in the year 1947, by the purchasing the about 400 tomes great library of our defunct director. Since that our library was increased mainly by the beginning of our periodical-change from abroad, and increases permanently, so, that we have now about 2500 tomes. We remember here with great thanks those foreigner and Hungarian Institutes and private persons, who helped us with their book-presents, namely: Academy of Science of Amsterdam, Society of the Natural Science Batavia, Museum of Buenos-Aires, Lloyd Society Cincinnati, Museum of Paris, Academy of Philadelphia, Zoological Society of Prague, University of Rome, the Society Senckenberg, Society of the Natural Science of St.-Gallen, Bern, Basel and Toscana, the Swedish Ornithological Societies U. N. E. S. C. O., British-Book-Centre, British Ornithological Union, Dutch Meteorological Institute, National Museum of Warsaw, National Museum of Sofia, American Book Centre, Ornithological Society of Denmark, The Library U. S. Dep. of Agriculture, British Council, Station Ornithologique de Versailles, Forest-inspection of Bern, M. M. Nice, Naturhistorisches Museum in Wien, Miss I. Ph. Barclay-Smith, F. Gudmunson, W. Vogt, I. Büttikofer, O. Ferianc, A. Wolfson, A. Wetmore, N. L. Mc-Attee, G. G. B. Ten-Kate, E. Moltoni, A. H. Miller, L. A. Jägerskiöld, Fr. Haverschmidt, J. Huber, P. L. Erryngton, A. Chappellier, E. V. Baxter, Beside these also six Hungarian Institutes and 31 private persons.

The reorganisation of our collection — having the possibility to collect on the game and collecting reservation at Dinnyés, and by the courteous help of the Game-Section of the Mállerd — goes forward at full speed. So our collection has now about 500 self-collected preparates, then with the about 1500 skin-preparates given for our disposal by dr. Emerich Pátkai,

and with the 94 skin-preparates purchased in the year 1948 from G. Gaal, altogether about 2100 pieces. The bird stomach collection goes forward of course in connection with the bird-collecting — parallel, and also according to the continuous researches of the food of the wild-ducks, and birds of prey.

The most valuable pieces of our collection are: a pair of red-crested porchard, the collection and present of L. Studinka; eastern black-eared wheatear present of J. Dandl, (the first Hungarian specimen); little bustard, present of the russian legation, Calandra lark, the first Hungarian specimen, presented and collected by L. Erdős; slender-billed curlew, presented by E. Mihályfi; bar-tailed godwit, present of the game-section of the Mállerd; turnstone, collected and presented by dr. P. Beretzk; Terek sandpiper, collected and presented by L. Nagy. Beside these there were birds presented by 71 privat persons, whom we thank also by this way for their friendly presents. We must say a sincerly thank also to the preparator Stephen Sebeházy for his generous work made in full love to our Institute and to the bird-lore by helping us by preparing our collections and by multiplying its value with his artistic work. We must thank also the leaders of the Mállerd for the friendly present of the wood-material for the furniture of our Institute.

By the ruin of our Institute perished also the most part of our bird-banding records, and at the want of our state-books we can't use the finding data, which we received after the war. To suppose this great lost, we asked from our banding-collaborators their own data, and so we could sufficiently suppose the more new banding-data. Because we had no own rings, we received more hundred rings at first from the Switzer Ornithological Society, than from the Museum of Prague. So, if yet in modest dimension, we could also begin the bird-banding. We thank also on this way these two Institutes for their friendly help.

The first signs of the beginning life of our Institute there were publicated articles, and held radio-lectures by the official-clerks of the Institute, so held radio lectures: dr. Keve: About the fishery significance of the cormorant, dr. Vertse: About the agricultural significance of the rook (1945). This later lecture got an official appreciation. In March 1948 publicated the radio the interest of the public by making from the Institute a local communication.

As the regular collecting and researching work of the Institute begun, and as we took our connections with the abroad, started the collection of the data also by our inland collaborators. They and the friends of the Institute from Budapest and its surrounding presented themselves one after the other offering their services and help, which was shown by communication of valuable observations, collecting of researche-material, valuable book-presents, and by the reconstruction of data and reports, which were destructed by the ruin of the Institute and so on.

In order to satisfy economically the interesting of our collaborators, and for more real propagate the work of the Institute, we organized (at first the 4th Decembre 1946) collaborator-meetings (except the sommermonths, the first wednesday of the months), where we discussed the new events and the plans of the future. For the meetings, when were more interesting themata, discussed, we invited also the directorate of the experimental and of the game section, who did also come or did represent themselves. There were the mainly themata of these meetings (in chrono-

logical order): 1. Dr. Andrew Keve: The foreign literature and review. Dr. Emerich Pátkai: The neworganisation of the observers-network of the Institute of Ornithology, and the till to-day successes. 2. Dr. Adalbert Vertse: The past and the future of the Institute of Ornithology. Defunct Béla Molnár: The young cuckoo (film, shown by Fr. Lévy), dr. Peter Beretzk: The lake Fehértó at Szeged in pictures. 3. Edmund Beke: Collection of the popular bird-names. 4. Aladár Boroviczény: The question of the Hungarian partridge. 5. Joseph Peterfay: The Hungarian pheasant and its future. 6. Ladislav Aujeszky: The geophysical explication of the bird-migration. Gabriel Stohl: The function of the interior secretion-glands and the construction of the bird-migration. 7. Dr. Emerich Pátkai: About the observations and about the new tasks. 8. Nicholas Udvardy: Collecting data to the terrain-search ornithology. 9. Dr. Peter Beretzk: The successes of the photographing on the Fehértó near Szeged in the year 1947 (Show); Louis Stucker: Shows the see-eagle culture-film. Ladislav Erdős: A new species in the Hungarian avifauna: *Melanocorypha calandra*. 10. Louis Stucker shows the following culture-films: The last pelicans, The birds as nest-building masters; dr. Henry Dorning: The avifauna of Budapest. 11. Louis Stucker shows the following culture-films: The birds as undertenants; In the marches of South-America. Dr. Eugen Nagy: Observations of the nightjair settlements near Érd. Dr. Henry Dorning: Desirable researches in the surrounding of Budapest. 12. Stephen Sebeházy: Experiences of Cairo. Mrs. Gábor Kolozsváry shows her bird-poems. 13. Julius Nagy: Bird-Protection at Gyöngyössőllymos; Gabriel Stohl: Are the birds old? 14. Nicholas Kretzóy: The Hungarian pre-historical bird-researches since Lambrecht. 15. Dr. Adalbert Vertse: The future placement of the Institute of Ornithology. Dr. Andrew Keve: Report about the state of the Kisbalaton in the years 1945—1948. Emerich Pátkai: Report about the reservation of Dinnyés and about the development of the collection of the Institute. 16. Eugen Nagy: Landscape-changes on the Hortobágy. Vida: Raven nesting along the river Maros. 17. Arved Mannsberg: Bird-voice plates, bird-dialects. Dr. Peter Beretzk: Birdphotographes. 18. Joseph Dandl: The avifauna of the Csíki-mountain near Budaörs; Tibor Farkas: Ornithological experiences in the North-Caucasus; Robert Murray: A new species in the surrounding of Budapest (*Hypolais pallida*). 19. Dr. Emerich Pátkai: On an ornithological collecting trip in Asia-Minor. 20. Dr. Andrew Keve: The successes of the International Bird- and Nature-Protection conferences in the years 1947—1948, and the project of the Bird-Protecting generalorder. 21. William Székessy: The parasites of the bird-nests and their collection.

I must appoint here, that the successful work of the Institute has the mainly powerty in its collaborators. We can by their help and by the permanent connection with our collaborators, spread in great number in the whole country — observe the events and movements of the avifauna. We receive their data at right time and so we get reliable data and researchematerial. This is the secret of it, that our Institut-work is always full of actual problems, events and successes.

It is a visible sign of our Institute's work, that — as it was in the past — there passes scarcely one day without one-two visitors, who are interested in the bird-lore. Thus, the life of the Institute, started though in modest measures, now we came so far, that our contors, having already seven localities, soon will become also too narrow for the personal — already

seven on number — and for the library and collection, which grow day by day. Our successful work was appreciated also by our superposed Ministry and the Agricultural Scientific Centre, and it consolidated the position of the Institute by enraging it in the frames of the rebuilding plan.

The edition of our yearbook "Aquila" proves the successful accomplishment of our rebuilding work, but at the first range the mainly guarantee of the successful future work. We maintain with our "Aquila" our indispensable international connections (change of the editions), which was already menaced by the far protracted appearance. We have the best hopes, that our superposed Agricultural Scientific Centre, which assured so successful the materially dotation of the scientific working powers, and which helps so fargoing the scientific work — will assure the continuous appearance of our yearbook also in the future, and on this way it will finally remove the irregularity, which did in the past in great measure hinder the successfulness of the work.

When I say our collaborators, the autors of this tome, and my colleague dr. Andrew Keve — who took the most part of the redaction-work — for their laborious working the sincerly thanks, I must also separately remember the generouos help of the town Szeged, which spent for our Institute still in the year 1947 2000 forints, by which it helped us the edition of our yearbook, by the production of one part of the photosupplements.

* * *

I wanted to report in this short pass in rewiew about the more important events, works of the last four years. In this country, hit by the war and being in rebuilt from the ruins, among the many cares-troubles, we must hard struggle for each step done of the way of the rebuilt. And so of course, each step presents also — though only a little — success. We did already pass the most hard work, and if the in any case necessary personal growing will become possible, our Institute will reach its working possibility, as it was before the war. We will hope, that the started, and day by day becoming stronger prospects. of the peaceful development will realise these our just hopes.

VÖNÖCZKY-SCHENK JAKAB

kísérletügyi főigazgató, a Madártani Intézet igazgatója.
1876—1945.

Írta: *dr. Csörgey Titus.*

Utolsó előttiként hűnyt el ama férfiak közül, akik már bölcsőjénél állottak annak a Madártani Intézetnek, amelynek virulását elősegíteni élete legfőbb célja és tartalma volt.

Éles ész, biztos ítélet, a Természet jelenségei iránt való rajongó érdeklődés, fejlett szervezőképesség, törhetetlen szorgalom és kötelességérzet: ily kiváló felkészültséggel avatta őt oly értékes, nélkülözhetetlen munkatárssá, majd vezetővé, aki nélkül az 50 éves jubileumát ünneplő Intézet nem jutott volna arra a magaslatra, amelyről méltán tekinthetett vissza büszkeséggel. Született 1876. június 2-án.

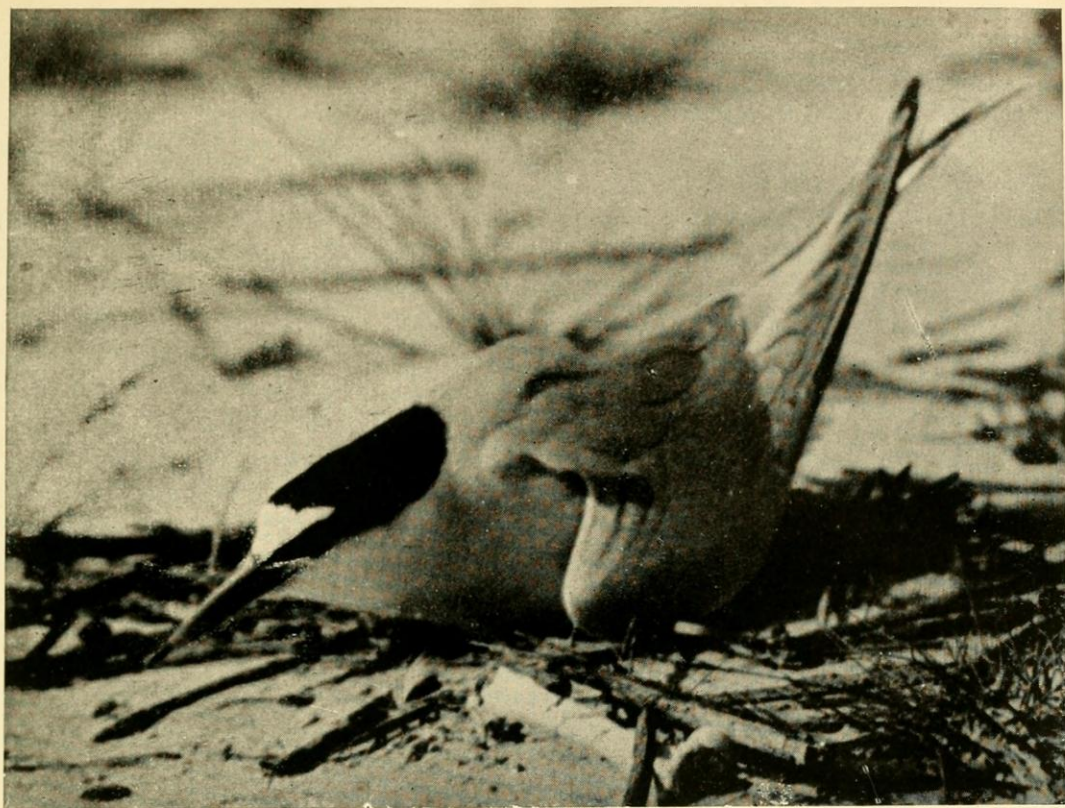

Photo Dr. P. Beretzk, 25. VI. 1938.

Kücsér tojásait igazgatja. — The Little-Tern arranges its clutch.
 Малая крачка поправляет свои яйца.

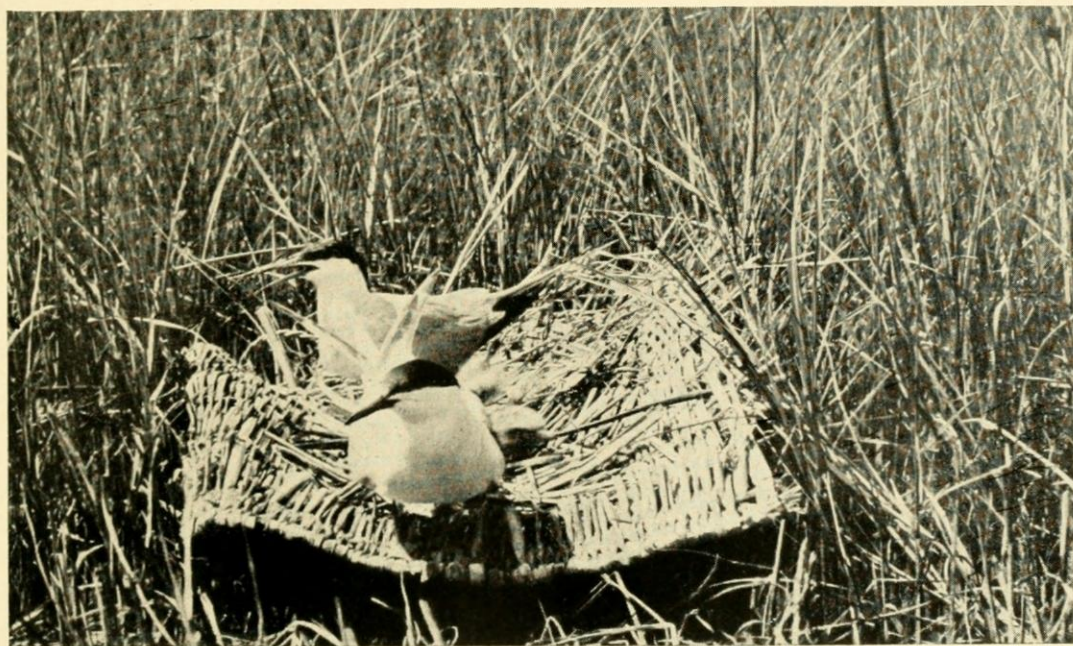

Photo Dr. P. Beretzk, 2. VII. 1940.

Küszvágócsér fészke elhagyott leshely tetején. —
 The nest of the Common Tern on the top of a desolated hide.
 Гнездо обыкновенной крачки на верхушке оставленной засады.

A vérbeli természetbúvár már gyermekkorában megnyilvánult születése helyén, a bácskai Óverbáson, a nádasokkal körített családi birtokon, majd Szarvason, hol középiskoláit végezte, folytatva Kolozsvárott, hol főiskolai tanulmányait fejezte be, Beható faunisztikai és nidológiai előtanulmányai után a természetvédelem propagálása mellett főfeladataként a madárvonulás kutatását tekintette.

Mint kortársának különösen az intézetben vele együtt töltött első tíz esztendőre esik jól visszagondolni, amikor a napestig tartó szakadatlan munka után még újból összeülve sokszor késő éjjelig fűztük tovább a napközben felmerült gondolatokat. A több mint négy évtizedig, holtáig tartó munkásságának javáról e folyóirat kötetei tanúskodnak. E hosszú sorozatból itt csak részleteket említhetek fel, kiegészítve azzal a rengeteg munkával, amit mint szerkesztő és fordító végzett s amellyel gyakran segítette ki az intézetet nehéz helyzetéből.

Fáradhatatlan volt a hazai megfigyelőgárda fejlesztésében, valamint a külföldi kapcsolatok kiépítésében is. Utóbbi téren egyebeken kívül a Holland Madárvédő Egyesület támogatását is sikerült megszereznie a magyar kócsag-állomány megmentésére s ezzel együtt a kisbalatoni védterület biztosítására. Sajtó alá rendezte a *Zeyk*-hagyatékot, elkészíté a Természetvédelmi Emlékiratot, majd a kócsag hajdani és jelenlegi elterjedéséről szóló tanulmányát, majd mint a M. Földrajzi Társaság Alföldi Bizottságának tagja az *Aquila* 1911-iki kötetében megjelent jelentést. 1918-ban a magyar fauna-katalógus madártani részét ő írja. Ebben a munkájában jegyzékét adja az addig megjelent magyar madártani irodalomnak. Ide sorolom egyik legnagyobb hatást keltett művét is, amelyben a magyarság jelképes madarának, a Turulnak faji hovátartozását sikerült terjedelmes bizonyító anyag alapján kétséget kizáró módon megállapítania.

Szívügye azonban mindezek mellett mindenkor a madárvonulás vonzó problémáinak kutatása volt. Rajongó lelkesedéssel merült bele az 1908-ban kezdődő madárjelölési akcióba. A most már pozitív alapra került kutatás tanulságainak hasznosítása terén a külföldnek is például szolgáló, úttörő munkát végzett: az alföldi szikések madárvilágának települési viszonyainak bekapcsolásával, majd a maga nemében egyetlen, illusztrált vonulási térkép megszerkesztésével és nagysikerű propagálásával. Értékes előadásokkal tevékenyen részt vett számos külföldi kongresszuson is: Berlinben, Koppenhágában, Genfben, Amsterdamban, Bécsben, valamint Rouenban. Utóbbi helyen érte őt 1938-ban az a megérdemelt magas kitüntetés, amikor a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottság (ICBP) európai alelnökévé választották.

Szakírói munkásságának nemcsak az Aquilában maradt nyoma. Hat kötetre rúg ama értekezéseinek sorozata, amelyek folyóiratokban, napilapokban és egyébütt jelentek meg. Nagy és nehéz munkába fogott akkor is, amikor az új Magyar Brehm madártani részének szerkesztését élvállalta, a bevezető részt nagyon értékes fejezetekkel gazdagítva s a tárgyalást magyar vonatkozásokkal kiegészítve (1929). Végül a „Kincses-tár“ sorozatát is igen értékes kis művel gazdagította: A Madarak című kötettel. A népszerűsítő ismeretterjesztés egyik remeke ez, az élvezetesen oktatás követendő példája.

Mint hazájáért aggódó magyar embernek, neki is kijutott a szomorúságból. A legnagyobbtól, az anyyiunk lelkét égető fájdalomtól mégis megkímélte őt a sors. Meghalt, mielőtt megtudhatta volna, hogy az általa is aggódó szeretettel körülvelt Madártani Intézet a tudományoknak és művé-

szeteknek ez a kedves, meleg fészke a háború folyamán porráégyve megsemmisült.

Lelkes munkálkodásban tett hasznos élete a madártan fénykorára, világszerte való csodálatos felvirágzásának idejére esett. Ebből a felvirágzásból ő is hathatósan vette ki részét. Meghalt Kőszegen, 1945. március 22-én, kiújult régi szívbajában.

Ábrahámhegy, 1948. október 17-én.

JAMES VÖNÖCZKY-SCHENK.

Chief-Director of the Agricultural Sciences, Director of the Hungarian Institute of Ornithology.

1876—1945.

By *Titus Csörgey*.

He died as the forlast of the men, who stood already at the cradle of that Hungarian Institute of Ornithology, of which' bloom to help was the chiefly purpose and contents of his life.

A sharp wit, a sure judgement, an enthusiast interest for the phenomenons of the Nature, a developed possibility to organize, an indomitable diligence and sense of duty: such eminent readiness made him to such a valuable, indispensable collaborator, and later leader, without whom our Institute, commemorating its 50 years existence, would not got to that highness, from which it could look back justly wiht pride. He was born on 2nd. June 1876.

The real and right naturalist showed itself in him already in his childhood at his birthplace, at Ó-Verbász in the Bácska, on the family estate, surrounded with reeds, then at Szarvas, where he made and finished his secondary schools, following at Kolozsvár, where he ended his University-studies.

After his profound faunistical and nidological forestudies he looked as his head-purpose beside the propagation of the Nature-Protection, the researches of the bird-migration.

As for his contemporary, it gives me a pleasure to remember especially for the first ten years, spent together with him in the Institute, when after the unceasing work, sitting together again, followed most of the times till late in the night our ideas arisen during the day.

The volumes of the yearbook "Aquila" give evidencé of the most part of his work enduring four decades till his death. I can mention only parcels from this long serie supplementing it with the immense work, which he made as redactor and translator, and with which he often helped our Institute out of its difficult position.

He was also unflagging in the developing of the Hungarian "observer-gard" and in the building of the foreign connections too. In the last a matter it succeeded for him — besides other results — to get the protection and help of the Dutch Bird-protection Society for saving the stock of the great white egret in Hungary and by this way also to assure the "Kisbalaton Bird-Reservation". He arranged for press the remains of *Zeyk*, elaborated the Memorandum for Nature-Protection, then his essay about the spreading

of the egret once and now.; afterwards his report in the Aquila volume 1911 as the member of the Great Hungarian Plain Commission of the Hungarian Geographical Society. He writes 1918 the ornithological part of the check-list of the Hungarian fauna. In this work he gives also the list of the Hungarian ornithological Literature. I remember of his work having the most effect, in which he established on the basis of an extending assuring material the species, to which belongs the Hungarian symbol-bird "Turul".

But nevertheless he was always the most interested by the research of the attractive problems of the bird-migration. He was deep absorbed with enthusiasm in the bird-marking activities beginning in the year 1908. He made a pioneer work, with which he showed an example also for the foreign countries, on the territory of the utilisation of the research evidences made now already on a positive basis: by connecting the settlement-circumstances of the avifauna of the Hungarian sodaic grounds on the great Hungarian Plain, and afterwards with the elaboration and successful propagation of the illustrated migration-map.

He participated with valuable lectures on numerous foreign congresses: at Berlin, Copenhagen, Geneva, Amsterdam, Vienna and Rouen. He received here 1938 the well-deserved high distinction: he was elected for European vicepresident of the International Bird-Protection Committee.

His special literature works appeared not only in Aquila. It makes six volumes the series of his essays, articles, and so on, which appeared in reviews, periodicals, daily newspapers and on other places. He begun also than a difficult and hard work, when he undertook the redaction of the ornithological part of the new edited Hungarian Brehm. He made rich the preface with very interesting chapters and he completed the describing part with Hungarian relations (1929). He had, as a hungarian worrying for his country, much sorrow. But from the greatest grief, painig our so much's soul he was spared by the fate. He died earlier, as that he could know, that our Institute of Ornithologie, which he liked also with a worrying love, this dear and warm nest of the knowledge and art was burnt to ashes and was totally destroyed during the war. He has died on 22nd. February 1945 in Kőszeg.

His useful life full with animated working got to the prime age of the Bird-Lore, to the time of its wonderful prosperity on the whole world. He took from this prosperity also energetic his part.

Ábrahámhegy, october the 17. 1948.

DR. VASVÁRI MIKLÓS.

1898--1945

Írta: *dr. Keve András*

A Madártani Intézet hagyományainak a szerénység szelleme felelt meg mindig, és ha valaki ebben a szellemben töltött el munkás életet, az dr. Vasvári Miklós volt. Tudása, képzettsége sokkal-sokkal magasabb pozícióra predesztinálta, ha szerénysége nem tiltotta volna, sokkal közismertebb lett volna neve, többet foglalkozott volna vele a napi sajtó, de ő ettől visszahúzódott. A nemzetközi tudományos körök és szoros baráti köre annál job-

ban becsülte érte. Tudásának gazdag tárházából sohasem fukarkodott: számos tanítványt nevelt, mondhatjuk a mai magyar ornithológus gárda az ő szervezésének eredménye, és számos kitűnő témát adott át még egyenrangú, sőt idősebb kartársainak is.

Vasvári Miklós 1898. május 7-én született Szegeden. Itt és Temesvárott végezte iskoláit, és már gyermekkorában is igen komoly és elmélyülő diák voltáról tett tanúságot. Az iskola igen mély behatást tett rá, különösen dr. *Balanyi György* nevelése.

Egyetemi éveit Budapesten kezdi meg, de Szegeden fejezi be. Jellemzi egyéniségét, hogy Prof. dr. Méhelý Lajos közismert felfogása ellenére is tehetsége, tudása és szerénysége miatt pártfogásába veszi, támogatja felvételét a Madártani Intézethez.

Rendkívül sokat olvas és látogatja a múzeumokat. Így kerül Prof. dr. Fejérváry Gézához is, aki felismervén nagy formaérzékét, herpetológiai doktori értekezésre biztatja, melyben a rómakörnyéki zöldgyíkot *Lacerta viridis* fejérváryi néven írja le. Ekkor különbözik össze Méhelý és Fejérváry, és ezért kénytelen Szegedre menni doktorálni Farkas professzorhoz.

Az első háború alatt mint önkéntes munkatárs működött a Madártani Intézetnél. 1921-ben rendes megfigyelő, 1922-ben pedig mint díjnok kerül az Intézethez, ahol Chernel Istvánt tekinti mintaképének, és az általa megindított faunisztikai kutatást tűzi ki életcéljának. 1918 Erdélyben éri, bár gyenge szervezete miatt, gyakori betegeskedése folytán katonai szolgálat alól felmentették, Marosvásárhelyt mint nemzetőr vesz részt a rend fenntartásában. Kedves epizódot mesélt ebből a szolgálatából. A kistermetű, vézna ember mellé egy hatalmas szál román nemzetőrt osztanak be, és éjjeli őrzőjüket karabéllyal a hátán együtt gyűjtögették a *Saga serrata* nevezetű sáskát.

1923-ban Somogyba, Ormándra kerül nevelőnek. Itt is nősül. Ekkor kezdi meg Somogy megye faunisztikai kutatását és értékes állatföldrajzi felfedezést tesz: megtalálja a *Vipera berus* var. *presteri*-t, ezt az alpesi állatot a dunántúli síkságon.

Intézeti szolgálata alatt állandóan járja az országot. Különösen a ragadozók elterjedése érdekelte, elsősorban a kerecsensólyomé (*Falco cherrug* Gray) és a parlagi sasé (*Aquila heliaca* Savii). Ezért is Erdély nagyon szívéhez nőtt. Gyakran keresi fel, 1940 után is szalad Erdélybe. De kutatja továbbra is Somogy állatföldrajzi rejtelmét, jár a Bácskában, az Alföldön pedig fő problémája a szikes területek és a halastavak szerepe a fauna és a madárvonulás kialakulásában. Számos jelentős madárföldrajzi felfedezést tesz, sajnos, ennek nagyrésze tollban maradt — 1937-ben betegágyán összeírja le nem közölt problémáit és több mint 120 ilyen címet jegyez fel. — Alaktani éleslátására jellemző, hogy amikor együtt bontottuk ki azt a csomagot, melyben *Schenk Henrik* egy rendellenes színezetű (flavisztikus) „tarkaharkályt” küldött, azonnal észreveszi még csomagolás közben, hogy íme az első *Dryobates syriacus* az Alföldről. Chernel gyűjteményében megtalálja az *Accipiter gentilis buteoides*-t, Fába-preparatoriumában sorra ráakad a *Larus hyperboreus*, *Aquila clanga* var. *fulvescens* első hazai példányira, Kókaynál és Örynél pedig a *Falco cherrug saceroides* és *Aquila nipalensis orientalis*-ra, a beérkező anyagban pedig azonnal észreveszi a *Larus leucopterus*-t és *Anser fabalis brachyrhynchus*-t. Rétszilason valószínűvé teszi, hogy a *Larus melanocephalus* még az utóbbi években is költött ott, és rendellenes színezetű nagy sirályok közt is szerencsés kézzel dol-

gozik. De se szeri, se száma azoknak a tényeknek, melyekre kutatásai során rámutatott, nemcsak a madártanban, hanem hazai fauna egyéb területein is.

Hazánkban kevés zoológus rendelkezett akkora alakismerettel, mint Vasvári. Ezt a képességét kitűnően használja fel a táplálkozástani vizsgálatoknál, melyeknek ő a mestere, és világszerte elismert tekintélye. A tudományágnak *Madon* által adott bromatológia nevét *Vasvári* viszi át a közhasználatba, és így az irodalom néki tulajdonítja ezt az elkeresztelést. Különösen a gémfélék vizsgálatában ért el eredményeket, és a ragadozómadaraknál. Sajnos, ezen munkáinak jórésze is tollban maradt. Így főként a *Tyto alba*-ra vonatkozó óriási gyűjtése nem került feldolgozás alá, és elpusztult az ostrom alatt, pedig már az egész világról rendelkezett anyaggal — ugyanez a sors érte a tervezett *Oxyura* monographiáját is. Igen gazdag madár súly- és hossz méret-gyűjteménnyel rendelkezett.

Egész élete örökös küzködés volt anyagi gondokkal és betegeskedéssel. Pályáján is nehezen haladt előre óriási tudása és nemzetközi tekintélye ellenére: 1927-ben szaknapidíjas, még ebben az évben asszisztens, 1933-ban adjunktus, 1935-ben főadjunktus. Ennek ellenére töretlenül dolgozik tovább a tudományban.

1936. év döntő fordulat pályafutásában. A Magyar Tudományos Akadémia pártfogásával megvalósul régi terve: Kis-Ázsia. 1936. július 16-án száll Budapesten hajóra. Hajón teszi meg az utat Konstantinápolyig, innen Ankarába utazik, majd északkeletnek fordul és Samsun, Tokat és Bafra gyűjtési állomásai, utána pedig hosszabb időt tölt Brussanál, ahol bejárja az Abulion-tavat és megmássza a bythiniai Olympust. Gyűjtögetett Rodosto környékén is. Útján hathatós pártfogója a gyűjtésben Radomszky Árpád mérnök. Igen gazdag anyaggal tér haza 1936 októberében, melynek madártani részét Intézetünknek, a többi pedig a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, nem fogadva el egy fillért sem érte, pedig már akkor elhatározta, hogy útját megismétli és kibővíti. 1937-ben valóban nekilát a szoros értelemben vett koldulásnak útja költségeire. Tudományos intézeteink a gazdag ajándék ellenére is elzárkóznak, egyedül a Magyar Tudományos Akadémia, és *Dudich* prof. támogatása volt ismét számottevő. Így is koldustarisznyával vág neki a nagy útnak kísérőjével, *dr. Pátkai Imrével* 1937. május 7-én. Most délkelet felé igyekeznek. Gyűjtöget Ankara, Adana, Diarbekir környékén és eljutnak az iráni határig, Mardinig. Ismét rendkívül gazdag anyaggal tértek haza 1937. szeptember 10-én. Közben két hatalmas csapás éri Vasvárit: hat gyermeke közül legkedveltebb fiacskája, Szaniszló meghal, ami valóságos kedélybeteggé teszi, visszatérve pedig kiderült, hogy a Kis-Ázsiában használt chinin adagolása nem felelt meg a jelzetnek, és így mindketten *Pátkaival* a legsúlyosabb maláriafertőzéssel tértek haza, és hónapokig tartott teljes felgyógyulásuk. Útjának eredményeiről egy rövid vázlatot adott a IX. Ornithologia Congressusznak, gyűjtését *Balogh* (pókok), *Kaszab* (bogarak), *Wagner* (csigák), *Szunyoghy* (földikutyák) fel is dolgozták, legnagyobb része az anyagnak azonban még ma is feldolgozatlanul hever, a madártani rész pedig elpusztult az Intézet égése alkalmával, ugyanerre a sorsra jutott rendkívül becses biológiai adatokkal telt jegyzőkönyve is. Nagy munkája pedig a sok többivel együtt tollban maradt.

A háború végzetes esztendei azután *Vasvári*ra is végzetesekké váltak. Az amúgy is szerény és nem minden ok nélkül bizalmatlan ember a ráhárult csapások és hátrányok miatt egyre jobban visszahúzódik és magába zárkózik. Szomorú szombati dél volt, amikor 1944. április 1-én utoljára búcsút

mondunk egymásnak. Ekkor engem elszólított a katonai szolgálat, és az események rohamosan követték egymást. 1944 áprilisában munkaszolgálatra hívják, és súlyos testi munkát végez, az Intézet helyiségeiből is kitiltják. Csak lopva fér a tudományhoz és a saját irataihoz. A tél folyamán enyhül a szolgálata, de testi kondíciója egyre romlik. December elején viszik el Budapestről, és Balf mellett táborba zárják, ahol egész súlyos a helyzetük. Segítséget még az igyekvőknek sem sikerült eljuttatni hozzá. 1945 februárjában 33 kilóra fogyott, és ekkor a betegeket a német SS összeszedi és február 27-ike körül Balf és Nagycenk közt kivégezték őket.

Mártír volt életében, úgy is halt meg fiatalon az egész zoológia tudománya nagy kárára. Mi, barátai és tanítványai, akik közé sorolom magam, tudjuk csak, ki volt ő, mint ember és tudós. A mély megrendültségünkől az ő energiája kell, hogy felrázzon minket, hogy azzal a lelkesedéssel és fáradságot nem ismeréssel lássunk hozzá a romok eltakarításának, az Intézetünk újjáépítésének, abba az irányba, melyet két elhunyt főnökünk, *Vasvári Miklós* és *Vönöczky-Schenk Jakab* jelöltek ki szántunkra.

Dr. NICHOLAS VASVÁRI.

1898—1945.

By *Andrew Keve*.

For the tradition of the Hungarian Institute of the Ornithology was always suitable the spirit of the modesty, and if somebody spent a life full activity in this spirit, so it was *Nicholas Vasvári*. He was predestinate by his knowledge, qualification for a much more high position. If he were not so modest, his name were much more known, the daily press had more written about him, but he retired from this. He was all the more esteemed for this by the international official scientific ranges and by his close friends. He was never stingy to give from the richness of his knowledge; he educated numerous disciples; we can say, that the Hungarian ornithologists of to-day are the result of his organisation, and he gave much excellent ideas still to persons of the same rank, moreover also to older colleagues.

Nicholas Vasvári is born in Szeged, May the 7. 1898. He went to school here and in Temesvár, and he displayed also in his childhood of his very serious and preoccupied nature. The school had on him a too deep influence, especially the education of *dr. George Balanyi*.

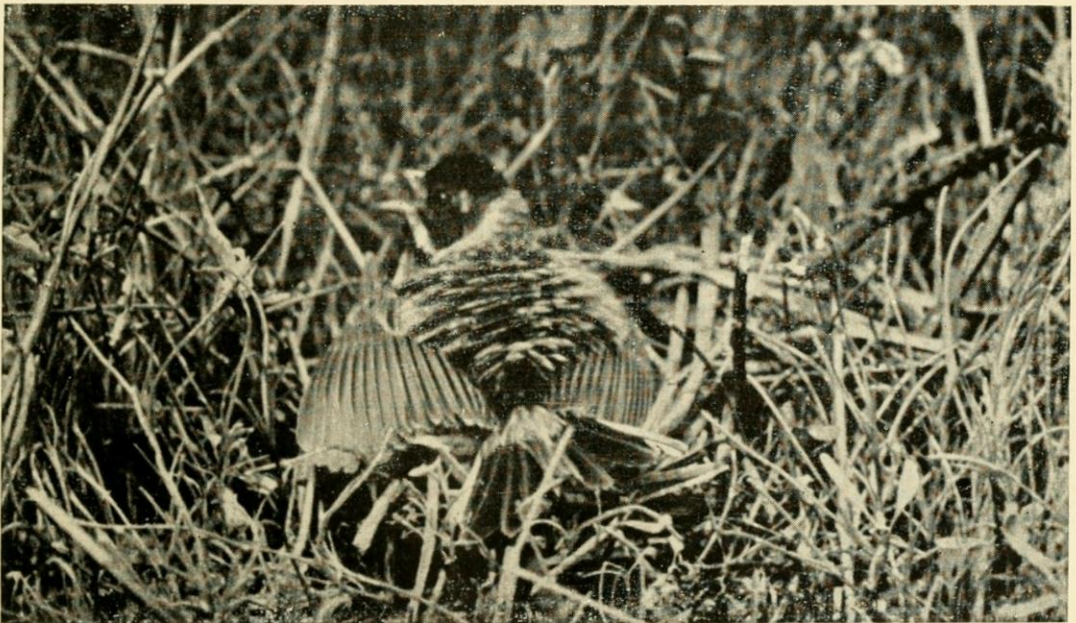
He begins his university-studies at Budapest, but he ends them at Szeged. It is characteristic to his personality, that *professor dr. Luis Méhelij* against his all-known comprehension patronises him and helps him to be engaged by the Hungarian Institute of Ornithology, because of his talent, knowledge and modesty.

He reads exceedingly much and visits the museums. He gets on this way to professor *dr. Géza Fejérváry*, who — by realising *Vasvári's* great form-sense stimulates him to write a herpetological dissertation, in which he describes the green lizard from the environ of Rome under the name: *Lacerta viridis fejérváryi*. This time it came to a disagreement between *Méhelij* and *Fejérváry*, and therefore he is compelled to go to Szeged for making his doctor-examination at professor *Farkas*.

Nagy goda a fészken. — The Godwit on its nest.
 Большой веретенник на своём гнезде.

Photo Dr. P. Beretzky, 2. VI. 1940.

A nap tűző heve ellen fiait védő nádisármány. —
 The Reed-Bunting defends its young against the sun-shine.
 Камышевая овсянка защищает своих птенцов от разгара солнца.

Photo Dr. P. Beretzky, 25. VI. 1941.

During the first war he worked at the Hungarian Institute of Ornithology as a volunteer collaborator. He became 1921 orderly observer and 1922 clerk of the Institute, where he takes as a paragon Stephen Chernel, and he gets for his object in life the faunistical researche begun by himself. The year 1918 he was in Transylvania. Though because of his weak organisme and his frequent diseases he was relieved of the military service, he participates at Marosvásárhely in the maintenance of the order as a National-Gardist. He told a lovely event from this his service. It was appointed to him, to the small gaunt man a mighty tall rumanian National-gardist, and they collected at their night-patrol with carabine on their back the locusts named *Saga serrata*.

In the year 1923 he went as pedagogue to Ormand in county Somogy. He begins at this time his faunistical researches of the county Somogy. He got also here married. He makes in Ormánd an interesting zoo-geographical discovery: he finds there the *Vipera berus* var. *prester*, this animal of the Alps on the Transdanubian plain.

During his service at our Institute he wanders permanently over the whole country. He was interested especially by the spread of the birds of prey, at the first that-one of the Saker falcon (*Falco cherrug* Gray.), and of the Imperial eagle (*Aquila heliaca* Sav.). Transylvania interested him also on account of these two birds. He goes often there, after the year 1940 too. But he researches farther also the zoo-geographical misteries of the county Somogy. We see him also in the Bácska, and according the Great Hungarian Plain is his principal problem the role of the sodaic territories and that-one of the fishponds in the formation of the avifauna and of the migration. He makes several significant avi-geographical discoveries, only — alas — they remained most-part unpublished. The year 1937 he makes a list of his unpublished problems and he notes more as 120 such titles. It is characteristic of his sharp sight according the morphology, when we opened a packet, in which *Henry Schenk* sent us a spotted woodpecker of unnormal (flavistical) colour, he perceived at once, still at the outpacking, that the bird was the first *Dryobates syriacus* from the Great Plain. He finds in the collection of *Stephen Chernel* the *Accipiter gentilis buteoides*, in the laboratory of the taxidermist *Fába* he discovers one after the other the first Hungarian specimens of the *Larus hyperboreus*, *Aquila clanga*, var. *fulvescens*. At the taxidermists *Kókay* and *Öry* he discovers the first Hungarian *Falco cherrug saceroides* and *Aquila nipalensis orientalis*, and in the material sent for our Institute he discovers at once the *Larus leucopterus* and *Anser fabalis brachyrhynchus*. According his observations at Rétszilás it became probable, that the *Larus melanocephalus* bred there also in the last years, and he works with luck among the great sea-gulls. Besides these there are numerous facts, which he appointed at his researches, not only in the avifauna, but also on other territories of the Hungarian fauna.

There were few zoologists in our country with such a great knowledge in the morphology, as *Vasvári*. He uses this talent excellantly at the bromatology. He is a master in this knowledge and an authority acknowledged by the whole world. The name "bromatology" given to this branch of the knowledge by *Madon* carries *Vasvári* in the general use, and so the literature speaks him, as about the owner of this denomination.

He got results especially at the researches of the different kinds of the herons and of the birds of prey. It is a pity, that the most parts of his

these works remained also unpublished. So especially his enormous collection about the *Tyto alba* came not to elaboration and perished during the siege of Budapest, and he had namely material from the whole world. To the same fate got also the planned monography of the *Oxyura*. He had a very rich collection of length-measures and weights of the birds.

His whole life was a perpetual struggle because of financial situation and diseases. He came forwards also on his profession quite slowly nevertheless of his knowledge and his international authority: he is in the year 1927 at the Institute as temporary clerk, still in this year assistant, 1933 adjunct, 1935 chief-adjunct. Nevertheless he works in the science with the same energy.

The year 1936 brings for him a decisive turn in his carrier: with the protection and help of the Hungarian Academy of Science it was realised his old plan: Asia Minor. He embarked at Budapest July the 16. 1936. Goes by ship till Constantinople, from here he travels to Ancara, than he turns to North-East and there are Samsun, Tokat and Bafra his collecting places. Afterwards he is for a longer time at Brussa, where he wandered over the lake Abulion, and climbs the Olymp of Bythinia. He collected also in the environ of Rodosto. On the way protects him efficaciously in the collecting the engineer *Árpád Radomszky*. He got home in October 1936 with a very rich material, from which he presented the ornithological part to our Institute, and the other to the Hungarian National Museum. He took no one penny for it, although he resolved already at this time, that he will repeat and extend his journey. In the year 1937 he begins to get together the expenses to his journey. Our Scientifical Institutes did not help him in spite of the rich present; it was considerable again only the protection of the Hungarian Academy of Science and that-one of professor *Dudich*. In spite of these he begins his long journey may the 7. 1937, as to say with a bagger's wallet in the society of *dr. Emerich Pátkai*. Now he goes to South-East. He collects in the environ of Ancara, Adana, Diarbekir and they get till to the frontier of Irak, to Mardin. They got home again with a very rich material September the 10. 1937. During this time befell him two great misfortunes: from his six children died his most loved little son *Stanislas*, which made him a whole melancholy; and, it was discovered as they got home back, that the dosing of the chinin used in Asia Minor suited not for the marked quantity, and so they both with *Emerich Pátkai* came home with the greatest infection of malaria, and it endured more months, till they became healthy. He gave about the results of his journey a short sketch to the IX. Ornithological Congress. His collections were also elaborated by *Balogh* (spiders), by *Kaszab* (Coleoptera), by *Wagner* (snails), by *Szunyoghy* (Spalax-kinds), but the most part of the material is also to-day unelaborated, and the ornithological part was ruined at the fire of our Institute. It got to the same fate also his notebook full with extremely valuable biological data. And his great work remained unelaborated too.

The fatal years of the war became also for *Vasvári* tragic. The man, in any case modest and mistrustful not without cause, because of the blows and disadvantages, retired more and more, and became more and more secluded. It was a sorrowful Saturday noon, when we took leave of each other at last April the 1. 1944. I was than summoned by the military-service, and the events followed each other quickly. He was called up to labour-service, he makes a hard physical work and he was also banished from

the Institute. He can get to the science only furtively and also to his own papers. During the winter became his service some easier, but his condition became day by day worse. The begin of the December he was carried from Budapest and was closed at Balf in a camp, where their position was entirely bad. To help was not at all possible also not by the most made efforts. His weight is in February 1945 only 33 kgr. This time were the invalids by the german SS gathered and about February the 27 between Balf and Nagycenk executed.

He was a martyr his whole life and so he died young too, for the great damage of the zoological science. We, his friends and disciples — to whom I row also myself — only we do know, who was he as man and scientist. We must be shaken up from our deep horror by his energy in order to begin to get away the ruins with the same enthusiasm and indefatigability, and to the new-building of our Institute in that direction, which was assigned for us by our deceased chiefs *Nicholas Vasvári* and *James Vönöczky-Schenk*.

A SZEGEDI FEHÉRTÓ MADÁRVILÁGA.

Írta: *dr. Beretzk Péter*.

Magyar szöveg lásd *Aquila L.* kötet (1943) 317—344-ik oldalain.

THE AVIFAUNA OF THE FEHÉRTÓ NEAR THE TOWN SZEGED.

By *Peter Beretzk*.

I want to give as far as possible a united picture shortened as in a sketch about this sodaic territory, which is the most valuable in Hungary among the other similar ones. The lake Fehértó at Szeged is now a geographical unity and is 3000 acres of size. It is the gathering place of the wild waters, which flow to the deepest place of the Hungarian Plain. There came over different ideas to use economically the territory already many years before, but it could made only in the year 1932 a fishpond, 1000 acres of size. This is grown till to-day to an extension nearly 1800 acres. The fishpond broke the unity of the territory. Till there were filled only 1000 acres with the water of the river Tisza and from the very water-rich deep-fountains — the avifauna of the territory became more rich. The deep fishponds got after a time the character of the sweet-waters. To reach earlier this purpose were used artificial methods (chalking, dunging etc.). The edge-plants of the sweet-waters (willowtrees and bushes etc.) gave a good possibility for the increasing of the avifauna. At about 2000 acres of the ancestral territory remained together with the ancestral bird-life. Because of the growing of the fishponds gets the ancestral territory year after year smaller, and in dry years, when the water is used for the fishponds, it is menaced to become dry too.

Before the fishponds were made, there was gone away only the superfluous water, in natural rivulet. The lake got dry only in hot Summers with a very little rainfall. When it was fallen in Winter more rain i. e. snow, than at rainy Springtimes and more wet Summers the water remains

1. kép.

A Fehértó légifelvétele. — The view of Fehér-Lake from the Air.

on the more deep places for several years. In years with great rainfall or at inundation stored the lake an enormous quantity of water till the time, when the level of the river Tisza stood more high, as that of the lake. By the establishment of the fishpond changed the situation. The fishpond is connected with the river Tisza by a channel 9 km long through it is possible to get out the water at a low level till the last drop. the pasturing concerns used out this possibility in a full manner.

The total transformation of the territory, and the enormous destruction of birds by the dry-making was prevent by the declaration of one part of

the territory — 350 acres — as Nature-protecting reservation, in the year 1939. This territory got in the year 1946 in the property of the State. This made possible that the territory is now garded by a keeper. After the enormous inundation in the year 1940—1942 by storing in the lake Fehértó about 20 million cubic-meter water it was made a real sea. This caused that the boundary-marks disappeared. After getting off the water was the ancestral sodaic territory cut in two halves by a great channel-without asking the men of profession. So it became necessary to mark the boundary of the reservation again.

By the fishpond was grown the surface of the deep waters, and so was menaced the remained little, only 350 acres great ancestral sodaic territory, which was between the economical railway of the fishpond, the frontier of the village Sándorfalva and the highroad to Csongrád.

The environs of the Fehértó is not only the breeding place of the characteristical species of the Great Hungarian Plain, but also an essential restingplace of the stepp-territories going along the river Tisza. Although the quickly extension of the culture the birds remained at their migrating ways, which they used already perhaps several thousands of years. To research these ways — we can say — was nearly nothing done. Only Zsótér and Lakatos gave in this matter some interesting data. For a sistematical examination of the question was the work begun only in the year 1932.

I came on this territory in the year 1932, when already was going on the building of the 1000 acres wide fishpond. Although there were several troubling matters, and although my ornithological knowledge was also not yet deep enough, I must nevertheless soon perceive the enormous ornithological value of the territory. I begun my sistematical notices according the observations on the Fehértó since the year 1934. Since the year 1938 I made also the difficult works of the bird-photographic with success. At the migrating time I strived to observe this also the hours early in the morning and the evening hours. But this of course was only possible, as I by building at the lake a little simple house could remain there also for the nights. The practical using of the time made possible the photographing of the characteristical nesting species of the territory, which's youngs most-parts abandon their nest after hatched, and also to make photographs of the migrating bird masses at their moving and resting too. The bird-observing camp was by the evens of the war totally ruined, but since that time was built a house giving place for several persons, to which — by the help of the forest-establishment, which was angaged also for keeping the reservation — I planned also to build a laboratory, where there will be possible to make the first conservating works.

The number of the species observed on the territory of the Fehértó is 232, from which it was possible to collect 204. From the birds I gave nearly 800 prepared specimens to the town-museum of Szeged. Beside these I sent many birds to the Hungarian Institute of Ornithology. This part of my collection was ruined by the war-events together with the collection of the Institute. For the Hungarian National Museum at Budapest I did give also many prepared birds. I proved from the Fehértó the breeding of 58 species. The proving sets were given also to the town-museum of Szeged. According my observations I must hold as possible the breeding yet of 6 species beside of the over-named 58.

Summary of the species-records.

Corvus c. corax L. Observed only two-times: November the 7, 1934 two specimens and October the 27, 1934 one alone.

Corvus c. cornix L. It eats after the fishing in the late Autumne and at the time of the ice-melting in the spring the fish-carrions, or the game found perished. The spring 1948 bred a pair on a willow-tree about 5—6 m high.

Corvus f. frugilegus L. Migrating troops of more thousands touch the lake Fehértó. On snowy winters they look after food around the fishing settlement.

Coloeus monedula L. Is to be find among the crows or rooks.

Pica p. pica L. In winter-time they gather in troops 15—20 on number. During the traffic-pause of the fisher-establishment in the years 1944—1946 they were increased. They made their nests on low willow-trees and in reeds too. For the night they went in winter in the dense reeds.

Sturnus v. vulgaris L. It migrates in the month October in great troops. Sometimes cover masses of more thousands the reed for the night. It was to be seen sometimes also in winter. The first ones arrive often mixed with lapwing troops on the end of February. 6—8 pairs breed all years in the holes between the beams of the fisher-pub, demolished by the war events.

Oriolus o. oriolus L. Their number increases with the growing of the trees. They bred in the years 1944 and 1946 on a young platan tree 3 m high and on a canadian poplar. From the later I collected the eggs, and afterwards did a sparrow-pair built its nest on it in the size of a man's head.

Coccothraustes c. coccothraustes L. I observed one bird of this species January the 31. 1941, in the park of the fisher-menagement.

Chloris ch. chloris L. Their little troops are to be seen coming in the reed for the night during Autumne-end and winter. I found them in troops also on warm Summer-end days, but we see them generally alone or in pairs.

Carduelis c. carduelis L. They feed generally on the thistle on the pond-bank at their autumne-migrating time in little troops. In Summer we can them see often alone or in pairs, and during the winter in troops.

Carduelis spinus L. I killed one January the 5, 1942. One or two are to be seen in October—November, but only seldom.

Carduelis c. cannabina L. A winter guest, which arrives in the second half of October sometimes in troop of more thousands. On mild winters they remain at us; if the snow is high, they go away. Till the trees have their leaves, they go for the night in the near forest, but in the winter they go after sunset in the reeds. They feed the seed of the weed on the dams. The merlin is attracted by their arrival.

Carduelis f. flavirostris L. They arrive some winters in great troops, so January the 9, 1937, March the 7, 1937, December the 22, 1946, when I collected more of them, I observed in January 1948 in a troop about 80—100 birds. They night in the reeds.

Pyrrhula p. pyrrhula L. It arrives in November on the willow-trees, planted for dam-protecting purposes, alone or two by two, seldom three birds. I collected it on a December-morning 1947 from reed. I observed till now only males. On snowy winter we can see one or two of them on the privet bushes of the fisher-menagement.

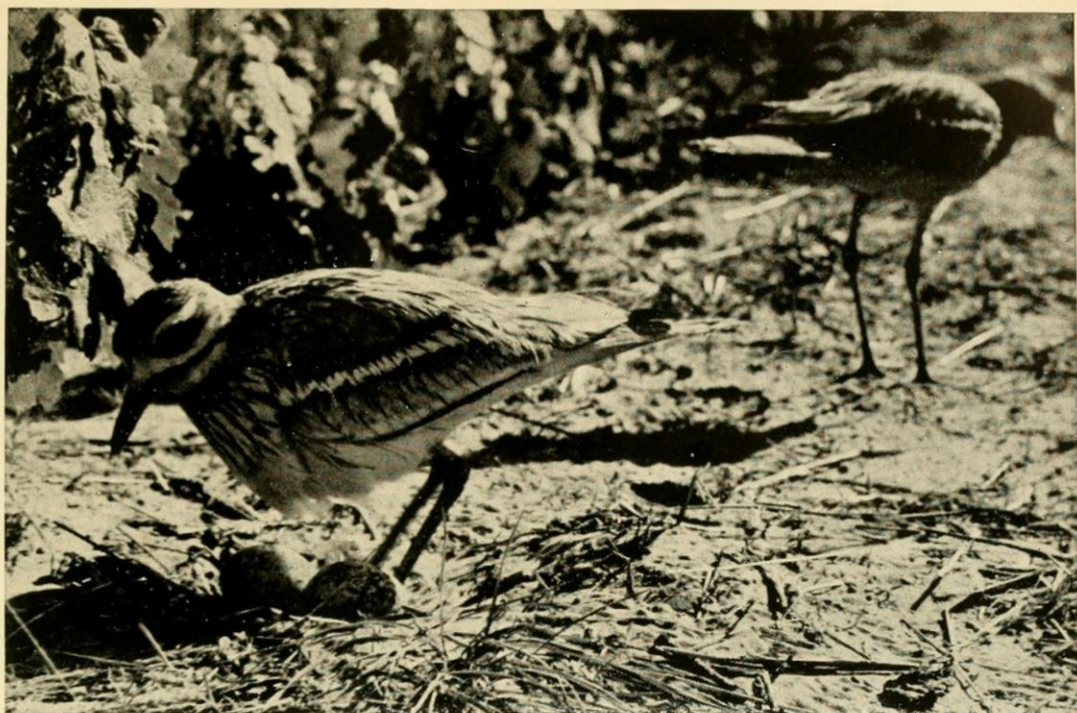
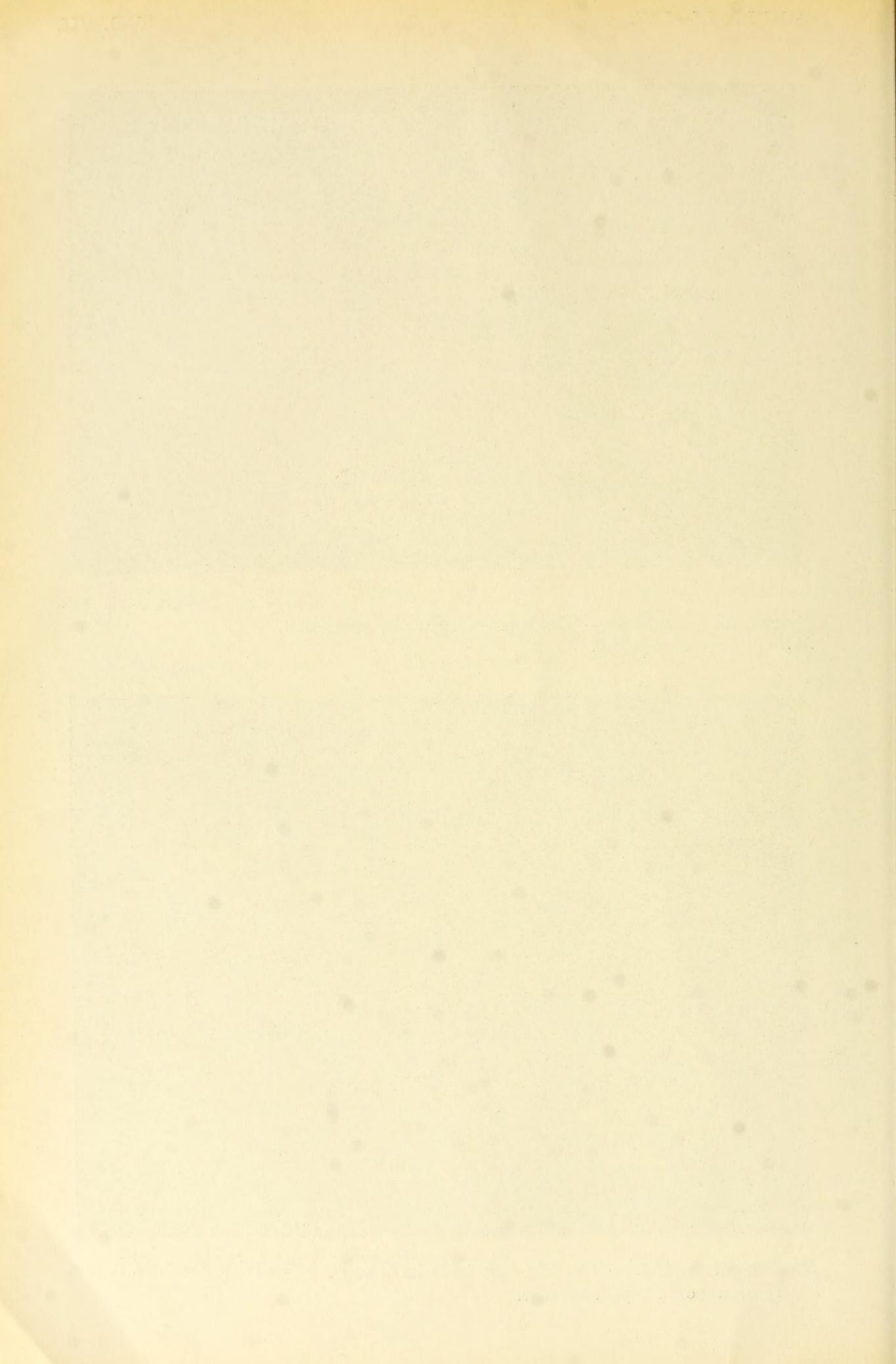

Photo Dr. P. Beretzki, 7. VI. 1938.

Ugartyúkok fészükknél. — The Stone-Curlews by their nest.
 Авдотки при своем гнезде.

Eteő mezei pacsirta. — The Sky-lark feeds its young. *Photo Dr. P. Beretzki, 20. V. 1941.*
 Полевой жаворонок кормит птенцев.

Fringilla c. coelebs L. I observed it in early spring alone; sometimes also in late-autumne and in winter too, but always alone.

Fringilla montifringilla L. Some winters I saw it in more hundreds on the dry fish-pond ground. They night in the reeds. Then we see more winters no one of them.

Passer d. domesticus L. They breed on the buildings of the fishing menagement and also on trees in great number. In autumnne-time they go for the night in great troops in the reeds.

Passer m. montanus L. Nearly common as the house-sparrow. It breeds in wall-holes on the buildings. In winter they eat the weed-seeds, on the dams, in troops of more hundreds. They night in the reeds.

Emberiza c. calandra L. It comes often from the neighbouring agricultural fields — where it breeds — to the Fehértó, and we can hear its characteristical voice. We can it see sometimes also in winter in little troops. In the autumnne 1948 I saw a great troop of it.

Emberiza c. citrinella L. Quite seldom to see in winters some specimens of it. They live on the bushy dam-edges and feed weed-seeds.

Emberiza schoeniclus ssp. A very characteristical species, which we find all months of the year. In winter they are more great on number, and the bill of these birds is more thin. They migrate early in spring in loose troops. By feeding they do not go far away from the reeds. They eat the seeds of the little weed-plants on the fishpond-ground. According the circumstances, 15—20 pairs of them build their nests in high dry grass, in old muddled sedge or in the dam-protecting wicker-work.

Plectrophenax n. nivalis L. We can not at all imagine the Fehértó in November without this bird. The first troops arrive about the Elisabeth day (November the 19th). On soft winter without snow they remain quite long. Their troops have sometimes several hundreds on number. They disappear again in the middle of January. They look only for waste territories. A specimen, hold in captivity begun its wonderful song in the night at 2 o'clock, and it sang till 10—11 o'clock.

Galerida c. cristata L. 30—40 pairs of them bred in the high dam-sides of the wintering fish-ponds in little ground holes. In the hard winter 1939—40 perished many of them. In the year 1945 they had already nerly the same number.

Alauda arvensis ssp. Breeds in great number on the grassy meadows of the old sodaic territories. There migrate many larks over the wet territory at springtime at the end of February, begin of March, at autumnne in the second half of September and in October. We can see them also in Winter not seldom in quite great troops.

Eremophila alpestris flava G m. A little troop of about 16—20 birds was seen for more days on the territory. I killed of them December the 26, 1942 and March the 15, 1943.

Anthus c. campestris L. Migrates in September, but is not to be observed all years. Does not breed on the sodaic territory.

Anthus t. trivialis L. I found it at April-migration and early in autumnne in little loose troops.

Anthus pratensis L. Is the most common migrating pipit-species on the territory, also on the old sodaic parts and along the channels. The first come already in September, but we can see the most on the Fehértó in October

and November. On some mild winters I observed often some lonely birds on the warm-water (deep-fountain) channels. At springtime we can them see in little number also already in the first half of March, but in great number only on the end of the same month and at the begin of April.

Anthus rufogularis B r e h m. A regular migrator at springtime at the monts April and May in changing quantity. They look in September and October in great troops for the mewed sedgy wet islands.

Anthus s. spinoletta L. Is a common and characteristical species; they fly off in little flocks — 3—4 birds — on the end of October and in November, at springtime already at the end of February, at the begin of March from the water-edge, from the swampy-weedy territories. It is also in winter common, of course along the water-diches, which did not get frozen.

Motacilla f. flava L. Breeds in quite great number on the meadows, where the grass is more high. We find its nest in old grass-bushes good covered. At the time of the inondation I found its nest also in heaps of corn-stalk. It migrates in great masses at the end of August, at the begin of September, and end of March, begin of April.

Motacilla c. cinerea T u n s t. Appeares more seldom. We see it sometimes several years long not. Shows itself alone in the month September (1939, 1945, 1947). It arrived a troop, about 80—100 birds September the 26, 1948, late afternoon in the reed for the night.

Motacilla a. alba L. Breeds regularly. It nests in great number in the holes of the shore, under strow-roofs, in shore-protecting wickerworks, in bevens and in the holes of the sluices and buildings. Some specimens remain also for the winter. I observed one-times a troop of 60—70 birds in a cold snowless December. The young birds gather together in troops already in the second half of August. I saw at the autumn-migration 1939 a totally white one.

Parus m. maior L. Is to be seen year after year in more great number. Some pairs breed in the park of the fisher-menagement. In the year 1949 we laid out nesting boxes for them.

Parus c. caeruleus L. It belongs to the world of the reeds in late autumn winter and spring. We can find its little troops everywhere on the egde of the reeds. I observed several birds July the 4, 1948 in the park of the bird-observing camp.

Aegithalos caudatus europaeus H e r m. I saw only one-times in November 1941 a little migrating troop.

Remiz p. pendulinus L. Since the shore-protecting willow-trees became more great, it is not only common, but since 1945 it does also regularly breed, though not more as 6—8 pairs. Before this time it was also as migrator seldom to see. In the winters 1947 and 1948/49 it could be observed all times in little flocks of 10—12 birds. A pair of it fed its youngs in a nest, which was teared from a tree by the storm, laid one day on the earth, and was by us attached on an other place on a tree.

Regulus r. regulus L. It hides away in the months October, November and March in Tamariscus bushes, more seldom also in reed-edges. It is generally quite rare. I observed the earlyest a specimen September the 26.

Panurus biarmicus russicus B r e h m. We can it not find all years in the late autumn and winter. I saw it in greatest number in the winters 1936/37 and 1948/49, more troops each at about 50—60 birds. They eat the

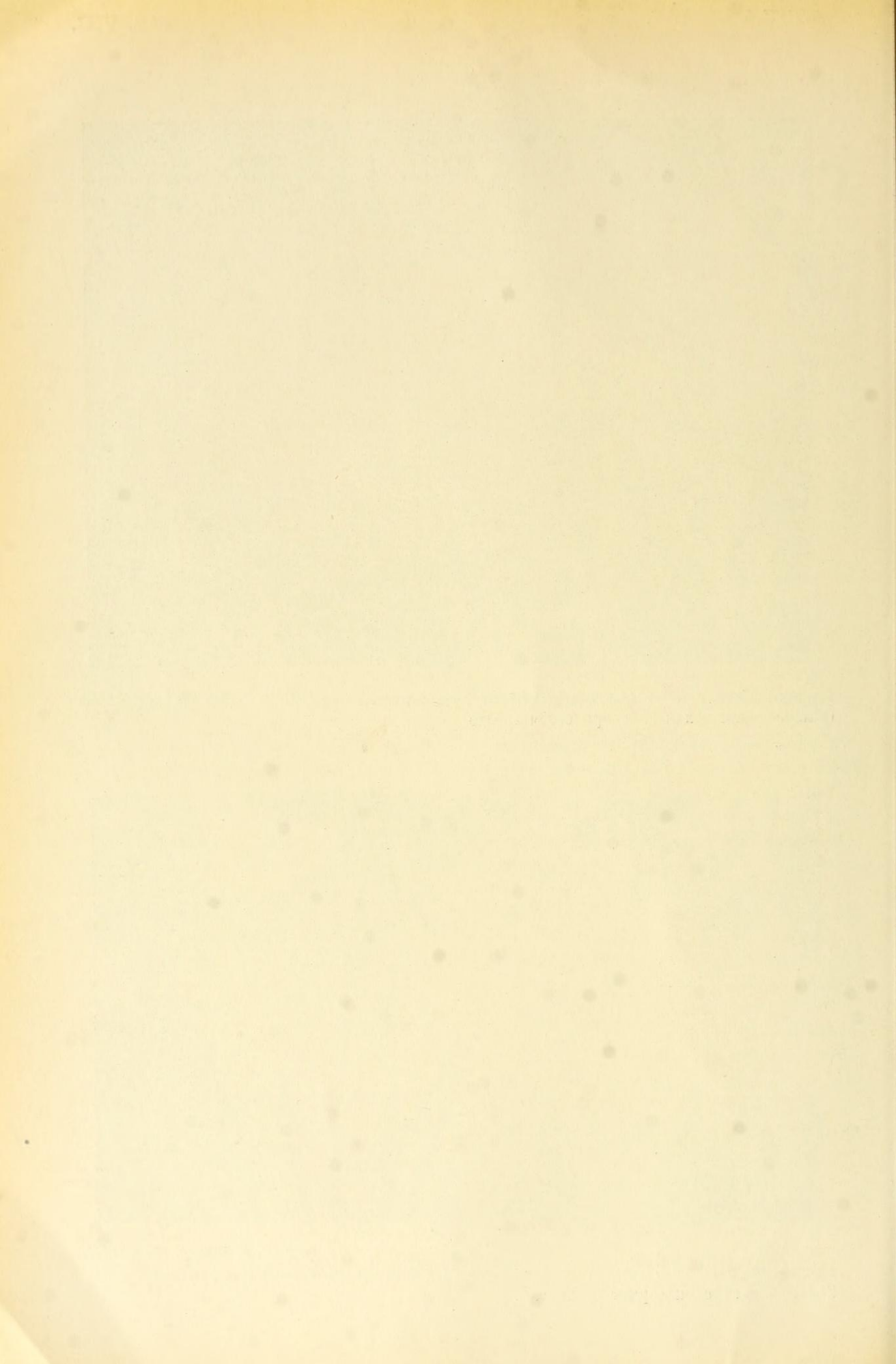
Pocgém fészkenél. — The Little-Bittern by its nest.
Обыкновенная малая выпь при своём гнезде

Photo Dr. P. Beretzka, 22. VI. 1941.

Függőcinege készülő fészke. — The Nest of Penduline-tit during preparation.
Полевой жаворонок кормит птенцев.

Photo Dr. P. Beretzka, 20. V. 1946.

seeds of the reed. As they see a danger, the whole always moving troop gets suddenly totally quiet and unmovable in the dense underpart of the reed. In the autumn 1948 it appeared already in October. In the breeding time I did not yet see it.

Lanius minor G m. They breed on the acacias, poplars and moulberry-trees of the shipcamps around the Fehértó. Three pairs settled in the year 1948 on the willow-trees around the bird-observing camp, and they did also grow up their youngs.

Lanius e. excubitor L. I observed and collected it most parts alone or two by two in the end of December, then in January and February, for the most part young birds, with the welled brest. It feeds mice and shrews, and it purchased often wintering wagtails, reed-buntings and other birds without success. It attacked also a wounded waxwing, which was set on the earth.

Lanius c. collurio L. The first nesting birds bred in the park-bushes of the fisher-menagement. They got from there in the dense willow-bushes along the diches and shores. I found one-times in its nest laying on a willow-bush in the reedbank 5 eggs, which were damaged by some sharp thing. This is possible caused by the great reed-warbler nesting near it, in order to get free from the desagreable vicinity. It is very probable, that in the Summer 1948 bred 2—3 pairs also in the dense reeds. I found rose-coloured eggs and also grey ones too.

Bombycilla g. garrulus L. At the invasion-time got several specimens also to the privet-bushes and olive-willows of the fisher-menagement, where they fed the berries of these trees. I collected it February the 1, and 9, 1942, and December the 21, 1946.

Muscicapa s. striata P a l l. I observed one by one specimen on summerend in the park of the fisher-menagement.

Muscicapa h. hypoleuca P a l l. It can be observed in several specimens on the bushes of the camp at the end of April, at the begin of May, but not all years.

Muscicapa a. albicollis T e m m. I observed it the same time, as its parent, named before and also alone.

Phylloscopus c. collybita V i e i l l. Migrates in great number in March—April, then in September and at the begin of October. I collected one bird on a cold December-day (Dec, 26, 1948). which was hiding itself in dens old sedge.

Phylloscopus trochilus fitis B e c h s t. Migrates in April and October in great number, but not so numerous as the formerly.

Phylloscopus s. sibilatrix B e c h s t. Migrates in April and May in the least number.

Lusciniola m. melanopogon T e m m. Regularly migrator in March and October. I could not prove its breeding.

Locustella l. luscinioides S a v i. It was perceived the first time April the 21, 1946 with its characteristical voice. In the year 1948 it was to be heard the whole May and June. It breeds in the most dense reeds. I found one nest, but from this flew the youngs already off. We must search the cause of its temporary breeding in that, that in these two dry years it was impossible to fill the fishpond with water, and so the reededge stood dry or only in very few water.

Acrocephalus a. arundinaceus L. Appears in April, goes away in September and October. As the reededge gets more and more wide, so increases also their number. There breed about 250—300 pairs. At the time of the spring-swarmling of the hawthorn-butterfly these are its food. This time we see everywhere the cut white butterfly-wings, which the great reed-warbler do not eat.

Acrocephalus s. scripaccus H e r m. It is a common species migrating in great masses in April and September. The number of the breeding pairs is quite inconstant. I estimate the breeder's number about 100.

Acrocephalus palustris B e c h s t. A characteristic migrator. The proving specimens are collected May the 11, and August the 20.

Acrocephalus schoenobenus L. Is the most characteristic species, which is the most common and also the regularly breeder in the greatest number. During the Autumn-migration at the end of September and in October it is so abundant, that we see it in all bushes, high dense grass and reed in great number.

Sylvia n. nisoria B e c h s t. Breeds one by one pair in the dense bushes of the fisher-directory garden, cut as a gate. I found one nest pillaged by red-backed shrike. We hear its agreeable song June and July.

Sylvia c. communis L a t h. Its nesting is proved by two cases: May the 24, 1941, on the earth-wall of a house, and in the year 1945 among the dense underbranches of a lombardy-poplar.

Sylvia c. curruca L. I observed it on its migration in April and at the end of September.

Turdus pilaris L. On snowy winters it is a common winter-guest in the garden of the fisher-menagement. It feeds the fruits of the bushes, olive-willows and privets, but it likes also the sides of the dams and the wet territories with old grass. I observed it generally in little troops of 15—20—30 birds each, but we can see it also alone or in little flocks.

Turdus ericetorum philomelos B r e h m. It shows itself at the springmigration in March alone rare on the growing reedy and bushy banks of the fishpond.

Turdus m. merula L. It looks for food in October—November on the bushy reedbanks. Sometimes to see also in winter in the park of the fishermenagement.

Oenanthe oe. oenanthe L. It breeds regularly in the water-hollowed holes of the dams, in the clefts of the ancestral sodaic territory, between stones, in wicker-works, under wood- and stone-heaps and in holes under roofs, generally 10—12 pairs a year.

Saxicola r. rubetra L. It is to be observed at the autumn and spring migration for several days in a quite great number. Its breeding is probable, because it was seen sometimes also in Summer.

Saxicola torquata rubicola L. I observed its arrival in the first days of March at a snowy, cold, winter-like weather. It touches in autumn most during October the territory of the Fehértó.

Phoenicurus ochruros gibraltariensis G m. Common migrator in April and September.

Luscinia m. megarchyncha B r e h m. I heard more-times its voice in the dense bushes of the camp.

Luscinia svecica cyanecula W o l f. It shows itself alone in the second half of April and at the begin of May. I collected its autumn-migrating

specimens in September and October. It breeds in some pairs in the dry years between 1946 and 1948 in the reedy edge of the fishpond. I found one nest in the year 1947, already abandoned by the full-grown young.

Erithacus r. rubecula L. It is most common in November along the reed-edge and the bushes, where it looks for insects on the ground. It arrives early in spring and I saw it also in mild winters.

Prunella m. modularis L. I could observe one specimen from a very short distance November the 20, 1948. I did not succeed to collect it, because the wounded bird disappeared on the other side of a deep water in the dense reed. I have no other data of it.

Troglodytes t. troglodytes L. In autumn and snowless winters it hides away the dense reeds and sedges till springtime.

Hirundo r. rustica L. It is a common breeding bird of the fisher menagement and of the farms in the vicinity. Some years were very few to be seen (1947—1948). It nights the end of July and in August in great masses in the reed. At the long enduring rainy cold weather dead the migrating swallows to more hundreds: the boats, window-banks, building-holes were full of stiffed swallows.

Delichon u. urbica L. It is a common migrator, but not in great masses. I know nothing about a nest near to the Fehértó.

Riparia r. riparia L. It gathers sometimes to tenthsousands from the breeding-colonies, which are in the steep shores of the rivers Maros and Tisza. There breed 30—40 pairs also in the wall of the sandmine of Öthalom 3 km from Fehértó. They overspread in great masses to more thousands the dams and the ancestral sodaic territories already at the end of June, but mainly in July. They go for the night in the reed. At cool rainy weather we see them also in summer in great number above the water. I saw more-times totally white-ones, which were hardly purchased by the others. One albino was collected July the 19, 1942.

Micropus a. apus L. Its appearance is not at all regular. There are years without it. But nevertheless it appears nearly all years sometimes for more days in lesser or greater number. It was a case, when it was to be seen The whole June. I observed more times, that they moved from early in the morning till late evening. It was sometimes, that the air was more km long and in more hundred m. high full of them. We can generally say, that the windy, rainy more cool weather brings them to us.

Upupa e. epops L. It breeds in more paires in the reed-roofholes on some buildings of the fisher-directory and since some years also under the tile-roof of the bird-observing camp-building (we made artificial going-in-holes for that purpose). We found often sets with 8 eggs. During the migration it is very common in March in August.

Coracias g. garrulus L. It looks to the agricultural fields in the vicinity of the Fehér-Lake from the near-laying wood, most in the month August. It feeds at this time locusts and grasshoppers. It was collected a female May the 27, 1948.

Alcedo atthis ispida L. It is common from the second half of August, but not all years and not much on number. (I did never see more as five.)

Picus v. viridis L. I saw it sometimes during its autumn-strolling in the park of the fisher-menagement and in the last time also around the bird-observing camp on the great willow trees.

Dryobates maior pinetorum B r e h m. Although there grow the willow-trees on the dams, but in the dry summers 1945, 1946, 1947 died many of them and beside these are only on the fishercamp some poplars, willows and sophoras, which grow on the sodaic ground, also quite slowly. I did here collect the first specimen February the 5, 1949.

Dryobates syriacus balcanicus G e n g l. e t S t r e s. I collected the first specimen January the 18, 1942. Since that time it is seen year after year, but only in winter. (December the 6, 26, etc.) The middle- and lesser spotted-woodpecker was not seen here. On the territory of the Fehér-Lake is the *Dryobates syriacus balcanicus* the head species.

Jynx t. torquilla L. I observed some specimens during its arrival at April-end and May on the woody part of the camp.

Cuculus c. canorus L. It lurks after its arrival in April and May around the nests of the great reed-warblers. I did never see more as four-five birds. The great reed-warbler purchases it hardly from the vicinity of its nests. In the month August we can it everywhere observe and easy to acknowledge the young cuckoos flown out of the nest by their sharp chirping voice.

Asio o. otus L. I did it observe only one-times, February the 25, 1940, and it succeeded also to collect that female bird.

Asio f. flammeus P o n t. We find it some years in great number in the autumn- and winter-months on the reedy dam-edges. Some other years they are not to be seen.

Athene n. noctua S c o p. It breeds on the lofts of the neighbouring farms, and it gets from here in the vicinity of the fisher-menagement at the evening hours.

Tyto alba guttata B r e h m. Was unknown here. It breeds on the loft of the keeper's clerk's house of the camp in the year 1946, which house was abandoned during the war.

Falco p. peregrinus T u n s t. We see already at the first half of July the first young specimens. Since this time it is often to see except the breeding time. It follows mainly the migrating bird-masses. There hunt at spring- and autumn-time over the territory sometimes three-four of them and they purchase most of the times the garganeis and the teals. It attacked a wounded mallard, but I did not see it to attacke a healthy one. It can catch also the wigeon in the air. I saw it to attacke on lapwing, redshank and one times also on a common heron. It can easy catch the coot. The avocet saves itself from it by getting under the water.

Falco ch. cherrug G r a v. I mean to have it seen several times. Its occurrence near Szeged is proved by the specimen in the municipal-museum, collected in the year 1900.

Falco s. subbuteo L. It is a characteristical bird of prey in the months August and September. It purchases the swallows, gathering in the late afternoon in great masses in the reed for the night. It likes to purchase also the sandpipers and plovers.

Falco columbarius aesalon T u n s t. The first-ones appear in October. It hunts on the little birds of the reeds and on larks. It attacks with success the troops of the dunlins, than in winter the troops of the snow-bunting and that one of the linnets and crested larks. I saw it also to purchase a partridge.

Falco v. vespertinus L. I could observe its migration several years long. It flows low in loose flocks.

Falco t. tinnunculus L. It hunts above the dried and grassy territories on mice and locusts. Remains not seldom also for winter.

Aquila h. heliaca Sav. Observed two-times on summer-end alone.

Aquila p. pomarina Brehm. I could it observe from a little distance June the 4, 1943, but I saw often birds to circle near sea-eagles, in which I thought to perceive the spotted eagles.

Buteo r. rufinus Cretzschm. Seldom to be seen over the Fehér-Lake. I collected one specimen October the 18, 1947. Beside this I saw it two times May the 16, 1943, and in the second half of August 1940.

Buteo b. buteo L. Its youngs begin to arrive alone in August and September. It is also in winter often to see. It goes away at the begin of March.

Buteo l. lagopus Brunn. It is to be seen between December and March. Some years great in number, sometimes very few.

Circus ae. aeruginosus L. It is the most characteristical bird of prey of the Fehér-Lake and it is to be seen except the wintermonths always, sometimes also in quite great number. Breeds not regulary. On the great reed-island of the fishpond nr. 1. breed nearly all years 1—2 pairs. It was surprising the more numerous breeding in the year 1948, when begun about 8—10 pairs to breed in the reed-edges of the dams. Because these birds are harmful, people ruined their sets. Near to its one day old youngs I found mice in the nest. The same time bred a coot- and a duck-pair in the next vicinity. Because of the arranging of my photographic-tent, the old birds were afraid to go to their one day old youngs for the night, so the youngs remained without cover in the cold summer-night, perished and the old birds did eat them. At the end of July and in August are most the young birds there and this time we can see also 8—10 specimens of them. In the crop and stomach of a bird killed in June were found two handful of eggmaterial. Old birds are more seldom to see. It eats in autumnne most-part wounded and dead-found birds. If it finds a wounded wild-goose swimming on the water, it stands on its back and does it so beat. There are killed on the Fehér-Lake yearly about 40—50 from this bird.

Circus c. cyaneus L. It is a characteristical winter-bird of the Fehér-Lake. The first-ones arrive at the end of September, at the begin of October, and the last go away on the begin of April. On the late winter-afternoons there go for the night sometimes 8—10 birds at the same time in the reed. The birds are mainly young ones and females, but we see often also full-coloured males.

Circus macrourus GM. We can observe some of them also at the end of March but most-times in August and September. It belongs generally to the more rare species. We collected March the 30, 1947 a nearly totally white old bird.

Circus pygargus L. It belongs to the most seldom seen birds of the Fehér-Lake. I observed only one times two birds of it, September the 14, 1947. The two birds migrated together, the one of them was wounded, but in the dens reed not to be find.

Accipiter g. gentilis L. Comes very seldom to the plain territory of the lake. There go away more years, till we see one of it. The one bird — a male — was seen November the 18, 1941.

Accipiter n. nisus L. It is always a common bird of prey beside the breeding time. It purchases the little birds along the reed-edges, most-parts the reed-buntings.

Milvus m. milvus L. Observed only one-times April 21, 1945, when circled two birds low over the water.

Milvus m. migrans B o d d. It is most part seen in the month April alone, but I observed it also in summer several times. I saw it only by flying through over the territory. It breeds on some places near the river Tisza (so for instance in the Old-Tisza of Sasér).

Haliaetus albicilla L. It is common in all seasons of the year, most-parts young birds, but there are in summer also old birds to be seen. It shows itself mainly in October and November, when because of the fishing is the water left down and so it gets easy to the fishes. It causes this time a quite great damage. Single pairs do breed near the river Tisza, one on the part under Ányás (Sasér, Atkasziget), the other at the Old-branch of Körtvélyes. From there come the old birds to the Fehér-Lake about 9—10 km far. One eagle took away a summer more full-grown geese of the sheep-keeper. During the winter it feeds on carrion (geese, ducks, fishes frozen in the ice etc.). There are most-parts 2—3 specimens to be seen the same time. One times I saw five of it.

Circaetus g. gallicus GM. I met it during my 16 years long observation only one-times: August the 19, 1948. It fluttered low in the great wind and had a snake in its claws.

Pandion h. haliaetus L. It migrates in April, at the begin of May, in autumnne in September and October alone, or two birds together. It stays here some days, seldom also for some weeks. The June and July 1947 looked an osprey permanently to the lake — till it was not killed — ant it took in its claws fishes or water-fowl (mainly young coots) flying in the direction NW. It is possible that it bred in a near-laying wood, probably on a more quiet place of the flood-area of the river Tisza.

Gyps f. fulvus H a b l. It was observed in the year 1939 a lonely bird during the time of the poultry-pest. It fed the carrions of the mallards.

Ciconia c. ciconia L. There breed about 6—7 pairs on the farms near to the Fehér-Lake. It comes seldom to feed to the sodaic water-territory. On the ancestral drying part there are to be seen at the time of the sedge-cut 60—70 storks too. They eat here mainly locusts. I observed also in summer the gathering of many storks for the night in the shallow-water (July 24, 25, 1948) about 45—50 storks.

Ciconia nigra L. Not all years to be seen. Sometimes in springtime alone, but it is seen more in autumnne in the middle of September also alone, or at the most some of them together. I counted August the 6, 1946 8-, and August the 3, 1947 31 specimens.

Platalea l. leucorodia L. It is regularly to be find in lesser or greater troops — sometimes of more hundreds — also in the breeding time. It arrives already in March (March the 15, 1949 ten of them) and its number does increase at favourable circumstances. The June 1946 they stayed in a number about 200 for more weeks. A speciman was killed May 13, 1943, which bird was ringed June the 14, 1940 in Dinnyés on the Lake of Velence.

Plegadis f. falcinellus L. It is a quite common, but not regularly migrating species. I observed it in spring — May — most-parts alone, or 1—2

birds, but in autumn there are not rare troops with 25—30 birds. There were killed June the 24, 1937 some young birds, which were banded (ringed) the same year at the lake Kisbalaton.

Ardea c. cinerea L. The Common-Heron visits in great number to the Fehér-Lake. The next breeding colony is about 15—20 km. In autumn there gather more hundreds of them. They make quite great damage to the pisciculture. The first arrive at the begin of March, the last ones go away in November, but some of them, or little troops too do also remain for winter. (In the winter 1946—47 6 specimens, 1947—48 5, and 1948—49 2.) There are killed yearly more hundreds of them.

Ardea p. purpurea L. Some years, at favourable sedge- and water-circumstances there breed 5—6 pairs on the fishponds. I found its nest June the 13, 1948 just over the water-level with two eggs in it, which were just to be hatched. We can see also at the migrating-time not more of them at the same time as 8—10 birds. February the 2, 1937 was killed a bird, which remained for winter.

Egretta a. alba L. Is to be seen alone or in little flocks of 3—4 birds most-parts in the months May and June, and then in September and October. One to one was observed also in March and November. (Nov. the 5, 1946.)

Egretta g. garzetta L. Migrates in the months May and June, appears again only the second half of August. Some autumnes were observed more hundreds of them (August the 20, 1946 about 200). In the June 1936 stayed 18—20 birds permanently on the territory. In the spring 1947 and 1948 there breed about 25—30 pairs on the branches Körtvélyes and Sasér of the river Tisza.

Ardea ralloides Scop. It is a regular migrator at the end of April and at the begin of May. They flew at the springtime two by two or three by three, at the most 5—6. At autumn are also more great troops not rare. I saw August the 20, 1941 70—80 birds the same time. Some pairs breed on several parts of the Tisza river flooded-area.

Nycticorax n. nycticorax L. It comes from the breeding places not far from here at the river Tisza regularly to the Fehér-Lake. At the evenings of the end of July and of August they fly in in great troops. I observed them at the fishing also 60—70 on number. Some young specimens remain till November.

Ixobrychus m. minutus L. Breeds in great number. By the growing of the reededges does also their number increase.

Botaurus s. stellaris L. In more wet years was its voice to be heard on more summers from the reed, but I found its nest the first time only June 14, 1947. I found the same time no more as 8—10 specimens. The remain for winter of some specimens in not rare.

Cygnus cygnus L. Very rare on the Fehér-Lake. I observed a young bird at the begin of the 30-er years in March, then also a young one May the 3, 1946. February the 19, and 20. 1949 were 8 to be seen (two old and 6 young ones). From these were collected an old female and a young male. I made a film about the troop with success.

Cygnus olor GM. There nighted 3 specimens on the Fehér-Lake November the 19, 1939.

The geese are in great number to be find in this territory at the autumn and spring migration time.

Anser anser L. Bred here in some pairs regularly before the fishpond was made. On the Fehér-Lake it was generally to be seen only in little troops, most parts in August, in springtime more seldom. In the last years did their number increase. In the year 1946 remained 150 geese for the summer. In the spring 1947 stayed 70—80 of them longtimes on the lake. In the year 1948 begun from 28—30 geese 3—4 pairs to nest and 1—2 pairs did breed with success. Its breed was made possible by the calm, caused by the circumstance, that because lack of water two great fishponds were not to be filled and remained unpractized.

Anser f. fabalis L a t h. Gather the end of September and at the begin of October. This time they mixt with the first troops of the white-fronted geese, *Anser a. albifrons* S c o p. From the begin of October are the later more on number. I estime their number at the culmination-time of their movement on the 3000 acres great territory at about 25—30.000. The breeding of a pair of the *Anser a. albifrons* S c o p. in the summer 1948 is acceptably proved. More persons did see the goose "with the white forehead" with its dunlings. As the nest was found the breeding was already off. It was not possible to collect from the dunlings. August the 29, and September the 5, 1948 was killed one bird. I observed May 1948 more times white-front geese swimming in pairs. We find often the specimens with more heavy bodies of the bean-geese ("*arvensis*"). The bean-geese go at the begin of November most of the times away. The troops of

Anser erythropus L. show themselves in a quite little number. The data of the specimens with very little body: December the 5, 1935, March the 26, 1939. There are often to find transitory forms.

Branta ruficollis P a l l. Known only two occurrences: April 1937 two birds and it was killed November the 8, 1946 one from a troop of 7 birds.

Tadorna tadorna L. To be seen only sporadic and few on number most parts in the late autumn months. I observed December the 18, 1934 a troop of 17 birds, which stayed here 14 days. Further observations: November the 24, 1937 (one bird), December the 8, 1938 (1), November the 28, 1941 (1), November the 29, 1942 (2), November the 5, 1943 (2), November the 12, 1943 (2), May the 1, 1946 (1), November the 28, 1946 (2). In the collection got a young male and a young female. The single specimens mixed with ducks, but the pairs go separate.

Anas p. platyrhyncha L. It is a breeder, which is to be find in all seasons of the year. Their masses arrive and go at the autumn-migration in great waves. Their number increases sometimes to more thousands. The mallard, killed January the 16, 1937 was banded July the 19, 1936 at the Volga-delta. In the year 1939 diminished a great pest their number. I found October the 1, 1939 among the perished mallards that one, which I did band the same year June the 29. In the autumn 1946 was also a pest among the ducks, but this-one made not so much damage, as that of the year 1939.

Anas c. crecca L. Arrives early in the spring, and is to be observed in March in more hundreds-great troops. I saw lonely birds June too, so it remains also for winter in lesser number, at the not frozen waters.

Anas querquedula L. Arrives most parts at the second half of March and some years it is the most common duck (f. e. 1949). Breeds only sporadic and in little number.

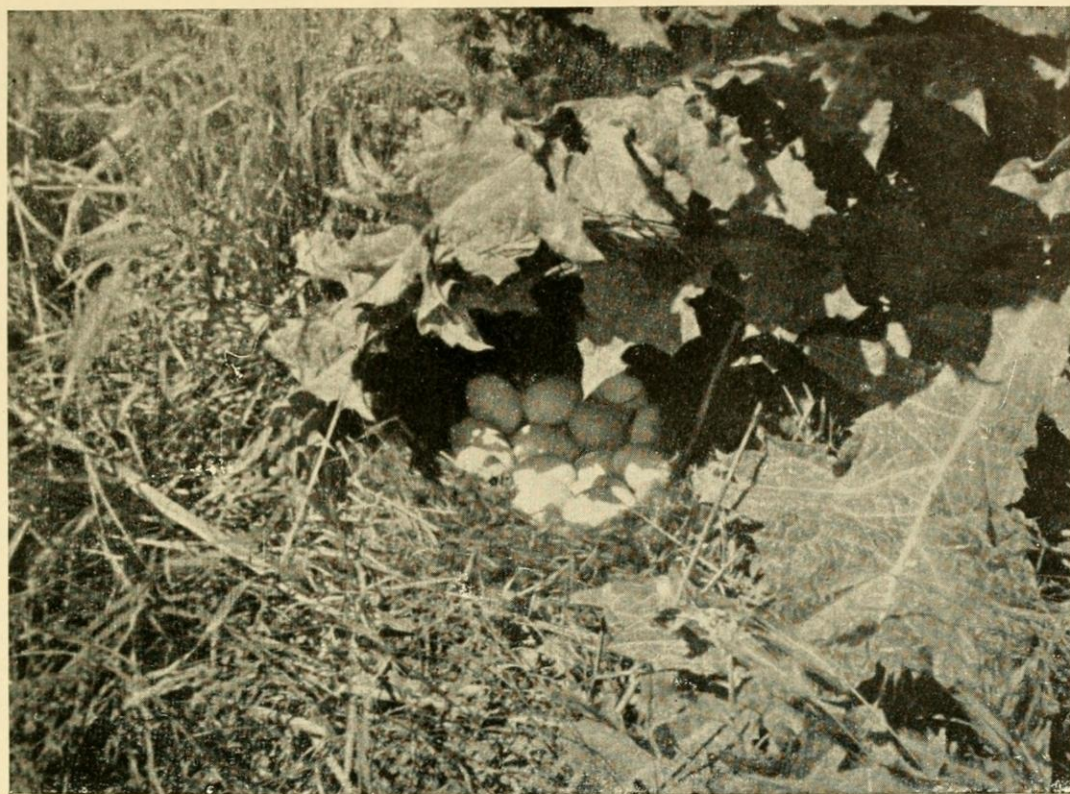

Photo Dr. P. Beretzky, 30. V. 1940.

Kendermagos réce fészke. — The Nest of the Gadwall.

Гнездо серой утки.

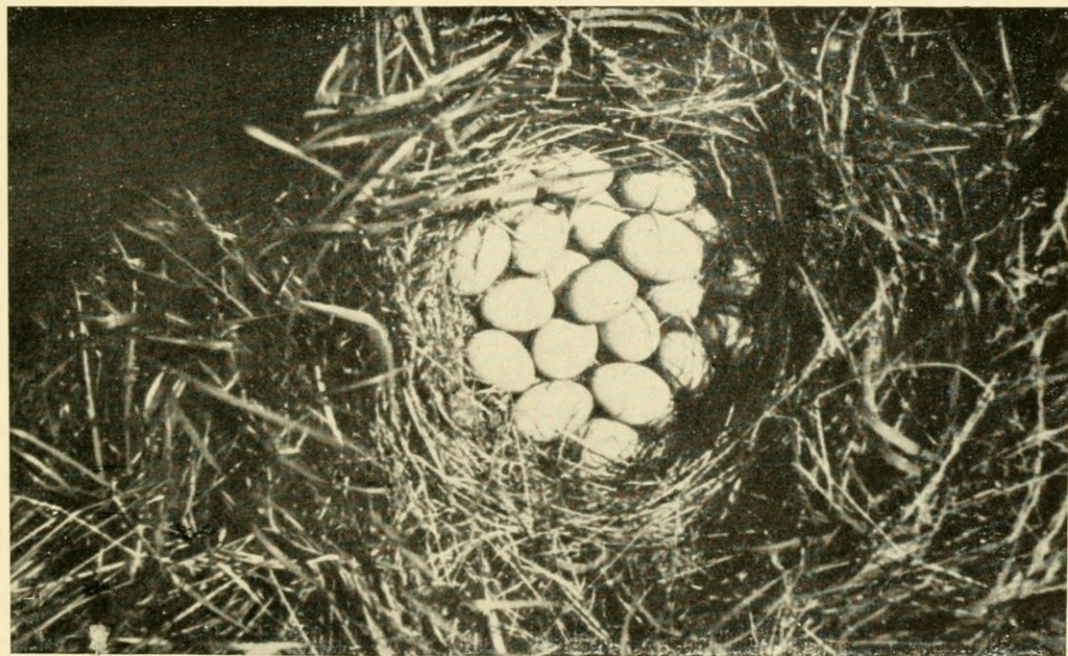

Photo Dr. P. Beretzky, 30. V. 1940.

Tőkés és cigány réce összetojt fészekalja. —

A common clutch of the Mallard and of the White-eyed Duck.

Яйца обыкновенной краквы и черного турпана склавыванные вместе

Anas strepera L. After the mallard it is the most common breeding duck, which breeds some years in 80—90 pairs. I observed it at all seasons of the year. At the migrating it is the most numerous in April and September.

Anas penelope L. It is a characteristic migrating duck-species, of which the first arrive already at the first half of March. They gather in September and October to more thousands. They migrate in April in separated troops in great number. Quite sporadic it is also in winter to be seen. (The last time February the 6, 1949.)

Anas a. acuta L. They belong to the at first arriving duck-species. They come already at the second half of February. The head migrating time is the second half of March. From the beginning of the second half of August gather great troops. I observed some of them also in November and December. It breeds sporadic and in little number. It flies in the most regularly form of all ducks in a bent line or in V form.

Spatula clypeata L. It is a common duck-species, but I did observe its breeding only in very few cases. The first arrive at the end of February, at the begin of March. At the autumn-migration they are to be observed in October and November in troops in more thousands. It is also in winter not rare.

Nyroca f. ferina L. Arrives quite early. Its separated troops arrive at the first half of March in great number. Its masses gather in September. It is to be observed the whole year. Some years I saw it in a little number also in winter. Breeds sporadic, but some years it nested also in a quite great number. The troops fly in a regular V form.

Nyroca n. nyroca G ü l d. On parts with a high grass breeds in quite few number. It is a common duck-species, of which the first ones arrive at the begin of March. It does not gather in masses, at most in flocks of 10—15 birds. The most are to be seen in October and in November, sporadic 1—2 birds also in winter.

Nyroca fuligula L. It is a regularly migrator in little troops. At spring-time it is to be seen from the second half of March till May. At autumn from the middle of October. There are also wintering specimens to be find among them.

Nyroca m. marila L. I observed it only in a few number and not all years at the end of October and in November. The data of the two collected birds: November the 15, 1942, and November the 7, 1948.

Bucephala c. clangula L. It is a species, which arrives regularly at the end of November. Arrives again in February. I observed its late little troops also at the end of April. I saw never more as 30—40 of them. Several do remain also for winter.

Clangula hyemalis L. I observed it only two times, when it was also collected: December the 5, 1935, and November the 8, 1943.

Oidemia f. fusca L. Observed one times: December the 21, 1947.

Oxyura leucocephala Scop. A male was collected in the year 1926. From this time I saw and collected a female on Jan. 15, 1948. It was in the year 1948 a probable breeder. There were observed June the 8, 1948 on the fishpond nr. 1 beside the male ruddy-ducks also female ones. A female was collected June the 13, 1948.

Mergus m. merganser L. It is not a regular winter-guest. It arrives two by two or three by three most parts in January and February at the more

little fishponds, which receive the water from deep-fountains, so because of the warm water get these ponds only at the greatest cold and only partly frozen. The females are more common.

Mergus serrator L. It is a regular autumn-migrator. It shows itself alone or two by two. It is rare in winter. Birds were collected: November the 10, 1934, November the 17, 1936, December the 22, 1936.

Mergus albellus L. It is a regular winter-guest. To be seen more often two by two or three by three. I saw more as 8—10 birds only two times (12, 15 birds). Arrives in November, most-parts females and young. Some males are also in April to be seen.

Phalacrocorax carbo sinensis Shaw et Nodd. Is to be observed two by two or three by three nearly all years. I saw it in the months March, April and in the second half of August.

Pelecanus o. onocrotalus L. I wounded one August the 20, 1936. The old female wounded only light lived 8 years at the Zoological-Garden of Budapest, where it perished because of a hurt. The master of the fishpond reported May the 11, 1945 about two specimens.

Podiceps c. cristatus L. It is a regular breeder, purchased without indulgence, by the fisher-management. There are killed yearly about 80—100 of it. The first troops arrive already at the second half of March. Migrates in September and October in little flocks of 8—10 birds.

Podiceps g. griseigena Bodd. It is quite seldom to see. It was collected: May the 16, 1938, September the 23, 1943. I could it observe more times also in June, therefore in some years its breeding is probable.

Podiceps n. nigricollis Brehm. The most common grebe, and breeds on the fishponds. At mild winters do some of them remain.

Podiceps r. ruficollis Pall. It is all years to be seen, and does also breed in some pairs. Some remain often also for winter.

Colymbus a. arcticus L. It is a common migrator. The most are to be observed in November. It moves most parts alone, or two by two, but I observed also a troop of 17 birds.

Colymbus stellatus Pontopp. Arrives quite seldom. I have only two data of it: One times I found at the end of October a specimen, which was mutilated by the fish-keeper. An other one I collected November the 12, 1946.

Columba oe. oenas L. I observed its migrating troops in October and November. For drinking they settle on the sodaic banks. I collected one October the 10, 1943, and saw one also March the 15, 1949.

Columba p. palumbus L. It tuches by its migrating time in September and October the air-territory of the Fehér-Lake. I observed December the 19, 1948 at a snowy weather and -9° C cold a quite tame specimen.

Streptopelia t. turtur L. It is year after year more common breeder. Their number increases by the increasing of the bushy territories. It nests most parts on the oleasters, but also on willow-trees, bushes, sometimes quite near to the water-level. I estimate the number of the breeder pairs of 12—15. They pick in the months May and June — till harvest-time — on the dry sodaic territories in masses of more hundred birds the seeds of the weeds. I found its fresh set also on the end of July.

Streptopelia d. decaocto Fri v. During the time of its wandering about the end of November it does tuch the Fehér-Lake, but quite seldom.

In the year 1946 it was to be observed a more great troop; they rested on the more high willow-trees. (The end of November.)

Burhinus oe. oedicnemus L. A single specimen is observed once end of October.

Glareola p. pratincola L. It is most in August and September to be observed, which time do not seldom also 20—25 migrate. They rest by lying on their sides scattered on the bare sodaic shores. We can see some specimens also in June and July nearly all years. At the spring-migration we see only few birds together, but in Autumn they migrate sometimes in loose troops to more hundreds. I could prove its breeding only in the summer 1947, when there did nest and breed 5—6 pairs. It does yet more play the fool near its nest and youngs — in order to lead off the danger — as the avocet and black-winged stilt does.

Charadrius h. hiaticula L. It is a regular migrator. Its head-time is May and September. I observed some specimens also at March the 20, 1949, and at frozen waters also in December. The youngs do appear at the second half of August.

Charadrius dubius curonicus GM. It does not come all years and also only in lesser number, most parts in April. The young-ones show themselves at the second half of July. I observed it most-parts two by two or three by three, especially in August. I collected one specimen February the 9, 1936.

Charadrius a. alexandrinus L. It is a characteristical, regular breeder, and migrator. The first troops arrive at the middle of March. In October and November there are not seldom the troops of 60—80 birds. At a good waterlevel the number of the breeder is more as hundred paires. We find often sets also in July. At the end of June get the old and young birds in troops together. On more mild winters I did observe them also till Christmas. I saw one January the 24, 1937, too. It does bury its eggs very often — probably in order to save them against the too hot sunshine, — with sodaic rubbish and some-times it does them nearly totally cover.

Charadrius morinellus L. Its first occurrence is known from September 1941, when I observed it in a troop of about 30—40 birds. They laid scattered on the bare pastures at the water shore. I observed March the 18, 1948, 18 specimens and collected a single one September the 2, 1947.

Charadrius a. apricarius L. It appears at its migrating in September and October in great troops. On snowless mild winters I saw its troop also about Christmas-time. The most early arrival is March the 24, and the latest December the 31. I saw single birds at the second half of August.

Squatarola squatarola L. Migrates regularly. At springtime is not all years to be observed. Sometimes endures its migration at the end of April and in May more days long. At autumn it appears regularly in lesser or greater troops from the middle of September till the middle of October. Generally are the troops of 8—10—15 birds common. I did observe sometimes also more, the most 45—50 specimens, and several birds also at the end month November. I saw June the 9, 1946 a single fullcoloured bird. At the second half of August we can see one by one or two by two old moulting birds.

Vanellus vanellus L. It is a species migrating and breeding regularly, in great number. The first little troops arrive already at the second half of February, but I observed lonely birds sometimes also at snow-storm on

the first days of February. I saw January the 1, a single one. On some mild winters they remain till December. I observed two specimens December the 23, 1943. In the mild February of the year 1948 arrived on the 1 (Febr.) two lapwings and they were at the 8 of February already 52 on number. At the middle of June there gather the young birds together with the old ones in troops to more hundreds. In September and October we see more thousands of them. At a favourable water-level could be the number of the breeder pairs about 40—50.

Arenaria i. interpres L. It appears nearly all years one by one or two by two at the end of May and in September. It was killed: May the 26, 1935; July the 27, 1935; August the 28, 1935; September the 15, 1937; May the 22, 1938; August the 27, 1939; May the 26, 1942; September the 1, 1946; and September the 6, 1948. The latest spring-observing time is June the 2, 1938.

Terekia cinerea G ü l d. It is known only one occurrence: It was killed September the 15, 1936, which specimen got in the museum of the town Szentes.

Calidris testacea P a l l. Arrives at the end of April and at the begin of May in great troops. At the second half of August they are again to be observed; their head-masses arrive in September. The number of the migrators does year by year remarkably vary. It is a regular migrator.

Calidris a. alpina L. I observed it all times of the year, except January, February and July. Their head-masses migrate in March, April and at autumn in October. I observed in June in lesser-number troops fullcoloured birds very often. On mild winters I did it observe also in January. At the autumn-migration we can see troops also of more hundreds. The hard frost forces them to go away. It is the liked prey of the merlin and hobby.

Calidris minuta L e i s l. We can find in May and June troops of the red, full-coloured birds. The number of the birds in the troops is quite variable. Are most common the troops of 15—20 birds, but that-ones of 50—60 birds are also not rare. It arrives again in September and at the begin of October. It can be seen as a regular migrator.

Calidris temminckii L e i s l. It arrives in May in a quite variable number. It is generally to be find in great number in the sedgy undeeep waters. They get off spread with loud shrill voice, then gather the birds soon together in the air, which were flying off alone. The troops of about 15 birds are the most common. Their number on some spring-migration day is to be estimate on more hundreds. I observed it also in the month June. At a favourable water-level they arrive again at second half of July in great masses. The last-ones were observed the first half of September.

Calidris c. canutus L. Observed only at the autumn-migration one by one. Birds were collected: July the 20, 1934; September the 4, 1935; September the 3, 1936; September the 1, 1948. Beside these I did it also observe at the end of August and of the begin of September, but always single ones.

Philomachus pugnax L. Is the most common sandpiper species on the lake Fehértó. Although I did it meet all months of the year, I could not prove its breeding here. The first troops arrive at the second half of February. They go in the months March and April in great masses through. I did observe at the begin of June masses of more thousands. Their head-

masses go away at September and October. The specimens with a nice collar in May do already at the end of June begin to lose their feathers.

Crocethia alba P a l l. I observed it one by one or two by two — the most 4 birds the same time — on the first days of September. We must estimate it as a bird, which appears regularly, but only in a few number. It is confidential, lets come the man always on a shoot-distance.

Limicola f. falcinellus P o n t. It is in the autumnne at favourable water-circumstances a regular migrator. I observed in the spring only one times its more great troop, (May the 19, 1935, about 70—80 birds), from which I killed one. It migrates regularly in the second half of August and at the begin of September, in little troops 10—15 birds each. It is easy to be distinguished from the Dunlin by its more dark colour, by the stripes on its head and, that it is more confidential to the man. From the collected 8 birds were killed 6 in August, one in September and one in May.

Tringa erythropus P a l l. This species is missing only in the early-spring and winter-months. I observed it often also in June. The first birds are already here at the second half of March. Their troops get in May to masses of more thousands. In September and October we can see them in troops to more hundreds, most parts their young-ones. I saw at mild winters also in the wintermonths, November, December and January single birds or little troops.

Tringa t. totanus L. It arrives in the first half of March one by one, two by two or in little flocks. It is a breeder here, of which do breed some spring more as 100 pairs. In August and September migrate some years very many of them but, only in more little troops, about 15—20 birds each. By the imitation of its voice it is easy to get it to a near shoot-distance.

Tringa stagnatilis B e c h s t. A regular migrator. Its migration is to be observed more weeks long in April and May. In August and September begin to gather their white-got fat specimens in little troops of 15—20 birds and then get their number to more hundreds. In a lesser number it is to be seen also in summer. I found only one set May the 31, 1942. Because of its summer-occurrence we can it esteeme also as a breeder bird here.

Tringa nebularia G u n n. It is a common migrator, but never in great masses. Though some years it is also missed, or there are only very few to be seen of it. I did it observe in the second half of April and in May in a lesser number, and in August and September in more great number. It does not form great troops. The troops of 8—15 birds each are the most common. In a very few number was it also in summer to be seen.

Tringa ochropus L. I observed it one by one or two by two — at most 4—5 — nearly in all seasons of the year, because I saw some also in winter. It flys off from the dense-sedge edges of the deeper rills and channels. From the month April it is shure to be find.

Tringa glareola L. At the end of April and in May, but most parts in June it covers sometimes to more thousands the lake Fehértó. I observed it also during the breeding time in great numbers. It goes away at August and at the begin of September.

Tringa hypoleucos L. Arrives in April and disappears already at the second half of May. But at the second half of July it is again to be seen in little flocks of 5—6 birds. (More seldom 8—10.) It likes the edges of the channels and the more bare shores of the fishponds, generally the edges of the deep waters. I saw it in the greatest number at the end of July and in

August, in September only few. It is an excellent swimmer, from the falcon it gets under water.

Phalaropus f. fulicarius L. There are known three occurrences: In all cases was the collected bird alone. It lets men to itself on a shoot-distance. Data of the collections: May the 10, 1936; April 1937; and March 20, 1938.

Phalaropus lobatus L. It is a rare guest on the lake Fehértó. I observed it only two-times: September the 15, 1946, when I collected a lonely specimen; then in autumn 1948, September the 10 and 12, observed also single birds. They are confident birds, let men close to themselves.

Himantopus h. himantopus L. It is a species occurring all years on the lake Fehértó, which does also breed in changing number. There breed generally 7—8 pairs, but in the year 1946 there were 18—20 pairs of them. Some years begin only 4—5 pairs the nesting. They arrive at the first half of May, and begin soon to breed. They go away in October, but I did observe migrating troops also at the end of November. It sets its eggs on the islands of the ancestral sodaic territories, which are covered with thin scathy sedge. At a low waterlevel it bred also on the weedy islands of the fishpond. The bird having young is a funny and comic sight with its dissemblance. It squats or does mount, does sometimes wallow, lets men to a distance of 8—10. m.

Recurvirostra a. avosetta L. Is one of the most characteristical breeding birds of the lake Fehértó, which was till now in no year missed. Since the arrangement of the reservation does the number of the breeders increase. In the years 1932—1939 there were only 8—12 breeder pairs, in 1945 approximatively 45, and in 1946 already ca. 100 pairs. The first troops arrive already at the middle of March, the greater part in April and at the begin of May. Goes away at the end of September. I observed late migrators also in October. By gathering in Autumn they get sometimes in great troops together. I observed troops in the second half of June with over hundred birds. I counted at the end of April 1946 275 birds. It breeds on the more bare parts of the dams and on the barer islands, sometimes 25—30 pairs on one island. There perish much from its sets because of the pasturing, egg-gathering and capricious water-circumstances, (by inundations caused by showers). At the time of its breeding the bird does loud cry and makes comic movements on the ground. I observed a bird in a more deep water, which got under water, as it perceived a peregrine falcon.

Limosa l. limosa L. Migrates in great number, and in lesser number it does also breed, but not regularly, only sporadic. The first troops arrive at the middle of March; at the end of this month there are already masses to more thousands. The masse migrates in April. It is quite remarkable, that at favourable water-circumstances there are also at the end of June and at the begin of July sometimes masses of more thousands, but breeders are scarcely some pairs. We can generally say, that a colony-breeding is at this bird not to be observed. The most were 8—10 pairs. It belongs also not to the regularly breeders. There go more years without its breeding. In the month March we see from this species the most birds on the lake Fehértó. It goes away at August and September. It is also in October often to be find, though I met late migrators in November too.

Limosa l. lapponica L. It is nearly all years to be seen, alone or two by two, but only at the autumn-migration. At spring-time I did not yet met it. It uses to appear at the first half of September. Data of the collected

birds: September the 1, 1935; September the 20, 1935; September the 8, 1939; September the 12, 1943, (This time I observed two birds, as they set down among the enticing birds before the lurking place.) and August the 22, 1948. We must estimate as a regular migrator at favourable water-circumstances.

Numenius a. arquatus L. The first troops arrive already at the end of February, at the begin of March, the masse at the end of March. They come in ordered V form to the water from the agricultural fields in troops of about 15—20 birds each. Their number increases to the end of September, begin of October to more thousands. In little number it is to be seen some years the whole summer, and because of their moving in pairs, their breeding is probable, although I did not find a nest. It moves in great troops sometimes already at the end of June and so also in the whole July. They come together this time 200—300 birds. I observed its division to troops in the months March, September and October. In the other months they move in one great masse. At the unfrozen puddles it is also in November and December common. Their number varies at this time between 100 and 200. In the mild January 1948 were 5 specimens the whole month to be seen. They disappear at hart frost, and snowy weather.

Numenius ph. phaeopus L. At the avocet and the black-tailed godwit it is the most characteristical bird of the lake Fehértó at springtime. The first ones arrive in March. In the second half of April gather great masses, sometimes till 10.000 on number. After the nighting on the lake the birds get off about 6 o'clock in the morning in troops in a line or in V form (but not regularly formed) in the direction to NO, in a hight about 200 m. In a troop there are generally 20—30 birds. They come back to the water in the late afternoon still before sunset in the same formations. I could not establish their daytime-staying. I mean, that they can be during the day in the marshes of the flood-areas of the river Tisza. They do not go to the agricultural fields, not so, as the *N. arquatus* do. Their number diminishes in May quite quickly and at the end of this month there are only some troops to be observed. Some troops wander also in the middle of the summer in June and July. At August and at the begin of September we can hear the loud „dlii-dlii“ voices of the birds migrating in a great highness. At their autumn-migration they do not tuch the lake Fehértó. This species makes separate troops, it does not mix among the troops of the common curlew. On warm April-days the troops come drink to the water between 11—12 o'clock forenoon.

Numenius tenuirostris Vieill. It is at favourable water-circumstances nearly all years to be seen, in little number in the months September and October. At springtime it was not yet observed, but it is probable, that in the troops of the whimbrel it does also occure. At the autumn-migration they go regularly with the curlew, but to the „bait“-birds they come very often and alone. I observed one times its separate troop — of 8 birds — in the month September. At the hunt in September with the “bait-bird” occure some generally also from this species. The hunters do them seldom acquaint, and therefore get many of them lost. In the mild January 1948. was a single bird in the company of some curlews the whole month to see. The data of collected birds: September 1, 1935; September 25, 1943; October 13, 1943; November the 15, 1947; November the 16, 1947; and December the 5, 1947.

Scolopax r. rusticola L. Observed only one-times in the park of the fishery and this one was also killed October the 4, 1942.

Capella g. gallinago L. It is a common migrator, which occurs at the begin of March, but in masses it is only in August to be seen. On the mowed sedge-islands we can get off sometimes also 50—60 of them. The birds flying off so alone gather in little troops of 10—12 birds each. It is common also in the months September and October. Near the water-diches got not frozen I observed also wintering specimens. One-two times I saw it also in June, but its breeding is quite impossible.

Capella media L a t h. Its presence on the lake Fehértó was longtimes uncertain. I got the first specimen off from sedge May the 18, 1948. The single bird flew off quite near before me. From the time, and that the bird was alone, we can consequence for the *C. media*. The one collected bird was killed September the 20, 1948.

Lymnocryptes minimus B r ü n n. It appears at March and at this time we can it get off from its liked places, where reed was cut. At the autumn it is more rare. I observed also wintering birds, quite often. The same time I never saw more as 25—30 of them. — Data from winter: January 28, 1937; January the 19, 1944.

Haematopus ostralegus longipes B u t. A very rare bird on the lake Fehértó. I saw it only two-times, always lonely-ones in the second half of the month August. We have a specimen, collected on the lake Fehértó already longtimes before in the month March. The keeper of our bird reservation — who knows the birds — saw a bird December the 8, 1948 at snowy weather.

Chlidonias n. nigra L. Appears in April. Its number gets till May and June to more hundreds. They fly the whole day above the reedy and sedgy islands by purchasing insects. It is a breeder. It breeds on the more dry boggy places but sometimes also on the plant-covers of the deep-waters. We have 40—50 breeding pairs of them, but not all years. In August they come for the night in great troops in the reeds. Goes away in August and September.

Chlidonias leucoptera T e m m. It is to be seen most times mixed among the *Ch. n. nigra*, but I did also observe its separate troop, about 25—30 birds. I observed some loudly crying birds on the breeding colonies of the Black-Tern which occurrence makes probable also its breeding.

Chlidonias hybrida P a l l. Till the year 1946 it was observed only sporadically, alone or two by two in June and July. I observed sometimes troops of 10—12 birds also in May. It occurred in May 1946 in greater number and at the end of June in the same year I found also its breeding colony. This time begun the eggs already to hatch. There bred about 18—20 pairs on the bogs of a thin sedge territory. Goes away in August.

Gelochelidon n. nilotica G M. It appears usually in June and July in a little number. It purchases the dragon-flies above the water-surface of the sodaic lake. I observed in summer 1935. 5—6 of them. It was sure a breeder on the ancestral sodaic territory, before the fishpond was established. Birds collected: June the 23, 1935; July the 20, 1935; and June 16, 1937.

Hydroprogne t. tschegrava L e p. It is nearly all years to be seen, sometimes also moretimes a year. It appears most parts at the end of May and the month June. Comes alone or two by two, but I observed also 3, one times though 6 of them. They remain on the territory only for some

Photo Dr. P. Beretzki, 31. V. 1939.

Tavi cankó fészke. — The Nest of the Marsh-Sandpiper.
Гнездо поручейника.

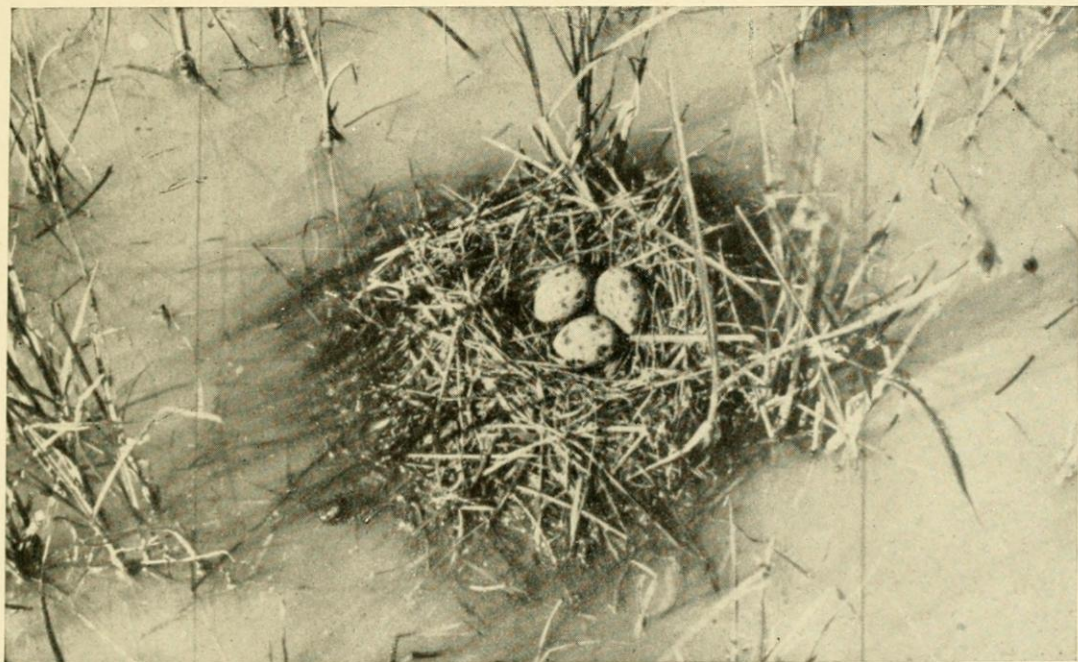

Photo Dr. P. Beretzki, 2. VI. 1946.

Fattyszerkő fészke. — The Nest of the Whiskered-Tern.
Гнездо белошекой крачки.

days, fish over the fishponds and rest on the shores of the ancestral sodaic territory. Data of the occurrences: June the 19, 1937 (6 birds); June the 1, 1938 (1); May the 29, 1939 (2); May the 29, 1942 (3); June the 3, 1943 (1); May the 13, 1945 (2); June the 5, 1947 (1); September the 6, 1947 (2); July the 4, 1948 (3); September the 4, 1948 (3); September the 12, 1948 (1); From the observed birds were collected four.

Sterna h. hirundo L. It is a common species, which does at favourable water-circumstances also in a great number to breed. The fishpond does attract much of them, although there are all years over 100 birds killed. It arrives in April and May. There breed generally 30—40 pairs, but in the last years their number increased over 100. They must often breed on the same territory with the black-headed gulls (*Larus ridibundus* L.), where it is a perpetual quarrel between them. They come at the end of July and in August in great masses in the reeds of the Fehértó for the night — already mixed also with the young birds.

Sterna a. albifrons P a 11. In the last years at favourable water-circumstances 3—4—5 breeder pairs. Arrives at the second half of April, or at the begin of May, and goes away at the end of August, or at the begin Of September. It breeds at the second half of June, at the begin of July, on the bare islands. The bird banded by the Hungarian Institute of Ornithology on the lake Harka July the 25, 1935, was killed on the Fehértó June the 5, 1938. Because of their close nature were many killed of them more years long. Now they are protected.

Larus argentatus cachinans P a 11. The young birds come already in August to sight. Full colored old birds are more at springtime, in April and May to be seen, but I saw such-one also in June, and observed some birds in October and November too. They move in little troops, at most 6—8 birds each.

Larus f. fuscus L. The young-ones appear already at the end of July, but the most do it in August. Old birds are at springtime to be seen in April and May. I saw them often over the maisfields near the lake Fehértó, where they purchased insects, mainly may-bugs. There are many transitious from the thin-billed *Larus fuscus* to the *Larus cachinans*, which have sometimes a very thick bill. And because the size is also not carracteristical, it is quite difficult to determine the young birds. There are killed from the great sea-gulls yearly 10—12 birds.

Larus c. canus L. It appears at first at the end of November. On mild winters it remains also till December and January. Sporadic it is also at springtime to be seen in March. Most in little troops, 10—12 birds, and mainly young-ones do tuch the lake Fehértó.

Larus hyperboreus Gunn. The single bird collected on the lake Fehértó was killed January the 15, 1941. It is a young male.

Larus minutus P a 11. It is a regular migrator. Passes in little troops. I observed at the second half of June a bird, which carried nest-material in its bill, therefore its nesting is sometimes probable. The young-ones are to be seen at summerend or early in autumn. I saw in August and September already troops of 30—40 birds. In November I saw one-times two specimens. One was killed January the 11, 1948.

Larus r. ridibundus L. Nearly all times a regular occurrence and a breeding species. At favourable water-circumstances there breed about 80—100 paires, but we find some years more-times so much. At its autumn-

migration it increases to masses of more thousands. After the letting off of the water of the fishpond they gather in October from the shallow water the little fishes remained there. They come on the evenings in September and in October in little troops — about 10—15 birds each — for the night to the banks of the lake Fehértó. I saw in an ordered troop never more as 25—30 birds. During the summer, at the breeding time and afterwards at the autumn-begin it looks for food to the agricultural fields and it destroys there locusts, mice, larvae etc. I found often mice in the throat of the killed birds. It swallows down the mice whole as it does the fishes too. I observed that on summerevenings at the swarming-time of the *Polyphylla fullo* L. it catches the insects by flying around the trees, as the flittermice do. At the time of its evening-come to the lake it makes really islands on the water. In mild winters, especially at the unfrozen channels, which get their water from deep-fountains, it remains also for the winter. More years long there were got several ringed birds, marked in Germany and in Bohemia.

Rissa t. tridactyla L. I acknowledged it with a certainty only two-times when there came one by one birds also to be killed. The first one November the 22, 1935. During the time between November the 6—12, 1948 I observed 4—5 specimens of it. It moves mainly among the black-headed gulls, it is more vivacious, it separates itself moretimes and gets more familiar.

Stercorarius p. parasiticus L. I observed it during summer and autumn. In the spring I did not yet see it. The most are to be seen in July and August. The latest occurrence is from September the 25. I observed often two birds together, one time I saw also four of them. They stay about 8—10 days on the territory, especially, when there are gull- and tern-colonies. It is generally not a rare bird. The data of the collected birds are: August the 11, 1936; July the 16, 1937; August the 4, 1939; July the 20, 1941; June the 21, 1942; June the 21, 1942; and September the 5, 1943.

Stercorarius longicaudus Vieill. I collected 3 specimens: a yellow-young one August the 29, 1935 and two old birds with long pin-feathers on September the 25, 1936 and July the 6, 1941; the pin-feather of this later was 18 cm. In summer and Autumn — if it is an abundant gull breeding — we can say as regularly its occurrence. It is surprizing, that all collected birds are females.

Otis t. tarda L. At the time of constant snow-fall, when the snow covers its food, I observed more-times a little troop of 3—6 birds. Early in spring in March and at autumn in October I saw them also to fly alone or 2—3 specimens over the lake.

Otis tetrax orientalis Hartl. We have two data about it: One-times I found in November a dead, already rotten one. An other time I observed one October the 15, 1946, when it was stired up, it joined always to more little troops of ducks, and it went with them to the parts of the lake with shallow waters. Although it was moretimes stired up and troubled by shoots, it did not went off from the territory.

Grus g. grus L. It is a regular migrator in lesser or greater troops. It is to be observed in March, then in September and October. The first migrators arrive already at the end of July and at August. They stay here only some days and tith the mais-fields and search their food on the stubblefields. The end of March 1938 stayd here 93 birds. From August the 27 till November 19, 1946 I observed masses, as I never did before.

The troops did permanently change each other; the daily gathering — because of the dry weather and the permanent troubling — was not quite numerous. The most were seen the same time 47 specimens. July the 24, 1948 arrived already a troop of birds. March the 12, 1949 arrived 10 of them. I did observe seldom also in June some single birds.

Rallus a. aquaticus L. A species, which could be seen all times, but because of its hidden life is not very often observed. It is surely a breeder, but I could not yet find its nest. Some birds, by thinking themselves to be quite hidden, were so motionless, that they were to be caught by hand. There remain some specimens at the not got frozen channels, which get their water from deep-fountains — all winters.

Porzana porzana L. A common breeder, which is at favourable water-conditions in great number to be observed. The most are to be seen at the end of March and in September.

Porzana parva Scop. It is a common migrator in March. I found also young, which could not yet fly and therefore it is sure, that in the for it favourable years it does also breed.

Crex crex L. On the territory not yet observed and so is also its breeding not quite probable. In the year 1942 — with great inundations — I did hear on several places its characteristical voice.

Gallinula ch. chloropus L. A permanent breeder bird, from which could be the nesting pairs at favourable water-conditions more hundred, on number. It breeds in the dense sedge and reed of the fish-pond edge. On the ancestral sodaic territory I did not find it as a breeder. I saw it nearly in all seasons of the year. It remains often also for winter at the ponds not got frozen and at the cannels with deep-fountain water. In the last years it does increase on number.

Fulica a. atra L. It is a regular breeder, and a migrator in masses to thousands on number. It arrives at the end of February and in March, goes away in September and October, but nevertheless we find it in lesser or greater number at all months of the year. It breeds as to say exclusively only in the reedy edge of the fishponds, on the ancestral sodaic territory only quite seldom. Because of its hard destroying did its number in last years diminish. As average breed about 60—80 pairs. At the migration in November 1943 they could not fly off because of the thin ice from the little pools, and so were from their great masses many birds knocked down by sticks from boats.

Perdix p. perdix L. At autumn, but especially in winter it does find its food in the weed-seeds on the fishpond dams and the reed gives for it a good shelter. It breeds on the farm-fields in the surrounding. I found one nest in May 1948 on the corner-island of one fishpond. This nest was destroyed by a hedgehog.

Coturnix c. coturnix L. It is a common breeder on the agricultural fields around the lake Fehértó, although its number was in the last years hardly diminished. On the territory of the lake Fehértó I stired it two times off in October from dense sedge.

Phasianus colchicus L. In autumn and winter are some specimens to be seen. In the last years it became probable a breeder, because a part of the fishponds remained without water and the dry reed gave a good shelter to it. At autumn we find mainly the hens, 5—6 on number.

Summary.

The territory is because of the economical exploitation fallen to more different parts.

We can superficially divide the ancestral 3000 acre great sodaic territory on the following parts:

- I. The ancestral sodaic territory, which remained in the original form.
- II. Reeds, sedges.
- III. The deep-water surfaces of the fishponds without water-plants.
- IV. Cultural parts: gardens, bushy parts, buildings; the touching agricultural territories.

I group the birds as they belong to the over-named territory-parts, and I recapitulate them as follows to get a more easy oversight.

I. The birds of the territory-part, remained in the ancestral sodaic state.

A) **Breeder birds:** *Emberiza schoeniclus*, *Alauda arvensis*, *Motacilla f. flava*, *Motacilla a. alba*, *Acrocephalus s. scirpaceus*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Oenanthe oe. oenanthe*, *Botaurus s. stellaris*, *Anas p. platyrhyncha*, *Anas querquedula*, *Anas strepera*, *Anas acuta*, *Spatula clypeata*, *Nyroca f. ferina*, *Nyroca n. nyroca*, *Podiceps n. nigricollis*, *Glareola p. pratincola*, *Charadrius a. alexandrinus*, *Vanellus vanellus*, *Tringa t. totanus*, *Tringa stagnatilis*, *Himantopus h. himantopus*, *Recurvirostra a. avosetta*, *Limosa l. limosa*, *Chlidonias n. nigra*, *Chlidonias h. hybrida*, *Sterna h. hirundo*, *Sterna a. albifrons*, *Larus r. ridibundus*, *Porzana porzana*, *Fulica a. atra*.

Altogether 31 species.

B) **Migrators.** *Sturnus v. vulgaris*, *Alauda arvensis*, *Anthus c. campestris*, *Anthus t. trivialis*, *Anthus pratensis*, *Anthus rufogularis*, *Anthus spinoletta*, *Motacilla flava*, *Motacilla c. cinerea*, *Motacilla a. alba*, *Acrocephalus s. scirpaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Oenanthe oe. oenanthe*, *Hirundo r. rustica*, *Delichon u. urbica*, *Riparia r. riparia*, *Micropus a. apus*, *Asio f. flammeus*, *Falco peregrinus*, *Falco ch. cherrug*, *Falco s. subbuteo*, *Falco columbarius aesalon*, *Falco vespertinus*, *Falco tinnunculus*, *Aquila heliaca*, *Aquila clanga*, *Buteo r. rufinus*, *Buteo b. buteo*, *Buteo l. lagopus*, *Circus aeruginosus*, *Circus c. cyaneus*, *Circus macrurus*, *Circus pygargus* (seldom), *Accipiter gentilis* (seldom), *Accipiter n. nisus*, *Milvus m. milvus* (rare), *Milvus m. migrans*, *Haliaeetus albicilla*, *Circaetus g. gallicus* (rare), *Gyps f. fulvus* (rare), *Ciconia c. ciconia*, *Ciconia n. nigra*, *Platelea leucorodia*, *Plegadis falcinellus*, *Ardea c. cinerea*, *Ardea p. purpurea*, *Egretta a. alba*, *Egretta g. garzetta*, *Ardea ralloides*, *Nycticorax n. nycticorax*, *Botaurus s. stellaris*, *Anser anser*, *Anser a. albifrons*, *Anser erythropus*, *Anser f. fabalis*, *Branta ruficollis*, *Tadorna tadorna*, *Anas platyrhyncha*, *Anas crecca*, *Anas querquedula*, *Anas strepera*, *Anas penelope*, *Anas a. acuta*, *Spatula clypeata*, *Nyroca f. ferina*, *Nyroca n. nyroca*, *Podiceps r. ruficollis*, *Glareola p. pratincola*, *Charadrius hiaticula hiaticula*, *Charadrius dubius curonicus*, *Charadrius a. alexandrinus*, *Charadrius morinellus*, *Charadrius a. apicarius*, *Squatarola squatarola*, *Vanellus vanellus*, *Arenaria i. interpres*, *Calidris testacea*, *Calidris a. alpina*, *Calidris minuta*, *Calidris temminckii*, *Calidris c. canutus*, *Terekia cinerea*, *Philomachus pugnax*, *Crocethia alba*,

Limicola falcinellus, *Tringa erythropus*, *Tringa t. totanus*, *Tringa stagnatilis*, *Tringa ochropus*, *Tringa glareola*, *Tringa nebularia*, *Tringa hypoleucos*, *Phalaropus f. fulicarius*, *Phalaropus lobatus*, *Himantopus h. himantopus*, *Recurvirostra a. avosetta*, *Limosa l. limosa*, *Limosa l. lapponica*, *Numenius a. arquatus*, *Numenius ph. phaeopus*, *Capella g. gallinago*, *Capella media*, *Lymnocyptes minimus*, *Haematopus ostralegus* (rare), *Chlidonias n. nigra*, *Chlidonias leucoptera*, *Chlidonias h. hybrida*, *Gelochelidon n. nilotica*, *Sterna h. hirundo*, *Sterna a. albifrons*, *Larus m. minutus*, *Larus r. ridibundus*, *Stercorarius p. parasiticus*, *Stercorarius longicaudus*, *Otis t. tarda*, *Otis tetrax orientalis*, *Grus g. grus*, *Rallus a. aquaticus*, *Porzana porzana*, *Crex crex*, *Fulica a. atra*.

Altogether 122 species.

C) **Winter-guests, wanderings:** *Corvus c. corax*, *Corvus corone cornix*, *Corvus f. frugilegus*, *Coleus monedula*, *Pica p. pica*, *Carduelis c. cannabina*, *Carduelis f. flavirostris*, *Fringilla montifringilla*, *Plectrophenax n. nivalis*, *Eremophila alpestris flava*.

Altogether 10 species.

II. Reeds, sedgy parts.

A) **Breeder birds:** *Emberiza schoeniclus*, *Lanius c. collurio*, *Locustella l. luscinioides*, *Acrocephalus a. arundinaceus*, *Acrocephalus s. scirpaceus*, *Acrocephalus schoenobenus*, *Luscinia svecica cyanecula*, *Cuculus c. canorus* (in the nests of reedwarblers), *Ardea p. purpurea*, *Ixobrychus minutus*, *Botaurus s. stellaris*, *Anas p. platyrhynchos*, *Anas strepera*, *Anas querquedula*, *Anas a. acuta*, *Spatula clypeata*, *Nyroca f. ferina*, *Nyroca n. nyroca*, *Oxyura leucocephala?*, *Anser a. albifrons?*, *Podiceps c. cristatus*, *Podiceps n. nigricollis*, *Podiceps r. ruficollis*, *Rallus a. aquaticus*, *Porzana porzana*, *Gallinula c. chloropus*, *Fulica a. atra*.

Altogether 27 species.

B) **Migrators and winter-guests.** *Emberiza schoeniclus*, *Remiz p. pendulinus*, *Panurus biarmicus russicus*, *Luscinia m. melanopogon*, *Locustella l. luscinioides*, *Acrocephalus a. arundinaceus*, *Acrocephalus s. scirpaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Acrocephalus schoenobenus*, *Saxicola r. rubetra*, *Saxicola torquata rubicola*, *Luscinia svecica cyanecula*, *Prunella m. modularis*, *Troglodytes t. troglodytes*, *Asio f. flammeus*, *Circus a. aeruginosus*, *Circus c. cyaneus*, *Rallus a. aquaticus*, *Porzana porzana*, *Porzana pusilla intermedia*, *Crex crex*, *Gallinula ch. chloropus*, *Coturnix c. coturnix*, *Perdix p. perdix*, *Phasianus colchicus*.

Altogether 26 species.

C) **According my observations are the reeds and dense sedges used for the night by following species:**

1. **At the migration:** *Sturnus v. vulgaris*, *Pyrhula p. pyrrhula* (one by one or two by two), *Passer d. domesticus*, *Passer m. montanus*, *Emberiza schoeniclus*, *Motacilla f. flava*, *Motacilla c. cinerea*, *Motacilla a. alba*, *Parus m. maior*, *Parus c. caeruleus*, *Saxicola r. rubetra*, *Hirundo r. rustica*, *Riparia r. riparia*, *Circus ae. aeruginosus*, *Circus c. cyaneus*, *Circus macrurus*.

Altogether 16 species.

2. **In winter:** *Pica p. pica*, *Chloris chloris*, *Carduelis spinus* (rare), *Carduelis c. cannabina*, *Carduelis f. flavirostris*, *Fringilla montifringilla*,

Emberiza schoeniclus, *Parus m. maior*, *Parus c. coeruleus*, *Remiz p. pendulinus*, *Panurus biarmicus ruscicus*, *Troglodytes t. troglodytes*, *Circus c. cyaneus*, *Phasianus colchicus*.

Altogether 14 species.

III. Fishponds, deep-waters without water-plants:

Pandion h. haliaetus, *Cygnus cygnus*, *Anser anser*, *Anser a. albifrons*, *Anser erythropus*, *Anser f. fabalis*, *Branta ruficollis*, *Tadorna tadorna*, *Anas platyrhyncha*, *Anas c. crecca*, *Anas querquedula*, *Anas strepera*, *Anas penelope*, *Anas a. acuta*, *Spatula clypeata*, *Nyroca f. ferina*, *Nyroca n. nyroca*, *Nyroca fuligula*, *Nyroca m. marila*, *Bucephala c. clangula*, *Clangula hyemalis*, *Oidemia f. fusca*, *Oxyura leucocephala*, *Mergus m. merganser*, *Mergus serrator*, *Mergus albellus*, *Phalacrocorax carbo sinensis*, *Pelecanus o. onocrotalus*, *Podiceps c. cristatus*, *Podiceps g. griseigina*, *Podiceps n. nigricollis*, *Podiceps r. ruficollis*, *Colymbus a. arcticus*, *Colymbus stellatus*, *Sterna h. hirundo*, *Hydroprogne t. tschegrava*, *Larus argentatus cachinans*, *Larus f. fuscus*, *Larus c. canus*, *Larus hyperboreus*, *Larus r. ridibundus*, *Rissa t. tridactyla*, *Fulica a. atra*.

Altogether 43 species.

IV. Cultural territories.

(Gardens, bushy parts, buildings, the touching agricultural territories.)

Corvus corone cornix, *Corvus f. frugilegus*, *Coloeus monedula*, *Pica p. pica*, *Sturnus v. vulgaris*, *Oriolus o. oriolus*, *Coccothraustes c. coccothraustes*, *Chloris chloris*, *Carduelis c. carduelis*, *Carduelis spinus*, *Pyrrhula p. pyrrhula*, *Fringilla c. coelebs*, *Passer d. domesticus*, *Passer m. montanus*, *Emberiza c. calandra*, *Emberiza c. citrinella*, *Galerida c. cristata*, *Lullula a. arborea*, *Aluda arvensis*, *Parus m. maior*, *Parus c. caeruleus*, *Regulus r. regulus*, *Lanius minor*, *Lanius e. excubitor*, *Lanius c. collurio*, *Bombycilla g. garrulus*, *Muscicapa s. striata*, *Muscicapa h. hypoleuca*, *Muscicapa a. albicollis*, *Phylloscopus c. collybita*, *Phylloscopus trochilus fitis*, *Phylloscopus s. sibilatrix*, *Hipolais i. icterina*, *Sylvia n. nisoria*, *Sylvia a. atricapilla*, *Sylvia c. communis*, *Sylvia c. curruca*, *Turdus pilaris*, *Turdus ericetorum philomelos*, *Turdus m. merula*, *Phoenicurus ochruros gibraltariensis*, *Erithacus rubecula*, *Prunella m. modularis*, *Troglodytes t. troglodytes*, *Hirundo r. rustica*, *Upupa e. epops*, *Coracias g. garrulus*, *Dryobates maior pinetorum*, *Dryobates syriacus balcanicus*, *Jynx t. torquilla*, *Cuculus c. canorus*, *Asio o. otus*, *Athene n. noctua*, *Tyto alba guttata*, *Accipiter n. nisus*, *Columba p. palumbus*, *Streptopelia t. turtur*, *Scolopax r. rusticola*, *Perdix p. perdix*, *Coturnix c. coturnix*.

Altogether 60 species.

*

There are to wait further changes in the life of the territory, by growing of the part used for fishponds. And therefore it is also probable, that the rare birds of the ancestral sodiac territory will disappear. But on the other hand by the growing of the cultural territories, by the growing of the watersurfaces and of the tree-planting will be made possible the appearance and settlement of some new bird-groups.

ПТИЧЬИ МИР РАЙОНА ОЗЕРА ФЕХЕРТО ПРИ ГОРОДЕ СЕГЕД

Доктор ПЕТР БЕРЕЦК

Птичий мир венгерских степей имеет много сходства с русскими степями. Самую характеристическую и само наилучше исследованную такую окрестность мы находим при Сегеде на озере „Фехерто“. Эта плоскость была когда — то сборная долина диких вод окрестности Сегеда, но с 1932 года началось экономическое использование этой плоскости устройством рыбных прудов. В 1939 году одна часть этой плоскости была объявлена государственной резервацией, на других частях же распространяется все более и более устройство рыбных прудов. Прогресс такого направления культуры значительно изменяет первобытное состояние птичьего мира, ввиду того, что как раз число характеристических видов уменьшается, напротив того вследствие обсаживания деревьями, другие виды могут поселяться, и постоянная поверхность воды рыбных прудов и недостаток воды в 1947/1948 годах сосредоточили сюда птиц с озеров между Дунаем и Тисой. В районе озера „Фехерто“ были наблюдаемы 232 виды и из них были 204 даже собраны, 58 видов даже и гнезда с яйцами. Я самолично начал мои наблюдения в 1932 году на этой плоскости, а с 1938 года я тоже фотографирую жизни птиц.

Я разделяю эту плоскость на четыре части: 1. древняя содовая земля; 2. камышёвая и тростниковая части; 3. безкамышёвая поверхность воды рыбных прудов; 4. культурных территории (сады, чащи, постройки, пашни). Характеристические виды этих плоскостей:

1. *Nyroca ferina*, *N. nyroca*, *Podiceps nigricollis*, *Charadrius alexandrinus*, *Tringa totanus*, *Himantopus himantopus*, *Recurvirostra avosetta*, *Limosa limosa*, *Chlidonias nigra*, *Sterna hirundo*, *St. albifrons*, *Larus ridibundus*, *Porzana porzana*; как случайно гнездящиеся: *Glareola pratincola*, *Tringa stagnatilis*, *Chlidonias hybrida*. Пролётные: *Ciconia ciconia*, *C. nigra*, *Platalea leucorodia*, *Plegadis falcinellus*, *Egretta alba*, *E. garzetta*, *Ardeola ralloides*; Цапли, гуси, утки. *Charadrius hiaticula*, *Ch. apricarius*, *Squatarola squatarola*, *Vanellus vanellus*, *Arenaria interpres*, *Calidris testacea*, *C. alpina*, *C. minuta*, *C. temmincki*, *C. canutus*, *Terekia cinerea*, *Philomachus pugnax*, *Crocethia alba*, *Limicola falcinellus*, *Tringa erythropus*, *T. nebularia*, *T. ochropus*, *T. glaeola*, *T. hypoleucos*, *Phalaropus fulicarius*, *Ph. lobatus*, *Limosa lapponica*, *Numenius arquatus*, *N. tenuirostris*, *N. phaeopus*, *Capella media*, *Haematopus ostralegus*, *Chlidonias leucoptera*, *Gelochelidon nilotica*, *Larus minutus*, *Stercorarius parasiticus*. *St. longicaudus*, *Otis tarda*, *O. tetrax*, *Grus grus*, *Carduelis flavirostris*, *Plectrophenax nivalis*, *Eremophyla alpestris*.

2. Камышёвня: *Locustella luscinioides*, *Luscinia svecica*, *Cuculus canorus*; (*Acrocephalus* — в их гнездах), *Ardea purpurea*, *Ixobrychus minutus*, *Botaurus stellaris*, *Anas strepera*, *A. querquedula*, *A. acuta*, *Spatula clypeata*, *Nyroca ferina*, *N. nyroca*, *Podiceps cristatus*, *P. nigricollis*, *P. ruficollis*, *Rallus aquaticus*, *Porzana porzana* — как гнездящиеся. Случайно гнездящая вероятно: *Oxyura leucocephala* тоже. При перелётах и зимой: скворцы, ласточки, виды зябликов, луни (лунь) и так далее ночуют в камыше.

3. 43 виды употребляют воду озера, как место отдыха, между ними: *Cygnus cygnus*, *Anser anser*, *A. albifrons*, *A. erythropus*, *A. fabalis*, *Branta ruficollis*, *Tadorna tadorna*, многочисленные виды уток, *Pelecanus onocrot-*

lus, *Phalacrocorax carbo*, и многочисленные виды поганок, гагаров, чайек и крачек.

4. Гнездят на культурных территориях: *Pica pica*, *Sturnus vulgaris*, *Oriolus oriolus*, *Chloris chloris*, *Carduelis carduelis*, воробьи, *Galerida cristata*, синицы, *Lanius minor*, *L. collurio*, славки. *Tyto alba*, *Streptopelia turtur* и так далее. Поразительны мои новейшие установления: *Carduelis flavirostris* некоторые зимы в больших стадах; *Plectrophenax nivalis* регулярно пролетает в ноябре месяце. *Dryobates syriacus* — в январе 1942 года собирал я в первый раз, с тех пор он появляется каждую зиму. В феврале 1939 года я снимал фильм с стаи *Cygnus cygnus*, состоящую из восемь штук. С *Anser albifrons* первое средне-европейское гнездование я сделал вероятным весной в 1948 году. Хотя я знал место гнезда, и видел водящую мать, но доказательство однако не удалось получить, ввиду случайного несчастья. Я наблюдал регулярный перелет многих видов бережных птиц, некоторых видов и даже в многочисленности, кроме того следующие виды, которые были до сих пор приняты редкими: *Charadrius hiaticula*, *Ch. apricarius*, *Caladris testacea*, *C. minuta*, *C. temmincki*, *C. canutus*, *Crocethia alba*. *Limicola falcinellus*, *Tringa stagnatilis*, *Limosa lapponica*, *Numenius phaeopus*, *N. tenuirostris*.

Средний кроншнеп самый характеристический вид весеннюю перелёта, как перелетающий. Весной он пролетает в больших массах, напротив того осенью большой кроншнеп перелетает в похожих массах; между этими последними стаями подмешивается малый кроншнеп.

Регулярно хотя и в меньшем количестве, перелетают тоже еще: *Gelochelidon nilotica*, *Hydroprogne tschegrada*, *Larus minutus*. Во время моих исследований, попалась мне в руки у Фехерто, как второй экземпляр в Венгрии *Terekia cinerea* и *Larus hyperboreus*.

CSÁSZÁRMADÁR A KÁRPÁTOK MEDENCÉJÉBEN

Írta: *Dr. Hachler Emil* (Brno)

A Kárpátok medencéjének egyik igen jelentős vadászati vada a császármadár. Mivel ennek szerepe a vadgazdálkodásban igen jelentős, ezért *Vertse* (1939) ismertette magyarországi elterjedését. Vadgazdasági szempontból azonban az sem közömbös, hogy vajjon a Kárpátokban és azok övezetén belül élő állomány azonos-e mindenütt, és azonos-e a Kárpátokon kívül élő állományokkal. A kérdés főként *Jordans* (1944) tanulmánya után vált időszerűvé. Ezért *Keve* (1948) egy előzetes tanulmányában már rámutatott, hogy a kárpáti császármadarak némi különbséget mutatnak, és ezért „carpathicus“ névvel jelölte, azonban vizsgálati anyaga szűkös volta miatt még mint endemikus alfajt leírni nem merte. Most mivel részemre nagyobb anyag állott rendelkezésemre, eredményeimet a következőkben foglalhatom össze: 1. A *Keve* által leírt populáció, mint önálló alfaj, megállja a helyét. Elterjedése az Északi Kárpátok és a Magyar Középhegység. 2. A keleti és déli Kárpátokban, valamint az erdélyi hegyekben élő császármadarak szürkébbek, és főleg a fejen, nyakon és háton kevésbé kormos árnyalatúak. A nagy szárnyfedőtollak a vállon szürkék, szürkésfehérek, ha szűk területen is. Az elsőrendű evezők és a középső kormánytollak külső szegélyei szintén igen világosak. A testalj is világosabb azáltal, hogy a begyet és a hasi részt nagy fehér foltok díszítik. Ezek alapján ezt a populációt *T. b. horicei* Hachler néven írtam le, emlékeztül a nagy cseh ornitológusra. Vadbiológiai kérdések tárgyalásánál tehát ezen körülményekre okvetlen figyelemmel kell lennünk.

РЯБЧИК В БАССЕЙНЕ КАРПАТОВ

ОТ ДР. ЕМИЛ ХАХЛЕР (БРНО)

В бассейне Карпатов один из более значительных дичей рябчик. Ввиду того, что роль рябчика значительна тоже в дичном хозяйстве, Верне публиковал (в 1939 году) его распространение в Венгрии. Но с точки зрения охоты не безразлично, что наличный состав рябчиков в Карпатах и внутри окружности Карпатов тождествен-ли везде, и тождествен-ли со составами вне Карпатов. Вопрос стал актуальным главным образом после выхода научной статьи Ёрданса (в 1944 году). Поэтому Кеве в 1948 году уже в одной предварительной статье указал, что карпатские рябчики показывают некоторую разницу, и поэтому назвал этих рябчиков именем „carpathicus“. Но ввиду того, что проверочный материал был слишком скудный, он не осмелился эти описывать как эндемическую разновидность породы. Теперь, ввиду того, что в моем распоряжении находился большой материал, я могу в следующем разномировать мои опыты:

1. Эта популяция, которую Кеве описывал, может существовать, как самостоятельная разновидность породы. Его распространение: Северные Карпаты и Венгерские Средние Горы.

2. В восточных и южных Карпатах, также в горах Трансильвании проживающие рябчики более серые и главным образом на голове, на шее и спине менее дымчатые. Большие покрывательные перья крыльев на плечах серо-плате, серо-белые, хотя и на узком месте. Внешние каймы первоклассных

вслёвых и средних рулевых перьев тоже очень светлые. Нижняя часть туловища тоже светлее, так как доб и брюха украшают большие белые пятна. На сих основаниях, я описывал эту популяцию под именем „*T. b. horicei* Hachler“ в память великого чехского орнитолога. Итак, нам нужно обязательно принять во внимание эти обстоятельства при разсматривании этих вопросов дичной биологии.

A NEW LOCAL RACE OF THE HAZEL-GROUSE (*TETRASTES BONASIA* [L]) FROM THE EAST-CARPATHIAN MOUNTAINS

By RN. Dr. Emil M. Hachler, Brno, ČSR.

Dr. A. Keve from Budapest announced to the scientific public in the year 1948, that in the East Alps, Lower Austria and West Carpathian Mountains there lives a race of Hazel-Grouse, differing by a more gray coloration from the Middle European race *Tetrastes bonasia rupestris* Brehm, and designated preliminary this form as *carpathicus*. He found out, that this race of Hazel-Grouse reaches in Upper Austria till Linz and lives probably in the North Hungarian mountains of Pilis, Börzsöny, Mátra and Bükk.

Stimulated by his results and his wish to review his results in the West Carpathian Mountains I reviewed all available specimens of Hazel-Grouse from Moravia and Slovakia.

As a results of my investigations, I confirm the justified existence of the race *Tetrastes bonasia carpathicus* Keve and I complete its geographical distribution by East Moravia (Bezkydy Mountains, Vizovice Hills). West Moravia (Bohemio-Moravian Highlands) is peopled already by a mixed race *T. b. carpathicus* x *rupestris*, while pure specimens of the race *rupestris* Brehm are to be found only in West Bohemia and in the Giants Mountains (Krkonoše). It seems that the western distribution-frontier of the race *carpathicus* Keve goes through the valley of the Vltava — river from the South to North, just the same as with the Dipper (*Cinclus cinclus* [L.]) of the race *orientalis* Stres.

At this occasion I compared the specimens from Moravia and Slovakia with those from Carpatho-Russia, Central Russia (*volgensis* But.) and North Europe (*bonasia* L., *griseonotus* Salom). By this comparison I was able to ascertain even the eastern frontier of the distribution of the race *carpathicus*: it is situated in the valley of the Ondava-river. In the Polonins (East Carpathian Mountains, Jasina, Hoverla), to the East of the Ondava-river in Slovakia, we have to do with a considerably lighter and grayer race than the *carpathicus*, but which is still more rusty than the central-russian *volgensis* or the baltic race *grassmanni* Zedl.

All six specimens from Jasina and from the near mountains (Hoverla, Pop Ivan) have an equal characteristic coloration, distinctly more gray than that of the Hazel-Grouse from the High Tatra, shot in the same season of the year. We have here to do with members of another new local race, wick, to the honour of my late friend and outstanding czech

ornithologue MUDr. A. Hořice, I name *Tetrastes bonasia hořicei* Hachler.

The Hazel-Grouses of this race, are, in comparison with the race *carpathicus* more gray, i. e. of a less intensive rusty coloration, especially on the head, neck and back. The borders of feathers of the big wing-covers in the shoulder-blade region are grayish till gray-white, of on some spots only. The external borders of the primaries are also very light, also the middle steering feathers (rectrices) of the tail. The chest and the ventral region are decorated by big white spots, so that the entire lower part of the body appears to be much clearer.

A typical locality of the race *hořicei* is Jasina (the Polonins). One may suppose, that even the Hazel-Grouses of the neighbouring Sibir and Transsylvania will belong to this race. As a type of *Tetrastes bonasia hořicei* I designate a specimen of an adult male from Jasina, shot September 24, 1930 with the dimensions: ala = 185 mm, culmen = 21 mm (from the narins 10,5 mm). Total measures of wings (alae): 4 ♂♂ = 176—185 mm, 2 ♀♀ = 180—182 mm. Type specimen in the Moravian Museum (Brno), No. 8182.

With the great variability of Hazel-Grouse, it is to be supposed, that the Hazel-Grouse from the Balkan by their different coloration form perhaps another local race. In this respect the study of the Hazel-Grouse from Rhodope Mountains and the Bulgarian Balkan would be of interest.

In the Palaearctic region we may thus discern:

1. in the northern geographical serie with the overwhelming gray till graywhite shade in coloration:

Tetrastes bonasia griseonotus Salom. — (Lapland) — middle wing-length ma = 165 mm.

A *T. b. bonasia* (L.) — (Scandinavia, Finland, North Russia, Ural) — ma = 168 mm.

T. b. sibiricus But. — (Siberia to Baikal Sea, Altaj) — ma = 172 mm.

T. b. kolymensis But. — (Yakutsk region) — ma = 173 mm (?).

Aa *T. b. grassmanni* Zedl. — (The Baltics from South Estonia to East Prussia, Northwestern Russia to the Pripet-moors) — ma = ?

T. b. volgensis But. — (Central Russia, Volga-river) — ma = 172 mm.

From West to East the particular races are of lighter shade, more gray and in the average also taller.

2. In the Southwestern European serie with a governing rusty shade in the coloration:

T. b. rhenanus Kleinschm. — (Rhineland, West Germany, NW France) — ma = 175 mm.

B *T. b. rupestris* Brehm — (Central Germany, Bohemia, West Alps) — ma = 176 mm.

T. b. carpathicus Kevé — (Lower Austria, Moravia, West Carpathian Mts, Hungary) — ma = 178 mm.

T. b. hořicei Hachler — (East Carpathian Mts, Sibir (?), Transsylvania (?)) — ma = 181 mm.

T. b. styriacus Jord. et Schieb. — (Kärnten, Steiermark in Bb Austria) — ma = 183 mm.

T. b. schiebeleri Kleinschm. — (Krain) — ma = 185 mm.

T. b. balcanicus prog. hyp. — (Balkan, Rhodope) — ma = ?

From West to East the races are again of lighter, grayer shade and taller.

3. Outspokenly rusty colored Southeastern asiatic group:

C *T. b. vicinitas* Ril. — (Japan) — ma = 175 mm (very rusty).

T. b. yamashimai Mom. — (Sachalin) — ma = 163 mm.

Cc *T. b. gilacorum* But. — (= *amurensis* But.) — (Amuria, Sichot alin, Buria-Mts.) — ma = 171 mm.

T. b. ussuriensis But. (= *koreensis* Kur. et Mori, = *orientalis* Mad. ?) — (Ussuria, Mongolia, Korea) — ma = ? (a = 175 mm).

From East to West the races are little grayer and perhaps taller.

The existence and the evolution of these geographical series (geographische Reihen) on the European continent was rightly pointed out by Mr Dr. A. Keve (1948), who applied the experiences, made in this respect with large groups (series) of other birds especially by Prof. H. Johansen (1944) in his great work on birds of West Siberia.

Material examined: 1 ex. *griseonotus*; 2 *bonasia*; 3 *volgensis*; 1 *grassmanni*; 4 *rupestris*; 3 *carpathicus*; 6 *hořicei*.

Literature.

Buturlin A. S. et Dementiev G. P. 1935: Polnyj opredelitel ptic SSSR, Tom. II, Moskva.

Ferianc O. 1941: Avifauna Slovenska. — Techn. Obzor, II, Bratislava.

Hachler E. 1949: Nové rasy karpatských jeřábků (*Tetrastes bonasia* [L.]-předb. sdělení). — Čsl. Ornitholog, XVI, Přerov.

Hartert E. 1917: Die Vögel der paläarktischen Fauna, Bd III, Berlin.

Johansen H. 1944: Die Vogelfauna Westsibiriens, II. Teil, — Journ. f. Ornithologie Bd 92, Berlin.

Keve A. 1948: Preliminary Note on the Geographical Variation of the Hazel—Grouse (*Tetrastes bonasia* [L.]). — Dansk Ornithologisk For. Tidsskr., 42, Kjöbenhavn.

Niethammer G. 1942: Handbuch der deutschen Vogelkunde, Bd III., Leipzig.

Steinbacher F. 1938: Die Vögel der paläarktischen Fauna, Ergänzungsbd, Berlin.

Vertse 1935—1938: Die Verbreitung des Haselhuhns in Rumpf-Ungarn. — Aquila, Budapest.

A PATKÁNYFEJŰ POCOK MINT MADÁRTÁPLÁLÉK

Írta: dr. Vasvári Miklós †

A patkányfejű vagy fehérhasú pocok (*Microtus ratticeps* Keys & Blas.) Magyarországon eddig még csak a Csalló- és Szigetközéből volt ismert néhány helységből, különben északeurópai és szibériai emlős. Megtalálták ugyan az alsóausztriai Fischamend vidékén is a Duna mellett, de rendszeres legközelebbi előfordulási helye Szilézia, az Oderától keletre, valamint innen északra Észak-Németország (Pomeránia, Mecklenburg, Brandenburg, Schleswig-Holstein, stb.). 1942/43 telén Hoffmann Sándor rendszeresen beküldte Intézetünkbe a Kisbalaton környékén elejtett ragadozó madarakat, amelyek vizsgálata azzal a meglepő eredménnyel járt, hogy 77 gatyásölyv (*Buteo l. lagopus* Brunn.) közül 11 gyomrában patkányfejű pocokot találtam, ugyanígy 20 barnarétiheja (*Circus ae. aeruginosus* L.) közül kettőben. A madarak gyomrai, begyei, néha fel a nyelőcsőig telve voltak ezzel a hazánkban eddig ritkának tartott kis emlőssel. A vizsgálat eredménye annál jelentősebb, mert a madarak, melyekből patkányfejű pocok került elő, mind 1943 márciusából származnak, tehát minden lehetőséget kizár, hogy a ragadozók északabbi kóborlási területükről hozták volna begyükben ezt az északi állatot, ami különben sem lett volna valószínű, ismerve a ragadozók gyors emésztését. 1943/44 telén megismételtük a vizsgálatot, mely hasonló eredménnyel végződött. Felkérésemre Hoffmann megindította a kutatást a Kisbalaton területén a patkányfejű pocok után, de ennek eredménye nem volt. A madarak tehát tömegesen gyűjtötték be azt az állatot, melyet ember, annak ellenére, hogy elsőrendű gyűjtők járták a vidéket, megfogni nem tudtak. A Kisbalaton északnyugati sarka, Hévíz és Sármellék határa felé, képviseli azt a „glaciális reliktum-területet“, mint amilyen országunkban több felé található (Lébény, Ócsa, Bátorliget), feltételezhető tehát, hogy a ragadozók ezeken a réteken vadászgatva, jutottak ehhez az érdekes zsákmányhoz.

MICROTUS RATTICEPS КАК ПИЩА ПТИЦ

ДР. НИКОЛАЙ ВАШВАРИ†

По исследованиям до сих пор северо-европейский *Microtus ratticeps* был найден в Венгрии только при верхнем участке Дуная. Тем более было неожиданно, что я нашёл их зимою 1942—43 г. в большом количестве в желудках мохноногих канюков, позже и в желудках болотных луней, которые было присланы из окрестности озера Кишбалатон. Письмо, которое Александр Хофман был любезен нам послать, содержало 77 желудки мохноногого канюка и 20 желудки болотного луня, а из этих я нашёл 11 желудки мохноногого канюка и 2 желудки болотного луня полные с *Microtus ratticeps*.

Расследование, повторённое зимою 1943—44 г., показывало аналогичный результат, но к сожалению подробные данные вследствие военных действий пропали. В окрестности озера Кишбалатон ни раньше, ни позже не удалось найти этого маленького северного млекопитающего.

MICROTUS RATTICEPS AS FOOD OF BIRDS

By *dr. Nicolas Vasvári* †

The *Microtus ratticeps* of Northern Europe is found in Hungary according the researches till now only at the upper section of the Danube. It was the more surprising, that I found them in the winter 1942—43 in great number at first in the stomachs of rough-legged buzzards, then also in the stomachs of the marsh harrier, sent in from the surrounding of the lake Kisbalaton. The parcel, sent friendly by *Alexander Hoffmann*, contained 77 stomachs of rough-legged buzzards and 20 ones of the marsh harrier; from these were 11 stomachs of rough-legged buzzards and 2 of marsh harriers full of *Microtus ratticeps*. The research repeated in the winter 1943—44 showed the same result, but the detailed elaborations — alas — perished because of the war events. In the surrounding of the lake Kisbalaton succeeded to find this little northern mammal neither before the over-named cases, nore since that time.

ÚJABB MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK A HORTOBÁGYON.

Írta: Nagy László.

Mint vadászati felügyelő, 1945 októberében kerültem a Hortobágyra, erre a roppant fontos madártani gyülekező és átvonuló helyre. Ezen idő óta folyó legfontosabb észleteimet az alábbiakban adhatom.

Jelentésemből nem hagyhatom ki azt, hogy a Tisza, Tiszacsegettől Egyek község vadászterületén is átfolyva, az ott levő ősfüzesekkel, erdőrészekkel — a Tisza és Egyek között elterülő régi Tisza-medrekkel, ú. n. Holt Tisza, Döglött Tisza, Herep, Morotva, Kis Tisza, Csegei Morotva, stb. stb. kiváló és változatos vízi madár életlehetőségeket nyújt.

Beszámolómat legelőször a gémeikkel fogom megkezdeni, annál is inkább, mivel egyik legszebb madárfajunk a kis-kócsag (*Egretta g. garzetta* L.) fészektelepére sikerült itt rábukkannom.

Egyek község (Hajdú m.) határában, a községtől mintegy 5 km. távolságra folyik a Tisza. Partját ősfüzesek s különböző fákól létesült keskenyebb-szélesebb erdősávok szegélyezik. Ezen erdőrészek egyikében, amit „Maráz“-nak neveznek, s ami úgyszólván kizárólag kőrifákból áll, fedeztem fel a nagy gémtelepét. A kb. 30 m magas fák csaknem legtetején faágacs-kákból összerakott férfikalapnagyságú — itt-ott nagyobbakat is — fészket találunk. Ez a település nem más, mint a bakcsó, szürkegém, vörösgém, üstökösgém és a kis-kócsag települése, kb. 300 párban.

A bakcsó (*Nycticorax n. nycticorax* L.) képviselte itt a főszerepet. A fészkelők közül számszerűleg az üstökösgém (*Ardeola r. ralloides* Scop.) foglalja el a második helyet. Harmadiknak jön a kis-kócsag (*Egretta g. garzetta* L.), amely az 1946. évben, megállapításom szerint, kb. 12 párban fészkelte. A fészkelők közt sorrendben a negyedik helyet a szürkegém (*Ardea c. cinerea* L.) foglalja el, mivel ebből a fajból a fészkelő párok száma csak nyolc volt, s végül az ötödik helyen a vörösgém (*Ardea p. purpurea* L.) áll, amiből csupán csak egyetlenegy pár fészkelte.

Leghamarabb a szürkegém érkezett, s 1946. március 16-án már itt volt. Utána jött a bakcsó április 8-án kb. 60 drb. egyszerre; majd a kis-kócsag április 10-én, vörösgém április 14-én s utoljára az üstökösgém érkezett. A gémfajok egyike sem kereste fel fészektelepét az ideig, míg a párzási ősztön, fészekrakás vagy tatarozás s a letojás ideje kezdetét nem vette. A bakcsók a fészekteleptől kb. 1 km.-re lévő Göbe erdejében, a Döglött Tisza nagy nyárfáin üldögéltek, s volt olyan fa, ahol 100-nál több bakcsó is gubbasztott. Napszállta előtt aztán fel-felrebbentek, s elindultak kisebb felhők alakjában éjtszakai táplálkozási helyük felkeresésére. Nappal, hogyha nincs nyugvóhelyén semmiféle zavaró körülmény, képes egy és ugyanazon fáról el nem mozdulni. Noha a fészektelepe közvetlen közelében is megtalálná a megfelelő táplálkozási anyagát, mégsem halászgat ott soha, hanem elmegy a kb. 6—8 km-re messzebb fekvő Csegei Morotvára, vagy nem egyszer az onnan kb. 20 km-re lévő Hortobágyi-halastóra is. Eddigi tapasztalataim és megfigyeléseim szerint nem is annyira hal-, mint inkább vízi bogárságpusztító. Igazolja ezt úgy az általam lőtt, mint másoktól praeparálásra hozám került madarak gyomortartalom vizsgálata. A költés időszakában minden gémfaj „fülemülének“ érzi magát, azért tőlük ebben az időben csodálatraméltó hangokat lehet hallani.

Legtöbbet kell beszámolóim keretében a bakcsóval foglalkozni. Olyan ügyesen mászik a fák ágain, akár a majom. Ha az ember meglövi, s csak

egy szikra élet is van benne, estében szárnyal, lábbal kapaszkodik, s ha akár szárnyával, akár lábával, illetve ujjával el tud kapni egy ágat, elbúcsúzhatunk tőle, mivel azt annyira görcsösen átfogja, hogy ott mered meg, s bizony, ha nincs velünk ügyes famászó, ott is marad.

A kis-kócsagok fészkei nincsenek egymás mellett. Keveredve vannak a bakesók és üstökösgémek fészkeivel. Az egyébként roppant óvatos madár fészke körül megzavarva, nem hagyja azt ott s ha már tojása vagy főleg már fiókái vannak, a lövés hangja sem riasztja el. Ott köröz a fészke táján, s rövid körözés után le is száll. A költés időszakában csaknem kizárólag hímeket látunk halászgatni, úgylátszik ők látják el a tojókat is élelemmel. Egyetlenegy esetben fordult elő az, hogy a hímeket és tojót együtt láttam halászni, de ez még a tojások lerakási ideje előtti időszakban volt. Megérkezésük után esténként többször láttam őket 10—12-es főből álló csapatokban V-betű formájában repülni, illetve táplálkozási helyükre kihúzni, amiből az következik, hogy talán ők is szeretik a koraesti és késő hajnali táplálkozást. Ezt magam részéről arra vezethetem vissza, hogy nyugalmuk zavartalanságával lehet ez csupán összefüggésben. Az itteni emberektől szerzett értesülés szerint a kis-kócsag ezelőtt pontosan hat évvel telepedett meg, azelőtt a „fehér gémet“ — mint ahogyan itt hívják — nem ismerték.

A szürke- és vörösgémmel, mint hazánkban tényleg közönséges fajokkal, behatóbban nem foglalkozom. A vörösgémből van bőven a Tisza ősi medrének mocsaraiban, éppen ezért kiemelem az egyetlen pár fészkelését a vegyes erdei telepen!

Az üstökösgém, mint fészkelő, a legutolsó. Amikor a bakesónak, szürkegémnek már régen fiókái vannak, akkor jelenik meg ő a fészektelepen. Jelenlétét éles hangjával rögtön elárulja.

Feltűnt végezésként, hogy a bölömbika a hortobágyi nyugati nádasokból teljesen hiányzik. Ittlétem óta egyetlenegy bölömbikát (*Botaurus s. stellaris* L.) láttam 1947. január 20-án a Kis-Tiszán, amint a nádas meghajtásából felrepült.

Az 1946/47. évi télvégen ezt a remek erdőrészletet kivágták, és így 1947 tavaszán a gémekek és kócsagok áttelepültek a Tiszának általam eddig ismeretlen ligeteibe. *Bástyai Lóránt* jelentése szerint ekkor települtek meg Szolnok közelében, majd 1948 tavaszán *Sterbetz István* szerint Hódmezővásárhely közelében is.

Mint érdekességet jelentem még e beszámolómban, hogy 1946. április 18-án egy nagy kárókatona (*Phalacrocorax carbo sinensis* S h a w e t N o d d.) repült át a V-alakban húzó 12-es kis-kócsag-csapat felett.

*

Barnakányákat (*Milvus m. migrans* B o d d.) gyakran láttam, különösen vónuláskor, csapatba verődve keringeni, mint pl. Nagyürögd (Bihar) erdeje felett 1943-ban, ahol 18 drb.-ot olvastam meg egyszerre, de olyan tömegben, mint amilyent 1946-ban láttam, még nem volt alkalmam gyönyörködni.

1946. július 4-én vonaton utaztam a Hortobágyon keresztül. Ahogy elhagytuk Kónya vasúti megállót, s mentünk Balmazújváros felé, a vasúti sín baloldalán, de a sínekhez egészen közel, 60—80 lépés távolságra, már mesziről figyelni kezdtem egy madárcsapatot. Ahogy melléjük értünk, akkor repült fel belőlük itt-ott egy-egy, de rövid távolság után ismét leszállt. Ekkor láttam, hogy barnakányák. Kb. 60 drb. gyűlt egybe. Hogy a költés időszakban mit keresett itt annyi barnakánya egy csapatban, még csak elgondolni

sem tudom. Egérjárás 1946-ban nem volt. Hörcsög sem volt, ürge sem, aminek tömeges megjelenésével összefüggésbe lehetett volna hozni a barnakányák szokatlan csoportosulását. Hogy elaggott vagy ivaréretlen példányok lettek volna, azt is kizártnak tartom. Viszont fészkelők sem lehettek, mivel ugyanekkor az ohati erdőben fészkelte ugyan a barnakánya, de csak egy párban, s akkor már fiókái voltak, s az öregek az etetéssel voltak elfoglalva. Körzetem összes erdjét bejártam, de sehol máshol barnakányát fészkelni 1946. évben az ohati erdőn kívül nem találtam.

*

Miként ezt az évek hosszú során beigazolt megfigyelések igazolják, a daru (*Grus g. grus L.*) hozzánk március végén, április elején érkezik. Rövid ittartózkodás után tovább vonul északra. Vannak egyes csapatok, amelyek még május első felében is láthatók, de a zöme április végén már itthagya hazánkat. Ősszel, október elején, nem ritkán szeptember végén már megjelenik, s itt marad november végéig, esetleg december elejéig, amíg a hó vagy a fagy életlehetőségét meg nem vonja.

1946. március 26-án már megjelent a daru a Hortobágy szélén, s a legelső csapat a tiszacsegei szántókon volt található. Majd számuk napról napra növekedett, s elfoglalták a Hortobágyot környező községek szántóföldjeit, ú. m. Egyek, Tiszapolgár, Szentmargita, Balmazújváros, Nádudvar, Kúmadaras, Püspökladány, Karcag, Ohat, Pusztakócs szántóföldjeit, s ott a földbe vetett magvakat, árpát, borsót, kukoricát szedegették fel nagy előszeretettel, pontosan betartva a vetőgépek sorait, túrták ki a földből az elvetett magot. Majd megjött az elvonulás ideje, az április vége, május eleje, de számuk nem apadt. Jött a június, július, augusztus, s a daru itt volt. Miután ebben a három hónapban magot már sehol sem talált — kivéve a tarlókat aratás után —, így más növényi táplálékhoz folyamodott. Leginkább a kukorica zsenge hajtását csipegette. Az 1946-os rendkívül száraz időjárás következtében, ami nemcsak a Hortobágy összes vizét, de amire még példa nem volt, a hortobágyi halastó vizét is annyira kiszáritotta, hogy csak a 6-os és 7-es tóban volt némi víz, a többi 11 tó szoros értelemben véve porzott, — az összes hortobágyi daru kénytelen volt az ivóvíz miatt a Halastóra bejönni.

Az éjszakát a darvak mind a 6-os tó porondján töltötték, ahonnan pirkadáskor húztak ki, de már délelőtt 10 óra tájban ismét bejöttek inni, és szomjuk oltása után ott tartózkodtak — feltéve, ha nem zavarták őket — délután 2 óra tájig, amikor újból kihúztak a földekre, s csak jóval napszálla után jöttek be ismét éjszakázni. Miután ezen viselkedésük napirenden lévő volt, így igen sok megfigyelési alkalmam és lehetőségem kínálkozott arra, hogy pihenőhelyükön való magatartásukat megfigyelhessem, illetve hogy számukat táveszön keresztül csaknem teljes pontossággal megállapíthassam. Így számukat 320 darabra tettem. Költségéről nincs tudomásom.

Pihenőhelyén békességben vannak egymás közt a madarak. A legtöbb behúzott nyakkal gubbaszt, akár a gém. Figyelő alig van közöttük. Kihúzásuk nem egyszerre történik, hanem részletekben. Ügylátszik, a csapatok összetartanak, mivel csapatosan szállanak fel, majd utána varjuszerűen, köralakban mind magasabbra és magasabbra kavarognak, s úgy hagyják el a tavat. Ellenben beérkezésük a tóra mindenkor szabályos ékalakban tör-

ténik. Ezzel szemben egyetlen egyszer sem észleltem, hogy ékalakban hagyták volna el a tavat.

1946-ban augusztus elejére már beérett a kukorica. Ennek köszönhető, hogy a kukoricatáblákat meglepték s abban olyan pusztítást végeztek, hogy a gazdának már a töréssel nem sok munkája akadt. Például a Halastó 30. kat. holdas kukoricatábláját kb. egy hét alatt annyira elpusztították, hogy úgyszólván egy cső sem maradt.

Októberben megjöttek északról a vonuló darvak. Számuk ekkor több-ezerre rúgott. 1946. október 16-án esti húzáson bejött a Halastóra, megállapításom szerint, kb. 100—120 csapat daru. Volt olyan ék, amiben 300-on felüli mennyiséget sikerült megolvasnom. Az őszi vetésekkel létfenntartása ennek az óriási tömegnek mindenhol biztosítva volt. Itt is maradtak november közepéig, s csak november második felében kezdett fogyni a számuk. A legutolsót 1946. december 10-én láttam, amikor már erős fagy és elég magas hó borította a határt. Ez elkésett, talán sérült vagy beteg példány lehetett. Ezt megelőzőleg az utolsó csapat darut november 28-án láttam.

Hasonló daruhúzásban Nagyváradtól délre, az ináncsi halastón volt részem 1943. október 1-én, amikor a tó felett áthúzott kb. 100 csapat daru. de ott meg nem szállt. Az 1946—48-as bihari daruvonulásról Müller Géza számol be, a dunántúlirol pedig *Barthos Gyula*.

*

1947. szeptember 8-án a hortobágyi Halastónál egy terekcankó (*Terekia cinerea* G ü l d.) hímet lőttem. Ez immáron a negyedik előfordulási adat Magyarországról (Bicske, Szeged-Fehértó, Zamárdi). Feltűnő az őszi dátumok egyezése.

*

Kaduka Imre 1947. október 17-én Tiszadorogma és Egyek között a Tiszán egy apácalúd (*Branta leucopsis* B e c h s t.) tojót lőtt.

NEW ORNITHOLOGICAL OBSERVATIONS ON THE HORTOBÁGY.

By *Ladislav Nagy*.

I came in October 1945 as game-inspector on the Hortobágy, on the territory, which is very important gathering and migrating place of the birds. Since this time are my most important observations, as they follow:

I must remember in my report, that the river Tisza, by flowing from the village Tiszacsege also through the hunting-ground of Egyek with its willowgroves, forests there, and the old Tisza-beds, named also „Holt Tisza“, „Döglött Tisza“, „Herep“, „Morotva“, „Kis Tisza“, „Csegei Morotva“ etc — lends such living possibilities for the water-fowl and in such a diversity, that one must wonder, how can be there together so many species of the water-fowl.

I begin my report with the herons all the more, because I found here a breeding colony of the little egret, (*Egretta g. garzetta* L.), which is one of our most beautiful birds.

The river Tisza flows at about five km from the village Egyek, (county Hajdu). Its bank is covered with old willow-groves and narrow or more broad woods consisting from many kinds of trees. I discovered in

such a wood, named „Maráz“ and consisting as to say exclusively from ash-trees the great heron colony. The nests made of little branches and having the size of a hat are nearly on the top of the trees, about 30 m in height. In this colony there breed the night heron, the common heron, the purple heron, the little egret altogether about 300 pairs. The most numerous were the nests of the night heron, (*Nycticorax n. nycticorax* L.) and on the second place the nests of the squacco heron (*Ardeola r. ralloides* Scop.). As the third comes the little egret (*Egretta g. garzetta* L.), which bred — according my observations in the year 1946 in 12 pairs. After it comes the common heron (*Ardea c. cinerea* L.) and at last on the fifth place the purple heron (*Ardea p. purpurea* L.), of which bred only one pair.

There arrived at first the common heron; it was march the 16. 1946 already here. It is followed by the night heron, at about 60 specimens at the same time, april the 8. Afterwards came april the 10. the little egret, april the 14. the purple heron and at last the squacco heron. No one of the heron-species came to the breeding colony till the time, when begun the coupling, nest building or repairing and the laying of the eggs. The night herons were found together about one km from the colony in a wood named „Göbe“ in the old bed of the river Tisza, where I saw on some great poplar-trees over 100 of them. Before sunset they got off and were going to their night feeding places. The daytime, if they are not troubled they remain sometimes the whole day on the same tree. Although they could find their food also close to their breeding colony, they are never found fishing there, but they go to the „Csegei Morotva“ at a distance 6—8 km, sometimes moreover to the fishpond Hortobágy, about 20 km from there. According my observations the night heron destroys not so much fishes, as more water-insects. This is proved by the controll of the stomachs of the specimens killed by myself and also of those, which I got from others to prepare. In the breeding period feels itself each heron species as a „nightingale“, because we can wonder on the sounds and voices, heard at this time.

I have the most to say about the night heron. It clammers so cleverly on the branches of the trees, as a monkey. If we kill one, and it is not totally dead, it climbs by falling with its wings or feet, and if it succeeds to get a branch only though with one toe, we get it never, because it holds itself so convulsively, that it becomes stiff there. If we cannot bring it ourselves from the tree, it remains there.

The nests of the little egret are not all together. They are mixed with those of the night herons and squacco herons. This bird, which is for the rest so cautious, goes not away if it is troubled near the nest. Moreover if it has already eggs or youngs, we can get it away also not with a gunshot. It flows off, circles over its nest and it sets after a short time again. During the breeding period we see nearly exclusively only the males fishing. It seems, that they carry the food also for the females. I saw only one times fishing both sexes, but it was still before the egg-laying time. After their arrival I saw them often in the evening to fly in lesser troops — 10—12 of them — in size V, i. e. to go their feeding place. Therefore we can conclude, that it likes also to feed in the early evening or late day-break. It is surely therefore, because they are this time the least troubled. I heard from the people, that the little egret is settled here before 6 years. Formerly they did not know the „white heron“, as it is named here.

About the common heron and the purple heron, as they are very common birds in Hungary, I have not much to say. There are many purple herons in the marshes of the Old-Tisza bed, therefore I must emphasize the only one pair breeding in the mixed colony in the wood.

At last breeds the squacco heron and when the night heron has already longtimes youngs, it arrives only than in the colony. It betrays its presence at once with its shrill voice.

It surprised me, that the bittern is totally wanting from the marshes on the west part of the Hortobágy. Since I am here, I saw only a sole bittern (*Botaurus s. stellaris* L.) the 20. january on the "Kis Tisza", as it flew off from the reed during a chase.

At the end of the winter 1946/1947 was this beautiful forest cut off, and therefore the herons removed in the spring 1947 in the — by myself till now unknown — groves of the river Tisza.

According to the report of *Roland Bástyai* they were settled in this time near the town Szolnok, than, in the spring 1948 according to the report of *Stephen Sterbetz*, also near the town Hódmezővásárhely.

I remember still in my report an interesting observation. I saw april the 18. 1946 a sauthern cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis* Shaw et Nodd.) flying above a little troop of 12 little egrets, which flew in a V form.

* * *

I saw often kites (*Milvus m. migrans* Bodd.), especially during the migration, as they made their circles in little troops, as for instance the year 1943 above the forest of the village Nagyürögd, when I counted 18 specimens in the same time. But in a quantity, as I saw them in the year 1946, I had never the opportunity to take pleasure. I travelled July the 4. on a train across the Hortobágy. We passed the station Kónya and were going towards the town Balmazújváros, when I saw already from far a troop of birds the left hand only about 60—80 steps from the railway. As we came close to them, there flew off some of them, but after a short distance they set down again. Then I saw, that they were black kites, gathered about 60 on number. I can not at all imagine, while got here so many kites together in a troop in the breeding time. The year 1946 was not a "mouse"-year. Never hamsters, nore sousliks were numerous, with which we could explain the strange gathering of the kites. That they could be too old or still immature birds, I held this also out of the question. In the neighbourhoud there was though breeding the kite, but only one sole pair, and at this time had they already youngs, and the parent birds were busy with the feeding. I was going in every woods in the vicinity, but I found the kite breeding only in the over-named Óhát-forest.

* * *

As it is proved by the observations of many years, the common crane, (*Grus g. grus* L.) arrives to us at the end of march or the begin of April. After a short sejour at us it goes farther to North. We can see some troops also in the first half of May, but the most let our country already at the end of April. It appears in autumnne at the begin of October, but not seldom also at the end of September and remains here till the end of November, probably till the begin of December, till the snow or the frost does not hinder it to get its food.

In the year 1946 appeared the crane at the border of the Hortobágy already march the 26. and the first troop was found on the ploughing-fields of Tiszacsege. Afterwards their number was grown day by day and they occupied the fields of the villages and towns round the Hortobágy, namely: Egyek, Tiszapolgár, Szentmargita, Balmazújváros, Nádudvar, Kúmadaras, Püspökladány, Karcag, Óhát, and Pusztakócs. There they picked up with predilection the grains sown in the earth, as barley, pea, maize etc. They held exactly the rows of the sowing-machine and grubbed from the soil the grains. Then came the time of their depart, the end of April, begin of May, but their number was not diminishing. It came the June, July, August, and the cranes were still here. Because in these three months they found nowhere kernels, except the stubblefields after the harvest, so they took other plant-food, by picking mainly the tender shoots of the maize. Because of the extremely dry weather of the year 1946, which did not only dry all waters on the Hortobágy, but also the fishponds so much — it was till now never observed — that it was only in the ponds 6. and 7. some water to find, the other 11 ponds were literally full of dust. So were all the cranes on the Hortobágy obliged to come in the fishpond to could drink somewhere.

During the night they were all on the fishpond Nr. 6., from where they flew off at daybreak, but at about 10 o'clock forenoon they came all back to drink and they remained there — if they were not troubled — at about till 2 o'clock afternoon. Then they vent to the fields again and came back for the night only quite late after sundown. Because this their behaviour was day by day the same, I had good opportunities to could observe them on their resting place, i. e. to could them count nearly exactly through the telescope. So I appraised their number on 320. About their breeding here I know nothing.

The birds are on their resting place peaceely with each other. The most are perched with their necks dragged as the herons do. There are scarcely observes among them. They go to their feeding place not all the same time but in particulars. It seems, that the troops hold together, because they fly up in troops, than they get more and more higher, by flying in circles and whirling as the rooks do — than they go away from the lake. But their arival is always in a regular V form. On the contrary I could never observe, that they would leave the pond in this form.

In the year 1946 got the maize at the begun of August already to ripe. Therefore, when they went on a maize-field, they made there so a ravage, that the farmer had already not much to do with the harvest. For example they ruined during a week a maize-field of the fishpond about 30 acres wide so far, that tere remained, as to say, no one corn-cob.

In October arrived from North the migrating cranes. They were in number several thousands. The October 16. came at the evening glight according my astablishement at about 100—120 troups of cranes. It was a wedge, in which I could count over 300 cranes. The autumnne-sowed corn gave food enough for this enormous number of cranes. They staid also till middle of November, and their number begun to diminish only in the second half of November. I saw the last-one December the 10., when was already a hard frost and quite high snow. It is possible, that this was a late-

one, or perhaps was it invalid or wounded. The last troop I saw November the 28.

I had the pleasure to see a similar crane-migration October the 1. 1943 on the fish-pond at Inánd to South from the town Nagyvárad, when were flying at about 100 troops, but they did not fly down there. About the crane-migration in the years 1946—1948 in the county Bihar reported Géza Müller, and about that-one of Trans-Danubia Julius Barthos.

* * *

I killed 1947 the 8. September at the fishpond of Hortobágy a male Terek sandpiper (*Terekia cinerea* G ü l d.). This is its fourth appearance in Hungary. (Bicske, Szeged-Fehértó, Zamárdi.) It is of interest the coincidence of the appearing time.

* * *

Emerich Kaduka killed 1947 October the 17. between Tiszadorogma and Egyek on the river Tisza a female barnacle-goos (*Branta leucopsis* B e c h s t.).

НОВЕЙШИЕ ОРНИТОЛОГИЧЕСКИЕ НАБЛЮДЕНИЯ НА ХОРТОБАДЕ

ЛАДИСЛАВ НАДЬ

Я наблюдаю с октября 1945 года птичью жизнь северо-западной части Хортобады, особенно в окрестности деревни Эдьек, где между берегами Тисы и предохранительными плотинами имеются тоже леса. Весной 1946 года возникла здесь красивая колония цапель, между которыми была в наибольшем числе *Nycticorax nycticorax*, потом *Ardeola ralloides*, далее *Egretta garzetta* (12 пар), *Ardea cinerea* (8 пар) и единственная *Ardea purpurea*. Всего могли быть около 300 гнезд. Гнезда чепура — нужды смешиваются между гнездами других цапель, не имеют свои собственные группы. Во время гнездования чепура — нужды трудно прогнать из окрестности колонии. К сожалению зимою в 1946—1947 годах этот лес был вырублен, и таким образом цапли переселились в другие леса по берегам реки Тисы.

4-го июля 1946 года я наблюдал большой сбор (60) штук *Milvus migrans* при деревне Коня, хотя я этому обстоятельству никакой причины не мог найти.

С марта месяца 1946 года собирается тоже *Grus grus* в больших числах и с одинаковой выдержкой проводит зиму и лето на Хортобаде, учиня большие ущербы в посевах и особенно в кукурузе.

В октябре месяце число перелетающих журавлей составляет несколько тысяч.

В 1947 году 8-го сентября удалось мне в Венгрии у рыбака на Хортобаде убить четвертый экземпляр *Terekia cinerea*. И в 1947 году 17-го октября у деревни Эдьек стреляли *Branta leucopsis*.

AZ OSZTRÁK FERTŐ-TÓ A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN.

Írta: Koenig Ottó (Wien).

A háború alatt a Fertő-tó osztrák szakasza sok esztendőn át védelem nélkül maradt, mert senkinek sem volt ideje és lehetősége, hogy a természetvédelmi határozatokkal törődjék, és a védterület őrzéséről gondoskodják. Mosonbánfalva (Apetlon) melletti sziken („Seewinkel“), ahol az egykor híres gulipán fészkelő helyek voltak, baraktábor keletkezett, a nyugati parton több tüzérségi és légvédelmi gyakorlóléhselyet rendeztek be. Továbbá a tavat a délkeleti „falba“ vonták be a németek erődítésekkel. A háború itt is átviharzott és végül ráadásnak jöttek a tojásgyűjtők, kocavadászok és olyanok, akik pusztá kedvtelésből felgyújtották a nádas.

Ezek után a madártani igényeket igen le kellett szállítani. A keleti parton az 1946 júniusában végzett megfigyelő utak eredményei valóban szomorúak voltak. Mosonbánfalva mellett a Hosszú-tavon még sok küszvágócsér (*Sterna h. hirundo* L.) és dankasirály (*Larus r. ridibundus* L.) kergetőzött, de telepeiket kifosztották. 37 csérfészek közül csak egyben találtam egyetlen tojást, annál több emberi lábnyomot, és széttört tojáshéjat az iszapban. De gulipánt (*Recurvirostra a. avosetta* L.) sem itt, sem az Ilmic melletti tóban nem találtam. Az egyedüli örvendetes jelenség volt, hogy a tó partján, Pátfalva (Podersdorf) és Ilmic közt, több nagy-kócsag (*Egretta a. alba* L.) halászgatott. Valószínűleg a nyugati parton lévő telepükről jöttek ide, ahol valóban megtaláltam mindhárom nagy gémünk által lakott telepet. Leggyakoribb természetesen a vörösgém (*Ardea p. purpurea* L.) volt, melynek 30—40 fészket állapíthattam meg, míg a nagy-kócsag 7 és a szürkegém 3—4 párban fészkel. A telep megközelíthetlenségének köszönhetően, hogy zavartalan maradt. Égetett nyomok mutatták, hogy már a letojás után mintegy 100 m-re ezeket is megközelítette a tűzhalál veszedelme. Állatlélektani szempontból érdekes, hogy ezek az annyira félnék madarak fészkeiket nem hagylák el ennek ellenére sem véglegesen. Ahol a nád leégett, mindenütt elszenesedett guvat (*Rallus a. aquaticus* L.) fészkeket és itt-ott pézsmapatkány-dögöket találtam. A bölömbika (*Botaurus s. stellaris* L.) és a pocgém (*Ixobrychus m. minutus* L.) állománya a rendesnek mutatkozott. A Vulka-patak környékén a bölömbika fészket négy tojással találtam. Kanalgémeket (*Platalea l. leucorodia* L.) sehol se lehetett látni. A kismadárellet az előző évekhez viszonyítva változatlanul a régi maradt, még az 1939/40-es és 1940/41-es rendkívül szigorú telek folyamán teljesen kipusztult barkócsinege (*Panurus biarmicus*) állomány is újra rendbe jött.

A Vulka-patak, mely azelőtt a tó nyílt vizébe ömlött, most, mert teljesen eliszaposodott és a növényzet torkolatát mindenütt benőtte, egyenest a nádasba folyik, ami természetesen az élettér megváltozását jelenti. Pocgémek és guvatok most a partmenti nádban találhatók inkább, míg a valódi tóvízhez közelebbi nádas ma kiszáradt, és ezért kevés énekesmadár telepedett meg benne.

Tehát az 1946-os megfigyelések a pusztai madarak katasztrófális helyzetét mutatták, míg a nádi madarak, eltekintve egyes élettér-változásoktól, változatlan állományban megmaradtak, sőt a kócsagok, úgylátszik, meg is szaporodtak. Feltévésemet 1947-ben sikerült tökéletesen bebizonyítanom. A tavasz és nyár folyamán a wilhelminenbergi Biológiai Állomás munkatársaival négy nagy gémtelepet fedeztünk fel, melyeknek közelebbi helyzetét természetvédelmi érdekből nem akarom megadni. Egyiket kizárólag szürke-

gémek és nagy-kócsagok lakják. A legnagyobb telep annyira a nád szélén állott, hogy mindjárt a költési idő elején két külföldi suhanc csónakról elpusztította. Két vasárnap folyamán csaknem minden tojást kiraboltak, de a tojások már annyira kotlottak voltak, hogy azokat meg nem eheték. A halászoktól megtudtam, hogy a lakosok a faluban el is dobálták a tojásokat. A kár óriási volt. A telepet közvetlen a kifosztás előtt, és közvetlen mindkét kifosztás után meglátogattam. A telepen kb. 100 vörösgém, 40 nagy-kócsag és 1—2 szürkegém költött. Míg a kócsagok valamivel keletebbre húzódtak, a vörösgémek nyugatabbra létesítettek újabb telepet. Itt több mint száz vörösgém és 4—5 nagy-kócsag pár fészkel. A fiókák későn repültek ki, egyesek csak szeptember végén. Az elpusztított telepen csak négy vörösgém-fészek maradt épségben.

A negyedik telep, amely nem messze a késői nagy teleptől feküdt, kb. 15—20 vörösgém-, négy szürkegém- és egy nagykócsag-fészekből állott. Alig 50 m-re tőle a barnarétihéja (*Circus ae. aeruginosus* L.) nevelte fel fiait. Ebben a térségben valódi érintetlen madárparadicsomra akadtam. A dús táplálékmenyiség által olyan tömege él itt a madaraknak, amelyet csak a trópusok alatt lehet elképzelni. Szárcsák (*Fulica a. atra* L.), búbos- és feketenyakú vöcskök (*Podiceps cristatus*, *P. nigricollis*), nyárilúd (*Anser anser* L.) és tőkésréce (*Anas p. platyrhyncha* L.) nagy számban fészkel. A nádban ezenkívül sok a kisvízicsibe (*Porzana parva* Scop), pocgém (*Ixobrychus minutus*), nádirigó, cserregő és foltos nádiposzáta (*Acrocephalus a. arundinaceus* L., *A. s. scirpaceus* Herm., *A. schoenobaenus* L.). A náditücsökmadár (*Locustella l. luscinioides* Sav) is gyakran bizonyult, sőt legnagyobb öröömre különösen nagy volt a költő barkóscinkék és fülemilesítkéék (*Luscinola m. melanopogon* Temm.) párok száma.

Sajnos, csak nyár végén, amikor a fiatalok már repültek, sikerült a kanalasgémek 15—20 fészekből álló telepére reá bukkanni. Bakesók (*Nycticorax n. nycticorax* L.) is valahol a közelben fészkelhettek, mert egész nyáron át hallottuk a hangjukat, és a Nezsider melletti tocsogókban szeptemberben sok fiatal mutatkozott. Telepük hollétét már sejtem, de be is kell bizonyítanom.

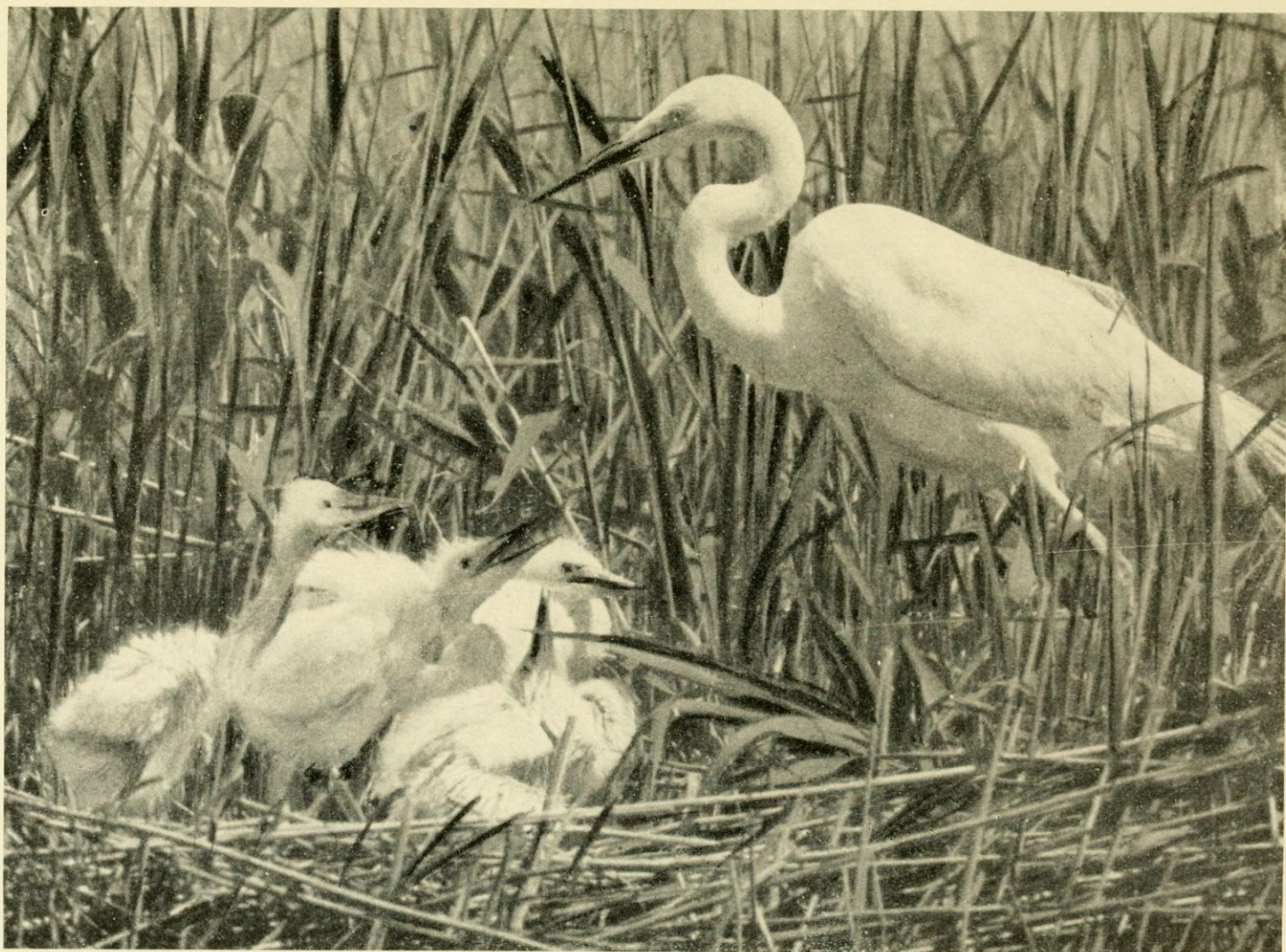
Befejezésül csak annyit, hogy a Fertőtő madárvilága korántsem tekinthető elpusztultnak, hiszen legbecsesebb tagja, a nemes kócsag még növekedő számban is költ. Szeptemberben Nezsider előtt egyízben 17 darabot láttam együtt halászgatni. Ha újabb zaklatások nem érik, sikerül Európa ezt a legnyugatibb sztyepp-tavát becses orniszával együtt megőriznünk.

1948-ban hatalmas kanalasgém-telepre bukkantam legalább 100 fészekkel. Nagy kócsagokat látok, de fészküket még nem sikerült megtalálnom. Vörös és szürke gém a régi mennyiségben. Igen szép vegyes gém-telepet is találtam.

ORNITHOLOGISCHE NACHKRIEGSBEOBACHTUNGEN AM NEUSIEDLERSEE

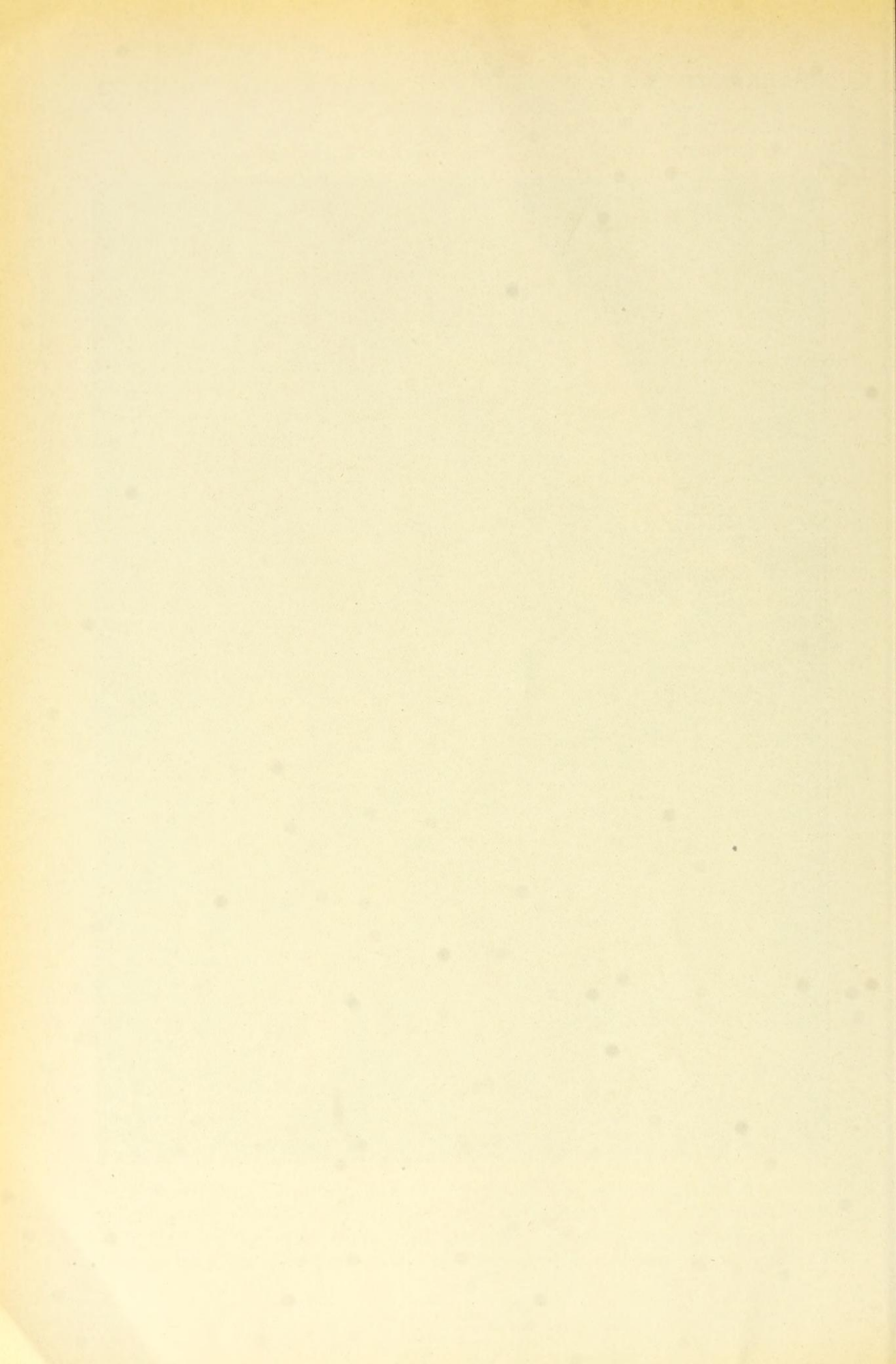
von Otto Koenig (Wien)

Lange Jahre hindurch war der Neusiedlersee während des Krieges ohne Schutz, denn niemand hatte Zeit und Möglichkeit, sich um die Schutzbestimmungen zu kümmern oder gar die wenigen Naturschutzgebiete zu überwachen. Im Seewinkel bei Apellon waren unweit der wertvollsten

Nagykócsag. — Большая белая цапля. — Silberreiher.

Fertőtó. — Озеро Ферта, 1946. — Neuseidlersee, 1946.
Photo: O. Koenig.

Säbelschnäblerbrutplätze Barackenlager entstanden, am Westufer hatte man mehrere Artillerie- und Flakschiessplätze errichtet. Dann wurde der See noch in die Befestigungsanlagen des Südostwalles einbezogen, der Krieg brauste darüber hin und zu guter Letzt kamen noch Eiersammler, Aasjäger und Menschen, die aus reinem Spass die riesigen Rohrwälder in Brand steckten.

Nach all diesen Geschehnissen musste man seine ornithologischen Hoffnungen eigentlich recht niedrig schrauben. Am Ostufer waren die Ergebnisse einiger Beobachtungsfahrten im Juni 1946 auch trübe genug. Auf der Langen Lacke bei Apetlon trieben sich wohl sehr viele Flußseeschwalben (*Sterna hirundo*) und Lachmöwen (*Larus ridibundus*) herum, die Brutkolonien waren durchwegs ausgeplündert. In 37 Seeschwalbennestern fand ich nur ein einziges Ei, dafür aber im nahen Schlamm sehr viele menschliche Fussabdrücke und da und dort einige Schalenreste. Säbelschnäbler (*Recurvirostra avosetta*) bekam ich weder hier noch am Illmitzer Zicksee zu sehen.

Das einzig Erfreuliche waren am Seeufer zwischen Podersdorf und Illmitz nicht selten fischende Silberreiher (*Egretta alba*). Sie stammten wahrscheinlich aus Brutkolonien am Westufer. Tatsächlich fand ich hier auch eine von allen drei grossen Reiherarten besiedelte Kolonie. Die Majorität hatten natürlich die Purpurreiher (*Ardea purpurea*). Es waren etwa 30 bis 40 Horste dieser Art festzustellen, während nur 7 Silberreiher- und 3 oder 4 Graureiherpaare horsteten. Die Kolonie entwickelte sich dank ihrer unzugänglichen Lage völlig ungestört. Allerdings zeigten Brandflächen, dass zu einer Zeit, wo schon Eier in den Horsten gelegen hatten, die Gefahr des Flammentodes bis auf kanpp 100 m herangerückt war. Vom tierpsychologischen Standpunkt aus ist sehr interessant, dass die sonst so scheuen Vögel ihre Horste nicht endgültig verlassen hatten.

Wo das Rohr abgebrannt war, fand ich überall verkohlte Nester der Wasserralle (*Rallus aquaticus*) und da und dort auch Leichen von Bisamratten (*Fiber zibethicus*). Die Bestände an Grossen- und kleinen Rohrdommeln schienen normal. Ich fand auch im Gebiet der Wulka einen Horst von *Botaurus stellaris* mit 4 Eiern. Löffler (*Platalea leucorodia*) waren nirgends zu sehen. Die Kleinvogelwelt war im Verhältnis zu früheren Jahren unverändert zahlreich, ja, die durch die überaus strengen Winter von 1939/40 und 1940/41 restlos verschwundenen Bartmeisenbestände hatten sich etwas erholt.

Durch die völlige Verschlammung und Verwucherung des früher in den offenen See mündenden Wulkakanals floss das Wulkawasser jetzt schon landseitig in die Rohrwälder, was eine Biotopänderung bewirkte. Wasserrallen und Zwergrohrdommeln waren eher in den hinteren, landseitigen Schilfgebieten zu finden, während der eigentliche Rohrwald seewärts trocken lag und daher nur von wenigen Singvögeln besiedelt war.

So zeigten dann die Beobachtungen des Jahres 1946 eine katastrophale Lage der Heidevögel am Ostufer, während die Schilfbewohner abgesehen von einigen Biotopänderungen nicht gelitten hatten, ja die Silberreiher schienen sich sogar vermehrt zu haben. Diese erste Annahme fand 1947 volle Bestätigung. Während des Frühlings und Sommers stellte ich mit einigen Mitarbeitern der Biologischen Station Wilhelminenberg insgesamt 4 grosse Reiherkolonien fest, deren genaue Lage ich allerdings aus naturschützerischen Gründen nicht angeben möchte. Eine davon war ausschliess-

lich von Graureihern und zwei Silberreiherpaaren besiedelt. Die grösste der gefundenen Kolonien lag so unmittelbar an der Schilfwand, dass sie gleich zu Beginn der Brutzeit von zwei jungen Ausländern vom Boot aus zerstört wurde. An zwei Sonntagen nahmen sie fast alle Eier ab. Diese waren aber schon so stark bebrütet, dass sie völlig ungeniessbar waren. Fischer berichteten mir dann auch, dass die Leute die Eier im Dorf weggeworfen hatten. Der Schaden war enorm. Ich besuchte die Kolonie unmittelbar vor und unmittelbar nach der ersten und dann auch nach der zweiten Plünderung. Neben etwa 100 Purpureiherpaaren hatten in der Kolonie an die 40 Silberreiherpaare und ein- oder zwei Graureiherpaare (*Ardea cinerea*) gebrütet. Während die Silberreiher grossteils in etwas östlichere Gebiete abzogen, schlossen sich die Purpureiher einer westlicheren Kolonie an. In dieser haben dann über 100 Purpureiher- und vier oder fünf Silberreiherpaare gebrütet. Die Jungen wurden natürlich erst spät flügge, manche sogar erst Ende September. In der zerstörten Kolonie blieben nur 4 Purpureiherhorste erhalten.

Eine vierte, kleinere Kolonie, die nicht weit von der grossen Spätkolonie lag, bestand aus etwa 15 bis 20 Purpureiherhorsten, 4 Graureiherhorsten und einem Silberreiherhorst. Kaum 50 m daneben zog eine Rohrweihe (*Circus aegryginosus*) ihre Jungen gross. In diesem Raum fand ich ein richtiges, ursprünglich unberührtes Paradies vor. Hier gab es, durch reichliche Nahrung begünstigt, eine Fülle von Vögeln, wie man sie sich sonst nur mehr in tropischen Sumpfschüngeln vorstellen kann. Blässhühner, (*Fulica atra*), Hauben- und Schwarzhalstaucher (*Podiceps cristatus, nigricollis*), Graugänse (*Anser anser*) und Stockenten (*Anas platyrhynchos*) brüteten in grossen Zahl. Dazu lebten im Schilf sehr viele Mottsumpfhühner (*Porzana parva*), Zwergrohrdommeln (*Ixobrychus minutus*), Drossel-, Teich- und Schilfrohrsänger (*Acrocephalus arundinaceus, scirpaceus, schoenobaenus*). Auch der Nachtigallswirl (*Locustella luscinioides*) war häufig und, was mich besonders freute, die Zahl der brütenden Bartmeisen (*Panurus biarmicus*) und Tamariskenrohrsänger (*Luscinola melanopogon*) war besonders hoch.

Leider erst im Spätsommer, als die Jungen schon flügge waren, glückte mir auch noch die Feststellung, dass eine mittelgrosse Löfflerkolonie von etwa 15 bis 20 Horsten in diesem Gebiet bestanden hatte. Auch Nachtreiher (*Nycticorax griseus*) mussten irgendwo gebrütet haben, denn ihre Rufe waren den ganzen Sommer über zu hören und im September tauchten viele Jungvögel an den Tümpeln bei Neusiedl auf. Was den Brutplatz betrifft, habe ich ganz bestimmte Vermutungen, möchte aber erst genaue Beobachtungen an Ort und Stelle durchführen, ehe ich darüber berichte.

Abschliessend kann jedenfalls gesagt werden, dass die Vogelwelt des Neusiedlersees durchaus nicht als zerstört angesehen werden kann, ja dass sich sogar die wertvollste Art, der Silberreiher, durchaus günstig entwickelt. Im September sah ich einmal vor Neusiedl 17 Silberreiher zu gleicher Zeit fischen. Wenn keine Störungen eintreten, werden wir die wertvolle Ornis dieses westlichsten Steppensees Europas erhalten können.

Im Jahre 1948 fand ich eine riesige Löfflerkolonie mit mindestens 100 Horsten. Silberreiher sind zwar da, doch konnte ich noch keinen Horst finden. Purpur- und Grau-Reiher sind in alter Zahl vorhanden. Ich fand eine schöne gemischte Kolonie mit *Ardea* und *Platalea*.

A KAKUK A MAGYAR ALFÖLDÖN.

Írta: *Molnár Béla* †.

Bevezető szó.

Írták: *Dr. Keve András* és *Lévay Ferenc*.

Az utóbbi esztendőekben megjelent összefoglaló kakukmunkákban sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy a magyar adatok hiányoznak. A Kárpát-medence viszonyairól még a legkimerítőbb adatokat *Dobay* közölte (C. R. X. Congr. Int. Zool., Part I., 1929, p. 839—856), ugyancsak ő szolgáltatott adatokat *Makatsch* munkájához is, de ezek csak Erdély területére vonatkoznak. *Agárdi* adatai a Mecsekből ugyancsak nem jellemzik a magyar kakukállomány zömét. Ugyanezt mondhatjuk *Vásárhelyi* bükkhegységi vizsgálataira, pedig ő még a hegyek közt is megtalálta a nádírigó fészkeiben is a kakuk tojását. Sejthető volt egyes elszórt adatokból, hogy a főkakukgazda hazánk területén a nádírigó (*Acrocephalus a. arundinaceus* L.), de erre pozitív bizonyítékok hiányoztak. Ezt a jelentős hézagot pótolta néhai *Molnár Béla* fáradságot nem ismerő munkássága.

Molnár Béla 1888. április 13-án született Szarvason. Iskoláit itt végezte, majd a budapesti Zeneakadémiára iratkozott. „Szívem szerint muzsikusnak indultam, amíg éppen szívem kalimpálni nem kezdett a zenére“ — írja maga (1944). Tanított Pöstyénben, Nyitrán, Nagyváradon, Szarvason és Orosházán, de sohasem természetrajzot. Már kis gimnazista korában betegeskedett, 1910-ben szívbaja súlyosbodása miatt orvosai eltiltották a zongorázástól, bár több kiváló tanítványt nevelt. 1935-ben gégebaj miatt kénytelen nyugalomba vonulni, és ekkor veti rá magát a kakuk élete rejtelméinek kutatására. Igen zárkózott természetű ember volt, aki kevesekkel barátkozott össze. Ezt idegbaja is elősegítette, amire hozzánk intézett leveleiben panaszkodott. A szakemberek ismeretségét különösen kerülte, mért félt, hogy gondolatait, kutatásainak eredményeit ellesik. Így került ellentétbe *Vönöczky-Schenk Jakab*bal is, de rövidesen rá szokatlan meleghangú levélben köszönte meg, hogy Intézetünk rendes megfigyelő kinevezésében (1942) úgy látja, hogy sikerült ezt az ellentétet kisimítani közöttük. Félelme nem is volt teljesen indokolatlan, amit mutat az Oktatófilm Kirendeltség vezetőjével folytatott szívós küzdelme. Munkáját a legnehezebb anyagi körülmények között végezte. A nélkülözés nem akadályozta a nagy türelmet igénylő megfigyelő munkájában. Ilyen mostoha körülmények közt 1939 óta nyolc magyarnyelvű írása jelenik meg, melyekhez szerzőtársunk (L. F.) támogatását is csak a tudomány érdekeire való hivatkozással lehetett ráerőszakolni. A szaksajtóban csak két ízben hallatta hangját. 1940-ben az Oktatófilm Kirendeltség leküldi *Molnár*hoz *Karbán József* filmoperatőrt, aki *Molnár* vezetése mellett elkészítette a remek filmet a kakukfióka életéről, ami csak *Molnár* gondos előkészítése által volt lehetséges. Ez a kutatás jelenti *Molnár* munkásságának csúcspontját. Ekkor bosszúlta meg magát zárkózottsága, mert a helyett, hogy kapcsolatot keresett volna szakemberekkel, hogy tőlük gondolatokat nyerhessen a további kutatáshoz, félbehagyja a kakukvizsgálatot, hogy „alapvető felfedezéseket“ végezzen. *Mona-kow* írásai jutnak kezébe, és ezek alapján végez kísérleteket. Így a kakuk-kutatásban sok kérdést nyitva hagyott, amivel pedig sokkal jobban előbbre vihette volna a tudományt, és melyek kivizsgálására hivatott lett volna.

1944-ben még kiadja utolsó művét, de a háborús cselekmények rögtön utána eléri Szarvast. *Molnár* egyedül marad, még mostohább körülmények közé kerül. Alásott idegzete nem bírja tovább az izgalmakat. 1944. október 15-én elment kedves tartózkodási helyére, a Körös hídjára. Onnan hazatérve, méreggel vetett véget munkásságteli életének. Feljegyzései is mind elpusztultak.

Molnár munkásságának legfőbb jelentőségét tehát a következőkben kell látnunk: 1. Bebizonyította, hogy a magyar Alföld legfőbb, csaknem kizárólagos kakukgazdája a nádírigó. 2. Bebizonyította, milyen tömegben képes a kakuk egy területet megszállni. 3. Megfigyeléseivel, és az általa vezetett filmfelvételekkel rengeteg részletét tisztázta, hogy hogyan hordja ki a kakuk mostohatestvéreit, hány tojást rak a kakuk egy gazdamadár fészkébe, hogyan oszlanak el ezek százalékosan. 4. Adatokat szolgáltatott, miként viselkedik mesterséges áttelepítésekkel szemben. 5. Végül megtalálta azt a terepet, amelyet legtömegesebben keresnek fel hazánkban a kakukok. *Molnár* érdeme tehát, hogy olyan hézagot töltött be a magyar ornithologiai kutatás terén, mely már rég várt megoldásra és tisztázásra a nemzetközi tudományos élet is sürgette. Munkáit a magyar ornithologusok még annak idején megkapták, azonban nem akarjuk, hogy veszendőbe menjen az eredeti kutatás, ezért *Molnár* dolgozatainak maradandó értékű részeit a biológiai folyamatok lezajlásának sorrendjében iparkodtunk összeállítani, és angolnyelvű fordításra előkészíteni, melyre még *Molnár* életében ígéretet is tettünk.

THE CUCKOO IN THE HUNGARIAN PLAIN.

By *Béla Molnár*.

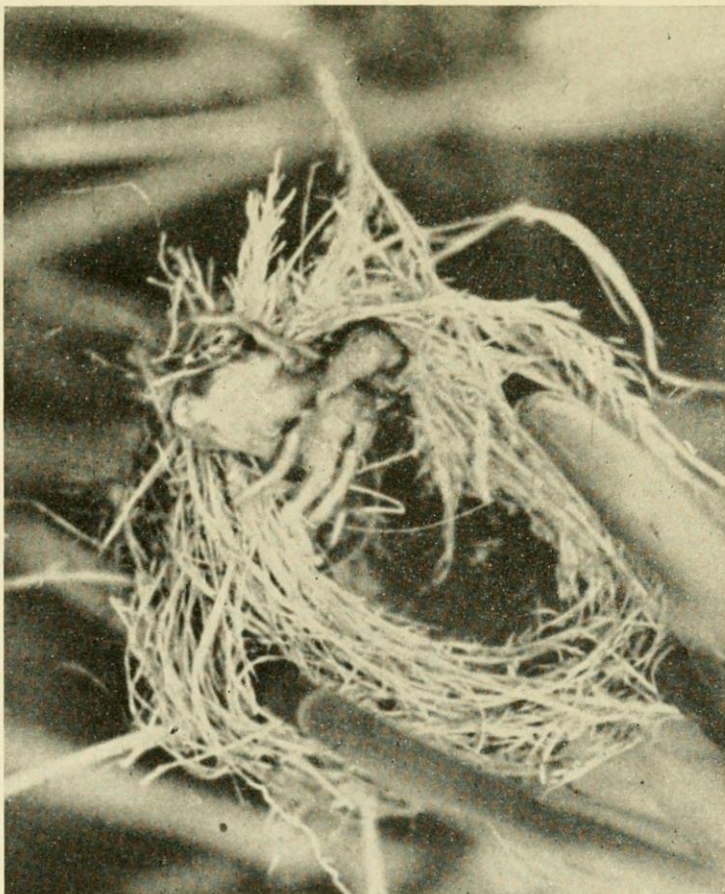
The reeds going along the Old-Körös about ten to fifteen km wide near Szarvas are most frequented as nesting territory by the great reed warbler (*Acrocephalus a. arundinaceus* L.). In the nests of this lays the cuckoo (*Cuculus c. canorus* L.) his eggs sometimes in a very great percent.

The plenty of cuckoos in the environs near Szarvas and Békésszent-andrás in the last years allowed me the following observations.

We see between the great reed-warbler and the cuckoo some rythm. The cuckoo arrives each year earlier as the great reed-warbler. After his first arrival he is nearly ten days silent (the 8 april 1940, 27 april 1942). Therefore observers often do not perceive its arrival. When it will be heard, it varies according its arrival. Generally I heard the cuckoo first some after the middle of april (20. April 1939., 18. April 1940., 16 April 1941., 6. may 1942.).

The nurse of its eggs, the great-warbler arrives only quite a time after it, sometimes 2—3 weeks later. We hear the great reed-warbler in the reeds of the Old-Körös generally at the beginning of may (2. may 1939, 28. April 1940, 2. may 1941, 10. may 1942). At this time use the cuckoos already to coupl. They come now together in little groups, so I saw the 3. June 1939 five cuckoos together at the coupling.

The femal cuckoo has at the coupling period not the whole time the same male.

Két kakukfióka küzdelme „kihordás“ közben.

The struggle of two Cuckoo-Nestlings in the Nest of a Great-Redwarbler.

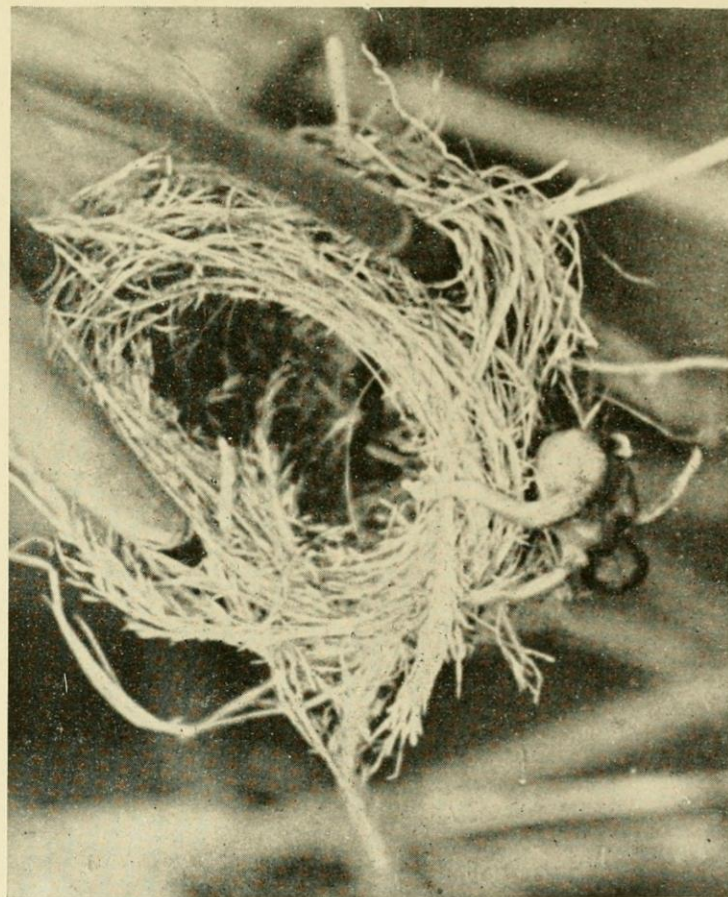
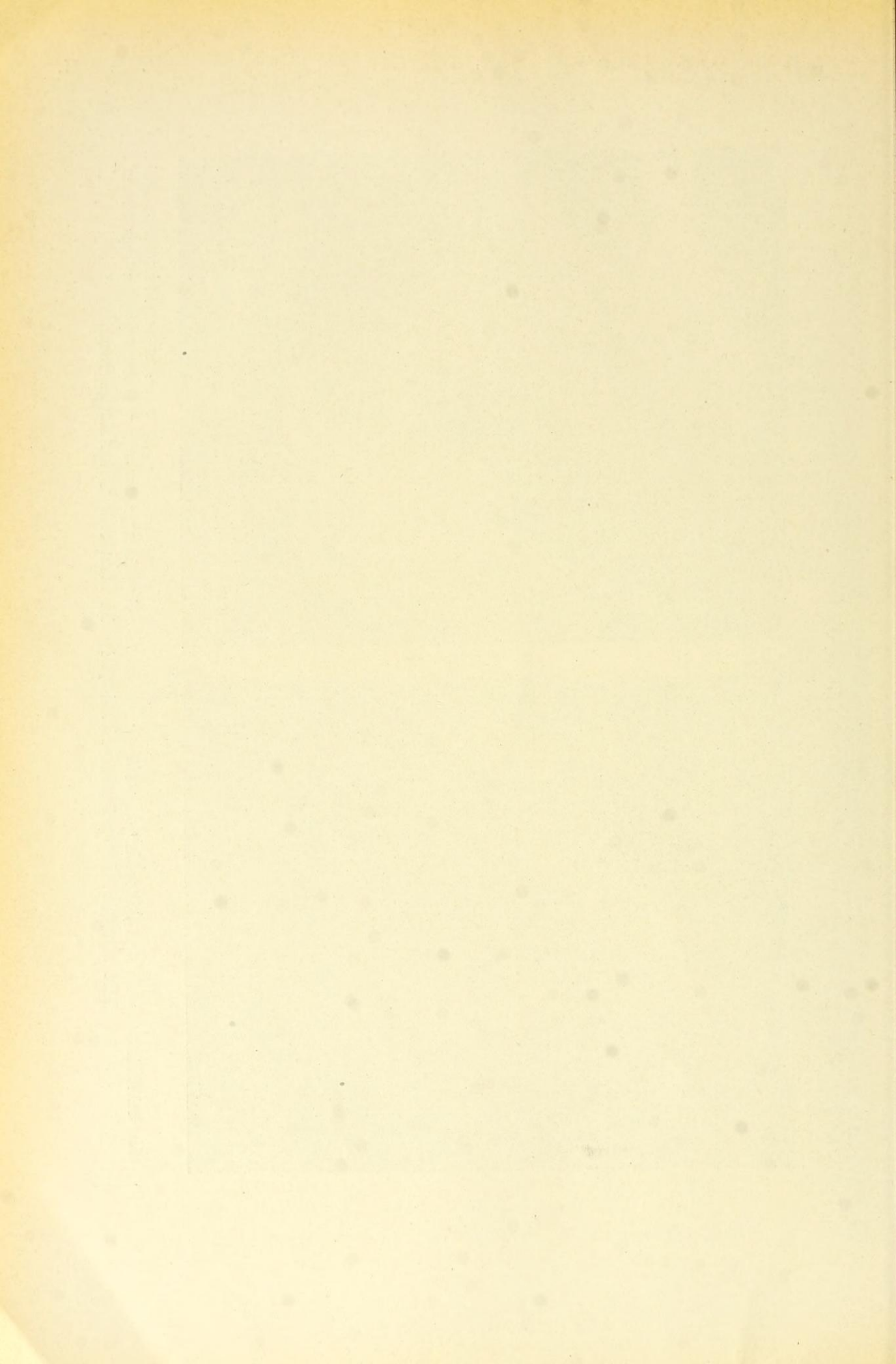

Photo: J. Karbán. V. K. M. oktatófilm.

Борьба двух птенцов кукушки во время „виношения“.

I observed a red female cuckoo at the end of may to couple with a dark male, and she was in the second half of june in an other garden in the company of a more light male, and after some days she had a third male.¹

I saw on the same place one times six, and other times eight cuckoos to fight and couple. All this was made in a hight of 4—5 meters on willows. Two female cuckoos got this time their males. I could observe also the peculiar coupling movements of the male cuckoo. It placed itself some higher as the female cuckoo did, its body forewards and down inclining and letting its wings some downwards, moved its unopened tail slowly to left and to right. I saw the cuckoos couple from the early morning till night, but most of the times at the break of the day. I heard some males also after sundawn, already at darkness. The female cuckoo can be heard in the couple time just before coupling. The night from 5—6 may 1941 I heard cuckoos from more directions at 22, 23, 24 and 2 o'clocks. It seems, that it has more pleasure to yell, when the nights get warmer and the moon shines, I made similar observations also the 14, 18, 29 may and the 1. June.

The male cuckoo persues its female with persistence sometimes more hours. They shoot above the reeds, among the willows and fruit-trees. At times gets the one or other male nearer to the female. The males beat each other only with the wings; with theyr bodies they knock only seldom. During the persue the male can be heard all the times, and it varies the two syllables of its name in its excitement, getting also sometimes more high its voice. The female begins also more to "laugh" and she does it afterwards also in a higher sound, when she loughs long and tinkling. She stays on the tree, opens some its wings and inclines the tail to one side. The male gets on her back, and repeats two or three times the coupling. After the coupling during some seconds go both sexes its own way. One times I saw them coupling on a high current electrical vire. (At 8 o'clock, the 19. June 1942.)

I made my observations referring the occupied territory by the femal the most part according the colour, form and size, as to say according the type of the eggs. From these I could ascertain, that the female cuckoo gets for herself a territory, in which she returns year by year. I found clean territories, occupied only by one female. (About 1,5—2 km along the shore of the river.) On the greater part of the Old-Körös — about 20 km long — I found for instance in the nesting period 1935 only two such clean terry-tories, in the year 1938 only one.²

The male chooses for itself a territory too and he seems to hold it, till it has a possibility for couple.³

¹ It would be of interest, to know, whether it was always the same female?:
The Redactor.

² *Molnár* names the places, where he found different types of eggs, „miscellaneous territories“. He means, that such territories are occupied the same time by more females. But the observations of other species showed, that all birds have their own territories, only these can reach in each other. *Molnár* did not think to examine such a possibility.
The Redactor.

³ *Molnár* thinks to acknowledge the male cuckoos according their voice. So he thought to could ascertain the return of a male cuckoo with a „faltering voice“ from 1936 till 1944, i. e. nine years! We know, that at other species the return of such birds could not be always ascertained, only by the ringing, colouring or by using coloured rings. *Molnár* failed such experiments.
The Redactor.

I could not observe, whether there exist under the cuckoos, which are territory holders and which are vagabonds (*Chance*). Because a territory holder cuckoo can become a vagabond, when she has no more possibility to lay her eggs. And on the other hand a vagabond cuckoo can become on an other place a territory holder.⁴

In the environ of Szarvas the cuckoo became in the last 40 years more and more common, and also the goldfinch, the redstart and wryneck, too. We did not know here formerly the wood-pigeon and the syrian woodpecker, now we see them very often. But there became more rare the greenfinch, the red-backed shrike, the corn-bunting and the long-eared owl.

The very hard winter 1939—40 destroyed the most crested-larks. Since more years we see here no pratincole more. The year 1941 (15. june) I did also only hear about it. The blackredstart and the linnet seem to be desappeared. The number of the great reed-warblers became till 1937 higher, but the year 1941, because of the bad nesting opportunities they diminished till on one quart. In such an area, where I saw in 1935 27 nesting pairs, would found 1939 only six. I appreciated the number of the nesting great reed-warbler-pairs in the year 1939 on 130, 1940: 231, 1941: 89, and 1942: 54.

When the great reed-warbler breeds in old, dry reed, he uses for its nest always fresh green stems. I found its nest six-times on young willow-trees among the reeds, but it used also in this case as to hold the nest reedstems too. We find only exceptionally dry reedstems built in in its nest. It uses for its nest-building 3—7 stems. It nests in sedge only, when it founds there also some reed-stems and builds its nest of course on them. It is possible, that we found in its nest built in also the climbing stems of *Solanum dulcamara* (4 cases) and *Calistegia sepium* (one times). I observed three-times also *Lycopus exaltatus* stems as holders of its nest. It happened also, that the great reed-warbler let a nest half built (18. may 1940) and 20 cm above it begun an other nest to build on the same stems (27. may).

It uses as nesting material beside of plant-parts also feathers. So I found its own feathers, than that-ones of cuckoo. The 22. may 1940 I saw a nest already from a great distance quite white: there were much hen feathers built in. The great reed-warbler used beside of the nesting material, characteristic to its species, in quite a plenty wool (one times), dungstraw (one times), hen-feathers (two-times), cuckoo-feathers (one times), oiled dirty rag in the neighbourhoud of a raylway-station. (In the year 1901 one times.)

According the size of the nests are my particulars, as follows (date; height over the water-level; measurements of the nest):

1939.

25. V. 100,22 ×	9·5, 6·2, 6·0	3. VI. 87,15 ×	9·0, 7·0, 6·0
28. V. 53,12 ×	9·0, 0·0, 6·0	3. VI. 64,12 ×	9·0, 6·5, 6·0
30. V. 62,11 ×	9·8, 8·0, 5·8	5. VI. 45,13 ×	10·0, 7·5, 5·8
1. VI. 41, 9 ×	9·0, 7·5, 6·0	5. VI. 64,13 ×	9·0, 7·0, 6·0
1. VI. 45,14 ×	9·0, 7·0, 5·0	5. VI. 68,10 ×	9·0, 8·0, 6·0
1. VI. 73,16 ×	9·0, 7·0, 6·0	6. VI. 37,10 ×	9·0, 8·0, 5·8
1. VI. 42,11 ×	9·5, 7·0, 6·0	15. VI. 82,10 ×	9·0, 7·0, 7·6
2. VI. 155,16 ×	9·0, 7·5, 6·0	23. VI. 62,12 ×	11·0, 8·5, 6·0

⁴ *Chance's* meaning of it — as we think — does not oppose that of Molnár.
The Redactor.

1940.

16. V. 30,10'0 X 10'0, 7'0, 7'0
 16. V. 63,14'5 X 8'5, 6'5, 6'0
 16. V. 62,10'0 X 9'0, 7'0, 6'5
 25. V. 62,15'0 X 10'0, 8'0, 6'0
 27. V. 36,16'0 X 8'5, 6'5, 6'0
 27. V. 84,12'0 X 9'0, 6'0, 6'0
 27. V. 72,22'0 X 9'0, 6'0, 5'5
 27. V. 65,15'0 X 10'0, 7'0, 6'5
 3. VI. 65,13'0 X 8'0, 6'0, 6'0
 3. VI. 61,18'0 X 9'0, 6'5, 7'0
 5. VI. 80,10'0 X 8'0, 7'5, 5'0
 5. VI. 87,15'0 X 9'0, 6'5, 6'0

5. VI. 100,14'0 X 10'0, 7'0, 6'0
 5. VI. 89,13'0 X 9'0, 7'0, 6'0
 5. VI. 54,13'0 X 10'0, 7'0, 6'0
 11. VI. 82,12'0 X 9'0, 7'0, 5'0
 20. VI. 72,12'0 X 9'0, 7'0, 4'5
 21. VI. 66,14'0 X 8'0, 6'0, 6'0
 21. VI. 106,12'0 X 8'5, 6'0, 5'5
 21. VI. 50,14'0 X 10'0, 7'0, 6'0
 21. VI. 110,16'0 X 10'0, 7'5, 5'5
 21. VI. 55,13'0 X 9'0, 6'0, 5'5
 21. VI. 71,16'0 X 10'0, 7'0, 7'0
 21. VI. 67,13'0 X 9'0, 7'0, 6'0

1941.

24. VI. 29,13 X 9'0, 6'5, 5'0
 3. VI. 33,14 X 7'5, 6'0, 5'5
 28. VI. 38,15 X 10'0, 7'0, 6'0
 24. V. 34,16 X 9'0, 6'5, 6'0
 9. VI. 37,14 X 9'0, 6'5, 7'0
 21. V. 52,16 X 9'0, 7'0, 5'5
 26. V. 72,14 X 9'5, 6'5, 5'5
 28. V. 43,13 X 10'0, 8'0, 6'0
 3. VI. 42,15 X 9'0, 6'0, 6'0
 21. V. 63,16 X 9'0, 7'0, 5'5

9. VI. 44,14 X 9'5, 6'5, 6'0
 16. VI. 78,11 X 9'0, 6'5, 6'0
 16. VI. 65,09 X 8'0, 6'0, 5'0
 16. VI. 90,12 X 8'0, 6'0, 5'5
 24. VI. 13,08 X 8'5, 7'0, 6'0
 26. V. 55,12 X 9'0, 6'0, 5'0
 28. V. 42,16 X 9'0, 6'0, 5'5
 28. V. 45,19 X 9'0, 7'0, 6'0
 20. V. 54,18 X 9'0, 6'5, 6'0

1942.

30. V. 56,12 X 9'0, 7'0, 6'0
 10. VI. 87,14 X 9'0, 7'0, 5'0
 29. V. 40,13 X 8'0, 6'0, 6'0

8. VI. 82,14 X 10'0, 6'5, 6'5
 11. VI. 70,18 X 9'0, 7'0, 6'0
 5. VI. 29,12 X 10'0, 7'0, 6'0

The growing reed-leaves can incline the nest, or some reed-stems growing too fast and becoming weak can't hold it and incline under its weight. In the year 1940 became nests reared by the uneven grown reed-stem in 12 cases, and 5-times got nests under water because of the fast raise of the water-surface.

As the great reed-warbler begins to build its nest, the cuckoo appears also, and therefore we can often find cuckoo-eggs built in with nesting material in the nest. In the year 1940 I found 5-times cuckoo-eggs in half-built great reed-warbler nests, and 9-times were the cuckoo-eggs built in among the nesting material. These data justify, how it was urgent for the cuckoo to lay its eggs. 1941 I found 5-times in-built cuckoo-eggs and 1942 also 5-times. But I could observe cases, when the great reed-warbler did built in its own eggs (26. May 1941, 9. June 1942). The 25. June I found a nest, in which were built in two cuckoo-eggs above each-other with quite much nesting material between them.

According the building of the nests I noticed 3 years exact data:

1940 :

16.—18. V. 21.—27. V. 28. V.—5. VI. 10. VI.—18. VI.

Begin of the building of the nests	5	24	16	1
Nestbuilding ceased	—	—	—	—
Building in work	13	23	26	3
Ready empty nests	13	17	13	2
Ready nests ceased	—	—	—	—
Nests with eggs	2	24	29	20

1941 :

	20.—24. V.	26. V.—3. VI.	4.—9. VI. a	10.—16. VI.
Begin of the nestbuilding	13	7	7	2
Nestbuilding ceased	—	—	1	—
Building in work	7	3	1	1
Ready empty nests	3	3	1	—
Ready nests ceased	—	1	1	1
Nests with eggs	10	18	8	1

1942 :

	28.—30. V.	5.—9. VI.	10. VI.—21. VII.
Begin of the nestbuilding	3	1	—
Nestbuilding ceased	—	—	—
Building in work	—	1	2
Ready empty nests	6	3	1
Ready nests ceased	—	—	—
Nests with eggs	17	11	9

I found the first great reed-warbler's eggs in the year 1939 the 25. May, the year 1940 the 18. May, 1941: 21. May, 1942: 28. May, and the first cuckoo eggs in the year 1939 the 5. June, 1940: the 17. May, 1941: the 20. May, 1942: the 28. May, 1944: the 30. May.

The female cuckoo lays her eggs sometimes also in the forenoon hours, but most of the times afternoon or in the evening hours. Not very seldom between 19 and 20 o'clock. The laying of the egg according my observations endures 8 seconds. The cuckoo lays her egg of course by sitting on the nest of the great reed-warbler, but nevertheless I could not ascertain about it, although I searched this to make year after year. I saw one times a cuckoo sitting on a half-built great reed-warbler nest (the 31. V. 1939.) but it did perceive me and flew off. It happened also, that cuckoo which were purchased by the great reed-warblers and knocked down on the water — by warming themselves layd their eggs. Therefore it must be sure, that cuckoos lay the eggs directly in the nests. The cuckoo lays its egg not only in absence of the nurse-bird, but also in its presence too.

When we trouble the nest of the great reed-warbler, it receives it most of the times with a great noise, by ruffling the feathers on its neck. But sometimes quite without clamour, nevertheless excited it makes only with the bill a crackling sound.

By this way happens sometimes, that the great reed-warblers defending vehemently the nest knock down the invading cuckoo in the water. The 23. May 1939 I saved near each-other two such wet cuckoos from the water of the Old-Körös river. (At 19 o'clock afternoon.) I took the two birds in a very grave condition home and by holding them during the night under a warm cloth let them the next morning in good healthy free. The night laid both birds their eggs. I found the 30. May 1942 a dead female cuckoo just drowned, in the oviduct of which was an egg ready to lay.

The many feathers on the water were the witnesses of the fight between the great reed-warbler and the cuckoo. The 2. june 1942 I found in the water of the Old-Körös a drowned cuckoo too. It was already rotten,

drowned perhaps before a week, but had a spotted egg in. In just the same condition was found a cuckoo also the 6. June 1944. I noticed also a case, when a great reed-warbler, just getting off from its nest, saw — seeming not to be troubled — as I took its eggs.

The cuckoo lays in the nests of the great reed-warbler only one egg. This is proved by the nests with more eggs, where all the eggs are of an other type. Along the Old-Körös I found often two eggs in a great reed-warbler nest, seldom three, exceptionally four. (The 8. June 1938., 10. June 1940.) Moreover in one case also five cuckoo eggs in one nest. (16. June 1941.) In this last case remained no great reed-warbler's eggs in the nest. We can find in the nests of the great reed-warbler cuckoo eggs with the type of the great reed-warblers eggs, as, for instance cuckoo eggs similar to the eggs of the wagtail, or corn-bunting.

The records are, as they follow:

	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943*	1944*
5 cuckoo eggs	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
4 „ „	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
3 „ „	1	3	—	—	1	4	6	7	4	1	1
2 „ „	—	10	8	11	—	15	25	15	10	3	11
1 „ „	—	?	?	?	?	?	79	23	18	21	35

* Only two third of the territory was controlled.

The cuckoo is always inclined to lay its eggs in a great reed-warbler nest. As we saw, there were cases, where it laid its egg in a halfbuilt nest. But it changes the eggs most of the times from the full, or nearly full sets. It happens sometimes, that it takes instead one of the great reed-warbler's eggs an other cuckoo egg from the nest. So I found in a nest, the 3. June 1939 on the place of a grey cuckoo egg a reddish one. The 28. May 1940 was in a nest a brown spotted white egg, and the 4. June was found on its place a dark grey-brown one with full wreath. In an other nest the 6. June 1940 was seen a greenish egg, and on its place was there the 26. June a grey-white. In a nest was found the 3. June 1941 a wagtail-egg-type cuckoo egg, and it was changed the 16. June on a blue-green one. An other time on the place of a grey-white spotted egg a brown-white wreathed egg, similar to the eggs of the red-backed shrike. The 10. June 1942 was in a nest a dark, little spotted egg and it was changed the 23. June on a wreathed blue-grey one. The cuckoo lays eggs also in plundered, abandoned nests. (5. VI., 15. VI., 20. VI. 1939., 20. VI. 1941.) One times in an abandoned nest with two cuckoo eggs was laid a third one. The 7. June 1942 at six o'clock in the morning struggled an at about two days old cuckoo nestling with a great reed-warblers nestling and close to it was a fresh laid cuckoo egg, which 24 hours before was not till there. Under the nest lay on the earth two great reed-warblers eggs and one of a cuckoo. So in this case was laid an egg in a nest, in which the young cuckoo partly ended the delivery. It must be noticed, that the eggs chucked out can immediately disappear, because I could observe, that the falling egg was at once snatched by an *Amiurus nebulosus*. (28. VI. 1944.)

In the neighbourhood of Szarvas I found cuckoo eggs besides the nests of the great reed-warbler only one times, the 12. July 1933 in a nest of the

marsh-warbler (*Acrocephalus palustris* Bechst.). There were four eggs longtimes brooded and the one egg of the cuckoo. I found neither before, nore afterwards this species nesting here. It was also found a cuckoo-egg in the nest of a black-cap (*Sylvia a. atricapilla* L.) close four eggs of the species. I did not observe myself, only heard, a case with the lesser white-throat (*Sylvia c. curruca* L.). The bird fed a young cuckoo nearly full grown. (The 4. July 1941.) Otherwise I never heard, that somebody did find in the neighbourhood of Szarvas or in the reeds of the Old-Körös cuckoo eggs in other nests, as in those of the great reed-warbler. I put experimentally a cuckoo egg in the nest of a red-backed shrike (*Lanius c. collurio* L.), but it was not accepted.

I observed in 19 cases, that the great reed-warbler pushed out the cuckoo egg laid in its nest, but it happened also, that it pushed out instead the egg of the cuckoo one of its own eggs. This observed eight-times. The removing of the cuckoo eggs is made sometimes only after more days. So for instance according my observations on the 1. June 1940 at least after six days, as to see the notice from the 14. June 1940 at least after eight days, according the observation on the 17. June at least ten days afterwards. The 6. July 1935 I found, that the great reed-warbler removed a cuckoo egg, which was already picked up to be hatched, when I put in a great reed-warbler nest on the place of the cuckoo egg already removed an other one, the nurse-bird removed it too. This observed more-times. It happened also, that a cuckoo egg built in among the nest-material was later taken out and removed. (20. June 1940.)

The cuckoo-nestling is hatched in the nest of its nurse-parents after 11—13 days, so generally it is hatched earlier, as its step-brothers. I saw the first cuckoo-nestlings the 5. June 1939, 4. June 1940, 6. June 1941, 6. June 1942, 10. June 1943, 12. June 1944. On the other hand the first young great reed-warblers were found (the hatching time is according my experience 14 days.) 9. June 1939. (just hatching), 10. June 1940, 11. June 1941, 16. June 1942, 12. June 1943, 15. June 1944. — The high level of the water in the year 1943 destroyed many nests, so for example on a nearly 4 km long territory from the 18 great reed-warbler nests were 12 inundated.

At the cuckoo-nestling begins the instinct of the chucking out the others, when it is about 8—10 hours old. At the begin it smoots only gently the eggs or the other nestlings and gets itself under them. After the beginning to lift them the cuckoo-nestling opens its little wings, puts its back against the other nestling or egg, and by pressing it to the wall of the nest, being itself towards the nest-middle with its head — begins to climb backwards by using its feet and wings too. It inclines so its neck, that the head touches often its belly. By working with the back, shoulders, neck — as it comes — it pushes, holds with the wings the egg or the nestling, taking care that it should not slide or fall back. „As it reaches the brim, clutches it with the wings, with a pushing movement throws it out from the nest the egg or other nestling, whether it is such one of the great reed-warbler, or one of an other cuckoo. Afterwards falls itself back to the nest-ground. It happens sometimes, that a three hours old cuckoo-nestling tries this to make. I observed the 12. June 1942, that a cuckoo-nestling, scarcely three hours old in a position half sitting, half lying by inclining itself back wards leant its back and shoulders against a great reed-warbler egg and by holding it with its already some swollen wings tries it to lift.

The out-throwing of eggs or nestling is not always easy. The instinct to it comes not suddenly with full energy, but it ripens during a short or longer time according to the individuality of the cuckoo-nestling, or depending from the situation. Because a cuckoo-nestling, which had done its work more easy, becomes quiet, and it gets never in an angry or wild state, as an other one, which has for instance much to do with it. It is also still more characteristic, if there are two cuckoo-nestlings in the nest.

During the out-throwing we can see on the body of the cuckoo-nestling tremors, which can increase so much, that it throws itself on the back against the nestwall. Its wings, which stand apart till its hatching, become now already some swelled, muscular: its body becomes quite stiff. Its movements are clumsies. It inclines its head and neck spasmodic forwards. This movement is characteristic to the out-throwing cuckoo-nestling. Its whole body seems to be swollen, more full, as it would become greater from the influence of the outthrowing instinct, in the full time of it. Afterwards its body becomes for a time smaller. Its hide seems during the full time of the out-throwing instinct to be translucent, some moist, dewy. It struggles more angry (if there are two cuckoo-nestlings in the nest), it becomes red, the veins of the neck and armpits become swollen and also more red. I saw most angry the cuckoo-nestlings two or three days old, if they could not get out till this time the eggs, i. e. the other nestlings. The out-throwing instinct can also be awaked by touching it with a finger.

As this instinct does not come suddenly, so it is also not permanent. It reposes meanwhile some time. Also in that case, when there are two cuckoo-nestlings in the nest. Their instinct comes also not in the same time. They can be active by turns. During the effort the cuckoo-nestling collapses suddenly to begin afterwards with new power the "work". In the nests, where hatched two cuckoo-nestlings and if it begins at boths the instinct in the same time, is fought a wild struggle for life and death, till one falls from the nest — or both.

Examples for such struggles:

1. The 16. June 1939 5 o'clock in the morning. There are two cuckoo-nestlings and three great reed-warbler eggs in the nest. 13 o'clock: there are twitchings to see on the cuckoo-nestlings, they touch each other and they lean with their nape against each other. 14 o'clock: they are separated, but the twitchings became more frequently. 15^h 30 min.: Twitchings. The one cuckoo-nestling gets the other one on its nape, presses it with the back against the wall of the nest, little by little lifting it, towards the brim. It climbs with its wings, but the same is made by the other nestling too. This climbs in boths: in the nest, and in the first nestling lifting it. The lifted cuckoo-nestling falls back, after some seconds falls also the lifter, then they became quiet and repose inclined on each other. 16 o'clock: Twitchings. The one cuckoo-nestling begins to work, lifts an egg, climbs with its wings, lifts it with its back, whilst it makes little steps upwards. But the brim is too high and inclines a little inwards, the egg falls back. The nestling by holding itself remains a moment up there, than falls back too. On this day till 19 o'clock they removed nothing. Next day, the 17. June 4^h 30 min. in the morning: Cuckoo-nestlings and great reed-warbler eggs as before. The great reed-warbler is sitting on the nest, is restless. 8^h 40: The great reed-warbler is always restless, troubled: the cuckoo-nestlings surely work under it. 9^h 12:

The one nestling lifts an egg till the lower part of the nest-brim, but it falls back. Meanwhile the other nestling lifts slowly an egg towards the higher place of the brim. Reaching scarcely the half height, slides back. 9^h 33 min.: The great reed-warbler comes home and sits down; is quite restless, it seems to be pushed from below. 9^h 41 min.: one egg is pushed out. The great reed-warbler jumps on the brim of the nest, inclining itself outwards and its head on the side looks on the egg swimming on the water. The parent great reed-warbler change themselves, some time they flow both off. I can easily controll the nest. 10^h 35 min.: The female great reed-warbler is sitting, but is always pushed from below. 11^h 26 min.: Tremblings on the whole body of the one cuckoo-nestling. 12^h: The two cuckoo-nestlings lay close each other with its heads in contrary direction, hold themselves embraced with their wings, but they fall back from the nest-wall. On the nest-bottom they struggle wick each other. 12^h 10 min.: They lay already quietly. 12^h 18 min.: The one cuckoo-nestling gives a sound as: "ci". 12^h 58 min.: The one cuckoolifts an egg again. The other cuckoo-nestling climbs in it, but first makes itself free and by standing nearly on the nest-brim pushes out the egg. 12^h 59 min.: Works the other cuckoo with the third egg; although the egg falls back, the cuckoo makes pushing movements on. After two minutes they struggle already with each other, meanwhile they repose and ask for food. 13^h 21 min.: Are again twined in each other. 13^h 25 min.: They separate themselves and after a minute, at 13^h 26 min., the one cuckoo throws out also the third egg. It stands nearly to the nest brim, holds itself with its feet, gesticulates with its wings, makes pushing movements than falls slowly back. The other cuckoo-nestling remained quietly. 12^h 18 min.: The one cuckoo-nestling gives a sound as: "ci". one till the nest-brim (13^h 37). The both breath heavily. Meanwhile the great reed-warbler feeds it with a great locust, which remains in its (in the cuckoo's) bill. Still during the struggle it wants to free itself with one foot from the desagreable obstacle — at last I did it help. 13^h 45 min.: They seem both very tired. 15^h 2 min.: Reposings more often and for longer time. 15^h 28 min.: It is to see on the movements of the great reed-warbler that beneath it struggle the cuckoo-nestlings. 16^h 8 min.: The pouses become longer. 16^h 32 min.: I hear again the voice of the nestlings from the nest. The greather cuckoo pushes the lesser one to the nest-wall. The later climbs in the first and in the nest-wall. It reaches the brim of the nest only after reposing itself 2—3 times, than it pushes the cuckoo nestling with an energetic movement out from the nest. The victor holding its head upstairs remains some seconds on the brim, than falls back in the nest. The later one lutches with it left wing and foot at the nest, but at 16^h 35 min. falls off.

2. An other example for the struggle. The 22. may 1940 the great reed-warbler pair builds its nest. 27. may 7 o'clock morning two eggs of the great reed-warbler and one cuckoo egg. The same day 18 o'clock: two great reed-warbler and two cuckoo eggs. The 28. may: three eggs of the great reed-warbler and two of the cuckoo. 10. june: three cuckoo-nestlings in the nest and one great reed-warbler egg on the water. The one cuckoo is in its second day, they tuch, grasp each other. The two great reed-warblers beat five-times against my head, during I was inclined over the nest. The greater cuckoo bores itself under the one day old nestling (14 o'clock). At 18 o'clock the two days old cuckoo lifts the youngest one, reaches with it nearly the brim, but it grasps and they fall both back. The old birds beat now six-

times against my head, one times both in the same time. The 11. june: 5 o'clock there are still all cuckoo-nestlings in the nest. Great movements in it. At 10 o'clock is one cuckoo wanting. The 14. june the nest is empty. In the ardour of their struggle they fall all from the nest.

It happens sometimes, that the great reed-warbler nestlings grasp so hardly in each other, that the cuckoo can make nothing with them. In such cases struggles-suffers it so long, till its instinct becomes quiet or — grows so weak, that it perishes. I observed such cases 10 times. For instance the 23. june 1939. At 8 o'clock hatched two great reed-warblers and at 20 o'clock hatched the third too. The 24. june 4^h 30 hatched also the cuckoo egg, which was put in the nest by myself. I mean, this nestling hatched some hours earlier, as the last great reed-warbler's, which hatched at 9 o'clock on the same day. At 17 o'clock the five nestlings grasping in each other, the cuckoo begins to work. At 19 o'clock the young cuckoo is to tally covered by the great reed-warbler nestlings. It tries to lift them from below, but at this time the two elder great reed-warbler nestlings have the size each double, as the cuckoo has. 25. june, 4 o'clock: The great reed-warblers grasped in a bundle, the cuckoo moves on them. 16 o'clock: the cuckoo begins to lift the greatest one, but they fall back. 17 o'clock: The cuckoo gets under the bundle, all is moving. The cuckoo pushes again the greatest one, this slides from it, gesticulates with wings and feet. The cuckoo begins newly to work, lifts two in the same time. Without success. At 18^h 45 min. the cuckoo tries to tear the great reed-warbler bundle from below, than it gets under one of the great reed-warblers and lifts it. Both get up on the brim, but the great reed-warbler slides from the cuckoo. This makes still some pushing movements, than falls back in the nest too. The restless the great reed-warblers are, the more they move and tuch the cuckoo's back — the more energetic begins the cuckoo to be. It moves again all the four great reed-warbler nestlings, but they grasp at each other. It begins to lift upwards one of them, but the troubled others fall upon it. It begins to lift an other one, but this grasps with its wings in its brothers and with its feet in the nest. Meanwhile the cuckoo nestling must from time to time to repose itself, asks food. The 26. june 4 o'clock in the morning: The great reed-warblers in a bundle the cuckoo reposing on them. 6 o'clock: The cuckoo moves the others, than lying on its side and by leaning its foot against the wall of the nest and its back against the great reed-warbler bundle begins to push them. It can no one to teare off from them. At 11 o'clock: At the great reed-warblers begin the feathers to grow. 14 o'clock: The great reed-warblers push the heavy breathing cuckoo against the nest wall. 19 o'clock: The cuckoo has no more an pushing instinct, it is very weak. The 27. june 7 o'clock it can hardly move, is pressed among the great reed-warblers. 28. june o'clock: I take it from under the great reed-warblers, and, although it is five days old, it is totally naked, its body is cold and stiff. The 29. june: There are three great reed-warbler nestlings, the fourth and the cuckoo desappeared.

During the pushing-lifting work the young cuckoo often does not notice, that the egg or other nestling lifted upwards is fallen back, but it goes on till more high, pushes in the air, makes pushing movements on the nest-brim without holding something. More often makes it such movements, if it has already thrown out from the nest the egg or nestling. This pushing movements makes it also in that case, when it has lost already in the nest,

perhaps in half a way to the brim, what it begun to lift and push. That is, it could not notice, that its burden is lost, or it makes perhaps these unnecessary pushing movements in its very strong instinct. It seems often, as it would seek also with its wings, what it has lost.

It succeeded us to take on a film the struggles of the cuckoo-nestlings and the out-throwing of the eggs i. e. of the other nestlings.

I made an experiment, whether an egg, laid on the nest-brim would interest the cuckoo nestling. I must say, that the young cuckoo did not care about it. When the cuckoo had itself lifted on the brim, the egg or nestling, in this case makes it movements also for the outchocking, or than too, if the egg by mere chance remained on the brim. This egg, remained there does not already care the young cuckoo. Therefore it did not care also for the egg, which I laid on the brim.

The outchocking of a set succeeds sometimes already in 3—4 hours, but it can endure more days too.

The young cuckoo is generally ready with its work, when it is 1—3 days old. As its eyes become open — normally on the fifth day — it is most of the times already alone in the nest. Its instinct disappears. Nevertheless the young stepbrothers — if there exist such in the nest at all — have soon no more place in the nest, because of the quick growing of the cuckoo. The outthrowing instinct of the young cuckoo becomes on the fifth day weak, and soon it disappears too.

Now we will look, how behave themselves during this time the nurse-birds, the great reed-warblers against the intruder and against the molestation.

The following numbers show, how many times the great reed-warblers abandoned its nest. In the year 1940: 77, in 1941: 44, 1942: 11, On the 20 km long section in 1943: 6-, in 1944 11-times. The cuckoo egg is by the great reed-warbler generally accepted without suspicion and also hatched. Nevertheless I know cases, when it threw out the cuckoo eggs. So in the year 1939 10 times, 1940: 16-, 1941: 6-, 1942: one times. In such cases did it sometimes happen, that the great reed-warbler by mistake threw out from the nest one of its own eggs, or perhaps two. Such was it 1940: 7-, 1941: 5-, and 1942 one times.

The fidgeting of the cuckoo nestling does not more trouble the nurse-bird. It tolerates indifferently, only at the most looks after it, when the cuckoo-nestling pushes out its eggs or nestlings. About this we made also a film. I made experiments since 1943, in which a measure influenced the great reed-warbler by the trouble of its nest. The succes: what is not on the bottom of the nest, it does not exist for the great reed-warbler and also not for the cuckoo.

I made so my experiments, that I took one or two eggs from the set, and laid them on the some stretched brim. An other time I laid foreigne great reed-warbler or cuckoo egg on the similar prepared brim.

Twelve experiments showed, that no one great reed-warbler abandoned its nest, when I laid one or two eggs from the set on the brim. But when I laid the half of the eggs on the brim (two cases), two thirds (one times), or three-fourths, the nest was abandoned. When I laid a some hours old nestling (one times), one day old (one times) or some days old (one times) nestling on the brim, the great reed-warbler did not abandoned the nest, but

it did this with the nestling laid on the brim: it did not care about it, it gave him no food more. But when the nestlings were already elder (more as three days), they were fed also in that case, if I laid the whole nest on another place (two times). I made also experiments with the divide of the set: I laid a part of it in another nest in a distance at about 5 m. The parent-birds fed its young in both nests in the same time.

In further details I had new successes in the year 1944: The great reed-warblers remained indifferent against its eggs laid on the brim, it is: it did not care about them; at first: when I laid the first egg on the brim (one time), and the second: if I laid a foreign egg on the brim, when the great reed-warbler had still no one (one time). The third: If I laid a foreign egg on the brim, when the great reed-warbler had its first egg in the nest (one time). The fourth: If I laid from the half full set one egg on the brim (3 times). The fifth: If I laid one egg on the brim from a full set (6 times). The sixth and seventh: I laid to the full set on great reed-warbler, or one cuckoo egg on the brim (1—1 times). The 8th I laid from the full set one after the other two or three eggs on the brim (5 times). The 9th: I laid two eggs in the same time on the brim (2 times).

The great reed-warbler abandoned its nest: first: when from the full set were 2—3 eggs laid one after the other on the brim (3 times). The 2nd: if there were laid in the same time two eggs from the set on the brim (one time).

The great reed-warbler nestlings laid on the brim, were abandoned and perished (two experiments). The 5 days old great reed-warbler nestling taken for control lived without care 34 hours, and a half day old cuckoo nestling 50 hours and 20 minutes.

The 19. June 1944 I changed a great reed-warbler set of 4 eggs with 3 elder great reed-warbler eggs and one cuckoo egg. It was accepted and the great reed-warbler was the 28. June still sitting on the nest, but I found it the 7. July abandoned and one great reed-warbler egg disappeared. When I laid the whole nest with the set on another place, the birds cared further about the eggs or nestlings, but only in that case, if I laid the nest on a lesser distance as 5 m (3 times), or I laid them in another nest — also not farther as 5 m. But if I carried the nest with the eggs or mites on a distance of 6 m or more (2 times), the set was abandoned. But near to the old nest the great reed-warbler began a new nest to build (1 time).

The divide of the sets was not accepted by the parent birds. The nestling carried experimentally in another nest, perished, but which were carried back in 24 hours, were brought up. I carried The 3. July 1943 from a great reed-warbler set of three nestlings — at about 3—4 days old — two in another experimental nest on a distance of 65 cm. The 5. July 6 o'clock seems the experimental nest to be abandoned. I cut the original nest off and at a distance of 4 m fastened it on other reed stems. The 6. July the two nestlings in the experimental nest are fed by the parents; it seems now the original nest — carried on 4 m with one nestling — to be abandoned and from the two nestlings — in the experimental nest — one is disappeared. At 17^h 40 min. the parent birds feed their two remained nestlings. At 17^h 40 min. the parent birds feed their two remained nestlings in the two separated nests. The 13. July the young great reed-warbler, grown up in the experimental nest, as we approached to it, flew from the nest.

The other young in the original nest — laid on an other place — is no more alive. Its wing-feathers just begun to develope, as it perished.

The nestlings, 1—2 days old and laid on the nest-brim got to the same fate, as the eggs.

The eggs laid on the nest brim, roll often back in the nest, or they fall out, or perhaps they get in in the material of the nest. It is easy to understand, because the old bird by its coming and going can cause it.

It seems, that the great reed-warbler likes to feed with Orthoptera. So we saw, that it feed the two cuckoo nestlings, struggling with each other with green grasshoppers. The 19. june 1942 gathered the great reed-warbler the grasshoppers for the cuckoo nestling on the drying hay.

The feathers of the wing and tail begin to grow generally on the third day. At the one week old cuckoo nestling begin to develope the "flags" of the feathers. So the 21. june 1943 is the cuckoo nestling still blind, but the feathers of the wing and tail begin already to grow.

The year 1940 flew the first young cuckoo on the 21. june from the nest, — as 19 days old. In the year 1941 on the 24. june — 21 days old. In 1942 the last young cuckoo flew out from the nest on the 7—8. august, — 23 and 24 days old.

I heard the cuckoo in the year last the 10. july. After the second third of july we see already seldom old cuckoos. The year 1940 it was heard at last the 20. july. Generally we can hear last the cuckoo year for year between the 6. and 10. july.

I saw a cuckoo the last the 22. octobere 1938.

I made according the cuckoo altogether 277 observation-series between 1939 and 1944, which I brought in all details in my hungarian papers.

Litterature:

¹ Drosselrohrsänger und Kuckuck. Aquila, 1935—1938. p. 251—264.

² The great reed-warbler and the cuckoo. Szarvas, 1939. pp. 16. (in Hungarian).

³ About the cuckoo. About the outthrowing instinct of the cuckoo nestling. (Szarvas, 1939. pp. 24. In Hungarian.)

⁴ Further observations and experiments about the great reed-warbler and the cuckoo; about the outthrowing instinct of the cuckoo nestling. (Szarvas, 1940. pp. 39. In Hungarian.)

⁵ Supplementary to the „Further observations etc.“ (Szarvas, 1942. pp. 39. in Hungarian.)

⁶ About the probleme of the cuckoo. (V. K. M. A school film. Offic. Paper 1941. p. 281—289. in Hungarian.)

⁷ The settle of the great reed-warbler and the cuckoo on the Old-Körös, and other cuckoo essays. (Szarvas, 1942. pp. 35. in Hungarian.)

⁸ The cuckoo on the biennial at Venice and at home. (Szarvas, 1943. pp. 13. in Hungarian.)

⁹ Sketches about the appearance of the increase instinct of the bird. (Szarvas, 1943. pp. 40. in Hungarian.)

¹⁰ Further sketches about the appearance of the increase instinct of the bird. (Szarvas, 1944. pp. 44. in Hungarian.)

¹¹ Über den Instinkt des Hinaustragens beim jungen Kuckuck. (Kócsag, 1939—1942. p. 1—9.)

A BALKÁNI FAKOPÁNC S FÉSZKELÉSE BUDAPESTEN.

Írta: *Dr. Dorning Henrik.*

Megfigyelésem szerint a balkáni fakopáncs 1942, sőt a legnagyobb valószínűség szerint már 1941 óta költ a fővároshoz egészen közeleső Csömör községben. A legjobban 1944-ben sikerült költésüket megfigyelnem, csak ekkor oszlott el minden kételyem és állapítottam meg teljes bizonyossággal, hogy az egyik „Öreghegy“-i ház udvarában, egy olyan diófa odvában, amely közvetlenül a lakóház előtt áll, csakugyan balkáni fakopáncsok fészkelnek. Ugyanebben az évben *Gröschik* a balkáni fakopáncs fiatalkori ruhájának leírásával kapcsolatban közölte, hogy a balkáni fakopáncs Dunaharaszttin is megkerült. Ezek szerint a jövevény Budapestet mind kelet, mind dél felől már egészen megközelítette. Várható volt tehát, hogy rövidesen a fővárosban is megjelenik. Bár ezen idő óta minden fakopáncsot fokozott figyelemre méltattam, ha Budapest területén valahol élém került, elsőízben csak 1946. január 24-én, majd 28-án láttam olyan fakopáncsot, a Népligetben, amit balkáni fakopáncsnak néztem, a nélkül azonban, hogy egészen bizonyos lettem volna a dolgomban. Nyáron nem vettem itt észre őket. Csak december 2-án láttam megint egy gyanús példányt, e hó 15-én pedig olyan közel jutottam egy tojóhoz, hogy benne a balkáni fakopáncsot minden kétséget kizáróan felismerhettem. Ezt követően *Pátkaitól* azt hallottam, hogy november 14-én ő is látott egy példányt a Városligetben. Az új jövevény tehát bevonult 1946-ban Budapestre, legalább is őszi-téli kóborlásában.

A balkáni fakopáncs budapesti költéséről csak 1947-ben sikerült megbizonyosodnom. Mikor április 30-án még mindig láttam egy tojót a Népligetben, már nagyon valószínűnek találtam, hogy fészkelésre itt maradt példánnyal van dolgom. Nem tudtam ugyan megfigyelni, hogy melyik fában fészkelhettek, de a sikerült költést bizonyította a június 22-én ugyancsak a Népligetben élém került vörössapkás idei fiatal. Ugyanezt, vagy egyik testvérét később is láttam itt. A balkáni fakopáncs tehát Budapestre is bevonult fészkelő madárnak legkésőbb 1947-ben, éppúgy, mint 1939-ben a balkáni gerle. Valószínű, hogy ez utóbbihoz hasonlóan tovább is fog terjeszkedni északnyugati irányban.

Már *Schenk H.* észrevette Óverbászban, hogy a balkáni jövevény inkább kerti madár, mint a nagy fakopáncs. *Klein* ugyanezt állapította meg Bulgáriában (1925). Csömörön is ez a látszat, mert a lakóházak közvetlen közelében is fészkel, amit a nagy fakopáncs ott alig tesz meg. Budapestben más a helyzet, mert a fővárosban a nagy fakopáncs eléggé hozzászokott az emberekhez. Most itt mind a két faj költ és egyelőre még semmi jele annak, hogy a jövevény a nagy fakopáncsot kiszorítaná.

Das weitere Vorrücken des Blutspechtes in Ungarn.

Von *Dr. Heinrich Dorning.*

Zwischen der Donau und der Theiss wurde der Blutspecht (*Dryobates syriacus balcanicus* G. et Stres.) zuerst von *H. Schenk* am 10. November 1928 in Óverbász beobachtet (*Vasvári*). Hier wurde später auch

sein Brüten festgestellt. Am 13. Dezember 1937 erlegte *Dr. St. Homoki-Nagy* ein Männchen in Kiskunfélegyháza, etwa 120 Km nördlich von Överbász. Aller Wahrscheinlichkeit nach hatte dieser Specht bereits im Jahre 1938 in der Umgebung von Kiskunfélegyháza gebrütet. Im selben Jahre konnte das Brüten dieses Annkömmlings von *Béla Molnár* in einem alten Friedhofe in Szarvas — nahezu 60 Km nordöstlich von Kiskunfélegyháza — einwandfrei festgestellt werden. Wieso es kommt, dass in der Stadt Szeged, die viel südlicher liegt, das Nisten dieses Spechtes erst im Jahre 1941 beobachtet werden konnte, als *Dr. Péter Beretzky* ein Paar in einer Höhle einer Promenade-Platane in der Mitte der Stadt brütend entdeckte, ist schwer zu beantworten. Neben dem reinen Zufall, der bestimmt seine Rolle spielt, muss man auch in Betracht ziehen, dass die, neue Wohnorte erobernden Vögel anfangs ziemlich misstrauisch sind, dem Menschen womöglich ausweichen und dass der Blutspecht bei den geringen Merkmalen, die ihn vom grossen Buntspecht unterscheiden, leicht übersehen werden kann. Inzwischen wurden im Jahre 1939 durch *Dr. St. Homoki-Nagy* nicht nur in Kiskunfélegyháza, sondern auch in Hódmezővásárhely dort erbrütete Jungvögel eingesammelt und nach einer Mitteilung von *Dr. Eugen Greschik* waren zu dieser Zeit durch Belege gesicherte Angaben über das Vorkommen in Ungarn auch aus Orosháza (Komitat Békés), Kecskemét, Monor und Dunaharaszti vorhanden. Kecskemét liegt von Budapest noch etwa 80 Km weit, Monor hat weniger als die Hälfte dieser Entfernung und Dunaharaszti kann schon zur weiteren Nachbarschaft der Hauptstadt gerechnet werden.

Nach dem Gesagten kann man annehmen, dass der Blutspecht sich aus der Gegend von Överbász in nördlicher Richtung fächerartig ausbreitete und von Kiskunfélegyháza an, einer mehr nordwestlichen Richtung folgend, die Nähe der Hauptstadt ziemlich rasch erreicht hat. Meine eigenen Beobachtungen gehen auf das Jahr 1941 zurück, in welchem Jahre ich in der Gemeinde Csömör, die etwa 15 Km östlich von Budapest liegt, in einem Nussbaume das Brüten eines Blutspecht-paares bemerkte. Der Baum stand ganz nahe zu einem Wohnhause, war aber dicht belaubt, so dass man von den sehr vorsichtig an- und abfliegenden Spechten kaum etwas erspähen konnte. Auch dachte ich damals noch keineswegs, dass der Blutspecht als Brutvogel schon so weit nordwestlich vorgerückt sei. Im folgenden Jahre brüteten die Spechte wieder in demselben Nussbaume und da ich mehrmals in das Haus kam, glückte es mir einmal doch, das Männchen gut beleuchtet zu erblicken. Ich merkte sofort, dass dieser Vogel nicht unser Buntspecht sei, sondern dass es sich nur um den Blutspecht handeln könne. Um mir vollkommene Gewissheit zu verschaffen, hätte ich gerne beobachtet, dies war mir aber damals leider nicht möglich. Im Jahre 1943 kamen die Spechte nicht zu diesem Hause, in 1944 erschienen sie aber wieder und brüteten auch diesmal im Nussbaume. Jetzt konnte ich sie eingehend beobachten, was auch dadurch erleichtert wurde, dass sie weniger argwöhnisch waren. Bald kam ich zu der einwandfreien Feststellung, dass es der Blutspecht sei, der hier brütete, wie er ebenso in 1942 und aller Wahrscheinlichkeit nach schon in 1941 gebrütet hatte.

Von diesem Zeitpunkte an widmete ich auch in Budapest allen Spechten, die ich zu Gesicht bekam, meine besondere Aufmerksamkeit, aber erst im Jänner 1946 sah ich „verdächtige“ Buntspechte in dem grossen Volkspark „Népliget“ und kam nur am 15. Dezember desselben Jahres zur

Gewissheit, dass auch schon hier Blutspechte herumstreichen. *Dr. I. Pátkai* teilte mir mit, er hätte am 14. November ein Stück auch im Stadtwaldchen („Városliget“) gesehen. Nun war es sicher, dass die Blutspechte auch Budapest erreicht haben, zumindest als Wintergäste. Im Jahre 1947 gelang es mir endlich, ein Weibchen dieser Art noch am 30. April im oben erwähnten Volkspark vorzufinden, wo ich nachher am 22. Juni und später auch ein neuausgeflogenes, rotscheiteliges Junge beobachten konnte. Hiemit ist festgestellt, dass der Ankömmling ebenso, wie die gleichfalls vom Balkan zugekommene Lachtaube, auch nach Budapest eingezogen ist und sich wahrscheinlich — gleich der Letzteren — auch weiter nach Westen ausbreiten wird.

Wie schon *Klein* und *H. Schenk* bemerkten, scheint der Neuling eher ein Gartenvogel zu sein, als es der grosse Buntspecht ist und dies mag auch für Csömör zutreffen, da der Neuling mit dem Nisten auch dort näher an die Häuser herankommt. In Budapest ist das noch nicht so ersichtlich, weil sich hier auch der grosse Buntspecht ziemlich an die Menschen gewöhnt hat. Derzeit brüten hier beide Arten und von einem Verdrängen konnte bis jetzt noch nichts bemerkt werden.

Literatur:

- Vasvári, M.*: Új harkály a magyar faunában. — Ein neuer Specht in der ungarischen Fauna. (Állattani Közlemények, 1930, p. 93—97.)
- Dorning, H.*: A balkáni fakopáncs Csömörön. (Természet, 1944, p. 68.)
- Klein, E.*: Zur Verbreitung von *Dryobates maior* und *Dryobates syriacus* in Bulgarien. (Orn. Monber., 1925, p. 141—143.)
- Dorning, H.*: Változások Budapest madárvilágában. (Természettudomány, 1947, p. 316—318.)
- Greschik, E.*: A *Dryobates syriacus balcanicus* Gengl. et Stres. előfordulása és fészkelése a Magyar Alföldön. — Vorkommen und Brüten von *Dryobates s. b.* in der ungarischen Tiefebene. (Kócsag, Jg. 9—11, 1936—38.) Mit einem Literaturverzeichnis, auf welches hier verwiesen wird.
- — A *Dryobates syriacus balcanicus* Gengl. et Stres. fiatalkori ruhája. — Das Jugendkleid von *Dryobates s. b.* (Kócsag, Jg. 12—16, 1939—43.)
- Schenk, H.*: *Dryobates syriacus balcanicus* Gengl. et Stres. als Brutvogel in Överbász. (Aquila, Jg. 42—45, 1935—38.)
- — *Dryobates syriacus balcanicus* terjeszkedése Közép-Bácskában. — Ausbreitung von *Dryobates s. b.* in der mittleren Bácska. (Aquila, Jg. 46—49, 1939—42.)
- Beretzki, P.*: A balkáni fakopáncs Szegeden is fészkel. — *Dryobates s. b.* als Brutvogel in Szeged. (Aquila, Jg. 46—49, 1939—42.)
- Homoki-Nagy, St.*: A balkáni fakopáncs odujáról. — Nisthöhle von *Dryobates s. b.* (Kócsag, Jg. 12—16, 1939—43.)
- — *Dryobates maior* és *syriacus* civódása. — Streitende *Dryobates maior* und *syriacus*. (Ibidem.)
- Molnár, B.*: További vázlatok a madár szaporodási ösztönének megnyilvánulásairól. (Szarvas, 1944, pp. 44.)
- Schenk, H.*: Délbácskai madártani jegyzetek. — Ornithologische Notizen aus der südlichen Bácska. (Aquila, 50. Jg. 1943, p. 352—356.)

A BALKÁNI GERLE ÚJABB TÉRFOGLALÁSA ÉS ÚJABB ADATOK ÖKOLOGIÁJÁHOZ.

Írta: Dr. Keve András.

A balkáni gerle térfoglalását 1944 januárjában ismertettem (Aquila, 1943, p. 264—298). Azóta az adatok munkatársaink közreműködése folytán megsokasodtak, és a kérdés irodalma is megnövekedett. Különösen ki kell emelnem *Roonwal* (1940) — ez a munka csak most kerülhetett kezembe —, *Ferianc* (1946 és *Moltoni* (1947) munkáit.

Roonwal az indiai populációkat rendszertani szempontból vette vizsgálat alá és teljes részletességgel kifejtette az indiai alfajok bélyegeit és elterjedését. Összefoglalással összevetve, különösen ki kell hangsúlyoznom, hogy az ebből hiányzó irodalomról ad tökéletes képet, nemkülönben részletezi a madarak méreteit is.

A hazai újabb adatokból azokra kell rámutatnom, melyek madarunknak az északi hegyek közé való benyomulására vetnek fényt, amit *Ferianc* igen instruktív térképe egészíti ki tökéletesen Szlovákiára nézve. De érdekes a balkáni gerle térfoglalása Budapeستől északra, a Duna mentén, megjelenése a város szívében, valamint benyomulása a budai hegyek közé is.

A másik fontos terjeszkedés nyugat felé történt: *Adametz* (1948) szerint elérte már Karintiát, Steyermarkot és Felső-Ausztriát is; *Moltoni* (1947) közli, hogy Ausztrián és Szlovénián át benyomult Olaszországba és Velence környékén telepedett meg; *Turček* és *Kadlec* (1948) szerint már prágai és egyéb csehországi adatok is vannak. *Kux* (1948) morvaországi terjedését 1945 óta; *Stresemann* (1948) és *Steinbacher* (1948) bajorországi, *Schüz* (1948) württenbergi előfordulásait ismerteti, *Bruns* (1948) szerint pedig elérte Hannovert is.

Az újabb megfigyelések fontos biológiai adatokkal egészítik ki ismereteinket a balkáni gerle fészkelését, „kacagását“; területtartását, viselkedését más gerlefajokkal szemben, valamint világos színváltozatát illetőleg.

Újabb települései a Duna—Tisza-közén: Újszivác (*Csornai*, 1948), Kiskúnmajsa (*Annók—Szabó*, 1946), Nagykörös (*Csikai*, 1947), Abonyban 1943—1947 közt az állomány 70—80 párra szaporodott (*Temesközy*), Nagykáta (*Vásárhelyi*, 1947), Alag, Göd (*Keve*, 1946), Fót, Gödöllő (*Dorning*, 1945), Vác (*Keve*, 1944; *Zselló*, 1948).

Csornai (1948) szerint Újszivácon és Szeghegyen télen nagy csapatok gyülekeznek össze, és a környező falvak populációit is magukhoz vonják. Így Csantavéren eltűnik a balkáni gerle télen, és csak február végén jelenik meg újra. Ilyenkor a hímek heves párviadalokat vívnak: „a tetőn 3—4 hím egymással szemben féloldalazva állva felborzongatja tollazatát, támadja egymást; felugranak a levegőbe s egymásra szárnyukkal hatalmas pofonokat mérnek“ (*Csornai*).

Budapeستől északra a terjeszkedés robbanásszerű volt: előbb a távolabb eső helységeben telepedett meg a Duna vonala mentén. Erre később még visszatérek. 1944 áprilisában Vácott a püspöki parkban figyeltem meg egy párt. *Zselló* szerint azóta (1948) a városban elszaporodott, és csapatosan ott telel. A Budapest és Vác közötti községeket ez idő közben szállotta meg, és ott is meglehetősen elszaporodott.

Budapesten a Tisztviselőtelepen már rendkívül gyakori (*Dorning, Hegymeghy, 1948*). A pesti oldalon újabb előfordulásai: Kerepesi-temető (*Dorning, Keve, 1945*); Városliget (*Kalmár, Udvardy, 1946*), Múzeum-kert (*Keve, Magyari, 1946*) és a környező kertek (*Dorning, Keve, 1945*), Kálvin-tér (*Keve, 1945*); Belváros—Veres Pálné Leányiskola kertje, voltaképpen magas bérházak közé beékelts kis fás udvar (*Keve, Bornemissza, 1947*). Ezzel elérte a város szívéét. A Múzeum-kertben valószínűleg nem költ, itt *Magyari* mindennapos megfigyelése alapján csak ősszel és télen jelenik meg egykettő, de költés idején csak a közönséges gerle mutatkozik, mely fészkel. *Dorning* valószínűnek tartja, hogy a környező paloták kertjeiben költ. Azok a példányok, melyeket én 1945 júniusa óta a Baross-utcai Fővárosi Könyvtár felett gyakorta, és az a pár, melyet 1945. október 22-én riadtan repülve magasan a Kálvin-templom felett láttam, valószínűleg szintén innen kiszálló példányok voltak. 1948 tavaszán, amikor a Veres Pálné Leányiskola udvarán figyeltem meg őket *Bornemissza Jánossal*, aki egész télen látta őket, két mult esztendei fészket is megtaláltam magasan a fákon.

A budai oldalon *Kalmár* szerint a Gellérthegy déli lejtőjének kertjeibe 1945 óta telepedett be. Ettől délre az Ulászló-u. környékén ma már gyakori (*Dorning, Marschall, 1947*). Az eddig bizonytalan települést a Kelenföldön 1946. május 12-én sikerült megerősítenem. A Gellérthegy északi oldalán, a Krisztinavárosban (Mészáros-u.) 1947 tavaszán láttam először. A Várban a Toldi-gimnázium környékén rendszeres jelenség (*Dorning, Fába, 1947*) és a Mátyás-templom környékén is láttam átrepülő példányokat (1948). A Rózsadombon és a Pasarét vidékén is elszaporodott (*Hegymeghy, 1947*), és innen húzódott be a budai hegyek közé. Itt is előbb távolabb lépett fel a terjeszkedés kiindulópontjától: Hűvösvölgy—Szentföld-múzeum (*Dorning, 1945*), Lipótmező (*Keve, 1946. tavasz*); Katonai főiskola (*Keve, 1946. ősz*). Erről a vidékről húzódott át a Žugliget felé is: Szarvas-vendéglő és Manréza környékére (*Keve, 1947*). A rózsadombi központból megindult a terjeszkedés Óbuda felé is, ahol igen elterjedt (Prof. *Mödlinger, 1946*), Újlak—Pálvölgy (*Keve, 1948*).

Óbuda felől szintén a Duna mentén terjedt tovább, így Budakalászon és Pomázon figyelte meg *Szöcs* (1946), Esztergomban pedig *Zboray* (1943). Kelenföldről is a hegyek közé nyomult: Törökbálint (*Szöcs, 1946*).

A Dunántúlon: Dinnyés (*Keve, 1947*), Csákberény (*Merán, 1947*), Szabadbattyán (*Keve, 1946*), ahonnan Lajostelep-pusztára is kitelepült (*Keve, 1948*); Balatonfőkajár (*Sas, 1947*); Bogyszló (*Weisz, 1943*); Balatonberény (*Keve, Udvardy, 1948*). *Nemestóthy-Szabó György* szerint 20—30 darab telet 1948/49 telén — ezzel szemben *Pátkai* szerint Balatonlellén még 1948-ban hiányzott —; Somogycsurgó (*Pethő, 1943*); Csákány (*Bereczk, 1947*); Sásd (*Füzes, 1947*); Szigetvár (*Agárdi, 1945*); Siklós (*Szarvas, 1947*); Barcs (*Agárdi, 1945*); Pécsvárad (*Agárdi, 1947*); Muraszombat (*Tarján, 1944*); Rátót (*Bernrieder, 1945*); Újkéren csak átvonulásban (*Sólymosy, 1947*); Celdömölk (*Dömölki, 1943*); Rábatamási, Beled, Csorna (*Király, 1947*); Petőháza, Fertőboz (*Breuer, 1948*); Lébény (*Studinka, 1947*); Gönyü (*Nagy József, 1947*).

A Dunától északra a sík vidéken és messze fel a Vág völgyében észlelték terjeszkedését Pöstyéntől északra is: Pozsony (*Thuróczy, 1944*); Szunyogdi (*Pénzes, 1945*); Soponya (*Thuróczy, 1944*); Vágújhely (*Jany, 1944*); Kocsóc-nál már 1944-ben megközelítette a morva határt (*Thuróczy*); Érsek-

újvár (*Sóvágó*, 1944). Továbbiakról *Ferianc* ad szemléltető térképet. Újabbban már Turócszentmártonban is megtelepedett (*Turček*, 1948).

A Nagy-Alföldön: Makó (*Kereső*, 1947); Szarvas (*Molnár*, 1942); Hódmezővásárhelyen az első 1945. április 15-én, 1948 őszén 40—50-es csapat (*Bodnár*); Kúnszentmárton (*Nagy Imre*, 1946); Fegyvernek (*Lelovich*, 1946); Karcag, Kúmadaras (*Radványi*, 1948); Jászárokszállás (*Nagy*, 1947); Vámosgyörk (*Nagy, Vertse*, 1947); Gyöngyöshalászi, Karácsond (*Nagy*, 1947); Sárospatak (*Marschall*, 1947); Szikszó, Szerencs, Sátoraljaújhely (*Vásárhelyi*); Hajdúböszörmény (*Sóvágó*, 1947); Érmihályfalva (*Andrássy*, 1942).

Igen érdekes behúzódása az északi hegyek völgyeibe: *Lux* szerint Miskolcon 1947-re rendkívül elszaporodott, és úgy látszik ez a város új terjeszkedési gócpont lett: 1944. október 24-én találkoztam egy magasan repülő példánnyal Bánréve felett; további terjeszkedését *Ferianc* ismerteti. A Bükkben *Vásárhelyi* szerint 1947-ben megjelent Diósgyőrött, Lillafüreden és Putnokon. Ugyancsak *Vásárhelyi* és *Nagy Gyula* közölték terjeszkedéséről a Mátrában (1947), mely szerint megtelepült a következő helyeken: Nagyréde, Gyöngyöstarján, Gyöngyösoroszi, Gyöngyös, Gyöngyössólymos, Mátrafüred, Eger. Gyöngyössólymoson 1948-ban *Nagy* szerint 20—25 pár volt az állomány.

A Cserhától északra Balassagyarmaton települt meg (*Vági*, 1947).

Beretz 1938-ban Bukarestben is megfigyelte.

A balkáni gerle terjeszkedésére vonatkozó újabb megfigyelések első tanulása az, hogy a terjedés robbanásszerűen zajlik le; így pl. a Duna vonalánál — mint már előbb említettük — előbb a távolabbeső pontokat foglalta el, és csak azután töltötte be a keletkezett űrt. A másik tanulság, hogy középhegységeink nem akadályozták a balkáni gerle terjeszkedését, hanem a völgyeken át tovább szivárgott, lásd budai hegyek, Cserhát, Mátra, Bükk, sőt tovább haladva még a magasabb hegyek közé is települt, pl. a Vág völgyén keresztül, vagy az osztrák Alpokban, ahol meghonosodása sugáralakban terjed. A mesterséges terjesztés gondolatát most már végleg el kell vetnünk, mert az csak a felületes megfigyelés eredménye, amint ezt előző dolgozatomban részletesen kifejtettem.

Biológiájára vonatkozólag — mint fentiekben láttuk — ismét több példa van arra, hogy a gyéribben települt vidékeken télen egyes falvakba csoportosul. Az ilyen mozgalmak következménye azután az, hogy a következő tavasszal esetleg nem keresi fel előző fészkelési helyét. Az újabb megfigyelések szerint is, sohasem fészkel a szabadban, hanem mindig a községek, kivételesen tanyák belterületein. *Roonwal* szerint helyi mozgalmi Indiában is vannak a mienkéhez hasonlóan. Szerinte Turkesztánban kizárólag emberi lakok közt él, míg Hátsó-Indiában, bár szintén főleg a házak környékét keresi, a nyílt terep madara. Indiában még homoksvatagban is előfordul. A hőséget jól bírja. *Harington* azonban — és csak ő — a volta-képeni dzsungel lakójának tartja.

Az 1947/48. évi igen enyhe tél újabb tanulsággal szolgált. *Marschall Gyula* a Gellérthegytől délre, a XI. kerületben, 1948 januárjában a meleg, tavaszias időjárás mellett rendszeresen megfigyelte udvarlásukat, nászrepülésüket és fészkekanyag-hordásukat, sőt megfigyelése szerint január 26-án már ült is a fészken, de tojásrakásra a megint téliesre fordult időjárás miatt nem került sor.

A gerle (*Streptopelia turtur*) és a balkáni gerle (*Str. decaocto*) települési közösségekre vonatkozólag a tanulság az, hogy a két faj megosztja egymás közt a terepet; míg az első a szabadabb területet kedveli (községhatár, nagyobb parkok), addig a balkáni gerle kimondottan az udvarok madara. Így a Múzeum-kertben csak télen mutatkozik; amint a közönséges gerle tavasszal megérkezik, a balkáni gerle visszahúzódik a kisebb kertekbe, és a parkban csak a közönséges gerle fészkel és táplálkozik. Sok helyen a két faj közvetlen egymás mellett fészkel, és civódások általában nem tapasztalhatók köztük. *Pethő Andor* azonban 1943 nyarán Somogycsurgón megfigyelte, hogy a közönséges gerlék elzavarták az evőhelyükről a balkáni gerléket. Magam is azt észleltem 1948 júniusában Keszthelyen, hogy az udvaron egyideig egymás mellett szedegettek, de amint egészen közel értek egymáshoz, a balkáni gerle civódás nélkül átengedte a helyet és elszállt. Viszont Szabadbattyán-Lajostelepen a pihenő ágról ugyancsak civódás nélkül a gerle szállt el a balkáni gerle elől. *Tarján* 1944 őszén a balkáni gerle és a házi gerle (*Str. „risoria“*) heves harcát figyelte meg Muraszombaton. A szekérúton verekedtek: „hol düllesztett begyükkal rontottak egymásnak, hol szárnycsapásokkal...“, a járókélőkre ügyet sem vetettek, annyira heves volt a harcuk; végül is a balkáni gerle meghátrált.

Szegeden *Beretzky* szerint a rendkívül elszaporodott csókák a városi park sűrű fenyőiben fészkelő balkáni gerlék fészekanyagát, tojásait és fiókáit rendszeresen elrabolják. 1947 májusában megfigyeltem itt, amint a balkáni gerlék elzavarták a csókát.

Tomasz Jenő megfigyelése szerint 1947 júniusában a Gellérthegyén a balkáni gerle egy fekete rigó fészket foglalta el, melyből a rigófiókák már kirepültek. A rigópár még sokáig védte a fészket, heves harcok folytak a rigók és a balkáni gerlék közt, végül azonban a gerlék elverték a rigókat és sikeresen költöttek is a rigófészkekben. 1948 márciusában ugyanitt a balkáni gerle kb. 20 cm-re a talajtól egy farakás tetejére fészkel, azonban ezt a költést megzavarták. *Tomasz* megfigyelése szerint mindig a hím hord és a tojó épít. 1948. szeptember elején egy fenyőfán épült fészeknél „a hím először a földről szedte a gallyakat, később azonban a fenyőről is tördelte le a tűleveleket és hordta fészkekhez a tojónak, amely ide-oda dugdálta az ágacskákat nagy gondnal. Mihelyt a hím megérkezett újabb ággal, a tojó azonnal felkelt, a hím pedig az épülő fészek mellé ugrott és rádobta a gallyat, melyet aztán a tojó elrendezett“. A kotlásban (1948. május—június) a tojót a hím reggel 10 és délután 4 óra körül váltotta fel. „Mihelyt a fiókák kinyílik a szemük és kitollasodnak, a tojó többet nem ül rájuk, legfeljebb nagy viharban.“ Hím és tojó egyaránt etet. Télen is párosodnak enyhe napokon (*Tomasz*).

Sokat vitatott kérdés, kacag-e a balkáni gerle vagy sem? A kérdést már *Harington* (1908) és *Stadler* (1939) eldöntötte, hogy igen. Ez a kacagás azonban más, mint a házi gerléé (*Str. „risoria“*): mélyebb, tompább, rövidebb tartamú; ritkábban is hallani, mint a házi gerléét. Itt-ott magam is hallottam volt már, míg azután 1948 áprilisában, a gerlék nászrepülése közben, Keszthelyen több napon át állandóan és rendszeresen fülembe ért mindenfelé a városban kacagásuk.

Erdős László Budapest—Ferencvárosban gyűjtötte és figyelte meg a balkáni gerlét, és azt észlelte, hogy a sötétebb példányok közt hébe-hóba egész világosszínűek is akadnak. *Vass* szerint Mátyásföldön is előfordulnak majdnem fehér példányok. *Erdős* ilyeneket a Madártani Intézet gyűjte-

ménye részére hozott is. Felmerül a kérdés, vajjon ezek a példányok nem a balkáni gerle és a félvadon élő kacagógerle kereszteződései-e? (Lásd *Dorning* észleletét, *Aquila*, 1943, p. 276.)

Mint látjuk tehát, a balkáni gerle újabb és újabb problémák megoldása elé állít: további terjeszkedése Magyarországról a szomszédos országok felé várható; megerősítésre szorul sok kétes ausztriai adat. Keletről Erdélyből és Lengyelországból várjuk a híradást. Nyomatékosan kérjük tehát munkatársainkat, főleg az elterjedés mai határvidékén lakókat, hogy a balkáni gerle gyűrűzését szorgalmazzák, hogy így a terjeszkedés felől minél biztosabb adatokkal rendelkezünk; hiszen ilyen vizsgálatra nem egyhamar ismétlődő alkalom nyílt most, aminek elszalasztása súlyos mulasztást jelentene.

IRODALOM — LITERATURA

1. *Adametz, E.*: Eine weitere Beobachtung der Türkentaube in Wien. (Natur u. Land, XXXIV, 1947, p. 99—101)
2. *Adametz, E.*: Eine für Österreich neue Wildtaubenart. (St. Hubertus, XXXIV, 1948, p. 30)
3. *Adametz, E.*—*Stresemann, E.*: Rasche Ausbreitung der Türkentaube in Mitteleuropa. (Biol. Zentralblatt, 67, 1948, p. 361—366)
4. *Bruns, H.*: Türkentaube. (Orn. Mitteil., 1948, p. 15)
5. *Csikát P.*: Madártani megfigyelések Nagykovács környékén. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 143)
6. *Dömölki J.*: ... (Nimród, 1944, p. 124)
7. *Ferianc O.*: Quelques Remarques a propos de la Tourterelle Turque, *Streptopelia decaocto* (Friv.). (Sylvia, VIII, 1946, p. 53—63)
8. *Füzes F.*: Balkáni gerlék Sásdon. (Nimród, XXXV, 1948, p. 95)
9. *Jany, E.*: Vordringen der Türkentaube, *Streptopelia d. decaocto*, im Waag-Tal (Slova-kei). (Orn. Ber., 1948, p. 146)
10. *Kanygal J.*: Csonttollú madarak. (Nimród, 1944, p. 189)
11. *Kovács G.*: Csonttollú madarak és balkáni kacagógerlék. (Nimród, XXXII, 1944, p. 220—221)
12. *Kovács G.*: A balkáni kacagógerlék. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 166)
13. *Kux, Z.*: *Streptopelia decaocto decaocto* (Friv.) en Moravie. (Cesk. Ornith., XV, 1948, p. 1—2)
14. *Merán F.*: Madártani megfigyelések. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 163)
15. *Molnár B.*: További vázlatok a madár szaporodási ösztönének megnyilvánulásáról. (Szarvas, 1944, pp. 44)
16. *Moltoni, E.*: Uccisione di una Tortora dal collare orientale, *Streptopelia decaocto decaocto* Frivaldszky in quel di Caorle (Venezia). (Riv. Ital. Ornit., XVII, 1947, p. 64—67)
17. *Nagy József*: Madártani megfigyelések Gönyűn. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 109—110)
18. *Nemeskéri-Kiss S.*: A balkáni gerléről. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 239)
19. *Nemestóthy-Szabó I.*: Balkáni gerlék Mátészalkán. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 222—223)
20. *Nemestóthy-Szabó I.*: Madártani megfigyeléseim Mátészalkán a balkáni gerlőre vonatkozólag. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 367)
21. *Roonwal, M. L.*: On the Subspecies of the Ring-Dove, *Streptopelia decaocto* (Frivaldszky). (Records Indian Mus., XLII, 1940, p. 437—452)
22. *Sas G.*: Balkáni gerlék Balatonfőkajáron. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 78)
23. *Schüz, E.*: Zum Vordringen der Türkentaube. (Vogelwarte, 1948, p. 41—42)
24. *Steinbacher, G.*: Noch einmal die Türkentaube. (Orion, 1948/49, p. 28)
25. *Stresemann, E.*: Die Türkentaube in Bayern. (Orion, 1948, p. 152)

26. *Stresemann, E.*: Vordringen der Türkentaube nach Deutschland. (Ornith. Ber., 1948, p. 223—227)
27. *Szarvas, B.*: Balkáni gerlék Siklóson. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 223)
28. *Tarján, T.*: Házi- és balkáni gerle háborúsága. (Nimród, XXXII, 1944, p. 455)
29. *Temesközy, I.*: Madártani megfigyelések Abony környékén. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 142—143)
30. *Thuróczy, T.*: A balkáni gerle Szlovákiában. (Nimród, XXXIV, 1944, p. 390—391)
31. *Tótfalusi, R.*: Balkáni gerlék Győrött. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 239)
32. *Turček, F.*: Szlovenszkó vadállománya. (Nimród, XXXV, 1948, p. 174—175)
33. *Vági, J.*: Balkáni gerlék Balassagyarmaton. (Nimród, XXXIV, 1947, p. 223)
34. *Vásárhelyi, L.*: Adatok a balkáni gerle előfordulásához. (Nimród, XXXV, 1948, p. 47)
35. *Vass, F.*: Madárvonulási hírek. (Nimród, XXXII, 1944, p. 76—77)
36. *Weisz, T.*: Hogyan került a *Streptopelia decaocto* Bogyiszlóra. — Wie *Streptopelia decaocto* nach Bogyiszló kam. (Kócsag, XII—XV, 1939—42, p. 87 & 93)
37. *Zboray, B.*: Gerlék decemberben. (Nimród, XXXII, 1944, p. 30)

Further notes on the range-increasing and oecology of the indian ring-dove.

By *Andrew Keve*.

I summed up the extending of the Indian Ring-Dove (*Streptopelia decaocto* Friv.) in January 1944 (Aquila 1943, p. 264—298).* We received since this time many new reports from Hungary and also from Slovakia. So for instance from the territory between Danube-Tisza 8, from Transdanubia and the plain North from it 32. From the Great Hungarian Plain 17. From the North-Mountainland from 12 villages. This bird — according *Thuróczy* — approached the moravian frontier in North-West Slovakia already in the Spring of the year 1944. It reached on the territory of Budapest the real centre of the city and got also in the mountains of the environ. According the foreign literature it extends in the direction of West-Europe and reached already the line Caorle (Venetia), Klagenfurt, the vally of the river Mura, Graz, Wels, Krens, Orth, the East-Moravian Plain and Prague. (*Moltoni, Adametz, Turček, Kux.*) It settled also in Germany till Hannover. (*Bruns, Schüz, Steinbacher, Stresemann.*) Northwards it got in the Carpat-valleys (*Ferianc, Thuróczy, Turček*), about which gave *Ferianc* a very good map. *Beretzka* observed it at Bucarest already the year 1938.

It is characteristic for its range-increasing, that it settled also the new occupied territories suddenly, and it settled earlier in the more far villages, the intermediate-ones only later. For instance on the plain left bank of the Danube Northwards from Budapest. The middle-mountains were also not obstacles for its extension, the mountains Westly from Budapest and the south-foremountains of the Carpat's.

As to see its oecology we have more examples, that on some territories, especially there, where the settlements are more scarce, it comes together for winter in some villages. For instance, *Csornai* observed similar occurrences also in the Bácska, which is comparatively more dense settled. *Roonwal* reports, it has also in India similar movements. It is the consequence of their winterwanderings, that the spread pairs do not always come back in spring to their original nesting places. According *Roonwal* is the bird also in India the exclusively inhabitant of the domicils, especially of courts

* The correctly date of the issuing is Dec. 1944.

with trees. There are only very few exceptions for instance in East-Indias and West-Indias, where it settles also on desert and jungly territories. The reports about the artificial settlements are the results of superficial observations, as I wrote it also in my formerly work (1943).

Marschall observed, that in the very mild Winter 1947/48 was its "wedding Flight" and gathering of nesting material also in January regular.

Its behavior against the *Streptopelia turtur* during its settlement is generally indifferent. *Pethő* and myself observed that the Indian Ring-Doves gave voluntarily place in some courts to the turtle-doves. According the observations of *Magyari* it comes in the Museum-park of Budapest only in winter. As it appears, it draws back in the little gardens of the neighbouring places. The Indian Ring-Dove looks for food mere in the courts, and the turtle-dove does it on the fields and in the greater parks. *Tarján* observed its fight with the "*risoria*", in which was the later the winner. I observed, that the Indian Ring-Doves chased off the jackdaws plundering their nests. *Tomasz* reports, that the Indian Ring-Doves chased off black-birds from their nest, and although they protected their nest for a longer time, the ring-dove did breed in it. In an other case it made its nest 20 cm above the earth. According *Tomasz* ports the nesting material the male, the femal does only build. The male throws only the twiggs on the nest, and the female does put it right. Both sexes breed, and they changed each other in spring at 10 and 16 o'clock. When the young became feathered, the female sits on them only at stormy weather. Both parents do feed the young. They coupl in mild days also in winter. They hold their breeding territory also against others of their own species (*Csornai*, *Nemestóthy*).

During the coupling time it has also some laughing voice, which is deeper and of a shorter tact as that one of the "*risoria*", and it can be heard more seldom.

As *Erdős* and *Vass* report, there are among the ring-doves in Budapest and environ also quite light specimens. It is a question, wheather they are not hybrids with the "*risoria*".

So we can wait the Indian Ring-Dove soon in West-Europe, and therefore it would be important, to ring intensively on the frontiers of its till now occupied territories.

We find the important supplement of the litterature of my works at *Roonwal*.

DARUVONULÁS BIHARBAN 1946 ŐSZÉTŐL 1948 TAVASZÁIG.

Írta: Müller Géza.

A daru (*Grus g. grus* L.) a mult század közepe óta — amikor még elszórtan költött az Ecsedi-lápon és a fonyódi Nagy-Berekben, ahol az utolsó hazai fészkeléséről a század elejéről adott hírt *Berzsenyi* — már csak átvonulóként jelenik meg hazánkban tavasszal és ősszel. Nyáron is előfordul egy-egy kóborló csapat, különösen a Hortobágyon.

Vönöczky-Schenk (1938) összefoglalásából látjuk, hogy ma a darvak nagyobb tömegekben csak Erdély keleti részein vonulnak át, és az Alföld keleti szélét csak kis részük érinti. Rendszeres daruvonulásról csak a Tisza

vonaláig lehet beszélni, a Dunántúlon csak ritkán jelenik meg egy-egy csapat.

A bihari Geszt és szomszédos községek határaiban meglehetősen nagy halastavakkal tarkított szikes legelők vannak, melyek az óvatos természetű darunak nyugodt pihenőhelyet biztosítanak, ha azok útjukban itt megszállnak. Itt a daru rendes vonuló. 1934. óta figyelemmel kísérem vonulásukat és azóta minden ősszel és tavasszal észleltem vonuló darut. Számszerű adatokat tartalmazó feljegyzéseim, sajnos, nincsenek az elmúlt évekről. Az átlagosan megfigyelt darvak száma az őszi és tavaszi vonulás idején nem haladta meg becslésem szerint az ezret. Minden évben megszálltak itt a darvak pihenni, azonban csak 1—200-as csapatról lehetett szó, nagyobb tömegek nem verődtek össze.

A daruvonulásban 1946 és 1947-ben feltűnő változás állt be, amennyiben mindkét esztendő őszén eddig nem látott mennyiségben jelentek meg Geszt határában. Itteni öreg emberek szerint ilyen nagy tömegben nem észleltek itt darut az elmúlt évtizedek során sem. Sajnos, másirányú elfoglaltságom miatt nem volt alkalmam a vonulásról naponta számszerű adatokat gyűjteni, így nem áll módomban a vonulás grafikonját megrajzolni és csak esetenként sorolhatok fel adatokat. Azt hiszem azonban, hogy ezeknek birtokában némileg áttekinthető a vonulás lezajlása.

1946. nyár és ősz: július 17. 11 daru érkezik a Geszt melletti halastóhoz; július 25. szemtanúk állítása szerint a halastónál „sok” a daru; augusztus 2. kb. 100 daru vonul a Gesztől Ny.-ra levő Vátyon-puszta felett D—É irányban; augusztus 20. Mintegy 200 daru jár néhány nap óta a vátyoni tarlókra minden reggel. A darvak a korai érésben levő tengeriket eszik; szeptember 14. A darvak száma állandóan szaporodik. A halastónál a déli órákban É és ÉK felől érkező cca. 500 darut számoltam. Szeptember 25. Rohamosan emelkedik az itt megtelepedett darvak száma. A gazdák panaszkodnak, hogy sok kárt tesznek a tengeriben. Október 2. A halastavon ma este mintegy kétezer darut számoltam, amint oda éjtszakázni beszállottak; október folyamán állandóan tartott a vonulás. Napközben a földeken mindenfelé lehet legelésző darut látni, ahol nem volt a hely túlságosan forgalmas. Számszerint csak este lehetett őket a halastóhoz való beszállásuk alkalmával úgy ahogy számbavenni. Ez a szám október 20-ig kétezer körül, inkább azon felül mozgott. Napközben állandóan mozgásban voltak. Érkeztek és indultak tovább a csapatok, sőt bizonyára voltak olyanok is, amelyek megszállás nélkül vonultak itt át. November elején számuk szemmel láthatóan kezdett apadni. A november 11-i havazás után a még itt lévők tömegesen indultak dél felé: november 12. 25 drb.-ot láttam; november 13. 4 drb.-ot; november 19. 14 drb.-ot; november 23. este halottam az utolsót.

1947. tavasz: A tavaszi vonulás a költőhely felé való sietés jegyében zajlott le. Csak egy-egy csapat szállt néha a legelőkre, legtöbb azonban megszállás nélkül vonult át. Ezen a tavaszon aránylag több daru mutatkozott, mint a normális években, azonban az ősszel átvonultaknak csak egy részét tette ki a megfigyelt darvak száma. Hárman figyeltük őket, így a vonuló csapatoknak nagy része szem elé került. A megfigyelés helye a Gesztől Ny.-ra levő Vátyon-puszta.

Február 18. 2 drb.; február 19. 59 drb.; február 22. 203 drb.; február 24. 57 drb.; február 25. 131 drb.; február 26. 41 drb.; február 28. 39 drb.; március 2. 9 drb.; március 5. 17 drb.; március 7. 5 drb.; március 9. 46 drb.;

március 15. 6 drb.; március 17. 4 drb.; március 21. 23 drb.; március 25. 18 drb.; április 17. 23 drb.; május 13. 2 drb.

1947. nyár és ősz: A nyár jóformán eső nélkül mult el. A vadvizek messze környéken kiszáradtak és csak a halastavak, valamint a halastó melletti legelőkön átfolyó csatorna és annak kiöntései jelentették az Alföldnek ezen a táján az egyedüli nyílt vizet. Az előző évhez hasonlóan már a nyár folyamán kezdtek a darvak beszivárogni, és őszre kelvén a vonulás az 1946-osnál is nagyobb mértékben bontakozott ki:

Június 14. 32 drb.; július 28. 32 drb.; július 29. 43 drb. augusztus 1. 64 drb.; augusztus 3. 80 drb.; augusztus 27. 280 drb.; augusztus 28. 270 drb.; szeptember 6. 437 drb.; — nagyobb arányú beözönlés veszi kezdetét; szeptember 12. reggel a halastó felől, ahol éjszakáztak, Vátyon-pusztán át 1137 daru szállt le a környező tengeriföldekre; szeptember 17. a halastónál mintegy 1500 darut olvastam, amint a déli órákban a tó melletti csatorna kiöntései mellé leszálltak inni és pihenni; a továbbiak folyamán szeptemberben már annyira megsaporodott a számuk, hogy megszámolni sem lehetett őket. Kora reggeltől — amikor élelem után indultak — késő estig állandóan darukrugatástól volt hangos a határ. Becslés szerint Geszt határában 3—4000 daru tartózkodott állandóan szeptember második felében. Éjjelre a halastó helyett, ahol közben zaklatni kezdték őket, inkább a Toprongyos-csatorna kiöntései mentén pihentek meg; szeptember 26-án észrevehetően megcsappant számuk, majd 27-én szinte egyik napról a másikra eltűntek, és csak egy-kétszáz daru csellengett itt. Ennek okát megállapítani nem tudtam, csak feltételeztem, hogy a tőlünk keletre eső tiszaradványi halastavak vizét ebben az időben kezdték leengedni, és az oláhszentmiklósi legelők egy része, melyet a halastó tápláló csatornája ilyenkor el szokott árasztani, víz alá került, és ott ütöttek tanyát. Úgy látszik, azonban itt nem volt nyugtuk sokáig, mert október 1-én újra megjelentek. Ekkor d. u. 3 óra tájon kimentem a vátyoni legelőre, ahol már sok daru volt. K. felől nagy magasságban szüntelenül érkeztek a daru-csapatok — volt úgy, hogy 8—10 csapat is jött egyszerre — és valamennyi leszállt a legelőre. Október első felében a nagy tömegek kitartottak. A csapatok állandó mozgásban voltak. Reggel, amint virradt, éjjelező helyükről a szélrózsa minden irányában húztak, és a tengeriket lepték el, főleg ahol a kora reggeli órákban háborítatlanul dézsmálhatták azt. A szárazság miatt amúgy is gyenge tengeritermést alaposan megdezsmálták; október 18-án hideg északi szél támadt, lehűlt a levegő és ez a hidegbetörés a darvak zömét továbbvonulásra készítette; október 28-án napközben csak néhány vonulóban levő csapatot lehetett látni; november 1-én a halastó öre szerint még mintegy 400 daru éjjelezett a halastónál; november 7. este 8 drb.; november 15. este hallotta az utolsót.

1948. tavasz: Amilyen meglepő volt az elmúlt őszi darubőség, éppen olyan meglepetés volt az, hogy ezen a tavaszon alig lehetett darut látni. Hárman figyeltük ezen a tavaszon is őket Vátyon-pusztán, így a napnak csaknem minden órájában kinn tartózkodott valaki:

Március 20. 3 drb.; március 30. 109 drb.; március 31. 45 drb.; április 1. 22 drb.; április 2. 14 drb.; április 5. 113 drb.; április 14. 80 drb.; április 20. 25 drb.; április 22. 13 drb.; május 20. 16 drb.; május 27. 25 drb.

Összegezve a két év tanulságait, megállapítható, hogy az utóbbi évtizedek során soha nem látott tömegben jelentek meg a darvak Geszt környékén

Pihenő darucsapat. — Отдыхающая стая журавлей. — Staying troop of cranes.

Geszt, 1946 — Feer, 1946.

Photo; G. Müller.

őszi vonulás idején. Az is megállapítható, hogy tavasszal nagy részük nem itt vonult vissza. 1946. és 1947. száraz esztendőök voltak. Az Alföldön a víz-állások, mocsarak olyan helyeken is kiszáradtak, ahol más években egész nyáron át lehetett vizet találni, így a geszti halastavak és a Toprongyoscsatorna kiöntései messze környéken az egyedüli ivó- és pihenőhelyeket biztosították a vonuló darvaknak — a szomszédos biharugrai és tiszaradványi halastavak mély vizük és belterjesebb jellegüknél fogva a daru számára nem jöhetnek számításba. Ez a tény még azonban nem teljes magyarázat a daru itteni tömeges megjelenésére, mert régebben is voltak száraz esztendőök, mégsem volt ennyi daru. Két év jelenségeiből nem lehet általános következtetést levonni, de nincs kizárva, hogy a darvak vonulási útjának némi nyugatra tolódását jelenti ez a tömeges mutatkozás.

Őszi vonulás idején a daru fő tápláléka a tengeri volt. Az éjtszakázó helyeken összegyűjtött sok ürülék mindegyikében meg lehetett találni a tengerit. Azokra a földekre, amelyekre nem vigyáztak, úgy odakaptak, hogy mire a gazda észrevette a kártételt, már esetleg csak üres csutkát talált a tengeriszárazakon. 2—300 daru is beszállt egy egyholdas táblába, és könnyű elképzelni, hogy olyan sok nagy madár egy alkalommal is mennyi tengerit megevett.

Megszokott éjjelező helyükre este rendszeresen húztak, és csak többszöri zaklatás után kerestek más helyet. Táplálék után napközben meg lehetős messze, 30—40 km-re is eljártak, amint a szomszédos községek lakóinak elbeszéléséből és az esti húzás idején a mindenfelől éjjeli pihenőre érkező sok daruból megállapítható volt. Este hangosan krugatva húztak pihenőhelyükre, és nem némán, mint egyes írásokban olvasni lehet. Kisebb daru-vonulást ezen időben tőlünk Ny.-ra is — mint Makó (*Kéréső*) és Szeged (*Beretzka*) határában is — egyidejűleg észleltek.

E sorok írásakor (1948. június eleje) már kezdenek feltűnedezni, mint a múlt években, az előhírnökei a nagyobb őszi tömegnek. Ezekről a megfigyelésektől várom a vonulás eltolódásának bizonyosságát.

Crane migrating in the county Bihar from autumn 1946 till autumn 1948.

By G. Müller.

The crane (*Grus g. grus* L.) appears in our country since the middle of the last century — when it bred sporadically in the moorland "Ecsedi láp" on the East part of the Great Hungarian Plain (*Lovassy*) and in the "Nagy Berek" near Fonyód at the lake Balaton, from where was reported the last Hungarian breeder crane by *Berzsenyi* at the begin of this century — only as migrator bird in spring and autumn. There are to see also in Summer some wandering troops, especially on the Hortobágy.

We see from the summary of *Vönöczky-Schenk*, that the cranes migrate to-day in more great numbers only through the East parts of Transylvania and only a little part goes through the East edge of the Great Hungarian Plain. We can speak about a regularly crane-migration only till the Tisza-line. On Transdanubia appears only seldom one troop.

There are on the environ of the village Geszt and of those in the environ (East Hungary) great sodaic pastures variegated with fishponds, which give for the cautious cranes untroubled resting places, if they stop here during their migrating way. The crane is here a regular migrator. I observe their migration still the year 1934. The number of the migrating cranes during the autumn and spring migration according my estimation did not pass over 1000, and that one of the resting troops over 100—200. The year 1946 brought in the crane migration a surprising change, because in the autumn of 1946 and 1947 appeared the cranes in such a number, which was not seen still more decades in the environ of Geszt.

In the year 1946 appeared the first more little troop July the 17. At the end of the month they were already quite numerous and at the end of August they were nearly 200 on number, which did also during September always increase. It culminated in October. At the begin of November they begun to diminish and I saw the last one on the evening of November the 23.

In the spring 1947 appeared the first two cranes on March the 18. The next day I saw already 59. Their number increased during April and May, but it did not reach by far the quantity of the autumn. The most were seen on March the 29 — 90 on number — which did nevertheless pass over the average of the last years. We saw here cranes sporadical during the whole Summer. I saw July the 28 again 32 of them. The greater invasion begun September the 6. At the middle of September there were already more cranes as the last year (3000—4000). With the suddenly cold weather October the 18. were gone also the most cranes. I heard the last one November the 15.

In the spring 1948 generally we saw scarcely some cranes. Nevertheless there were seen on April the 5 113 of them.

According to the evidences of the years 1946 and 1947 I hold it as a possibility, that the migration of the cranes got a direction some more to the West. These two years were dry, and the fishponds of Geszt were on a great territory the only drink- and resting places of the cranes. Of course this does not still explain it, because in the past there were also dry years, when the waters were everywhere dried and we did not see here more cranes.

During the time of the autumn migration it was the main food of the cranes the maize, which is also proved by the examination of the excrements. The maize-fields were sometimes nearly totally devastated by the cranes in early morning-hours, and the farmers found only the empty ears. In a one-acre maize-field got sometimes 200—300 cranes. They were going for food in a circle with a rail of 30—40 km from the fishponds too. At the evening they came again by letting hear their loudly voice "Krue-Krue", to their resting place. Their coming and going was regularly.

At the end of June 1948 begun to appear the first forerunners of the autumnal crane-masses, and I wait from the observations of the future years, wheather the migrating-direction of the cranes is really displaced or not.

ПЕРЕЛЁТ ЖУРАВЛЕЙ В КОМИТАТЕ БИХАР С ОСЕНИ 1946 ГОДА ДО ВЕСНЫ 1948 ГОДА

ГЕЗА МЮЛЛЕР

С 1934 года я наблюдаю в окрестности деревни Гест (комитат Бихар в восточной Венгрии) перелёт журавлей, и установил, что число перелетающих журавлей не было больше чем тысяча а число спускающихся с ста до двухсот. С 1946 года произошло поразительное изменение; с осени 1946 года по осени 1947 года является журавль в тысячных массах. Их перелёт уже начинается во второй половине июля, по все же, главное время перелёта октябрь, когда число журавлей, прилетающих на рыбное озеро ночевать, я оценил до двух тысяч в один вечер. Осенний перелёт происходит даже до конца ноября. Весной они появляются около середины марта, в конце марта кульминает перелёт и к концу апреля можно считать оконченным, хотя в последних годах в сегда были некоторые труппы, которые остались у нас и летом. Осенний перелёт в 1947 году был еще значительнее, чем в прошлом году, напротив того, весенний перелёт в 1948 году уже оказался слабым. Причина сбора возможно была засуха, что на одном месте сосредоточивались перелётные массы птиц. Преждевременно прилетавшие журавли причиняют большие ущербы в кукурузе.

FLAMINGÓ MAGYARORSZÁGON.

Írta: Dr. Keve András.

Az elmúlt idők madártani irodalmában több ízben kísértett a közlemény, hogy a flamingó (*Phoenicopterus ruber antiquorum* Temm.) előfordult Magyarország területén is.

Az első adat úgy szólt, hogy állítólag 1860-ban Nagykanizsa egyik külvárosa (Kiskanizsa) határában lőtték. Második adat, hogy 1887. október 4-én F. Pollich szerint a Fiuméhez tartozó Porto Ré kikötő világítótornyánál látták (Vönöczky-Schenk, 1929, p. 290).

Ezután elhallgattak azok a közlések, melyek legalább valószínűvé tették volna a flamingó újabb megjelenését. Végre először Demeter Lajos (Aquila, 1943, p. 403 et 412), majd adatait pontosabban kiegészítve Lintia Dénes (Aquila, 1943, p. 403 et 412) jelentette, hogy a bánáti területen fekvő Garabos (Grabac) község határában 1943. október 20-án lőttek egy fiatal tojó példányt, mely a temesvári múzeum gyűjteményét díszíti ma.

Az így felvetődött kérdés azután régebbi adatok felkutatására hívta fel a figyelmet. Prof. dr. Dudich Endre volt szíves figyelmeztetni, hogy az első háború után Tolna megyében járva, ott egy kitömött flamingót látott. Prof. dr. Éhik Gyula szíves közvetítése folytán sikerült is a madár pontos adatait megszerezni. Szászi Lajos szíves közlése szerint a madarat 1922 augusztusában a Dunaföldvár közelében fekvő Barota-pusztán halastavainál lőtték. Teljesen kiszínezett öreg példány volt, sajnos azonban moly került bele, és így a tulajdonában lévő preparátumot kénytelen volt megsemmisíteni. Akkoriban sem Dudich, sem Éhik, sem Szászi nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget neki, mivel fogságból szabadult példánynak tartották, bár teljesen ép tollazata nem a mellett szóllott.

Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnunk, hogy *Szilády* a Természettudományi Közlöny LXIII., 1931. évfolyamának 267. oldalán közölte, hogy tanítványai 1923. augusztus 13-án a nógrádmegyei Bánk és Felső-Petény községek közt fekvő tavaeskánál két példányt figyeltek meg. Érdekes a duna-földvári és a bánki adatok dátumának egyezése, és szinte azt a gondolatot keltheti, vajjon a később előkerült adatok folytán vagy *Szászi*, vagy *Szilády* nem tévedett-e az évszámban? Vajjon nem ugyanazokról az elvetődött madarakról van-e szó?

Dr. *Pátkai Imre* volt szíves ugyancsak közölni velem, hogy 1944 nyarán az Intézetünket látogató gazda-képviselő csoporttal *Montenuovo Nándor* járt gyűjteményünkben, és kalapja mellett flamingó-tollat hordott. *Pátkai* kérdésére azt válaszolta, hogy a madarat előző év nyarán Németboly (Baranya megye) határában fekvő halastavainál lőtték, kisebb csapatból. Az időpont meglehetősen egyezik a bánátival.

Dr. *Beretzk Péternek* szintén tudomása volt, hogy az 1910-es években Hódmezővásárhely határában esett egy példány, mely nagybátyja, *Beretzk Péter* gyógyszerész tulajdonába került, de a preparátum további sorsa nem ismeretes.

Vessük most már össze a környező területek flamingó-előfordulásaival a mi adatainkat. A legnevezetesebb inváziószerű flamingó-fellépés: 1935. őszén Sziléziában, majd Előpomerániában és Borkum szigetén történt. (*Hahn*, Ber. Schles, Orn., 1936; *Banzhaf*, Orn. Mb., 1936.) Lengyelországban 1914. VIII. 20-án lőttek Varsótól nyugatra Walewice (Lowicz) mellett egy példányt (*Stolcman*, Ann. Zool. Mus. Pol., II, 1924, p. 41—42). A keleti előfordulások tehát mind nyár végére vagy ősze esnek. Kelet felé legközelebbi köllőterületük a Káspi-tenger és a Perzsa-öböl.

Niethammer szerint (1938, p. 353) Németországban cc. 50 esetben fordult elő flamingó, mely esetek közül csak néhányról mutatható ki a tollazat alapján, hogy fogságból szabadult példányokról volt szó. Legnagyobb flamingó-inváziók nyugaton a Rajna vidékén voltak, és ezek egyrésze pl. 1933-ban szintén tavasszal zajlott le. Valószínű, hogy a még ivaréretlen flamingók mozgalmairól van szó. A nyugati előfordulást kézenfekvővé teszi a flamingók rendszeres előfordulása a Camargue-ban (Rhone-delta).

Ezekből azt a következtetést szűrhetjük le, hogy a mi vendégeink alkalmasint egy keleti mozgolódás elszórt előörsei. A flamingók valószínűleg a Dobrudzsa felől vetődnek fel a Duna medencéjébe is, és előfordulásuk gyakoribb, mint eddig hittük. A különös balszerencse kíséri a megfigyeléseket, hogy ennyi bizonytalanság uralkodik még mindig az adatok közt, holott éppen a flamingót tarthatnánk könnyen megfigyelhető fajnak.

Flamingos in Hungary.

By *Andrew Keve*.

After Demeter's and Lintia's communication on the first proved occurrence of flamingo in the Hungarian Plain (*Aquila*, 1943, p. 412), the H. Institute of Ornithology has received different older dates of observations, so from the Hungarian Plains: Hódmezővásárhely (*Beretzk*); from Transdanubia Dunaföldvár (*Szászy*); Németboly (*Montenuovo*) and from North-Hungary Bánk (*Szilády*). All the dates are from August or from Autumn, which correspond with the dates from the other central-european countries.

ФЛАМИНГО В ВЕНГРИИ

ПРИВАТ-ДОЦЕНТ Д-Р АНДРЕЙ КЕВЕ

Впервые сообщили Деметер и Линтна о доказательственном случае фламинго на венгерской равнине (Алфэлд) в 1943-ем годовом выпуске „Aquila“ страница 412. С тех пор Венгерский Орнитологический Институт получил тоже несколько более ранние наблюденные данные: так с ревинны (Алфэлд) из города Ходмезэвашархель (от доктора Пётр Беретцк); из Транс-Данубии из города Дунафэлдвар (от Саси); из деревни Неметболь (от Монтенуово) и из северной части Венгрии из Банк (от Силади). Все данные с августа месяца или осенние, и таким образом они соглашаются с справками полученных из других государств средней Европы.

IDŐSZAKOS MADÁRVENDÉGEK A BUDAPESTI MÁRTONHEGYEN (1932—1946)

Írta: Szöcs József.

Néhány időszakos madárvendég megjelenéséről és itt tartózkodásáról több éven át részletes följegyzéseket készítettem. Így a keresztcsőrűről 11, a süvöltőről 6, a fenyőrigőről 7 és a csonttollúról 13 év, illetőleg idény feljegyzései állnak rendelkezésemre. A megfigyelések kivételes eseteket kivéve (betegség, távollét) napról-napra történtek és az a megfigyelt madarak mennyiségére is kiterjedt. Mártonhegy a budai hegyek délkeleti lejtőjén fekszik. Kelet felől a város, dél felől a sasadi szőlő- és őszibarackvidék, nyugat és észak felől pedig erdős villanegyed határolja. Mártonhegy átmenetet képez az erdős villanegyed és a szőlő-őszibarackvidék közt.

A keresztcsőrűről (*Loxia c. curvirostra* L.) 1935-től vannak feljegyzéseim; sajnos azonban az 1936-ból származók elvesztek. A megmaradt 11 év adataiból kitűnik, hogy a keresztcsőrű évről-évre megjelenő rendes nyári vendég. Az elsők rendszerint június közepétáján mutatkoznak. Ritkán, így 1939-ben (május 4.) és 1943-ban (május 1.) már május elején. Még ritkább az az eset, mikor júniusnál későbbre esik az érkezés dátuma. Ilyen a 11 év közül csak egy, az 1937. év volt, amikor augusztus 18-án érkeztek meg az elsők. Mennyiségük és itt tartózkodásuk ideje nagyon változik. Nálunk leginkább csak átvonulóban vannak. Ritkán pihennek meg, még ritkábban táplálkoznak. Táplálékuk lucfenyőmag és *Thuja* termés, továbbá a nyári hónapokban a jegenyenyár levéltetvei (Aquila, 1943, p. 408). Az alábbi táblázat első sora azt mutatja, hogy a megfelelő évben hány napon lett megfigyelve a keresztcsőrű, a második sorban pedig az van feltüntetve, hogy hány hónapig tartózkodtak nálunk.

1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
85	?	4	25	12	6	4	14	89	11	1	9
7	?	2	6	3½	3½	2	4½	8	3	0	6

A második táblázatban a hónapok szerinti előfordulást tüntettem föl. Az első sor azt mutatja, hogy a megfigyelt évek alatt a megfelelő hónapban hány napon át mutatkozott keresztesőrű; a második pedig azt, hogy a megfelelő hónapban hány évben volt előfordulási adat.

máj.	jún.	júl.	aug.	szept.	okt.	nov.	dec.	jan.
9	51	62	33	50	25	22	11	1
4	10	9	9	5	5	4	3	1

Ha az első táblázatot nézzük, láthatjuk, hogy a keresztesőrű minden évben ellátogat hozzánk, nagyobb mennyiségben azonban csak ritkán jelentkezik. A második táblázatból kitűnik, hogy leggyakoribb június és júliusban. Augusztusban is majdnem minden évben mutatkozik, de jóval kisebb számban. Szeptemberben már sokkal ritkábban fordul elő. A táblázat első sorában szeptemberben mutatkozó magas szám úgy keletkezett, hogy a három leglátogatottabb évben (1935, 1938 és 1943) éppen ebben a hónapban mutatkozott sok. A következő hónapokban fokozatosan ritkább lesz. A januári előfordulás kivételesnek mondható.

A süvöltőről (*Pyrrhula p. pyrrhula* L.) 1937—38-tól kezdődőleg vannak följegyzéseim, melyből azonban az 1941—42. évi följegyzések elkallódtak, 1944—45 és 1945—46-ban pedig nem végeztem rendszeres megfigyelést. A rendelkezésemre álló adatok így csak hat télről szólnak. A süvöltő a legrendszeresebben megjelenő téli vendégünk, mely október második felében érkezik hozzánk és március végén, április elején távozik. Legkorábbi megjelenése október 7. (1937), legkésőbbi távozása április 11. (1944). Tápláléka nálunk főleg a juharfák magtermése. Előfordul azonban, hogy a gyümölcsfák rügyeit is lecsipdesik. Ez azonban csak igen ritka esetben olyan mértékű, hogy érezhető kárt okoznának. Az alábbi táblázatokat a keresztesőrűnél ismertetett módon készítettem el:

1937-38.	1938-39.	1939-40.	1940-41.	1941-42.	1942-43.	1943-44.	1944-45.	1945-46.
88	43	22	51	?	8	55	?	?
5½	5	5	5	?	4	5½	?	?
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	márc.	ápr.	
	18	61	42	51	53	37	5	
	5	6	5	5	6	5	2	

Külön ki kell emelnem az 1942—43-as telet, mely a többihez viszonyítva abnormálisnak mondható. Ebben az évben ugyanis az első a rendes időnél valamivel később, november 1-én jelentkeztek. November 20-ig hét napon át voltak láthatók, azután eltűntek és abban az idényben már csak egy alkalommal, február 25-én láttam 12 darabot. Ezzel szemben a normális az (lásd a második táblázatot), hogy októbertől februárig meglehetősen egyenletesen fordul elő. Mindazonáltal novemberben és februárban mutatkozik a legtöbb, mely az őszi le-, illetve a tavaszi visszavonulást hűen tükrözi vissza.

A fenyőrigó (*Turdus pilaris* L.) téli mozgalmáról 1936—37-ben kezdtem részletes följegyzéseket készíteni. Itt ugyanúgy, mint a süvöltőnél, az 1941—42. évi följegyzések elkallódtak. 1944—45 és 1945—46-ból pedig a

megfigyelés hiánya miatt nincs följegyzésem. Marad tehát hét tél adata, melyről a táblázatok adnak áttekintést:

1936-37. 1937-38. 1938-39. 1939-40. 1940-41. 1941-42. 1942-43. 1943-44. 1944-45. 1945-46.

18	25	26	10	15	?	9	15	?	?
5	5½	5½	5	5	?	4	3	?	?
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	márc.	ápr.		
	4	51	10	20	9	13	6		
	2	7	5	6	3	5	3		

A fenyőrigó szintén minden évben megjelenő téli vendégünk. Mozgalma sokban hasonlít a süvöltőéhez, de míg a süvöltő nálunk igazi téli vendég, addig a fenyőrigó inkább csak az őszi levonuláskor (november) mutatkozik nagyobb mennyiségben. Téli kóborlásai közben és tavaszi visszavonuláskor kisebb számban látható. Mártonhegyen csak igen ritkán láttam őket táplálkozni, mely nálunk csipke- és galagonyabogyóból áll. Egy alkalommal a lehullott és már erősen erjedésnek indult körtét ette. Legkorábbi megjelenése október 20. (1937), legkésőbbi távozása április 12. (1937). Jellemző, hogy majdnem minden évben egy, sőt két hónapra is teljesen eltűnik. Februárban van a legkevesebb.

A csonttollúról (*Bombycilla g. garullus* L.) 1932—33 tele óta van följegyzésem, melyből az 1934—35-ös elkallódott. Összesen tehát 13 télről vannak adataim, melyeket az alábbi táblázatokban foglaltam össze:

1932-33.	1933-34.	1934-35.	1935-36.	1936-37.	1937-38.	1938-39.	1939-40.	1940-41.	1941-42.	1942-43.	1943-44.	1944-45.	1945-46.
55	—	?	3	6	15	—	—	—	10	2	56	—	1
4	—	?	3	2	2½	—	—	—	3	2	4½	—	0
			nov.	dec.	jan.		febr.	márc.	ápr.				
			5	23	34		27	28	10				
			2	4	5		6	5	2				

A csonttollú, ellentétben a másik hárommal, nem jön el hozzánk minden évben. A táblázat adatai szerint 2—3 évig egymásután megjelenik, azután 2—3 évig megint nem mutatkozik. Érdekes az is, hogy a leglátogatottabb évek után következtek a teljesen meddő évek. Ami a hónapok szerinti megoszlást illeti, január, február és március a leglátogatottabb. Decemberben is még elég gyakori, novemberben és áprilisban már csak ritkán látható. Legkorábbi megjelenése november 16. (1941), legkésőbbi távozása pedig április 16. (1944). Inváziós években igen érdekes húzásszerű mozgalmat lehet nálunk megfigyelni. Reggel az erdőből a város felé húznak, ahol a parkokban és fasorokban lévő Celtis- és Sophora-fák gyümölcsein csillapítják éhségüket, estefelé viszont a városból az erdő felé húznak, hogy ott a város zajától távol nyugodtan tölthessék az éjszakát. Pihenés céljából gyakran megtelepednek Mártonhegyen is, táplálkozni azonban csak ritkán láttam őket. Ilyenkor galagonya- és csipkebogyót ettek.

Ha azt vizsgáljuk, van-e valami hasonlatosság a tárgyalt madár-vendégek mozgalma közt, azt látjuk, hogy (mint már fentebb is említettem) a süvöltő és fenyőrigó mozgalma sokban egyezik egymással. Körülbelül egyidőben érkeznek, távozásuk ideje is nagyjából megegyezik. Minden évben rendszeresen megjelennek, továbbá mindkettőből novemberben jelent-

kezik a leglőbb. A csonttollú és keresztcsőrű mozgalmá között is lehet némi párhuzamot vonni. Megegyeznek abban, hogy némely évben nagy mennyiségben özönlik el vidékünket, azután 8—10 évig megint csak kevés, vagy egyáltalán semmi sem mutatkozik. Mozgalmukban némi ritmus vehető észre, amely különösen a csonttollúnál szembeötlő. Természetesen a megfigyelt idő rövid ahhoz, hogy végérvényes megállapításokat tehessünk. Följegyzéseim ismertetésével nem is az volt a célom.

Wintervisitors at Budapest on the Mártonhegy between 1932 and 1946.

By Joseph Szócs.

I observed between 1932 and 1946 regularly the movements of the common crossbill (*Loxia c. curvirostra* L.), the bullfinch (*Pyrrhula p. pyrrhula* L.), the fieldfare (*Turdus pilaris* L.), and of the waxwing (*Bombycilla g. garrulus* L.) and I gave in the Hungarian text a detailed description, in which months, or how-many days did I them see. Close around my observing place, which is in the residential quarter of Budapest, the crossbills fed with the seeds of *Picea excelsa*, *Thuja* and with the leaf-lice found on the poplars. The bullfinches eat the seeds of the *Acer*, only in a very little part buds. The fieldfare does only pass by, it stays seldom for feeding, in this cases it picks the crops of *Rosa* and *Crataegus*. One times it ate a fallen, already fermenting pear. The waxwings fly in the morning from the woods to the town and at the evening in the contrary direction back. They set seldom on the Mártonhegy, and then they eat *Rosa* and *Crataegus*.

If we examine, whether it exists a similarity between the movements of the named bird-guests, we see, that the movement of the bullfinch and that one of the fieldfare are each other in some matter similar. They appear about the same time and so they do go away too. They come both all years regularly and we can see from both in November the most on number. It is an agreement between the movement of the waxwing and the crossbill in such a matter, that some years they appear at us in great numbers, and afterwards 8—10 years we see very few or no one of them. We can find in their movement some rythm, especially at the waxwing. Of course the time is too short to make final consequences. My reports of some years are defective, because a part of my notices perished at the siege of Budapest.

TERMÉSZETES ELSZAPORÍTÁS A JÖVŐ VADGAZDASÁGÁBAN.

Írta: Péterfay József.

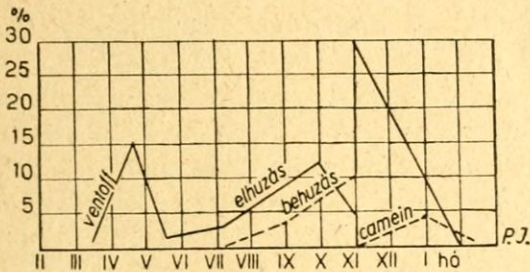
A legutóbbi évtizedek vadászati tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a fácán a magyar vadászterületek jövő szárnyas vadja. Mennyiségileg nem éri el a fogoly számát, értékben és közgazdasági jövedelmezőség szempontjából azonban messze túlhaladja. Mindezeket felismerve, fel kell készülnünk a fácánban rejlő nemzeti tőke okszerű kihasználására és a jövő munkáját, a múlt tapasztalataiból okulva, tervszerűen kell vezetni,

hogyan az elérendő eredmény a reá fordított gonddal, költséggel és munkával arányban is legyen.

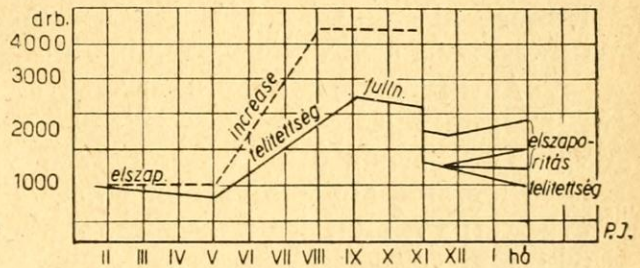
Tudjuk, hogy a fácán szaporításának két módja van: a mesterséges tenyésztés és a természetes elszaporítás. Az elsőről a legkiválóbb vadászati szakírók köteteket írtak, ezzel a kérdéssel nem foglalkozom. Végrehajtásának feltételei legfeljebb állami rezervátumokban vannak meg, így a jövő vadászatának a természetes elszaporítás lehet a módja, mire többé-kevésbbé mindenütt van lehetőség.

A költséges nevelési rendszerrel szemben a természetes elszaporítás feltételezi a meglévő törzsanyagot. Nagyobb költségei nincsenek, berendezés nem kell hozzá, azonban feltétlenül megköveteli a biztosítható legnagyobb nyugalmat, legalább a fészkelési időszak alatt. Hátránya, hogy az elszaporítás a terület alkalmassága szerint többé-kevésbbé hosszabb időt kíván, az elszaporodás lassúbb ütemű, de biztosabb a mesterséges tenyésztésnél. Jobb állományt, szebb vadászatot, egészséges, ellenállóbb szervezetű egyedeket biztosít aránytalanul kevesebb kiadással.

A természetes elszaporítás feltétele az alkalmas terület. A fácán első sorban rovarrevő, tehát a területnek rovarban gazdagnak kell lenni. Rovarvilág miatt szereti a nedves területeket, különösen a nádasokat. Megkívánja a vizet, lehetőleg állandó vízfolyások formájában, azonban az elszaporodáshoz feltétlenül szükséges a szárazabb, lehetőleg csenderesekkel, bűvőhelyekkel tarkított magasabb fekvésű terület is. Különösen a homoktalajokon érzi magát otthon, hol a mélyebb részeken állandóan talál vizet, illetve a víz

Az állomány hullámzása a szomszédos területekkel kapcsolatban.
Stock change in connection with the neighbouring territories.

Az évi elszaporítás lehetőségei és évközi hullámzása.
The possibilities of the year increase and the change during the year

mellett rovar, nádas, zombékos részeket. Ha az előbbi feltételeket megtalálja, akkor aránylag kis védelemmel is, elszaporodása feltétlenül biztosítható van.

Önként vetődik fel az a kérdés, hogy a természetes elszaporítással elérhető-e a mesterséges nevelés eredménye? Igen, de hosszabb idő kell az elszaporodáshoz. Álljon előttünk a volt kistápei uradalom fácánállománya, mi természetes úton szaporodott el és óvatos becsléssel a következőként emelkedett:

1928. évben volt törzsállomány	450—	500	drb.
1929-ben becsült mennyiség	950—	1.000	„
1930-ban	„	3.000—	3.200	„
1931-ben	„	7.500—	8.000	„
1932-ben	„	13.000—	14.000	„
1933-ban	„	20.000—	21.000	„

Az évi szaporodást tehát kezdeti időben háromszorosra, később kétszeresére tehetjük. Telítettségi állapotban a vándorlás megindul és az állomány megtartása — különösen télen — már nehezebb feladat, mégis aránylag kis költséggel megoldható. Tájékoztató adatokként a következő mennyiséget vehetjük: kat. holdanként 2—3 drb., közepes viszonyok mellett 1—1.5 drb. Még aránylag kedvezőtlen, de kisvad szaporodására alkalmas területen is átlagos viszonyok között elérhető 5 kat. holdanként 1 drb. Helyi viszonyoktól függően ezek az átlagok emelkedhetnek, de a felére is csökkenhetnek.

Az elszaporodásra igen sok, legnagyobb részben tőlünk független tényező van kihatással.

Legfontosabb a terület alkalmassága. Ha a fácán elszaporodására kedvező feltételek állanak fent, különösebb beavatkozás nélkül az évi háromszoros szaporodás feltétlenül megvan. Közepes alkalmasság esetében az évi kétszeres elszaporodással is megelégedhetünk. Kevésbé alkalmas területről a legtöbb esetben elvonul a vadunk, ha a közelben kedvezőbb életfeltételeket talál.

Minden vadfajta más terepet kedvel. A fácán szereti az erdőkkel tarkított, búvóhelyekkel, nádasokkal rendelkező területeket. Ugyanakkor a fogoly inkább a nyílt, mezőgazdasági kultúrterületek vadja. Mondhatnánk azt, hogy a mezőgazdasági művelésre való alkalmassággal egyenes arányban nő a vadelszaporítási alkalmasság is, ha a terület egyébként lakott helyekkel, tanyákkal nincs beépítve.

Az elszaporodásra legnagyobb kihatással, a természet tényezői közül az időjárás bír. Nyolc évig állandó adatgyűjtéssel, pontos feljegyzéssel figyelemmel kísértem az időjárással kapcsolatos szaporodási viszonyokat és összevontan a következőket állapítottam meg 1931—1938. évi átlagban:

Április hó 1-től július hó 31-ig az évi átlagos csapadékmennyiség 203.7 mm volt. Száraz évet jellemez 1935. év 67.7 mm-rel; nedves időjárás volt 1932. évben 316.2 mm-rel, 1933. év 272.8 mm csapadékkal. A fészkelésre legfontosabb május hónapi csapadék átlaga 59.4 mm. Legtöbb 1933. évben 106.7 mm, legkevesebb 1934. évben 6.5 mm-rel. Június hó átlaga 62.1 mm volt.

A nyolc év alatt megfigyelésre került 4075 fácánfészkek 35.022 drb. tojással. Megállapított fészkepustulás 1931—1937. években fészkekben átlagosan 32.4%, tojásban 40.1% volt. 1938. évben fészkekben 28.8%, illetve tojásban 28.6% pusztult el.

Részletes adatok ismertetése igen messze vezetne. Nézzük inkább, hogy a fészkek-, illetve tojáspusztulás okait miben találhatjuk meg:

Legtöbb pusztulást a sok csapadékkal bíró évek talajvizei és nagy esők elmosásai okozták. Legjellemzőbb az 1933. év, mikor 46.7% fészkek és 49.5% fácántojás pusztult el a nedves, talajvizet, vízmosást okozó időjárással kapcsolatban.

Ne higyjük azonban, hogy a másik véglet lényegesen jobb. Az 1935. év rendkívül száraz volt — egész évben alig kaptunk esőt —, a pusztulás mégis fészkekben 33.2%, tojásban 40.3%-ra emelkedett fel.

A fácán fészke mindenütt megtalálható. Magasabb fekvésű területeken a korábbi fejlődésű növényzet adja az első takarást és a fácán válogatás nélkül készíti fészket az első, alkalmasnak talált helyen. Elesodálkozunk néha, ha az emberek, állatok által sűrűn látogatott helyen, sőt házak mellett is találjuk, nem egyszer a fácánfészket.

Látjuk, hogy az időjárási viszonyok: csapadék, illetve talajvíz, valamint a tartós hőség súlyos kihatással vannak az évi vadszaporodásra. Csapadék, hűvös időjárás, talajvíz tojásáthűlést okoz, nagy hőségben vagy tartós szárazságban a fécányúk sokszor véglegesen elhagyja a fészket, mert a meleget nem bírja tartósan a fészken. Talán kellő érdeklődésre tarthat számot az is, hogy hol található a fészkek egyes növénynevenként. Az adatfelvétel 1935—1937. évből, háromévi vizsgálati adatot ölel fel.

1930 megvizsgált fécánfészkekből tavaszi vetésű takarmányfélékben és lucernában 201 fészket, réteken 1082 fészket és gabonaneműekben 647 fészket találtunk. Vadszaporodási szempontból tehát elsősorban a nem zavart, és aránylag korán fejlődő rétek, másodsorban a gabonafélék, különösen az őszi kalászosok fontosak a mezőgazdasági területek közül. A fészkek legnagyobb része réten található, mert a növényzet a fészkelési időben már kellő takarást és rendeltetésszerűen kellő védelmet nyújt.

Igen érdekes a fészkekpusztulás kialakulása a növénycsoportonként: takarmányokban 36·4%, réteken 28·1%, gabonaneműekben 28·9% ment tönkre.

Kistápei adatgyűjtés a fécán fészkeléséről 1938. évben:

	Összesen		Kikelt		Költés alatt		Elhagyott	
	Fészkealj	%	f. a.	¼	f. a.	¼	f. a.	¼
Erdőben	191	29·4	85	44·5	68	35·6	38	19·9
Takarmányokban ...	37	5·6	9	23·3	23	62·2	5	13·5
Réteken	59	9·0	22	37·3	23	38·9	14	23·8
Gabonában	365	56·0	227	62·2	7	1·9	131	35·9

A fészkekpusztulás Kistápeén 1938. évben:

	Fészkek	Tojás
Összes	652	5640
Rossz	188	1616

A fészkekpusztulás Kistápeén 1931—38. években %-ban:

	Fészkek	Tojás
1938	28·8	28·6
1935—37	27·7	36·6
1931—37	32·4	40·1

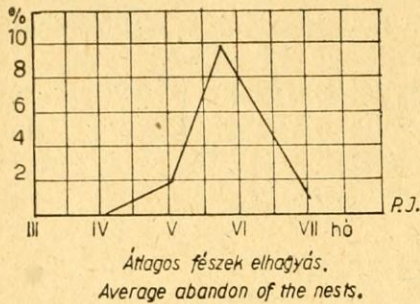
Az aratásnál talált fészkek megoszlása Kistápeén 1938. évben kalászosokban:

Gabona neve	Vetés terület	Összes		Kikelt		Költés alatt		Elhagyott	
			%	f é s z k e k	¼	¼	¼	¼	
Búza	74	37	10·1	29	7·9	2	0·6	6	1·5
Rozs	281	270	73·9	160	43·9	3	0·8	107	29·3
Árpa	31	16	4·4	10	2·7	2	0·5	4	1·1
Zab	59	42	11·1	28	7·7	—	—	14	4·0
Összesen ..	445	365	100	227	62·2	7	1·9	131	35·9

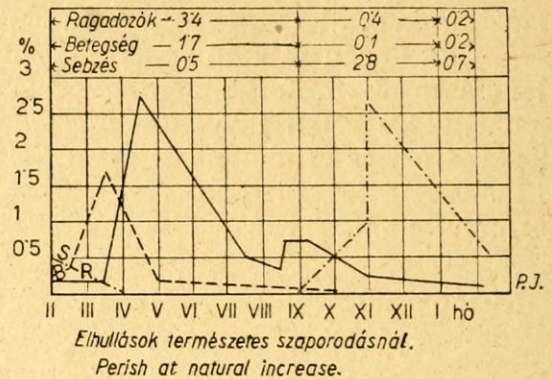
Holdankénti fészkekátlag őszi kalászosokban Kistápeén 1938. évben: búzában 0·5; rozsban 0·96; árpában 0·51; zabban 0·71 fészkek. Az egy fészkekre eső terület nagyság: búzában 2·00 kat. hold; rozsban 1·04; árpában 1·96; zabban 1·40; gabonában átlagban 1·22 kat. hold.

A fészekátlagok Kistápén 1938-ban: fészek: erdőben 191 fészek 1827 tojással (átlag 9'5); takarmányban 37 fészek 346 tojással (átlag 9'3); réteken 59 fészek 480 tojással (átlag 8'1); gabonákban 365 fészek 2987 tojással (átlag 8'2 tojás). Összesen 652 fészek 5640 tojással (átlag 8'65 tojás).

Ezek az adatok egy régi, kellően meg nem indokolt meggyőződést döntenek meg, mert igazolják, hogy a tavaszi takarmányfélékbe rakott fészkekben okozott veszteség messze mögötte marad a vélt veszteségnek. Azelőtt a veszteség nagy részét a takarmánykaszálásokra vezették vissza.

Átlagos fészek elhagyás.
Average abandon of the nests.

Elhullások természetes szaporodásánál.
Perish at natural increase.

Az adatgyűjtés bebizonyította, hogy az összes fácánfészkeknek 3'1%-a, illetve a lerakott összes tojásnak 4'7%-a pusztul el a takarmányfélékben. Egészen kis mennyiség, mit a fácán igen könnyen ki tud heverni.

Érdekes, hogy a fészkeknek több, mint a fele rétekre esik. Rendkívüli fontossága van vadszaporodási szempontból ennek a ténynek, mert a vadszaporodás mennyisége elsősorban a rétektől függ. Nedves időjárás alkalmával — különösen ha talajvíz vagy erős áthűlés lép fel — az elfagyás, tojásromlás a legnagyobb mértékű lehet május hónapban.

Nézzük még az 1938. év megfigyelési adatait:

A tavasz hűvös, április hó 18-án havazás, éjjeli fagy, majd ezt követően hideg, hűvös időjárás, május 3—5-én éjtszakai fagyok voltak. A rendellenes időjárás a mezőgazdasági növényekben is fejlődési eltolódást okozott. Rétek, tavaszi kalászosok későn fejlődtek, ennek következtében a fészkelés és a szaporodás súlypontja a normálistól eltérően a gabonákba került, hol a vad elég korán kapott takarást és védelmet. 1938. évben megfigyeléseim körébe vontam az erdei fészkeléseket is. Természetesen ezek mindig csak a tényleges fészkelés kis hányadára terjedhettek ki, de mégis elég adatot szolgáltatnak a valóságot megközelítő körülményekre. Megállapítást nyert, hogy a fészkek legnagyobb része olyan fiatalosokra esett, hol ugyancsak kellő takarást kapott a vad. Igen meglepő volt a fogolyfészkelés eloszlása. Normális időjárás esetén fogolyfészkek igen ritkán található erdőben s ha van is, legfeljebb 4—5%-ra tehető csak a mennyisége. Az 1938. év bebizonyította, hogy a természet az eltolódásokat kiegyensúlyozza és a fagynak, áthűlésnek kitett területekről áthúzódt a fogoly az erdőbe, a megosztott ligetes területeken. A fogolyfészkeknek 51'5%-a erdőből került elő.

Természetesen nem összefüggő erdőterületről van szó, hanem olyan ligetes elosztású erdőkről, hol a különböző mezőgazdasági művelés alatt álló területek erdőkkel váltakoznak.

A megfigyelt 652 fácánfészkekből erdőben 29'4%, takarmányfélékben 6'6%, réteken 9%, őszi kalászosokban 56% került elhelyezésre. Ugyanakkor

a fogolyfészkek 51·5%-a erdőkből, 1·5%-a takarmányokból, 9·1%-a rétekről és 37·9%-a őszi kalászosokból került elő, mindkettő az 1935—1937. évi megfigyelési átlaggal szemben.

A fácánál az eltolódás magyarázata egyszerű. A réteken takarást nem találva, az őszi kalászosokba és az erdőbe húzódtak le fészkelésre. Fácánál az eltolódás kevés, mindössze 1·6%. Más a helyzet a fogolynál. Mezőgazdasági területek közötti eltolódás itt is kis százaléku: mindössze 2·4%, azonban meglepő az erdőbe került 51·5%-nyi fészkek. Az eltolódás az erdő javára történt, igazolva azt, hogy a természet kilengéseihez okvetlenül alkalmazkodik a vad a természetes elszaporodás során.

Igen érdekes az erdő és a mezőgazdasági területek között vont százalékos pusztulási megfigyelés is: fácánfészkekből erdőben 19·9%, mezőgazdasági területen 32·5% ment tönkre, tehát mezőgazdasági földeken a fészekpusztulás mintegy 60%-kal nagyobb, mint az erdőben. Tapasztalataim szerint a fácánfészkeknek 40%-a kerül mindig erdőbe és 60%-a mezőgazdasági földekre. Vadszaporodási szempontból általánosságban 50—50%-ra értékelhetjük úgy az erdőt, mint a mezőgazdasági területeket. A természet a fészekpusztulást a fészekmennyiség elhelyezésével kívánja ellensúlyozni.

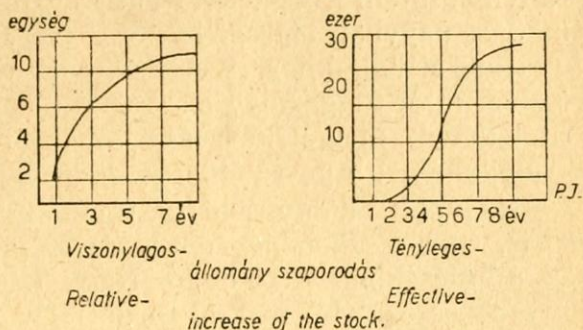
A különböző kalászosokban talált fészkek terület- és tojáshozam-átlaga: egy fácánfészkekre 1938. évben Kistápén esett:

búzából 2·00 kat. hold, rozsból 1·04 kat. hold, árpából 1·96 kat. hold, zabból 1·40 kat. hold, kalászosban átlag 1·22 kat. hold. Az előbbi adatokból megállapítható, hogy a korai vetésű és korán fejlődő rozs, majd búza a legfontosabb a vad szaporodása szempontjából. Tavaszi kalászosok ugyancsak fontos szerepet játszanak a fészkelésben.

A megfigyelésekből levezettem a tojáshozamot is. Érdekesen alakul ki: erdőben a fészekátlag fácánál: 9·5 drb., takarmányokban 9·3 drb., réteken 8·1 drb., gabonákban 8·2 drb., összátlagban: 8·65 drb. A fácán szaporodására az erdő bír legnagyobb befolyással, mint az elmondottakból is megállapítható.

A keltési veszteség az elhagyott, tönkrement fészkek és kikelt fészkekben maradt, ki nem kelt tojásokból tevődik össze. Az eddigiekben a fészekveszteségeket ismertettem, a kelési arány részletes adatok alapján a következő a fácánál: egy fészkekre ki nem kelt tojásból esik átlag 0·72 drb., úgy az erdei, mint a mezei fészkelésnél. Végeredményben tehát a fészekátlagot fácánál 8 drb.-ra tehetjük. Ezek az adatok természetesen egy vidék, egy vadászterület fészkelési és szaporodási viszonyait mutatják be.

A szaporodási kérdések vizsgálatánál érdekes megfigyelésre jöttem rá. A fácán elszaporodásával egyenes arányban csökken a fogolyállomány. Ez a körülmény azt látszik bizonyítani, hogy bizonyos elszaporodási mértéken túl azonos területen együtt nem szaporítható el a fácán és a fogoly. Kistápén ez a jelenség akkor vált szembevetővé, mikor a fácán kat. holdanként elérte a két darabot. Ekkor megindult a fogolyállomány csökkenése és az addigi kat. holdankénti két darab fogoly három év alatt lecsökkent

öt kat. holdanként egy darabra, sőt egészen húsz kat. holdankénti egy darabra a további három év alatt.

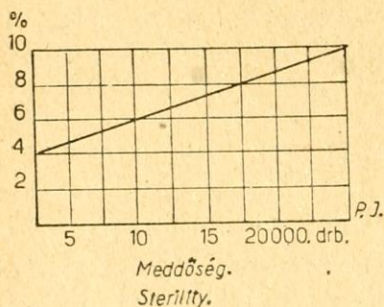
Igen nagy befolyása van az állomány természetes elszaporodására az ivararányoknak. Fácánnál a szabadon szaporodó állománynál 1 : 4 — 1 : 4,5 arányban látom a legkedvezőbb ivararányt, mert ezzel a természetes kiválogatódást nagyban elősegítjük és a nagyobb testű, erős szervezetű kakasokat juttatjuk a tyúkokhoz. A jövő magyar vadgazdaságának az eredménye nagyrészt attól függ, hogy az ivararányt helyesen, a természetes elszaporodás feltételeinek megfelelően állítjuk-e be és lehetővé tesszük a természetes kiválogatódást a párzás idején.

Nagyobb mennyiségű fácánállománynál számolnunk kell a meddőséggel is. Oka részben a vérfrissítés elmaradásában, a vadászati sebzésekben, téli áthülésekben keresendő. Nagy állománynál több, kisebb állománynál kevesebb százaléku meddő fordul elő. Normális elszaporodás esetében átlagosan 5%-ra tehető: a meddő, mi az állomány nagyságától függően egészen 10%-ig emelkedhetik.

Az időjárási viszonyok mellett nagy kihatással bír az állományban előforduló elhullás. Oka többirányú lehet: ragadozók munkája, betegségek, vadászati sebzések, orvvadászok stb.

A ragadozók elszaporodása mellett vadszaporodásra nem számíthatunk. Ha nagyobb szárnyas ragadozók által okozott károkat figyelmen kívül hagyjuk is, a róka, menyét, görény stb., a kóbor kutya és macska, de különösen a most rendkívül elszaporodott varju-, szarkafélék igen súlyos károkat okoznak nemcsak a szaporulatban, hanem a törzsállományban is. 1946. évben a szaporulatnak legnagyobb része a ragadozók áldozata lett.

A legtöbb vadász azt hiszi, hogy állománya egészséges és csak ha valami veszedelmes, tovaterjedő megbetegedés lépett fel, akkor kap fűhöz-fához. Tapasztaltuk a közelmúlt fertőző szárnyas megbetegedés és ennek következtében előfordult tömeges fácánpusztulás alkalmával, hogy milyen kihatással lehet egyetlen megbetegedési és fertőzési forma az állományra. Belső élősködők, baktériumok, bőrélősködők annyiféle megbetegedésnek lehetnek indítóokai, hogy ugyancsak ki kell nyitni a szemünket, ha az állományunk nagyobb pusztulását meg akarjuk előzni.

A vadászatok alkalmával történő sebzések sok, későbbi elhullást okoznak. Jó puskásoknál, vadászias lövésnél aránylag kevesebb fordul elő. A szeles puskás, aki minden vadra lehetetlen távolságokról lövöldöz, mérhetetlen károkat okozhat a jövőévi szaporodásban. A sebzett egyedek rendszerint elpusztulnak, vagy ha meggyógyulnak is, következő évi szaporítás szempontjából rendszerint elvesztek.

Az elhullás oka sokféle lehet. Vigasztaló, hogy csak egészen rendkívüli körülmények között haladja meg az állománynak megfelelő 10%-ot. Normális körülmények között átlagban 4—5%-ra vehető az ilyen irányú veszteség.

Természetes elszaporodásnál egyik legfontosabb tényező a vadászat, valamint a vele kapcsolatos elvonulás. Ez főként a fácánt érinti, miután kóborló természetű egyébként is. Az öregek jobban kóborolnak, mint a

fiatalok, ismét a kakasok előbb hagyják ott a régi területet, mint a tyúkok. Mondhatnám azt, hogy a fácán kóborlása, elvándorlása a vadászterület vadtenyésztésre való alkalmasságával, az évközi zavarással és az őszi vadászatok módjával áll egyenes arányban. Ha ősszel ugyanazon a területen sokat vadászunk, zavarjuk a vadat, úgy meglepetéssel vesszük észre, hogy a lelőtt mennyiség nem áll arányban a vadállomány csökkenésével, hanem sokkal több hiányzik az élő vadból, mint amennyit a teríték bizonyít. Erős zavarással, sokszori vadászattal az elvonulás felmehet 35—40%-ig, mert teljesen normális viszonyok mellett is mindig számolhatunk legalább 15—20% veszteséggel. Az elvonulás időszaka a párzás és a keltés ideje, mikor sok fácánt veszít a tenyésztő, valamint az őszi vadászatok időpontja, mikor a vadászat módjától függően az állomány egyharmada, majdnem fele keres nyugalmasabb területet, különösen ha a közelben neki megfelelő adottságú területek vannak.

Nézzük, hogy milyen eredmények érhetők el rendszeres gondozással, vadóvással és az állományunk lehetséges védelmével kapcsolatosan? Meddig mehet a természetes elszaporítás?

Minden területnek a természeti viszonyai határozzák meg a telítettségi fokot, melyet beavatkozás nélkül túl nem léphetünk. A telítettségi fok emelkedik, ha ősszel kevés ocsúval, III. o. tengerivel lekötjük a vadat a vadászatok előtt. A vadászatok ideje alatt és később a téli időben rendkívül olcsón beszerezhető a nyers, vagy kifőzött törköly, mivel bőségesen elláthatjuk a fácánt. Nagy fácánállományt, hosszú éveken keresztül takarmányoztam és telettettem át átlag évi 600—700 pengő kiadással és biztosítottam ugyanakkor 12—15.000 pengő évi jövedelmet.

A természetes táplálékot, különösen rovarokat nyár folyamán megtalálja a fácán. Ilyenkor nem szorul gondozásra, a nyugalom lehetséges biztosításán kívül. Ősszel segítőkézzelel kell a fácánt kezelni és a kevés munkát, kis áldozatot sokszorosan meghálálja a következő évi szaporodással. A természetes telítettségi fokot a segítő eljárással három-négyszeresére emelhetjük és alkalmas arra, hogy kat. holdanként — rendkívül kedvező viszonyok között — 6—7 drb. fácánt nevelhessünk és fenntarthatassunk.

Nézzük végig a volt Wenckheim Antalné-féle kistápei vadászterület eredményeit, hol mesterséges tenyésztés nélkül, természetes elszaporítással az ismertett módszerrel nagymennyiségű fácánt sikerült elszaporítani.

1928. évben a fácánállományt 450—500 darabra becsültük. 1938. évben elértük a 4000 kat. holdas erdővel, legelőkkel megosztott, szántóföldekkel tarkított területen a 20.000 darabot becslés szerint. Ugyanazon idő alatt a 800 darab fogoly 1932. évben elérte a tízszeresét: 8000 darabot, de azonnal vissza is esett, hogy három év múlva a nagymennyiségű fácán mellett mindössze 300—400 darab fogoly volt található. A nyúlállomány a kedvező terepviszonyok mellett a 450 darabra becsült kezdő állományról 1933. évre 2200—2500 darabra emelkedett, mit majdnem változatlanul meg is tartott.

A vadgazdaság megindulásakor 1928. évben 555 darab ragadozót, 1929. évben 2135 darab, 1930. évben 2313 darab, 1931. évben 1147 darab, 1932. évben 775 darabot ejtettünk el. Legnagyobb mennyiségben szarka-varjúfélék, majd kóbor kutya-macska- és menyétfélék szerepeltek. A róka évi 23 darabon sohasem emelkedett felül, de előfordult 3 darab teríték is.

Elhullás 1932. évben: 5 darab őz, 301 darab nyúl (métely), 115 darab fácánkakas, 141 darab fácántyúk, 127 darab fogoly, 1933. évben 15 darab őz, 266 darab nyúl, 53 darab fácánkakas, 109 darab fácántyúk, 55 darab

fogoly. Legnagyobb részben a nedves időjárással, valamint a beltenyészéssel kapcsolatos megbetegedésből, sebzésből származtak, minek részletezése nagyon messze vezetne.

Mint említettem már, a természetes elszaporodás egyik fontos tényezője a vadászat és a lelövésre kerülő vad mennyisége. Ha sokszor zavarjuk vadászattal a fácánt, akkor messze területekre elzavarjuk őket. Természetes elszaporodásnál igen óvatosan kell kezelni a vadászatot és nem szabad a belső területeken évi háromszori vadászatnál többször zavarni. Igen meghálálja a fácán ezt a kis gondosságot, mert a következő évben a szaporodás mértéke feltétlenül biztosítja a nagyobb terítéket. Természetesen senki sem kívánhatja, hogy a vadászterület bérlője ne vadásszon ezeken a nagyobb méretű vadászalokon kívül, azonban ezeket a kisebb vadászatokot korlátozza a vadászterület széleire, mert ezzel kettős célt ér el: először biztosítja a vad nyugalma a terület belső részein, másodsor a külső zavarással, a külső területek levadászásával meggátolja azt, hogy a fácán — és vele más vadfajták is — idegen területekre vándoroljanak. Ezzel a rendszerrel feltétlenül biztosítja a terület bérlője a következő évi vadászatát. Megjegyzem, a belső területek harmadik vadászata legfeljebb ivararány-beállításra korlátozódhatik, mert két vadászattal közepes puskások is annyi vadat lőhetnek ki, mivel busásan megtérül minden költségük, kiadásuk és mégis a legnemesebb szórakozás a részük a szépen gondozott, jól kezelt területen.

A kistápei vadgazdaság feladata angol rendszerű vadászatok rendezése és külföldi, fizetővendégekkel történő értékesítése volt. Néhány adatot közölhetek: 1930. évben egy amerikai társaság három hétig fogolyvadászatra bérelte a területet, mihez csatlakozott egyik községi területnek fogolyban vaddús része is. A háromheti fogolyvadászat 27.000 dollár kiadást eredményezett összkiadásban, illetve ennyit hagytak a vendégek Magyarországon. A fácánvadászatnál lelövési díj egy dollár, illetve öt pengő volt, így a vad értékével együtt átlagban 730 pengővel értékesült a fácán darabonként. Egy-kétnapos fácánvadászat eredményeként 2200—2800 darab fácán került terítékre.

Volt szórakoztató része is a vadászatnak, a nyúlhajtás, mit pásztáshajtás formájában oldottunk meg 6—7 puskással. Napi teríték 1050 darab nyúl volt.

Kérdezhetjük, hogy érdemes volt-e a vadászatra gondot fordítani, érdemes volt-e idegenforgalmi szempontból megszervezni és milyen jelentősége volt valutáris szempontból a vadászatnak! Nyugodtan állíthatjuk, hogy a vadászat, az okszerű vadgazdaság az ország pénzügyi, kereskedelmi mérlegében olyan jelentős tényező, minek kiaknázatlansága bűn volna a nemzettel szemben.

Természetesen a nagytömegű vad elszaporításának nem mindenütt van lehetősége. Nem is lehet ez az általános cél. Sőt! Nem szervezhetjük az egész országot egy nagy vadgazdaság keretébe, ellenben módot, lehetőséget nyújt arra, hogy a kellő gondossággal, észszerű vadgazdasággal annyi vadat neveljünk és szaporítsunk el, hogy a heti megfeszített munkában elfáradt vadásztársaink legalább hetenként egyszer, mértékkel szórakozhassanak és amikor eljön a nagy aratásnak az ideje, büszkén állhassanak a napi teríték mögé.

A vadászterületnek 10.000 kat. hold körüli részekre tagoltsága rendkívül kedvező a természetes elszaporításra. Ilyen kiterjedésű területen a legtöbb esetben többjellegű rész található, mi igen jól beilleszthető a rend-

szeres vadgazdálkodás keretébe. Természetesen az egyik terület nyúlra, a másik fogolyra, a harmadik fácánra alkalmasabb. Keressük meg minden területnek alkalmasságszerinti vadféleségét és annak az elszaporítását tűzzük ki célul, feltétlenül eredményt tudunk elérni, ha az elmondottakat szemelőtt tartjuk.

Mielőtt a tárgyalt kérdésekkel országos viszonylatban foglalkoznánk, sok kérdést kell megoldani. A jövő vadászatának egyik legsúlyosabb kérdése a ragadozók, különösen a kóborkutyák és macskák kiirtásának feladata; a legveszedelmesebb hurkozó és tojásszedő tevékenység megszüntetése és kifejezetten húspuskásoknak meggyőzése a vadászat nemes céljairól és gyakorlásáról. Meg kell oldani a vadörkérdést és a vadászati kihágások minősítését. A meggyőzés eszközeivel kell elsősorban hatni és csak ha ez nem vezetne a kellő eredményre, szabad a megtorláshoz nyúlni. Minden vadásztársaság átérzi elsősorban a saját zsebjén keresztül, a kérdések fontosságát és rájön arra, hogy a vadat nemcsak löni, hanem azt védeni, azért áldozatot is kell hozni.

IRODALOM — LITERATURA

- Péterfay, J.*: Mesterséges tenyésztés vagy természetes elszaporítás. (Vadászati Közlöny, 1934, II. 15)
- Péterfay, J.*: Egy régi vadgazdaság. (Vadászati Útmutató, 1939, p. 259)
- Péterfay, J.*: Az időjárás vadszaporodási kihatásai. (Erdészeti Lapok, 1935, p. 376)
- Péterfay, J.*: A tápanyagok befolyása a vadállomány fejlődésére. (Vadászati Útmutató, 1935, XII, 5)
- Péterfay, J.*: A fácán szaporodás biológiája. (Erdészeti Lapok, 1936, V, 417)
- Péterfay, J.*: Hozzászólás az ideai vadszaporodáshoz. (Nimród Vadászújság, 1937, IX, 20, 428)
- Péterfay, J.*: Időjárás és vadszaporodás. (Erdészeti Lapok, 1938, IV, 15, 33)
- Péterfay, J.*: A fácán táplálkozása. (Természet, 1938, IX, 15)
- Péterfay, J.*: Időjárás és vadszaporodás 1938. évben. — Witterung und Wildzuwachs in 1938. — Les conditions météorologiques et l'accroissement du gibier en 1938. — Weather and increase of game in 1938. (Erdészeti Lapok, 1938, XII, 15)
- Péterfay, J.*: Vadállomány mennyiségi becslése. (Erdészeti Lapok, 1940, VI, 311)
- Péterfay, J.*: A magyar vadászat jövője. (Vadászati Útmutató, 1941—42, 13)

The propagate on a natural way in the game keeping of the future.

By Joseph Péterfay.

According to the experiments of the last decades it can be ascertained that the Pheasant is the future game fowl of the Hungarian hunting grounds. Though it is not so numerous, as the Partridge, but considering its value and general-economical productivity it is high over it. By realising this we must use reasonably the national fund given us by the pheasant, and we must conduct methodically the work and keeping in the future — learned by the experiences of the past, in order that the result reached should be in proportion with the care, expenses and work.

We know, that there exist two methods at the increasing of the pheasant: the artificial and the natural one. About the first were already written many books by the best game-specialists, therefore I do neglect

this question. The conditions of its performance exist only at the most in the State-reserves. Therefore generally we can use only the natural method at the increasing of the pheasant. And this, more or less, is everywhere possible.

On the contrary of the artificial method the natural one supposes a certain present stock-number. It needs no expenses, no arrangements, but it demands the most possible quiet, at least at the breeding time. It has the disadvantage, that the increasing needs according the suitability of the territory quite a long time. The increasing is not so fast, but more sure, as at the artificial method. It ensures a better stock, a more beautiful hunt, healthy and against the distempers more resistible birds by incomparably lesser expenses.

The condition of the natural increasing is a suitable territory. The food of the pheasant are in the first row insects, therefore the territory must be rich with them. It likes because of the insects the wet territories, especially the reeds. It needs also water, if possible in a permanently running form, but for the increasing is absolutely necessary also a dry, more high laying territory, if possible with shrubs and good hiding places. It likes especially the sandy ground, where it finds on the more deep places always water, at the water also insects, and reedy pealy places.

If the pheasant finds the over-told conditions, then its increasing at a quite little protection is sure.

It is now the question, wheather we can reach by the natural method the records of the artificial one? Yes, but in a some longer time. We bring as an example the pheasant-stock of the hunting ground at Kistápé, where they increased year by year at a natural way — by a quite cautious valuation — as follows:

The stock's number was in the year 1928 about 450—500 birds. In the year 1929 was the estimated quantity 950—1000 birds. In the year 1930: 3000—3200. 1931: 7500—8000. 1932: 13.000—14.000, and in the year 1933: 20.000—21.000. So we can estime the yearly increasing at the begin as a triple one, later as the double. If a territory is "full" the pheasants begin to wander, and it is quite difficult to held all the birds — especially in winter. But by some quite little expenses we can it make. There can be given as directions, that we can have on a hunting ground by good conditions 2—3 pheasants per acre, in average 1—1.5. At the territories with not so good conditions, but for the game-fowl nevertheless suitable places we can have per 5 acres one pheasant. These averages, depending from the local relations can be higher, but also diminish to the half.

There are here many influencing factors, which are most parts independent from us.

The most important is the suitability of the territory. If we have good conditions for the increasing of the pheasant, the triple-increasing is sure without a special interference. By average conditions we can be satisfied by a double-increase. If a territory is not suitable for the pheasant, it will be most of the times abandoned by it, if it finds in the neighbourhoud better conditions for itself.

Each wild likes another kind of territory. The pheasant likes it mixed with wood- and brush parcels, hiding places, reeds, and so on. The partridge is in the contrary the fowl of the more open agricultural territories. We

can say, the more a territory becomes suitable for the agriculture, the more is it suitable also for game-fowl increasing — supposed, that there are not farms built on it.

The increasing is the more influenced — besides the factors of the Nature — by the weather. I observed eight years long the correlations between the weather and the increasing and according my notices, and the data, collected in this matter, I can report, as an average of the years 1931 till 1938 the following:

The average rainfall was between April the 1. and July the 31. 203·7 mm. The year 1935 was very dry with only 67·7 mm rainfall in this time. On the contrary were the years 1932 with 316·2 mm and 1933 with 272·8 mm wet ones.

The average of the most important month May-rainfall — for the breeding — was 59·4 mm. The most was in the year 1933: 106·7 mm, the least in 1934: 6·5 mm. The June average was 62·1 mm.

During the eight years were observed 4075 pheasant nests with 35.022 eggs. The established average perish of nests was between 1931—1937 was 32·4% and that one of the eggs 40·1%. Yearly perished 28·8% nests i. e. 28·6% of the eggs.

The acquaintance of the details would lead too far. We will rather see, what caused the perish of the sets i. e. of the eggs.

The most destruction was caused by the high-standing ground-water and by the erosion of the great rains in the years with much rainfall. In this matter is most characteristic the year 1933, when 46·7% of the sets and 49·5% of the eggs was ruined on this way.

But we must not believe, that the contrary extremity would be much better. The year 1935 was too dry, — though we had the whole year scarcely some rain — the damage was nevertheless in sets 33·2% and in eggs 40·3%.

We can find the nests of the pheasant everywhere. On the places lying more high give the earlier-grown plants the cover for the nests, and the pheasant makes its nest without choose on the first appearantly suitable place. We must wonder, that we find sometimes pheasant nests on places, where people go often to and fro, and also close at buildings.

We see, that the weather: rainfall i. e. groundwater and the constant heat have heavy consequences on the yearly game-fowl-increasing. By much raintall, cool weather, groundwater get the eggs cold, and at e great heat or in a constantly dry weather abandons the female pheasant often its nest, because it cannot bear permanently the heat by sitting on the eggs. It will be perhaps of interest too, where can we find nests, according to the different kinds of the plants. This report shows the noticed data of three years, from 1935 till 1937.

We found from the 1930 observed nests in spring-sown fodder-plants and lucerne 201, on meadows 1082, and in corn 647. So for the game-fowl-increasing have from the agricultural territories the most importance the untroubled early-grown meadows, in second row come the corn-plants, especially the autumn-sown ones. The most nests were on meadows, because its grass gives at the time of the breeding already sufficient cover and so of course also the most protection.

It is very interesting to see the damage in nests according the different kinds of the plants. In fodder-plants perished 36·4%, on the meadows 28·1%, and in cornfields 28·9%.

Detailed report from the year 1938 about the nestling-data collected at Kistápé.

	together		hatched		Just breeding		abandoned	
	sets	%	sets	%	sets	%	sets	%
In wood	191	29.4	85	44.5	68	35.6	36	19.9
In fodderplants	37	5.6	9	23.3	23	62.2	5	13.5
On meadows	59	9.0	22	37.3	23	38.9	14	23.8
In cornplats	365	56.0	227	62.2	7	1.9	131	35.9

Perished nests at Kistápé in the year 1938:

	Nests	Eggs
Together	652	5640
Bad	188	1616

Perished nests at Kistápé in the years 1931—1938 in %:

	Nests	Eggs
1938	28.8	28.6
1935—1937	27.7	36.6
1931—1937	32.4	40.1

The distribution of the nests found at the harvest at Kistápé in the year 1938:

Kind of the corn	Sown territory, acres	all		hatched		Just breeding		Abandoned	
		Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Wheat	74	37	10.1	29	7.9	2	0.6	6	1.5
Rye	281	270	73.9	160	43.9	3	0.8	107	29.3
Barley	31	16	4.4	10	2.7	2	0.5	4	1.1
Oats	59	42	11.1	28	7.7	—	—	14	4.0
Together	445	365	100	227	52.0	7	1.9	131	35.9

Average nests in the autumn-sown corn per acre at Kistápé in the year 1938: in wheat 0.5, in rye 0.96, in barley 0.51 and in oats 0.71 nests. The territory in acres got to one nest, in wheat: 2.00, in rye: 1.04, in barley 1.96, in oats: 1.40. Average in corn 1.22 acres.

Nest averages at Kistápé in the year 1938: in wood 191 nests with 1827 eggs (average 9.5 eggs per nest); in fodder-plants 37 nests with 346 eggs (average 9.3); on meadows 59 nests with 480 eggs (average 8.1); in corn 365 nests with 2987 eggs (average 8.2). Together 652 nests with 5640 eggs, average 8.65 eggs per nest.

These reports refute an old conviction not justified enough, because they prove, that the damage in the nests laid in spring-sown fodder-plants is by far not so high, as it was generally believed. One believed formerly,

that the most nests are ruined by the mowing. These reports prove, that there are ruined in fodder-plants only 3·1% of the nests, and 4·7% of the eggs. It is a very little quantity, from which the pheasant does easily recover.

It is interesting, that more as the half of the nests are on meadows. This fact has a great importance according the increasing of the game-fowl, because the quantity depends the most part from the meadows. In a weather too wet, especially when it is with high groundwater or cold, the abandoned nests and the perish of eggs can be of great measure in the month may.

Now we will look the observations of the year 1938.

The spring is cool, April the 18. snowfall and frost during the night. After that a cold, cool weather. There were also night-frosts from may the 3—5. Caused by the unusual weather was also the growing of the agricultural plants postponed. The meadows, spring-corns grew late, therefore came the game-fowl to breed — in contrast to the normal — more in the cornfields, where they got quite soon cover and protection. The year 1938 I observed the breed also in the forests. Of course, these could extend only on a little part of the real breeding, but nevertheless they gave data enough for the circumstances approaching the real facts. It got proved, that the most nests were in more bushy young forest-parts, where the pheasants got also a good cover. It was very surprising, the distribution of the partridge-nests. At a normal weather is a partridge-nest seldom to find in the forest, and at the most in 4—5%. The year 1938 proved, that the nature equalizes the differences, and the partridge went to nest from the places exposed to the frost in the forest to the grovy divided parts. 51% of the partridge nests was got from woods!

Of course it is not the matter about a coherent wood-territory, but about such ones, where grovy wood parcels alternate with different agricultural fields.

From the observed 652 pheasant-nests were got from forest 29·4%, from fodder-plants 5·6%, from meadows 9%, and from autumn-corn-fields 56%. The same time from the partridge-nests were found 51·5% in wood, 1·5% in fodder-plants, 9·1% on meadows and 37·9% in autumn-corn-fields. Both on the contrary to the average of the years 1935—1937.

At the pheasant is very simple the explication of the matter. They found no cover on the meadows, therefore they went to breed in the forests and in the corn-fields. The difference is at the pheasant only 1·6%. We see at the partridge an other situation. The difference between the agricultural territories is here also a little one, only 2·4%, but it is surprising, that 51·5% of the nests got in the wood. The difference is for the benefit of the wood. It proves, that the game-fowl at the natural increasing accomodates surely to the differences of the nature.

It is of great interest to observe the % of the perished sets in the wood and in the agricultural territories. From the pheasant-nests perished in wood 19·9%, and on the agricultural territories 32·5%. It is: the destruction on the later places is about 60% higher. According my experiences 40% of all pheasant-nests are always in wood and 60% on agricultural fields. We say at the game-fowl increasing generally, that at both parts are 50—50%. The nature trys to counterbalance the lost of the nests with the placing of its quantity on a suitable surrounding.

The average of the territory and eggs of the nests found in the different kind of the corn-fields: There got to a pheasant-nest at Kistápé in the year 1948:

Wheat-fields 2'00 acres, rye-field 1'04 a., barley: 1'96 a., oats: 1'40. Average in cornfields: 1'22 acres. It is to see from these data, that the rye, sown the earliest and grown the best — and than the wheat — have the most importance according the increasing of the game-fowl. The spring-sown corn plays also an important part in the nesting.

From these observations I controlled also the egg-averages. At the pheasant in woods 9'5 eggs per nest; in fodder-plants: 9'3, on meadows 8'1, in corn-fields 8'2; generally average: 8'65 eggs in each nest. As to see, for the increasing of the pheasant is the wood of the most importance.

The loss at hatching is given by the eggs remained in the abandoned, destructed nests, and by the unhatched eggs of the hatched sets. Till now I reported the loss of the nests. The hatching proportion is at the pheasant according the data in details, as follows: To one nest comes from the lost eggs in average 0'72, as at the wood, so at these in the fields too. So in result we can take the average per nest at the pheasant 8 eggs. These data show of course only the relations of the breeding and increasing at one hunting-ground.

Investigating the questions of the increasing it struck me an interesting observation. As for the pheasant increases, as far diminishes the stock of the partridge. This fact seems to prove, that over a certain measure we can not get increase on the same territory the pheasant and the partridge too. This was at Kistápé to see, when the pheasant reched per acre two pieces. At this time begun the partridge to diminish, and from the average 2 per acre it diminished in three years to an average of one bird per 5 acres and after the following three years we had only per 20 acres one partridge!

The proportion of the sexes has also a very great influence of the natural increasing. I see at the pheasant by natural increasing the best proportion as 1 : 4—1 : 4'5. So we facilitate the natural selection, and so get the stronger, greater cocks to the hens. The result of the futural Hungarian game-keeping depends mostly from the matter, wheter we can set correctly the proportion of the sexes according the conditions for the best natural increasing, and wheather we make possible the natural selection during the time of the coupling.

At a more great pheasant-stock we must not forget also the sterility. This can be couosed by the neglected blood refreshment, by the wounds got at the hunt and by catched cold. At a great stock is the % of the sterility always higher as at a little one. It is at a normal stock at about 5%, but it can rise depending from the size of the stock till 10%.

Besides of the influence of the weather it is of great importance also the dieing. This can be couosed by the beasts of prey, by diseases ,by wounds got at the hunt, by poachers and so on.

If the beasts of prey are increased, we will never have a desirabled fowl-increasing. If we do not remember the damages couosed by the great birds of prey, the fox, the weasel, the polecat, etc. the stray dogs and cats, but especially the now very increased crows and magpies make grave damages not only in the increasing, but also in the stock-fowl. In the year 1946 fell victim the most part of the increase to the beasts of prey.

The most hunter believe, that their game-fowl is healthy. And only than, when they see a dangerous, contagious disease, only then do they snatch to all matters. We established in the last time at a contagious fowl-disease, and at the enormous dieing of the pheasants, what a damage can be caused by one sole disease in our game-fowl. Internal parasites, bacteriae, skin-parasites can cause so much kinds of diseases, that we must pay much attention, if we want prevent a more great destruction of our fowl-stock.

By the wounds at the hunting is caused at much pheasants a later die. At good rifle-men at shooting — as it must done by a real hunter — will be few wounded pheasants. The rash rifle-men, who shoot on all game at an impossible distance, make enormous damages in the future increase. The wounded game perishes most of the times, and if they perhaps get well again, they are usually lost as to see the increase of the next year.

The cause of the dieing can be of many kinds. It is consoling, that it passes only by extraordinary circumstances over the tolerable 10%.

At normal conditions will be the loss on this way in average at about 4—5%.

One of the most important factors at the natural increase is the hunt, and in connection with it the depart. It is especially the matter at the pheasant, because it as for the rest likes to wander. The old bird wander more as the young-ones, and the cocks more as the hens. I can assure, that the wandering, the departure of the pheasants is in a tight connection with the suitability of the territory for the game-fowl-keeping, with the troubling during the year, and with the methods of the autumn-hunt. If we hunt much at autumn on the same territory, we trouble our game, and we shall be surprised, that the killed quantity does not coincide with the loss. There are much more lost, as it were killed. With much troubling, often hunt the departure can rise till 35—40%, because it can become also at normal conditions 15—20% loss. The pheasants depart especially at the time of the coupling and breeding. At the autumn-hunts, depending from the method of the hunt loses a third part, sometimes nearly the half our game-fowl for a less troubled territory, especially if there are in the neighbourhood suitable ones for it.

We will now look, what results can be reached by a systematic care, game-keeping and by the most-possible protection of our game-fowl. How far can get the natural increase?

The stage of the fullness of each territory is determined by the natural conditions. We cannot pass over this fullness without intervention. This degree of the fullness will be higher, if we get the game-fowl before the autumn-hunts to stay by using i. e. offering some light-corn, and third-class maize. During the hunt-time and also later in winter we can get very cheap uncooked, or boiled rape, which we can give in plenty to the pheasants. I fed for long years a great pheasant-stock during the whole winter at expenses of 600—700— hung. Pengő a year, and I ensured the same time a yearly income of 12.000—15.000— Pengő.

The natural food, especially the insects, will be found by the pheasants during the summer. At such times we must not care of them, — besides, that they should not be troubled. In autumn we must help our pheasant,

and they will reward multiplied the some labour and expenses by their increase in the next year. We can lift the degree of the fullness by sistematic help and keeping on the triple or the fourfold, and we can get — and permanently have — at extremely suitable conditions 6—7 pheasants per acre.

We will look the results of the hunting-ground at Kistápé (formerly owner Mrs. *Anthony Wenckheim*), where without artificial breeding, only by natural method succeeded to increase the pheasant in a quite great quantity.

We estimated the stock in the year 1928 for 450—500 pieces. In the year 1933, that is after five years we reached a stock — on a 4000 acres territory — where were mixed woods with agricultural fields, meadows and pastures — at about 20.000 on number. During the same time reched the partridges in the year 1932 (formerly ca 800) the tenfold stock, 8000 pieces. But they fell also at once back, so, that after three years we saw at the numerous pheasants only 300—400 partridges. The hares rose on the suitable territory from the 450 starting number till the year 1933 to 2200—2500. This number was afterwards nearly invariably held.

We killed at the beginnig of the game-keeping in the year 1928: 555 beasts of prey, the year 1929: 2135, 1930: 2313, 1931: 1147, and in 1932: 775. These were most parts crows, magpies, stray-dogs and cats, and kinds of weasels. The number of the killed foxes passed in no year 23, but we had a year with only 3 killed foxes.

Dieing: The year 1932: 5 roes (fellow-deers), 301 hares (flute) 115 pheasant-cocks, 141 pheasant-hens, 127 partridges. The year 1933: 15 roes, 266 hares, 53 pheasant-cocks, 109 pheasant-hens, 55 partridges. This was caused partly by the wet weather, diseases because of in-breeding, by wounds. The report of the details would lead too far.

As I remembered, one of the most important factors of the natural increase is the hunt, and the quantity of the game got for killing. If the pheasant is often troubled by the hunt, it becomes purchased to very far territories. At a natural increase we must be very cautious with the hunt, and in the interior of the territory we should not more trouble with hunt, as three times a year. The pheasant will be thankful for this little care, because in the next year the increase will certainly ensure a more high hunting-result. Of course, nobody can demand, that the lessee of the hunting-ground should not be hunt besides these great huntings. But these little hunts must be limited to the edges of the hunting-ground. So it reaches a double purpose: firstly it ensures the peace of the game on the interior part, secondly: by the hunt and troubling on the outline territories it privents, that the pheasants and also other kinds of game should go to foreign territories. On this way the hunt-lessee ensures certainly for itself the wanted result of the next-year hunt. I will remember, that at the third hunt on the inside part we must only regulate the proportion of the sexes. Average rifle-men can kill also on two hunts so much game, which will give them much more income, as their expences were and besides they had the most noble amusement on the good-kept hunting ground.

AZ 1946. ÉVI BAROMFIPUSZTULÁS MADÁRTANI TANULSÁGAI.

Írta: *Dr. Keve András.*

A multban elhangzott panaszok arra indították Intézetünket is, hogy munkatársainktól az 1946. évben szinte katasztrófális mértékben fellépett baromfibetegségekre vonatkozó adatokat bekérjük. Ezek az adatok bennünket abból a szempontból érdekelték, hogy vajjon mit mondanak a gyakorlati tapasztalatok. Átterjednek-e az ilyen betegségek a szabadon élő szárnyas vadra is vagy sem? Nem hivatásunk, és nem is vagyunk szakszempontból arra felkészülve, hogy e betegségek pathologiai vizsgálatával behatóan foglalkozzunk, csupán az adatgyűjtéssel kívánjuk szolgálni a magyar baromfi és szárnyas vad tenyésztése ügyét, hogy a pathologusok, állatgyógyászok ezen adatokból is merítve, mint illetékesek, több adathoz jussanak.

Házityúkra (*Gallus domesticus* L.) vonatkozó tapasztalatok:

Nagy József (Gönyü) szerint legérzékenyebbek voltak mindenféle betegséggel szemben a leghornok, ezek után pedig a rhode-islandiek, illetve ezek keresztezései. Legellenállóbbak a magyar parlagi tyúkok. *Széchenyi Frigyes* (Somogytarnóca) szerint szintén a magyar parlagi fajta mutatta a legnagyobb ellenállóképességet a baromfipestissel szemben. *Özv. Tóthfaludy Aladárné* (Sárszentmihály) szerint egyes kereszteződésű tyúkjai csaknem mind elhullottak. Volt azonban néhány borzas tyúkjia (*G. d. „crispus“*), melyek megkapták a pestist, de néhány napi gubbasztás után csak sántaság állott elő náluk, melyet később szintén kihevertek. A községben a parlagi tyúkok mutatták a legnagyobb ellenállóképességet, míg a fajtyúkok pusztultak a leggyorsabban (rhode-island, leghorn, etc.). *Péterfay József* (Bikács-Kistápé) szerint: „... legnagyobb ellenállást a házityúkfélék közül tapasztalom szerint a kopasznyakú erdélyi fajta mutatja (fehér). Igen kényesek a kitenyésztett... fajták: plymouth, rhode-island-, leghornfélék. „Teljesen immunisnak találta *Péterfay* ellenben a japáni vagy török törpetyúkot, és annak keresztezéseit, mely a beteg állománnyal együtt tartva esztendőkön át semmi megbetegedést sem mutatott. *Lelovich György* (Fegyvernek) tapasztalata szerint a parlagi fajták kevésbé fogékonyak, mint a rhode-island vagy más belterjesebb tenyészetű fajták. *Nagy László* (Egyek) szerint a legellenállóbbnak a parlagi tyúkok mutatkoztak, de ezekben is óriási az elhullás mértéke. *Nemestóthy-Szabó István* (Mátészalka) szerint fajbaromfi a vidéken nem akad — főleg rhode-island-keresztezésből áll az állomány —, így az egyes fajták ellenállóképességére vonatkozó adata nincs. Szerinte az az évi szaporulatot pusztítja legerősebben a már két éve egyfolytában dühöngő baromfivész.

A betegség okozóját a legtöbben megállapítani nem tudták felszerelés hiányában. Általában azonban „pestisről“ volt szó. Eresi vidékén *Zerkovitz Ferenc* szerint kolera is pusztított, *Széchenyi* viszont Somogytarnóca vidékén csak „pestisről“ tud.

Egyéb baromfira is átterjed a betegség. Így Gönyü vidékén a ludak mutatták a legnagyobb ellenállóképességet. (*Nagy*). *Péterfay* szerint: „A baromfivész 1946. évben háromszor seperlte végig Kistápét és az egész környékét (baromfipestis). Leginkább a tyúkfélék érezték meg, azután a kacák és legszívósabbnak mutatkoztak a libák“. Pulykákra vonatkozólag hiányoznak adatai. *Dr. Szalay Lajos Elemér* (Fonyód) szerint: „A baromfivész itt is pusztít, még a kacákat is irtja, bár kevésbé, mint a tyúkfélét“.

Ercsi vidékén *Zerkovitz* szerint: „... a pestis csak a tyúkfélét pusztította; libát, kacsat nem. Kolerában minden elpusztult“. Pulykára neki sincs adata. Pásztón *Szabó Vilmos* erős baromfipestist észlelt. Liba, kacsaról nem igen hallott. Nagyon jól bírták a pulykák, s a gyöngytyúk, melyek ha meg is kapták, 40—50%-ban kigyógyultak. *Nemestóthy* tapasztalata szerint pulyka, liba, kacsza szívósabb ellenállást tanúsított (Mátészalka).

A vadállományra vonatkozólag legtapasztaltabb vadbiológusunk, *Péterfay* véleménye: „A baromfipestisnek az átterjedését nem tapasztaltam a szárnyasvadvánál. Elhullást nem találtam... Olvastam, hogy egyes helyeken nagy elhullást okozott a baromfivész, azonban kérdés, milyen állományban, mi okozta az elhullást?... Döglök a baromfi, pusztul a fácán vagy a fogoly, azonban mi okozza a tulajdonképpeni elhullást, nem állapíthatják meg“. *Tulkán János* (Ásványráró) szerint a nagy baromfivészes esztendőök után úgy a fogoly-, mint a fácánállomány erősen megcsappan. Valószínűnek tartja, hogy a trágyával az elhullott baromfi is kikerül a földekre, és így fertőződik a vadállomány.

1946-ból az ország egész területéről a vadhullásra vonatkozólag nemleges jelentést kaptunk. *Széchenyi Frigyes* szerint a kevés vad miatt ilyen évben nem észleltek, de az elmúlt időkben igen.

Az *Aquila* 1935—38. évi kötetének 686. oldalán *Németh Sándor* már beszámolt tömeges tőkésréce (*Anas p. platyrhyncha* L.) pusztulásáról a Hortobágyon, melyet bakteriológiai vizsgálatai szerint a baromfikolera idézett elő. 1935-ben a járvány a vadludakra nem terjedt át, de 1930-ban azokat is tizedelte. *Vásárhelyi István* (Nimród, 1947, p. 15.) ugyanebben az évben a Hortobágyról elevenen kapott beteg, repképtelen rétisast (*Haliaetus a. albicilla* L.), mely nyilván a beteg récéktől fertőzött példány volt. Értesülése szerint ez időben a Hortobágyon több beteg sast láttak, és kettőt elhulva találtak.

Még érdekesebb megfigyelést végzett *Vásárhelyi* a barnakányán (*Milvus m. migrans* B o d d.) 1917-ben, amikor fészkeiben döglött fiait találta. A bakteriológiai vizsgálata megállapította, hogy baromfivészben pusztultak el, és a fészkekben *Vásárhelyi* meg is találta a házityúk maradványait. Rövidesen utána fácán (*Phasianus colchicus* L.) pusztulást is tapasztalt a fészkek közvetlen környékén. A bajt ugyanaz a fertőzött tyúk okozta, melynek szétmarcangolásakor begyéből a kukoricaszemek a talajra kerültek, és ezeket szedték fel az elhullott fácánok *Vásárhelyi* szerint.

Vásárhelyi tapasztalatai szerint a fogságban tartott ragadozó madarak beteg baromfival etetve szintén elhullottak, így a buhu (*Bubo b. bubo* L.), macskabagoly (*Strix a. aluco* L.), kuvik (*Athene n. noctua* S c o p.), vándorsólyom (*Falco p. peregrinus* T u n s t.), kerecsensólyom (*Falco ch. cherrug* G r a y), kabasólyom (*Falco s. subbuteo* L.), barnakánya (*Milvus m. migrans* B o d d.), vöröskánya (*Milvus m. milvus* L.), héja (*Accipiter g. gentilis* L.), karvaly (*Accipiter n. nisus* L.). *Lelovich Györgynek* (Nimród, 1946, p. 95—96) fegyverneki sólymásztelepén két vándorsólyom (*Falco p. peregrinus* T u n s t) pusztult el beteg baromfítól. Egyik 24 órán belül, másik nyolc nap alatt.

Nagyobbarányú vadpusztulást csak *Beretzky Péter* (Szeged) jelent 1946-ból (Nimród, 1946, p. 62—63). A szűk víztükörre összetömörült tőkésrécékből (*Anas p. platyrhyncha* L.) „százával földelnek el“, azonkívül távolabb eső helyeken a ragadozómadarak, mint a barna rétihéja (*Circus ae. aerugi-*

nosus L.) segítenek az eltakarításukban. Más récefajt azonban 1946-ban alig talált elhulva, csupán egy nyilasrécét (*Anas a. acuta* L.), egy kanalasrécét (*Spatula clypeata* L.) és megfigyelése szerint a csörgőréce (*A. c. crecca* L.) néhány nehezen repülő példányát is látta.

Mint látjuk, tehát a fertőzés alaposabb kutatására kellene nagyobb súlyt fektetni. A paraziták legnagyobb részét t. i. specifikusak, azaz más fajra csak kivételesen terjednek át. *Bunyea* szerint (p. 993) a récék parathyphus-bacillusa a *Salmonella anatum*, míg a tyúkféléké a *S. aertrycke*. *Barger* és *Card* 28 *Salmonella*-fajt sorolnak fel, melyek szerintük mind specifikusak. Csak a *S. enteritidis* támadja meg egyaránt a récéket és tyúkféléket, ez azonban Amerikában még csak ritkán lép fel. *Manninger* szerint a pestis avium a tyúkon kívül megtámadja a gyöngytyúkot, pulykát, és elvétele ludakat, sőt papagályokat, galambokat és verebeket is. Az irodalomban zavarólag hat, hogy még a betegségek sincsenek egyöntetűen tárgyalva, lásd *Düringen* (1927), *Balás* és *Winkler* (1929), *Báldy* (1940). A pestis kérdését legbehatóbban *Manninger* tárgyalja. A kórokozót vírusféleségek közt keresi, és mint önálló betegséggel foglalkozik vele. *Nyiredy* szerint is ultravírusos betegség.

Ezek a nehézségek mutatják, mennyire kívánatos, hogy a Madártani Intézet munkatársai is bekapcsolódjanak a vizsgálatokba, hogy a kórokozó megállapítására mindig gondot fordítsanak, a betegség fellépését szintén jelentsék. Az 1946-os vész esetében sem tudunk tiszta képet nyerni sem a kórokozóról, sem a járványok kiindulási gócairól, sem időtartamáról, pedig a szárnyasvad és háziszárnyas óvása napról-napra fokozódó nemzeti érdek, melynek óvásában a Madártani Intézet munkatársai is kivehetik részüket, hogy így a nemzeti vagyon növelésében közreműködjenek.

Dr. Schneider Lajos és *Prof. Dr. Anghy-Csaba Geyza* szíves útbaigazításait hálásan köszönöm.

IRODALOM — LITERATURA

1. *Balás, K.—Winkler, J.*: Baromfibetegségek. (Budapest, 1929, pp. 187)
2. *Báldy, B.*: Baromfitenyésztés. (Budapest, 1940, pp. 399)
3. *Barger, E. H.—Card, L. E.*: Diseases and Parasites of Poultry. (Washington, 1943, p. 399)
4. *Bunyea, H.*: Miscellaneous Diseases of Poultry. (Keeping Livestock Healthy, Yearbook of Agriculture, 1942, p. 993—1006)
5. *Beretzky, P.*: Baromfivész a vadrécék között. (Nimród, 1946, p. 62—63)
6. *Düringen, B.*: Die Geflügelzucht, II. (Berlin, 1927, pp. 636)
7. *Hutyrá—Marek—Manninger—Mócsy*: Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere. (1943)
8. *Lelovich, Gy.*: Hozzászólás dr. Beretzky Péter „Baromfivész a vadrécék között” c. cikkéhez. (Nimród, 1946, p. 95—96)
9. *Manninger, R.—Kottlán, S.*: Szárnyas baromfi fertőző és parazitás betegségei. (Budapest, 1931, pp. 372)
10. *Németh, S.*: Baromfikolera pusztítása a hortobágyi halastavakon. — Geflügelcholera bei den Hortobágyer Fischteichen. (Aquila, 1935—38, p. 686 & 708)
11. *Nyiredy, I.*: Állategészségtan. (Monosmagyaróvár, 1940, pp. 456)
12. *Vásárhelyi, I.*: Baromfivész a ragadozó madarak közt. (Nimród, 1947, p. 15)

ORNITHOLOGICAL RESULTS ON THE POULTRY-PEST IN HUNGARY IN THE YEAR 1946.

By *Andrew Keve.*

In the year 1946 did infections poultry-diseases sweep over Hungary. It was most of the times the poultry-pest. From the different kinds of the hens were against the disease more resistibles the Hungarian, the untidy and the pigmy one, as dispersed experiences showed, but the rhode-islands, plymuths and leghorns, i. e. their hybrids had a lesser resistibility. From the other poultry were gees, turkeys, guinea-fowl and ducks also strong enough against the diseases, perhaps the last the least. The infection of the game-fowl is not proved. There were found in the year 1946 only in the environ of Szeged died game-fowl-ducks, but there were not made parasitological examinations to detect the cause. More experiences showed, that birds of prey, fed with infected poultry died too. For the interest of a more intensive game-fowl and poultry protection our Institute will collect in the future the data connected with the question.

A MAGYAR MADÁRNEVEKRŐL.

Írta: *Dr. Beke Ödön.*

On some hungarian vernacular Bird-Names by Ö. Beke.

A Madártani Intézet, megalapítójának, *Herman Ottónak* követi a nyomait, amikor a népies madárnevek gyűjtését újra megkezdi. *Herman* volt az, aki megindította népies állatnevek, elsősorban a hal- és madárnevek gyűjtését, és ennek folytatását az Intézet kötelességének érezte, amikor *Pungur Gyulát* éppen ennek a feladatnak elvégzésére alkalmazta. *Pungur* hatalmas gyűjtése a tudomány pótolhatatlan kárára az ostrom alatt teljesen elpusztult. És itt őszintén meg kell mondanom, hogy ezért az Intézetet méltán érheti szemrehányás. Fél századon át húzódott ennek a nagyértékű anyagnak kiadása, nem készült belőle másolat, sőt másoknak bele sem engedtek tekinteni, föl sem engedték használni.

Én magam a rokon népek körében gyűjtöttem nagy tudományos anyagot még az első világháború idején. Akkor nem volt kedvező a tudomány helyzete, akkor nem tudtam dolgozataimat kiadni, de ez nem kedvetlenített el. Pedig a népies madárnevek gyűjtésének rendkívül nagy fontossága van több tudomány szempontjából. Természetrajzi szempontból elsősorban a terminológia követeli ezt a gyűjtést. Fontos azután a településtörténet számára, mert a nevek földrajzi ismerete fölvilágosítást adhat olyan esetekben, amikor a településre vonatkozólag történeti adatok nem állnak rendelkezésre. Utoljára említem a nyelvtudományt, mely a nyelv szókészletét minél teljesebbé akarja tenni, s így nem hiányozhatik belőle a szókincsnek ez a része, másrészt a szókincs eredetének kutatásában nem nélkülözheti ugyanannak a madárnak az ország különböző helyein használt neveit, mert sok esetben egyik a másikat magyarzza. S itt kell megemlítenem az őstörténetet is, mert abból, hogy melyik madárnév eredeti finn-ugor honfoglalás előtti török vagy szláv és német, abból megint következtetni lehet arra,

hogy mikor az a név megjelenik nyelvünk szókészletében, hol lehetett népünk hazája, mert az állatföldrajz pontosan meg tudja mondani, hogy a földnek melyik részén él az illető állat. Ha annak az állatnak a neve nyelvünkben kimutatható, akkor a magyarság is csak azon a területen lakhatott.

Ezek után bemutatok néhány részletet tanulmányaimból. Először is rá akarok mutatni arra, hogy településtörténeti szempontból mily nagy jelentőségű a madárnevek gyűjtése. A történettudománynak még ma is megfejt-hetetlen kérdése a székelyek és az északmoldvai csángók eredete. Mármost több madárnevet találtam, melyek egyeznek Székelyföldön és Dunántúl nyugati részén, ami kétségtelen kapcsolatra mutat. A hegyibillegető (*Motacilla cinerea*) neve a székelyeknél „leánymadár“, Gyergyóban „lánycsóka“ is. Ez a név először *Calepinus* szótárában fordul elő (1595), tőle vette át *Molnár Albert* és *Pápai-Páriz*. A nyelvtudomány kutatásai szerint *Calepinus* szótárának magyar értelmezői erdélyi magyarok voltak, s így került bele a név. Ugyanennek a madárnak Nyugat-Magyarországon vannak olyan nevei, melyek első tagja szintén a „leány“ szó. Így Örségben (Vas m.) „leán-ficuka“; Szentgyörgyvölgyében (Zala m.) „lányi-ficuka“. Göcsejben „liánpintyüke“.

A mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) „szántóka“ neve már a Besztercei Szójegyzékben előfordul (XIV—XV. sz.), bár eltorzítva. Meg van azután *Apáczai-Cseri János* Magyar Encyclopaedia-jában (1655), s *Pápai-Páriz* latin szótárában (1708). Csík megyében is „szántóka“ a mezei pacsirta, de Gyimesben a búbos pacsirta (*Galerida cristata*) is; Háromszékben pedig „szántókamadár“ a búbospacsirta. A moldvai csángóknál is használatos mind a két változat. A Dunántúlon, Molnászeződön (Vas m.) a mezei pacsirta „szántópityer“, Szentgyörgyvölgyében (Zala m.) „szantupityer“. Mikor a magyar ember tavasszal először hallja a pacsirtát énekelni, azt mondja: „Szánt a pacsirta“ (Szamoshat, Szatmár m.); „szánt a pityer, elvesztette az esztekéjét“ (Bakonyalja, Veszprém m.); „a szántókamadár befogta a jószágot“ (Moldva).

A csuszka (*Sitta europea*) neve Udvarhely megyében „szotty“, a Székelyföldön még „szatty“ is; Maros-Torda megyében „kéreszotty“. Ezzel kétségkívül összefügg a somogyi „szutya“, „szutyoka“, „kéregszutyóka“. Nagykanizsán (Zala m.) „kéregszücs“-nek hívják. A fakusz (*Certhia familiaris*) a Székelyföldön és a Kemenesalján „fatetü“, de Szlavóniában és Baján is.

Most bemutatok néhány madárnév magyarázatot: A szárcsa-névvel már korábbi dolgozatomban foglalkoztam. Ráműtattam, hogy a „csa, cse“ szótagok kicsinyítő képzők. Ezért a szárcsa neve kopaszskát jelent tulajdonképpen. Ugyanígy a vércse is kicsinyített kifejezés.

A régi Tájszótár (1838) közölte a sárgarigó „szörri-gó“ nevét. Sajnos, a följegyzés helyét a gyűjtő nem adta meg, s így nem lehet utánajárni az adat hitelességének. Vasason (Baranya m.) a „szörri-gó“ a *Turdus ericetorum*. Diósjenőn ez „szökerigó“, Szilágy és Udvarhely megyében azonban ez a *Turdus viscivorus*.

Ugyancsak Vasason az őszapó (*Aegithalos caudatus*) neve „ösztönfarkú cinege“. A latin neve is mutatja, hogy hosszúfarkú madárka, s ezért a Dunántúl „dorongfarkú cinke“, Drávafokon „rudas cinke“ a neve. Az „ösztön“ szó eredeti jelentése ösztöke volt.

A hangutánzó madárneveket három csoportba lehet osztani. Az elsőben a madár hangja a névadás alapja. A másokban a madár hangjának emberi értelmet tulajdonít a nép, vagy tárgyak hangjához hasonlítja és azt adja a

madár nevéül. Harmadikban a madár hangját emberi hanggal azonosítja, és ebből alakul a madár neve. Katádfán (Baranya m.) a széncinege (*Parus maior*) neve „kimpics“, Irtáson (Bihar m.) „kimpicskó“. Katádfán a madár tavasz előtt megszólal és ezt mondja: „Kimpics, kikelet, Fontál-e már öleget“. Szamosháton (Szatmár m.) a „cinkőü“ tavasszal azt kiáltozza: „Még hideg az idő, Csü, csü, bé, csücsü bé!“ De ha eljönnek a meleg napok ezt: „Kimpics, kimpics!“ Ormányságban az őszapónak a neve „kinpics“, mely ezt mondja: „Kikelet — kimpics —, ha fontá, nincs is!“ Bodán (Baranya megye) a pintyőke (*Fringilla coelebs*) neve „nincsőke“, mert mikor Krisztus bújdosott, a pinty azt kiabálta: „Nincs, nincs!“ Hosszúhetényben is azt kiabálta: „Nincs, nincs, nincs!“

Herman Ottó szerint széncinkének „küncsics“ neve is van, sajnos nem mondja meg hol. Göcseji hagyomány szerint a cinege, mikor Krisztust keresték, azt mondta: „Csincserere, csincserere . . . nincs itthon . . . nincs itthon!“

Hangutánzó a haris (*Crex crex*) neve: Ipolyvecén (Nógrád m.) „hars“, Tiszamelléken „hors“ neve van, s a „hars“ már *Molnár Albert* szótárában is megvan (XVII. sz. eleje). Győr megyében „harisz“-nak ejtik, s a Szamosháton is, Nagyszalontán pedig a sokatbeszélőt mondják „harisnak“. A Barkóságban a haris nyekegő fűzfatrombita, a „harsol“ ige pedig azt jelenti, hogy harissal trombitál, de a madár is harsol, mikor szól. Az Ormányságban azt mondják: „Ej, csak ne beszéljön ked olyan harissan!“ — mérgesen, pattogóan. A haris hangját sok szólásban emlegetik. Már *Molnár Albert* idézi: „Az harist az ő maga szaván fogják meg“. *Dugonics*nál: „Kiált, mint a haris, Szájas mint a haris. Kiált éjjel-nappal, mint a sovány haris“. Zala megyében: „Éles a nyelve mint a harisnak“. Népdalban is gyakran szerepel: „Árokiparton szól a harismadár“. *Petőfi* is megénekelte: „Nem szól a harsogó haris a fű közül“. Nevezetes a harisnak egy másik népies neve, mert két egymástól távoleső vidéken használatos: Munkácson, Beregrákos vidékén és Pécselt s az Ormányságban a „kétkés“ név. A madár nevéül onnan kapta, hogy a nép szerint a haris olyan, mint mikor két evőkést egymáson élükkel keresztben gyors ütemben végighúzunk. Göcsejben „kösmes“ a haris neve. Ez bizonyára annyi, mint: „Köss, mess!“ Győr megyében a nép szerint a haris a gabona közt azt mondja az aratóknak: Mezsd! Mezsd!

Göcsejben a héja (*Accipiter gentilis*) neve „siukánya“, „siókánya“. Göcsejben „sió-rió vagy siu-riu kánya“ (azaz síró-rívó kánya) nevet jegyezték fel, de ez lehet az egerészölyv (*Buteo buteo*), a barnakánya (*Milvus migrans*) vagy a kékesréthéja (*Circus cyaneus*) elnevezése is. A zalamegyei Szepezden a folyton síró gyermekre is azt mondják, riókánya. Vas megyében sírókánya. A barnakánya (*Milvus migrans*) „kurhéja“ neve általában a Dunántúlon és egy adat szerint a pestmegyei Prónayfalván is használatos. Egy másik közlő szerint a bácsmegyei Jánoshalmán a „kurhéja“ a varjú. Ez minden bizonnyal névcsere, mert sok helyen a varjút is „kányának“ hívják. A szó első tagja eredetileg kergető szó volt, mint a következő versikék bizonyítják: „Kur héjja, vasvella! Men az erdőre, hozz fát jövendőre! Bé tollas, bé farkas! Te vagy a hatalmas“ (Némedi, Tolna m.). „Kurr! Héjja! Nincs a csibénk taréja. Paradicsom a héja!“ — mondják a gyermekek a fejmegyei Előszálláson, ha ragadozót látnak. A torontálmegyei Szőregen is feljegyeztek ilyen héja-kergető versikét: „Héja, héja, lakatos. Tarka gunár hivatós. Elmönt Pestre, Haza gyült Budáru, Kilenc fija beleégött. Sijes héja, kur héja!“

Hangutánzó név a kecskefejő (*Caprimulgus europaeus*) Farkasfán (Vas m.) feljegyzett „perepotya“ neve. Rábagyarmaton és Farkasfán „fekümál“ és „fekümár“ neve is van; Zilah vidékén pedig „málonfekvő“. Ez nagyon régi név, azonban régen egy bagolynak, *Pungur* szerint a fülesbagolynak (*Asio otus*) volt a neve. Megvan már a *Murmelius* szójegyzékében (1533) és a *Jordánszky*-kódexben, csonkán a Gyöngyösi Szótárban és a Besztercei Szójegyzékben. Kozmadombján (Zala megye) a kecskefejőt „rőtfabaszu-kánya“-nak nevezik.

Jókai említi, hogy a székelyek a harkályt „tarka Jézus“-nak nevezik. Eddigi feljegyzéseik szerint azonban a székelyek nem a harkályt, hanem a szarkát hívják annak, így Oláhfaluban (Udvarhely m.) és a moldvai csángóknál. *Berze-Nagy János* szerint Pettenden (Somogy m.) a tarkaharkályt „tarka Jézus“-nak hívják. Hasonló nevek még a tarkaharkályra: „tarka-isten“ (Bodrogeköz), „tarkaküllő“ (Zilah), „cifraharkály“ (Molnaszecsőd, Vas m.).

Amint a mondottakból kitűnik, a madárnevek gyűjtésénél nemcsak a név gyűjtése fontos, hanem mindazon adatoknak, ami a madárhoz, illetve annak nevéhez fűződik, tehát a hozzá kapcsolódó néphit, és a névnek a nép által adott magyarázata is. A helységnév megadását pedig sohase mulasszuk el.*

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Megállja-e *Touit purpurata viridiceps* Chapman a helyét? *Chapman* 1929 ben nyolc példány összevetése alapján írta le ezt az alfajt, sőt felvetette annak a valószínűségét is, hogy még egy harmadik köztes alfaj is leírható lesz. A bécsi múzeum anyaga alapján, mely szintén nyolc példányból áll, kétségbe vonom, hogy helyes-e az alfaj elválasztása, és vajjon nemcsak egyéni változatról van-e szó? Harmadik alfaj leírását pedig kizártnak tartom.

Dr. M. Sassi (Wien).

A kalandrapacsirta új faj a magyar faunában. Húsz éve lakom Albertfalván, és azóta azt tapasztaltam, hogy határának adottságai rendkívül kedvezőek a madarak alkalmi tartózkodási helyének. Budapest, Budafok és Csepel beépített tengerében a határ összefüggő 200 hold szántóföldje zavartalan szigetként áll. A madarakra nézve kedvező helyzet fokozódik télen, a nagy fagyok beálltával. Ilyenkor a hőforrások a partmenti jeget felolvasztják, a víz szennyezettsége következtében az apró hal is sok, s ezért hatalmas vízimadár-csoportok nagy változatossággal verődnek itt össze.

1947. november 29-én a határban lévő bolgárkertészetben egy pacsirta riasztó hangot adva rebtent fel mellettem. A hang a szokottnál egy árnyalattal erősebb színeződésű volt. A felrebbent madár tökéletesen mezei pacsirta színét mutatta, de nagyságban eltért. A madár minden felrebbenés után egy darabig a föld felett cikázó repüléssel alacsonyan menekült, majd meredeken emelkedve, gyorsan nagyobb magasságot ért el. Fent libegő repüléssel, irányát állandóan változtatva, körözve vissza-visszatért az

* Intézetünk az elpusztult *Pungur*-féle gyűjtemény pótlására a népies madárnevek gyűjtését újra megindítja, és felkéri az összes munkatársát, hogy ebben a gyűjtésben résztvegyen, és a gyűjtött neveket mielőbb küldje be *Beke* munkatársunk fenti útmutatása szerint az Intézetbe.

elhagyott terepszakasgra, ahol zuhanó repüléssel levágódott. Első megriasztása után mindig csak friss szántásra, vagy csupasz tarlóra szállt, és került a gazosokat. Minden takarást nagyon jól kihasználta a földön. Mivel első pillanatban felismertem, hogy egy szokatlan fajjal van dolgom, órák hosszat eserkésztem rá. Többször már-már úgy látszott, hogy elvesztettem a madarat. 12 órakor pillantottam meg és délután $\frac{1}{2}$ volt, amikor végre sikeres lövésemet leadhattam rá.

A madarat kalandrapacsirtának (*Melanocorypha c. calandra* L.) határoztam meg. A boncolás alapján ♂-nek bizonyult. Súlya 65 gr., teljes hossza 199 mm, szárnya 129 mm.

Chernel és *Frivaldszky* a kalandrapacsirtát a kérdéses fajok jegyzékébe vették fel, mivel *Lázár* (1859) és *Mojsisovics* (1883) is ellenőrizhetetlen megfigyelés alapján említik a hazai orniszban. Mint a Dobrudzsában fészkelő madárra, számítani is lehetett, hogy hozzánk el fog vetődni, de bizonyító példány mindezideig hiányzott. Mint unikumot, a Magyar Madártani Intézetnek ajándékoztam.

Erdős László.

A déli hantmadár előfordulása Budapest környékén. 1947 májusában a budaörsi Farkashegyen egy rözsecsomón a déli hantmadarat (*Oenanthe hispanica melanoleuca* G ü l d) ♂ példányát pillantottam meg. A faj eddig ismert legészakibb költési területe az Alduna vidéke, illetve az Adria partvidéke volt. Viselkedése nagyban különbözik a hantmadárétól (*Oenanthe oenanthe* L.), amennyiben sokkal nyugodtabb; hívó hangja és éneke élénkebb. Kiemelkedő sziklacsúcsokon szívesen tartózkodott, ahonnan felrepülve hallatta énekét. Szorgalmasan énekelt és a közönséges hantmadár ♀-kat hajtotta. 1947. május 26-án megfigyeltem, amint az egyik hantmadár-család fészkében lévő fiatalokat etette. A madár egész nyár folyamán jelen volt s magánosan kóborolt. 1948. május 6-án újra megjelent. Kiegészítő apró fenyőkcsúcsán énekelgetett, ekkor sikerült a példányt a Madártani Intézet gyűjteménye részére megszerezniem.

Dandl József.

Déli hantmadár a Mátrában. 1947. július 14-én a Gyöngyössőllymos községhez tartozó Lilabánya elhagyott részében egy déli hantmadarat (*Oenanthe hispanica melanoleuca* G ü l d) észleltem.

Nagy Gyula.

Csigaforgató a Balatonnál. A csigaforgató (*Haematopus ostralegus* L.) törzsfajtája leginkább a tengerparton tartózkodik és a szárazföld belsejében csak ritkán mutatkozik a vonuláson. A *H. o. longipes* *Buturlin* azonban kifejezetten szárazföldi madár és *Niethammer* (*Aquila*, 1943, p. 299) közlése alapján előfordulása a Fekete-tengertől Kievig és az Altai-ig terjed. Szerinte Magyarországon eddig a különböző gyűjteményekben található példányok mind ehhez az alfajhoz tartoznak, és kételkedik benne, hogy a törzsfajta hazánkban és a Duna-medencében egyáltalában előfordulhat-e? A hozzám került szépen fejlett példányt 1933. szeptember 20-án lőtték Fenékpusztá határában (*Term. Tud. Közl.*, 66, 1934, p. 32—33), s kitömve jelenleg is megvan az Agráregyetem Állattani Tanszékének gyűjteményében. Ennek a kitömött példánynak a szárnyhossza 242 mm, csőr-hossza 63, csüd-hossza 53 mm. Ha összevetjük *Hartert* adataival, a szárny mérete mindkét alfajra 245—274 mm, tehát az általam nyert érték igen alacsony. A csőr az *ostralegus*-nál 70—85, míg *longipes*-nél 72—90 mm. Példányom csőrmértéke tehát még az *ostralegus* legalacsonyabb méretét sem éri el. A csüd az *ostralegus*-nál 52—56, a *longipes*-nél 52—60 mm. Így a legalacsonyabb

értékhatáron mozog a csüd mérete is. Mivel a csőrbarázda sem nyúlik a csőr felénél túl, így példányomat *H. o. ostralegus* L.-nek tartom, s ezzel egy alfajjal gazdagítom a magyar madarak jegyzékét.

Prof. dr. Keller Oszkár.

A halványgeze terjeszkedése. Néhány éve lakásom közelében megtelepedett egypár halványgeze (*Hippolais pallida elaeica* L i n d.) Csantavéren. Már hajnali 3 órakor lehet hallani. 1947. június 20-án a szabadkai vasútállomással szemben lévő parkban este $\frac{3}{4}$ órakor nem kevesebb, mint három helyen fedeztem fel csicsergő halványgezéket. Zentán és Újverbászson is észkelnek.

Csornai Richárd.

Halványgeze Újpesten. 1948. május 2-án egy hím halványgezét (*Hippolais pallida elaeica* L i n d.) lőttem az újpesti Dunapart fűzesének nádasos részén. A példányt a Madártani Intézetnek ajándékoztam.

Muray Róbert.

Daruvonulás a Dunántúlon. Vönöczky-Schenk összefoglalása (Journ. f. Orn., 1938, p. 54—58) kimutatta, hogy a daru (*Grus grus* L.) viszonylag ritkán keresi fel a Dunántúlt. Az 1946. év őszén észlelt nagy daruvonulás a Dunántúltra is érezte hatását, amennyiben itt is, ott is mutatkoztak darvak a Dunántúl déli részén. 1946. október 4-én Hoffmann Sándor és Keve András a Kisbalaton felett négyes csapatot észleltek. A darvak a ködös időben meglehetősen alacsonyan szálltak a Zala mentén a Balaton felé. Ugyanebben a hónapban Valkó István Barcs határában 20-a és 30-a között 25—30-as, majd 12-es csapatot észlelt, melyek a napos időben magasan keringtek, majd északnyugati irányban eltűntek. Mindhárom esetben a darvak állandóan krugáltak. Studinka László 1948. április 1—6-a közt nyolc darut figyelt meg Dunaszeg határában. Úgylátszik, az utóbbi időben a daru gyakrabban látogatja meg a Dunántúlt is. Keller szerint 1937 augusztusában és októberében a Kisbalaton környékén 4-es, illetve 20-as csapatokat észleltek; 1939 áprilisában a Komárom alatti Dad határában löttek egy magános példányt. 1941 áprilisában Pátkai Tihanyban, Sikó pedig Somogyszentpál határában 8-as, 2-es, illetve 11-es csapatokat figyeltek meg. Mindezen helyektől nyugatabbra esnek saját észleleteim: így 1926 november 19-én 18 darabból álló csapat szállt meg a Nagykanizsától nyugatra elterülő kiskanizsai réteken, majd alkonyati időben — a legkisebb megzavarás nélkül — a magasba emelkedve, élénk krugatással dél felé elvonult. Ugyancsak Nagykanizsától nyugatra fekvő szepetneki Gyótapusztán 1927. év őszén négy darab daru szállt meg a nagy kiterjedésű repcetáblákon, és napokon át ott is tartózkodott. Egy magános példány pedig 1928. és 1929. évek őszén következetes pontossággal heteken át egész november végéig tartott pihenőt ugyanitt, amely fensík az átvonuló ugartyúknak is rendszeres megszállóhelye.

Barthos Gyula.

A darvak őszi pihenője a Fertő partján. Míg 50 év előtt még költöttek a darvak (*Grus g. grus* L.) a Fertő melletti Hanyságban, addig ma már nagy ritkaság az is, ha némely évben nagy magasságban kisebb csapatokban elhúznak a vonuló darvak. 1925-ben megfigyeltem átvonuló darvakat, 1929-ben Studinka a Hanyságban figyelt meg néhány darabot. Az utolsó öt évben a fertőbozi erdész minden évben lát őszi vonuláson, november elején kisebb, tízes csapatokat. 1948. október 23—31. közt tartózkodott egy csapat, 8—10 darab, a Fertőrákos és a Fertő partján fekvő Virágmajor közti réten és a Fertőboz és a nádas közötti réten.

Breuer György.

Jegessirály a Szernye-mocsár vidékén. 1943. január elején Bátyu határában nagy ködben jegessirályt (*Larus hyperboreus* G u n n.) lőttem, melyet a Madártani Intézetnek küldtem be. Ez a példány harmadik a Tisza vonalában (Tiszabura, 1925. december 20.; Szeged-Fehértó, 1941. január 15.).

Dr. Zsebők Zoltán.

Szélesfarkú halfarkas az Alföldön. Jászapáti határában 1947. szeptember 29-én vadászat közben betegen egy szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus* T e m m., ♂) fogtunk, melyet a székesfővárosi Állatkerlbe küldtünk be. A madár néhány nap után kimúlt, és így a Madártani Intézet gyűjteményébe került.

Szigeti Kálmán.

Csüllő a Fertő mellett. A fertői első bizonyító példányt 1941. december 20-án lőttem a fertőrákosi határban és küldtem be a Madártani Intézetnek. A háborús események folytán ez is elpusztult. Az említett napon óriási vihar dühöngött, mely felkorbácsolta a vizet. A csónakházaktól végeztem megfigyeléseimet, hogy nyolc sirály hol úszva, hol repülve halászik a nyílt vizen. Az egyik, a vihar által közelembe sodort példányról megállapíthattam, hogy az egy általam nem látott sirály, s így lelőttem, és megállapítottam, hogy az egy háromujjú csüllő (*Rissa t. tridactyla* L.). Fellűnő volt, hogy a csüllők egész idő alatt, amíg figyeltük, teljesen hangtalanul halásztak. A kézrekerült példány fiatal. *Hartert* leírásától eltérően a külső pár kormánytoll nem egészen fehér színű, hanem a belső zászlaja hegyén sötét, szürkésbarnás, lencsenagyságú folt látható, a többi tollakon mutakozó szalag befejezéseként. Csőrének színe tiszta fekete, csüdje sárgás-hússzínű. Szárnyhossza csak 300 mm, farka 124, csüdje és csőre 32 mm. Súlya 404 gr. Begye csak apró halakat tartalmazott.

Breuer György.

Háromujjú csüllő Budapesten. 1949. február 4-én a Margithídnál két öreg példány háromujjú csüllőt (*Rissa t. tridactyla* L.) figyeltem meg.

Dr. Pátkai Imre.

Lócsérek a Dunán, Fehértemplomnál. 1943. április havában Fehértemplomtól délre a sekély parti fővényen nyolc lócsért (*Hydroprogne t. tschegrava* L e p.) figyeltem meg közvetlen közelből.

Littahorsky Antal.

Vékonycsőrű víztaposó, lócsér és pehelyréce a kisbalatoni rezervátum területén. 1946. október 3-án délután Sármellék község szélén fekvő kubikgödörben egy vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus* L.) szedegetett. A madarat *Hoffmann Sándor* és *Pethő Andor* társaságában hosszabb ideig figyelhettük, és riasztásunkra csak néhány méterre szállt tovább és folytatta táplálékkeresését. 1948. április 14-én ugyancsak *Hoffmann Sándor* és *dr. Udvardy Miklós* társaságában a kisbalatoni tó nagy vize felett hosszabb ideig láttunk egy lócsért (*Hydroprogne t. tschegrava* L e p.) halászatni. 1948. november 13-án pedig *dr. Mannsberg Arvéddel* a Fenékpusztá állomás előtti Balaton-szakaszon egy fiatal pehelyrécét (*Somateria m. mollissima* L.) észleltünk, amint a nádas szélén a szabad vizen úszkált s igen óvatosan viselkedett.

Dr. Keve András.

Vékonycsőrű víztaposó a Velencei-tavon. *Chernel István* 1890 és 1907 közt 21 példányt gyűjtött a vékonycsőrű víztaposóból (*Phalaropus lobatus* L.), valamennyit szeptember hónapban Dinnyés határában. 1948. augusztus 15-én két példányt figyeltem meg ugyanitt, melyből az egyiket Intézetünk részére begyűjtöttem.

Dr. Pátkai Imre.

A *Streptopelia decaocto decaocto* Friv. előfordulása Erdélyben.* *Béldi Gergely*, Intézetünk régi munkatársának értesítése szerint legújabbán Erdélyben is előfordul már a balkáni gerle. *Béldi* 1949. április 7-én figyelte meg egy párt Marosvásárhelyt, a ref. temetőben; fia, *Béldi Miklós* pedig május 1-én Kolozsvárt, a város DK-i perifériáján látott egy párt. Mindkét helyen — a kapott közlések szerint — a megfigyeléseket közvetlenül megelőző hetekben tűnt fel először az új jövevény. *Dr. Mannsberg Arvéd.*

Rózsásgödény Baranyában. A rózsásgödény (*Pelecanus onocrotalus* L.) hazánk területén egyre gyérebben fordul elő. 1936 tavaszán a sumonyi nagy tavon láttam egy pelikánt, de nem tudtam megállapítani, hogy melyik fajhoz tartozott. Újra 1947. május 26-án sikerült becserkelnem a madarat és elejteni. A madár fiatal rózsásgödény (*Pelecanus onocrotalus* L.) volt, amelyet kitömettem és a Madártani Intézetnek adományoztam. A pelikán torokzacskójában több 50—60 dkg-os halat találtam. *Tóth József.*

Hattyúk Ozora határában. 1947. február hó első felében Ozoránál a Sió-csatornában és a mellette lévő vadvizeken öt darab énekes-hattyút (*Cygnus cygnus* L.) láttunk. *Mészáros G. László.*

Nyári lúd költése Bezdánnál. 1941—1944 közötti észlelésem szerint a nyári lúd (*Anser anser* L.) rendszeresen szokott költetni a Bezdán—Monostorszeg közötti erdei mocsarakban. *Szemere László.*

Albinó vadlúd. 1946. január elején a szegedi Fehértóval határos ú. n. szegedi Fertőn a vízparton 17 vadlúd között egy teljesen fehér ludat figyeltem meg. Az albinó madárnak a nyaka, az áll alatti részen tenyérszerű szélességben halvány rozsdaszínű elszíneződést mutatott. Távoli lövésre a csapat felriadt. Repülés közben a hát középvonalában látszott a fentihez hasonló elszíneződés és a nagy evezők szürkének látszottak. A ludakat *Anser albifrons*-nak tartottam. *Dr. Beretzk Péter.*

Újabb fészkelő fajok a Kisbalatonban. Nem várt fészkelő faja lett a Kisbalatonnak a nagykárókatona (*Phalacrocorax carbo sinensis* Shaw et Nod d.). A nádrengeteg közepén álló kiszáradt fűzfára telepedtek, mely fészkelési mód a kárókatónánál ilyen kitett és elszigetelt helyzetben teljesen szokatlan. 1947. május 25-én találtuk meg *Pátkai Imrével* a telepet, akkor még csak két fészek állott készen, melyben az anyamadarak ültek, de már kb. 25-ös csapat tartózkodott állandóan a fán. Következő látogatásom alkalmával, 1948. április 14-én a fészkek száma 8—10 lehetett. A vadőrök bemondása szerint a tavalyi telep nagyobb volt, de részben az időjárás, részben emberek több fészket elpusztítottak. Az 1948-as állomány később, bemondás szerint, 30-at is túlhaladta, de ebből *Agárdi Ede* május 24-én csak 25-öt talált, én június 17-én már csak 17-et. Őszre ez a szám tartotta magát és a madarak a fészkek körül kitarítottak.

1947. május 25-én *Pátkai Imre* és *Hoffmann Sándor* társaságában megtaláltuk a hamvasréti-héja (*Circus pygargus* L.) fészket a Felső-Diásszigeten, a fészkekben még csak egy tojás volt, és az öreg madarak nyugtalanul keringtek felettünk. *Pátkai* ugyanekkor megállapította a réti és a berki-tücsök-

* A balkánigerle erdélyi terjeszkedése, úgy látszik, nem áll a magyar alföldivel összefüggésben, s így az adat fontosságára való tekintettel az általános összefoglalástól szétválasztottuk ezt a cikket. (*Szerk.*)

madár (*Locustella n. naevia* B o d d., *L. fluviatilis* W o l f) jelenlétét és valószínű költését a Diássziget rétein, illetve berkeiben. Kiegészítésül megemlítem, hogy 1948. április 14-én *Hoffmann Sándorral* egy kb. 50-es nyárilúd (*Anser anser* L.) csapatban egy fehérfejű példányt figyeltünk meg. A madár

Kárókatónás fa a Kisbalatonon

The Colony of Cormorants in the Marsh of Kisbalaton
Kisbalaton, 1948.

Photo: Prof. G. A. Manninger

feje és nyaka fehér volt, csak a nyakháton futott végig egy szürkés csík. A fej és csőr alkata valamivel karesübbnek látszott, mint a rendszeren fejlett példányoké.

Dr. Keve András.

Kislilikek tömeges megjelenése 1945 őszén a szegedi Fehértavon. Eddigi megfigyelések azt bizonyítják, hogy a kislilik (*Anser erythropus* L.) számszerű megjelenése Magyarországon nagymértékben változó. Vannak évek, amidőn úgyszólván csak elvétve kerül elő, más években meg mintha a nagylilikkel (*Anser a. albifrons* S c o p.) szemben túlsúlyba kerülne. Az ország

nyugati felében mindenestre gyérbb a megjelenése, mint keleten. Tíz évre visszamenő megfigyelésem alapján a kisliliket a Fehértó ritkán jelentkező madarai közé kell sorolnom. A „törpelúd“ már a régi fehértavi vadászok között is ritkaságszámba menő trófeát jelentett. Nyolc év alatt mindössze két példányt sikerült elejtenem. 1943 őszén egy népes csapatból három példány esett. Azóta újabb hír nem érkezett róluk. 1945 őszén átlagos mennyiségű libatömegek gyülekeztek, bár a terület eléggé zavart volt. Magam csak november végén kerültem ki a területre, tehát akkor, amidőn már csak mindössze 10—15 ezernyi liba maradt vissza. Ez alkalomból név elejtett libából három bizonyult kisliliknek, míg máskor két elejtett lúdból az egyik volt sárga szemgyűrűs kistestű lúd. Nem szabad teljes biztonságu következtetést a fentiekből leszűrni, de mégis a számarány azt mutatja, hogy a Fehértavon 1945. november elején és december végén a kislilik volt túlsúlyban.

Dr. Beretzk Péter.

Örvöslúd a Hortobágyon. A Hortobágy „Kondás-fenek“ nevezetű részén 1943. április 12-én egy ♂ örvösludat (*Branta b. bernicla* L.) ejtettek el, mely példány a debreceni múzeumba került. Előtte 1931-ben Ludas határában lőtték ezt a fajt.

Dr. Sőregi János.

A Magyar Madártani Intézet márványos récéje. A márványos réce (*Anas angustirostris* Mé né t r.) magyarországi előfordulásáról egyetlen adatunk *Chernel Istvántól* származik, aki a Velencei-tavon 1893—1896. években négy éven át figyelte meg augusztus—szeptember hónapokban. Egy példányt el is ejtett 1894. szeptember 15-én. Ez a madár az Intézetünk gyűjteményébe került. Az irodalom úgy emlékezik meg erről a bizonyító példányról, hogy fejletlen tollazata a Velencei-tavon való kikelésére enged következtetni. A madarat tüzetes vizsgálat alá véve, megállapítottuk *dr. Vasvári Miklóssal*, hogy nem fiatal madár, hanem erősen kopott tollazatú és vedlésében elmaradt tojó. Hasonló vedlési zavarok más vadrécéknél is előfordulnak és ismertek. Különösen tőkésrécénél (*Anas p. platyrhyncha* L.) találunk ilyen ú. n. „csöködt“ példányokat. A példány az Intézet gyűjteményével elpusztult.

Dr. Pátkai Imre.

Üstökösrecek Győr megyében. 1946. december 16-án Börcs határában a részben befagyott Holt-Rábcán egy ♂ és egy ♀ üstökösreccét (*Netta rufina* P a l l a s) ejtettem el, amelyek a Madártani Intézet gyűjteményébe kerültek. 1948. november 3-án ismét megfigyeltem egy ♂-et Kúnsziget és Dunaszentpál között a Kisdunán.

Dr. Studinka László.

Az üstökösreće lazacos színezete. Az irodalom szerint az üstökösreće (*Netta rufina* P a l l.) gácsérjának színleírásában a lágyéktáj színe fehér. A *Studinka* által beküldött üstökösreće gácsérjának lágyéka lazacos rózsaszín árnyalatú, hasonló a nagybukó gácsérjának hasszínezetéhez.

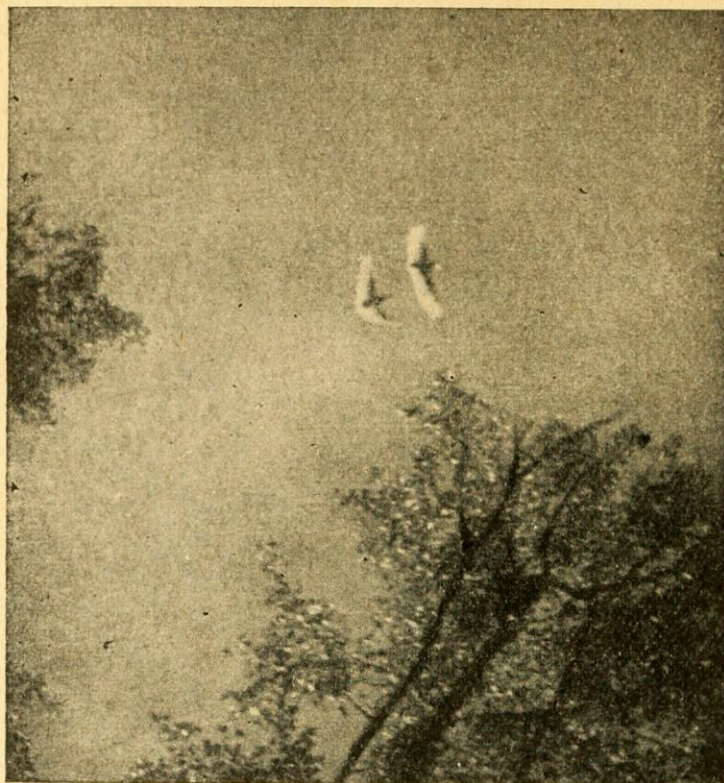
Dr. Pátkai Imre.

A kékesörű réce fészkelése Kiskőrös határában. Kiskőrös határában fekvő Búdös-tavon 1942. június 18-án két kékesörű réce (*Oxyura l. leucocephala* S c o p.) családot figyeltem meg. Egyik anya öt, másik két fiókát vezetett. A fiókák 6—7 naposak lehettek, tehát az itteni költésük bizonyítottnak tekinthető.

Gyökér József.

Adatok a kiskócsag és üstökösgém algyői fészkeléséről. Az Algyő községtől mintegy 6 km-re fekvő Saséri-szigeten a szürkegém (*Ardea c. cinerea*

L.) és a bakcsó (*Nycticorax n. nycticorax* L.) lakta fűz- és nyárerdőben 45—50 pár kiskócsag (*Egretta g. garzetta* L.) költött 1948 tavaszán. A fészkek részben bakcsó-fészkekkel vegyesen, részben tiszta állományban a hatalmas nyárfák legvékonyabb, legmagasabb gallyai közé voltak építve. A fiókák zöme június legutolsó napjaiban kelt ki, de még augusztus 6-án is találtam alig repülős fiatalot. Augusztus elején már nagyrészt lakatlanná vált a telep;

Kiskócságok a fészektelep felett
The little-Egrets voer their Colony

Algyő, 1948.

Photo: I. Sterbetz

7-én mindössze 10 darab kiskócsagot tudtam megszámolni a szigeten. A repülős fiatalok napról-napra kevesebben tértek vissza esténként a fészektelepre. A hónap közepétől kezdve azután lassan megindult a környékben kóborló madarak délre vonulása. Szeptember első napjaiban láttam az utolsó darabot. A költési idő alatt az öreg madarak 8—10 km-es körzetben barangolták be a környékbéli Tisza- és Maros-ártereket. Fiókáikat főképp apró hallal és vízibogársággal etették. Szürkegémnél gyakran láttam, hogy pelyhes madárfiókát zsákmányolt. Kiskócsagnál azonban ezt csak egyetlenegy esetben észleltem. Egy május 30-án elejtett öreg ♀ gyomrában apró halat, piócát és egy mezei egeret találtam. Ugyancsak költött a szigeten öt pár üstökösgém (*Ardeola ralloides* Scop.). Fészküket alacsonyan, embermagasságban, fűzfák gallyai tövébe építve találtam. A gémtelep lakói közül az üstökösgémek kezdtek legkésőbb a költéshez és hagyták el legkorábban, már július utolján a telepet. Augusztus 7-én láttam üstökösgémből az utolsó. Szürkegémből 30—40, bakcsóból mintegy 400 pár költött a szigeten.

Sterbetz István.

Kiskócsagok a Bácskában. 1941—1944 közt a bácskai Duna-szigeteken, továbbá a Bezdán—Monostorszeg közötti erdei mocsarakban, de egyszer a monostorszegi vasútállomás közvetlen közelében is láttam kiskócsagokat (*Egretta g. garzetta* L.). Költési időben is találkoztam velük, de fészkelési helyüket nem tudtam megállapítani. Szemere László.

Kiskócsag Erdélyben. 1947. június 29-én Petelén lőtték egy ♀ kiskócsagot (*Egretta g. garzetta* L.). A tojásvezetője fehéresre meg volt duzzadva és fennebb 12 mm vastagságú sárga, képződő tojást találtam benne. Kohl István.

Gólya-megfigyelések. 1941. május első napjaiban Bajaszentistvánon alkalmam volt megfigyelni, amint a hazaszálló gólya (*Ciconia c. ciconia* L.), melyet párja hangos kelepeléssel fogadott, még mielőtt leszállt volna a fészekre, fejét teljesen hátravetette, s még reptében kelepelt, úgyhogy amikor a fészekre érkezett, már be is fejezte a kelepelést (v. ö. Schüz, Zeitschr. f. Tierpsych., V, p. 8.). 1944. szeptember elején egyik délután pedig arról volt alkalmam meggyőződni, hogy a gólyák (*Ciconia c. ciconia* L.) nem kerülnek ki a Kárpátokat. Egy kb. 80—100 tagú csapat magasan körözve követte a Nagyg folyását Herince határában, s miután csaknem egy félórát egyhelyben magasan köröztek, hirtelen eltűntek a folyó folyása mentén.

A feketególyán (*Ciconia nigra* L.) ugyancsak volt néhány észlelésre alkalmam. Kálóczy Lajos (Dunaszeg) már 1940-ben jelentette, hogy értesülése szerint környékén fészkel a feketególya. 1942. július elején a Mosoni-Duna torkolatával szemben az egyik liget előtt fekvő zátonyon napokon át figyelhettem meg egy-egy feketególyát, mely a Duna folyásával szembe felfelé távozott és mindig onnan érkezett (Kolozs néma). Ez is valószínűvé teszi a feketególya csallóközi fészkelését. Magam 1925-től állandóan látogattam madártani megfigyelések végett ezt a vidéket, de költési időben feketególyát ebben az évben láttam először, így a Csallóköz madárvilágáról szóló összefoglalásomban (Folia Zool. et Hydrob., 1940, p. 464) is csak feltételesen vehettem fel fészkelését. 1943-ban azután Homonnay állította fel Magyarország feketególya-kataszterét (Fragm. Faun. Hung., 1943, p. 9—19). Ebben a munkában a következő helységeket találjuk a feketególya csalló-és szigetközi fészkelése helyének megjelölve: Cikola-sziget 1 pár, Vének 2 pár, Bős 1 pár, Szap 1 pár, Apályi-sziget 1 pár. Ugyancsak kiegészíthetem adatait a Nagyg-völgyét illetőleg, ahonnan előfordulási helynek csak Majdánkát említi, fészkelését pedig csak feltételezi. Én 1944. július 24-én Toronya és Vízköz között három helyen riasztottam fel feketególyát a Nagyg partjáról, valamint július 24—augusztus 6. közt Ökörmező felett a lozsanszkaí hídnál a Nagyg medrében a korareggeli órákban rendszeresen megjelent egy feketególya-pár. Dr. Keve András.

A feketególya előfordulása a Mecsek-hegységben. 1948. június 10-én láttam egy feketególyát (*Ciconia nigra* L.) Püspöknádasd határában fekvő berekaljai erdő szélén elhúzódo Rákos-patak fölött repülni, illetve onnan kiszállni. Az elmúlt évben is láttam a fészkelés ideje alatt a Mecsek-hegységben két példányt. Agárdi Ede.

Madártani megfigyelések a Vértesben. 1947. március 22-én a csákerényi területünkön fészkelő parlagi sas (*Aquila h. heliaca* S a v.) megérkezett. A már több mint egy évtizede meglelt fészkek sértetlen, és május 13-án már ült is a tojó. 1948 tavaszán fészkelését megzavarták, és a pár

ismeretlen helyre áttelepült. A kerecsensólyom (*Falco ch. cherrug* Gray) szintén fészkel a közelben, bár még a fészket megtalálnom nem sikerült. 1947. május elején megjöttek a gyurgyalagok (*Merops a. apiaster* L.), amely faj minden évben 2—4 párban egy homokbányában fészkel itt. 1947-ben megjelent az itt fészkelő feketegolya (*Ciconia nigra* L.) párunk is. Ezek a golyák eddig jól bent a Vértesben, zárt erdőben, egy nagy tölgyfán fészkeltek, 15 km-re a legközelebbi vízhez. 1945 óta, valószínűleg a háborúval kapcsolatban, elhagyták ezt a fészküket és azóta nem tudtuk megtalálni az új fészket, bár gyakran látjuk őket. *Merán Ferenc.*

Kerecsensólyom fészkelése a Mecsek-hegységben. Közel négy évtizede foglalkozom behatóan a Mecsek-hegység madarai fészkelésének megfigyelésével, és bár a ragadozók fészkelése iránt fokozottabb érdeklődést tanúsítok (lásd Aquila, 1939—42, p. 269—284) sólyomfészket sohasem tudtam a Mecsekben fellelni. 1944. május 7-én rátaláltam Bátaszék közelében a kerecsensólyom (*Falco ch. cherrug* Gray) fészkére. A fészek tölgyfán, 16 m magasságban volt rakva, alulról öregnek látszott, mint a két egymásba épített fészekből állott volna. 100 lépésre e fától ugyancsak egy elhagyott nagy ragadozó fészek állott. A sólyom fészkében három tojást találtam. A tojásokban fejlett embrio, már lágy csontrészekkel. Tojások friss súlya: 45,5, 43,5, 42,5 gr. Mérete: 52 × 42, 51 × 42, 51 × 41 mm. A tojások közül kettő rozsdasárga alapon sűrűn, ugyanolyan színű sötétebb foltozással tarkítva, a harmadik apró pontokkal, és nem foltokkal behintve. Az erdő, ahol a fészek állott, ugyanolyan jellegű, mint a Mecsek-hegység erdei, a terep is erősen hegyes. Össze is függ a Mecsek erdeivel. 1946. április 18-án újból fel akartam keresni a fészket, de a fészkes fa már nem állott, kivágás alá került a télen. A kerecsensólyom-pár ott repült az erdő felett. *Agárdi Ede.*

Kerecsensólymok a Fehértemplomtól délkeletre fekvő Duna-szigeteken. A kerecsensólyom (*Falco ch. cherrug* Gray) előszeretettel keresi fel a dús-növényzetű, öreg, magas fákból álló, erdőkkel borított kisebb-nagyobb Duna-szigeteket Palánka és Temeskubin között. Évente két-három pár fészkel azokon, ahogyan megállapíthattam. Legkorábban március végén érkezik, de csak április közepétől mutatkozott rendszeresen minden évben. Ezidőtájt a nap minden szakában látni őket, egyszerre néha négy példányt is. Ezek a sólymok nyilván még vonultak. Erős szélben egész alacsonyan, közvetlen mellettem szállottak. Az uhura dühösen vágta. 1939. tavaszán valószínűleg ugyanaz a példány négy napon át vágott ugyanazon időpontban hevesen, hangos rikoltásokkal. Vörösvérése módjára függögetett, majd eltűnt, hogy a következő nap újra megjelenjék. Az általam megfigyelt fészkek 4—6 km távolságra feküdtek egymástól, valamennyi elhagyott rétisas-fészek volt. A kirepült fiókák száma 4—5. Főtápláléká úgy látszik az ürge, mivel táplálékszerző útjain mindig a Duna melletti legelők felett tartózkodik, ahol az ürgék nagyszámban élnek. Ezt bizonyítja az általam kitömött négy kerecsensólyom gyomortartalom-vizsgálata is. A kerecsensólyom áttelelését vidékünkön még nem észleltem. *Littahorszky Antal.*

Kékvérése-vonulás Székelyföldön. Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy közti műút mentén 1942. április 27-én nagyarányú kékvérése (*Falco v. vespertinus* L.) vonulását észleltem. A kékvérésék a távbeszélőhuzalokon fecske módjára ültek. Kézdivásárhely és Csernáton közt kb. 15 km-es útszakaszon több ezerre volt tehető számuk. Az úttól távolabb fekvő ligetektől is láttam

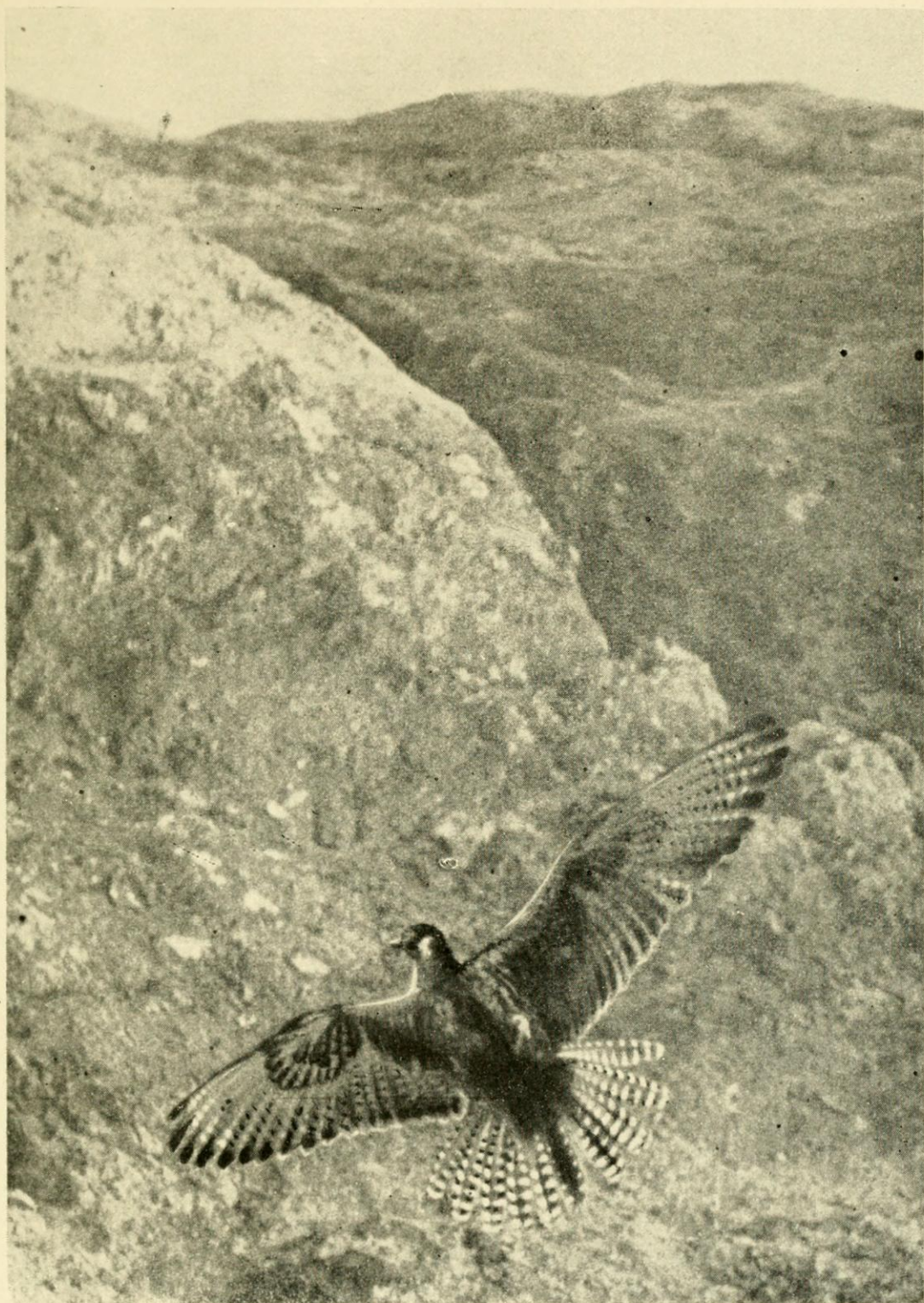
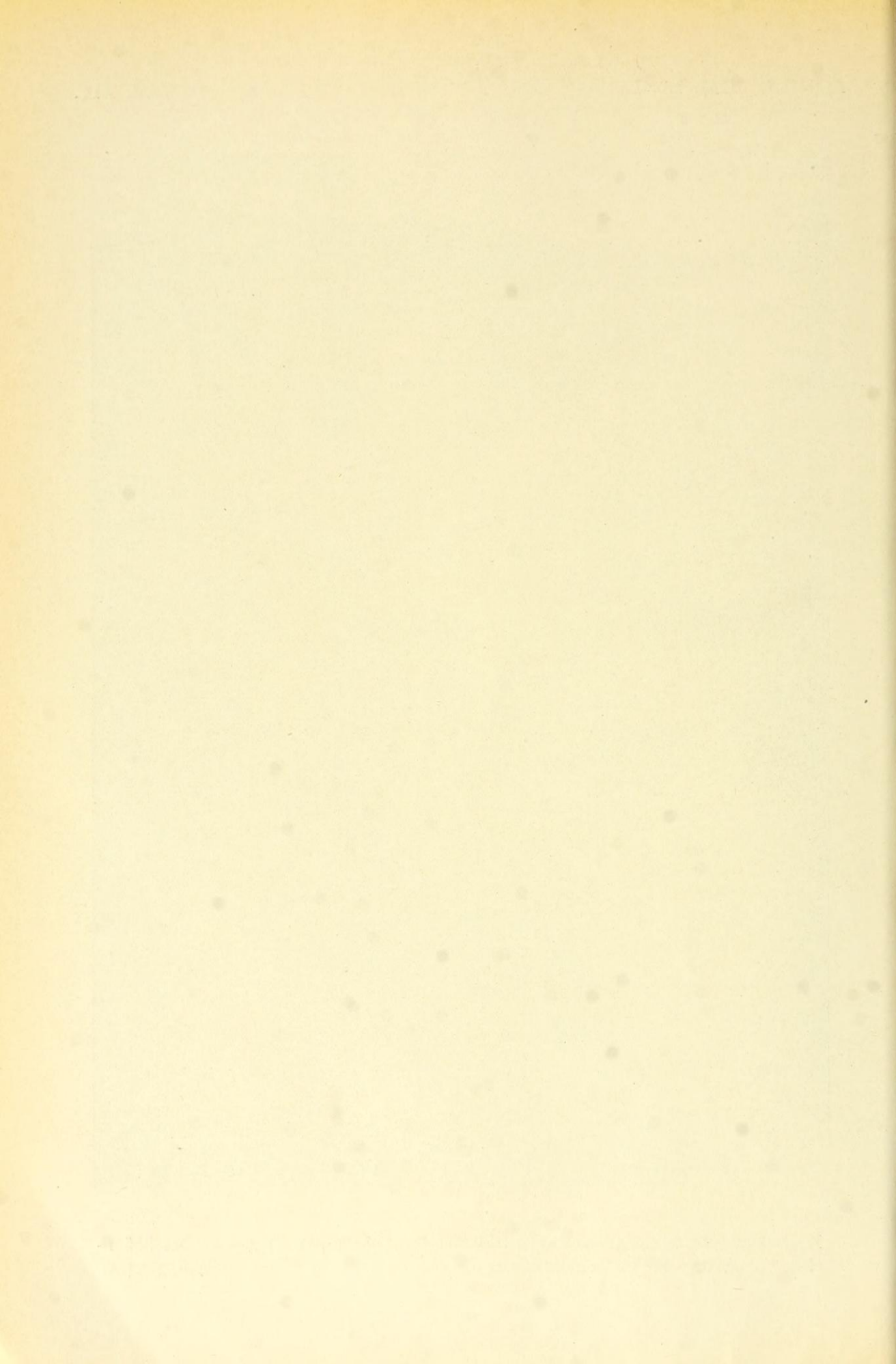

Photo: A. Boroviczény.

Kerecsensólyom hímje a fészek előtt. — Самец балобана перед гнездом. — Das Männchen vom Würgfalke vor seinem Horst.

Piesting, 1934.

felröppenni. Csernáton és Sepsiszentgyörgy közt már csak szórványosan figyeltem meg őket, de itt is elég sokat. *Benson Lajos.*

Törpesas fészkelése a Mecsekben. Fészkes fa a Mecsek-hegység csúcsának, a Zengőnek, közelében, attól mintegy 1 km távolságra, északnyugatra vegyesállományú szálerdőben van. Fészek öreg, görbe hársfán 18 m-re a talajtól épült. Benne 1948. május 9-én két egyszínű fehér, friss tojást találtam. Tojásméretük: 53×43 , $58,5 \times 46,5$ mm. Súlyuk: 51,3 és 66 gr. Tehát nagyságukban lényeges az eltérés. A tojások tompa végét, főként a nagyobbét, apró, vörös-rozsdás kisebb-nagyobb pontok díszítik. A szemcsézetük igen durva. Amikor a fészek alatt álltunk, a törpesas (*Hieraaëtus p. pennatus* Gm.) felett repült hangos „ti-ti-ti-ti“ szóval, és egy egerészölyvvel (*Buteo b. buteo* L.) zavarták egymást. 1939 májusában lőttek egy törpesast a Mecsekben, közel ehhez a ponthoz, de akkor a fészket még nem tudtam felfedezni.

Agárdi Ede.

Fehérfarkú ölyv a Gerecse-hegységben. *Ficza Ferenc* áll. főerdőr 1944. szeptember 13-án Lábatlan határában, a Gerecse-hegységben fehérfarkú ölyvet (*Buteo r. rufinus* C r e t z s c h m.) lőtt. Méretei: hossz 590, szárny 455, csőr 25, csüd 93 mm. *Dr. Sághy Antal.*

Gatyásölyv nyári előfordulása. 1948. július 17-én Dunaszeg melletti Holt-Duna felett a déli órákban egy gatyásölyv (*Buteo l. lagopus* B r ü n n.) körözött. *dr. Studinka László.*

A szirtisas a Kárpátokban és a Mátrában. A Magas-Tátrában 1905. május 9-én gyönyörködtem a szirtisásban (*Aquila c. chrysaetos* L.), amint az a Durl-csúcs alatt, egy lefutó meredek lejtőt borító firn-hómezőn egy zerge testén ült és tépte az oldalát, meg-megbillentve egy-egy tépés után. Sehol a közelben zergenyom nem volt. A levágott zerge hátsó combja és belei már hiányoztak. A zerge fejét levágtam és kifőzés után megállapítottam, hogy orra hegyétől kezdve fel a kampóig három nyílegyenes hasítás volt rajta. A Javorinai és Bélai Mészahavasokban sajnos sok szirtisas esett a csapóvas áldozatául. Egyik évben a Zerge-csúcs Ny-i letörése gránit sziklafalai alatt kapott egy sas szárnyra előttem. A Késmárki-csúcs egyik megmászásánál kora reggel egy törmelékajtó felett egész alacsonyan körözött egy sas, és nem riadt meg zajunktól. Valószínű, hogy a feljebb talált öt eltévedt juhot tartotta szemmel. 1939—42. közt a Bélai Mészahavasok Sucha Dolina völgye vad, szakadékos muranmészből álló sziklafal letörései közt fészkel a szirtisas. 42 évi tátrai tapasztalatom alapján mondom, hogy a Javorinai, Bélai és Zsdjári mészhavasokban a szirtisas gyakoribb, mint a Gránit-Tátrában.

1940 körül a Fekete-Tisza forrásánál az Okula-havason is távesőveztem a szirtisast (lásd *Hrabár*). 1943. szeptember végén a Békás-szorosban a sűgővölgy bejáratánál levő menházban a határőrök fogságban tartottak egy jólfejlett példányt.

1947. október 17-én a Kékes oldalán a nagy szélben mozdulatlan szárnynyal felfelé körözve találkoztam a szirtisassal újra. Állítólag ezen a vidéken költ is. *Dr. Györffy Boldizsár* többször megfigyelte, így a Csatorna-völgyben 1939. nyarán három példány pihent a sziklákon; 1939. szeptemberében a Nagy-Galya déli lejtőjén négy példányt látott; 1947 tavaszán a Ménescsapás felett viharban figyeltem meg őket; 1948. március 13-án és május 8-án egyet-egyet a Csatorna-völgyben.

Engem a szirtisas nemesak mint a „lég nemes ura“ ejtett mindig csodálatba, hanem a ragadozómadarak fészkei alatt található kilúgozott köpeteken és ételmaradékokon a mohák igen értékes saprophyticus tagjai, a *Splachnaceae* különböző nemzetségei és fajai telepednek meg és bunda-módján lepik el azokat, melyeket rendszeresen gyűjtöttem. Ezen gyűjtésem a kolozsvári egyetemen maradt, mely mammalógiai szempontból is érdekes lenne feldolgozásra.

Prof. dr. Győrffy István.

Fakókeselyű Biharban. 1948. július havában a Margitta és Biharszéplak környékén elterülő ú. n. „Feketeerdő“-nél elfogtak egy fakókeselyűt (*Gyps f. fulvus* H a b l.). Két keselyű ment rá a juhokra és az egyik valami sűrűségbe került bele és úgy fogták el.

Kohl István.

Szászrégen vidékének bagoly-faunája. Még részben pelyhes hosszú-farkú baglyot (*Strix uralensis liturata* T e m m.) kaptam Palotailváról 1948. július 12-én. Ugyancsak ebből az időből egy hasonló korú uhut (*Bubo b. bubo* L.) is Szászrégen vidékéről. A füleskuvik (*Otus s. scops* L.) biztos fészkelési helyei: Petele, Alsó-Idecs, Bátos. Ezekon kívül Szászrégen vidékéről preparatóriumomba kerültek a következő baglyok: erdei fülesbagoly (*Asio o. otus* L.), réti fülesbagoly (*Asio f. flammeus* P o n t.), gyöngybagoly (*Tyto alba guttata* B r e h m).

Kohl István.

A füleskuvik fészkelése Bodajkon. Bodajkon (Fejér m.) a kastélykertszéli nagy diófákból álló ritkásabb ligetben 1948. május vége óta megjelent egy pár füleskuvik (*Otus s. scops* L.). Minden valószínűség szerint költenek is az odvasabb öreg diófák valamelyikében. Késő alkonyatkor láthatók.

Tapfer Dezső.

Gatyáskuvik Budapest környékén. Fót határában 1929. március 18-án esti szalonkázás alkalmával egy gatyáskuvikot (*Aegolius f. funereus* L.) lőttem melyet a Madártani Intézetnek adományoztam.

Till Gergely.

A gyöngybagoly elszaporodása Hajdúböszörményben. Egy évtizedre visszanyúló madártani feljegyzéseimben a gyöngybagoly (*Tyto alba guttata* B r e h m) igen ritkán szerepel. Annál feltűnőbb volt, hogy 1946., de különösen 1947. évben a gyöngybagoly sürrögő-hürrögő hangját szinte minden este hallottam valamennyi templom környékén. Ebből természetesen nem akarok következtetni a gyöngybagoly elszaporodására, mert a gyakori mutatkozás összefügghet az egérjárásos esztendővel is.

dr. Sóvágó Mihály.

A balkáni fakopáncs Szarvason. Magyar nyelven megjelent Molnár 1944-es különkiadásában.

Molnár Béla.

Balkáni fakopáncs fészkelése Budapest határában. 1948. január 2-án a rákospalotai leányjavító intézet parkjában egy balkáni fakopáncsot (*Dryobates syriacus balcanicus* G e n g l. et S t r e s.) lőttem. Ugyanezen év május 2-től kezdődően a Dózsa Gimnázium parkjában kőrisfában, 13 m magasan és május 7-től a templomkert platánjában 3 m magasan figyeltük meg a balkáni fakopáncsot fészkelve. Mindkét fészkealj szerencsésen kirepült.

Muray Róbert.

Balkáni fakopáncs a Dunántúlon. 1948. október 31-én Szabadbattyán község szélén álló gyümölcsfákon egy ♂ balkáni fakopáncsot (*Dryobates syriacus balcanicus* G e n g l. et S t r e s.) figyeltem meg. Valószínű, hogy az útszéli fasort követve ugyanez a példány húzódott be délutánra, szóval 4—5

óra leforgása alatt, a nevezett ponttól 3 km-re fekvő Lajostelep-puszta falcsoportozatába is.
dr. Keve András.

A gyurgyalag Körmend határában. 1947. június 14-én 12—15 darabból álló gyurgyalag (*Merops apiaster* L.) csapatot láttam körmendi házunk felett keringeni. Augusztus 4-én végre a fészkelő telepükre találtam a Rába balpartján, a várostól 3 km-re. Előtte csak boldogult Atyám egyszer bukkant egy erre kóborló kisebb csapatra 1908—1910 közt, de fészkelésüket évtizedes kutatása ellenére sem sikerült megállapítania. A meredek partba vályt lyukak közül még három lakott volt. A szépen fejlett fiókák az oduk nyílásán kandiáltak ki, majdnem szüntelen hallatva pelyhes liba pittyegésre emlékeztető hangjuka! Az öregek szinte percenként hoztak eleséget. Ezekon kívül 18—20 darab fiatal példány röpködött, melyek napokkal előbb szállhattak ki. augusztus 17—18-án a három odu lakói is kirepültek. A gyurgyalagok szeptember 18-án távoztak el. Összesen 23 lakott odut számoltam meg 1947-ben. Az alattuk talált köpetekben részben a kékszitakötő maradványait állapíthattam meg. 1948-ban május 26-án jelentkeztek házunk felett az elsők.

Molnár Lajos.

Gyurgyalagok sopronmegyei fészkelése. Közel negyven év óta figyelem Sopron környékének madárvilágát, de csak 10 év előtt értesültem róla, hogy Sopron város határában az egyik téglagyár agyagfalában egy pár a fészkelőlyuk kivágásához látott, amit azonban az emberek megghiúsítottak. Azóta közel 10 év telt el, míg 1947-ben egy kisebb csapat, mely nyolc darabból állott, megjelent Fertőbozon, és az Újboz felé vezető „mélyút” melletti magas agyagos-homokos falba akart két pár megtelepedni, ahol mezei verebek is tanyáznak, de ismét sikertelenül. 1948. májusában felkerestem az elhagyott telepet, de ott nem találtam őket, holott értesítettek, hogy megint egy csapat érkezett, mely az egyik udvaron levő fára naponta visszatér (cca. 50 db.). A telepüket a községnek Balf felé eső határában egy megszűnt téglagyár agyagfalában sikerült megtalálnom. A költés sikerült. A gyurgyalagok kedvenc tartózkodási helye a Fertő felé vivő nyárfasor volt. Onnan vadászgattak függőgetve a rétek fölött röpködő rovarokra. Megfigyeltem, hogy nagy szitakötőket tartottak csőrükben. A vasúti megálló méhesgazdái nem panaszkodtak, hogy a gyurgyalagok a méhek között nagyobb kárt tettek volna. A gyurgyalagok megszaporodva szeptember 10-e táján vonultak el.

Breuer György.

Búbospacsirta és a háború. Az első világháború folyamán munkatársaink többször hírt adtak arról, hogy a háborús cselekmények mennyire befolyásolták, illetve mennyire nem befolyásolták a madarak viselkedését. 1945. február végén és március első napjaiban ilyenirányú megfigyeléseket végezhettem a búbospacsirtán (*Galerida c. cristata* L.) Vid községben, a Somlóhegy lábánál. A búbospacsirták ekkor készültek letelepedni és erre alkalmas helynek az országútmenti kavicsgödört találták, melyet a katonaság lőtérnek használt. Bár napokon keresztül 4—5 golyószóró és géppuska is ontotta tüzét, a madarakat nem lehetett elriasztani onnan.

Ugyancsak több közlemény emeli ki az *Aquila*-ban — legutóbb *Agárdi* is észlelte —, hogy a búbospacsirta olykor felszáll az útmenti eperfára, és azon is énekel. Ezt Viden egy-két esetben én is láttam.

Az 1944/45-ös háborús cselekmények budapesti pusztításai szintén kedveztek a búbospacsirta megtelepülésének. 1945. és 1946. évek folyamán

több alkalommal megfigyeltem, hogy a nagy károkat szenvedett és részben lakatlanná vált dunaparti négy-ötemeletes palotasor legfelsőbb részeiben mozogtak úgy költés idején, mint ősszel. Költésükről bizonyítékot szerezni nem sikerült.

Dr. Keve András.

Hajnalmadár Szegeden és környékén. Szegeden a klinger-téglából épült hatalmas dóm, valamint az ezt övező árkádos egyetemi épületeken 1945 szeptemberében több napon keresztül látták a hajnalmadarat (*Tichodroma m. muraria* L.). A másik felbukkanását ugyancsak a Dómtéren 1946. március 9—12-e között észlelték. 1946. szeptember első hetében a marosparti Deszk községből kapott egy példányt az Állattani Intézet preparátora.

Dr. Beretzk Péter.

Hajnalmadár Budapesten. 1947. november 8-án a Mezőgazdasági Múzeum épületén rovarok után kutató hajnalmadarat (*Tichodroma m. muraria* L.) figyeltem meg és azt Intézetünk részére elejtettem. 1948. január közepén a Gellérthegy szikláin Jánossy Dénes látott egy példányt, ugyanez év február 15-én a Gellértheggyel szemben, a pesti dunaparton, házfalán keresgélő példányt észlelt Keve. 1948. november 14-én a kissvábhegyi kőfejtőből kaptunk jelentést, vele egyidőben Szijj László a Belvárosban (Reáltanoda-u.) találkozott hajnalmadárral. Végül 1948. december 3-án Keve látott egy repülő példányt a Petőfi-híd felett és 1949. január 21—22-én a városligeti Vajdahunyad falán.

Dr. Pátkai Imre.

A bajszossármány előfordulása Budapest környékén. 1946. december 25-én Budaörs felett elterülő Farkashegy déli lejtőjén kb. 10—12 darab bajszossármányt (*Emberiza c. cia* L.) láttam a földön szedegetni. A madarak igen óvatosan viselkedtek. Hímek, tojók vegyesen voltak. Hangjuk rövid, ismétlődő ci-ci. Első észlelésemtől kezdve 1946/47, 1947/48 és 1948/49 telén kisebb csapatokban állandóan láttam őket november elejétől február végéig. A ♂♂ nyugodt időben halkán énekelnek. Jellegzetes vonásukként megemlítem, hogy ha bokron megülnek, farktollaikat gyors egymásutánban legyezőszerűen szétterpesztik. A bizonyító példányt 1949. január 8-án gyűjtötte be Pátkai egy 5—6-os csapatból vezetésem alapján. ♂, súlya 42 gr, szárnyhossza 86 mm. A bajszossármányt Budapest környékén 1860. augusztus 1-én gyűjtötte Dréher (*Frivaldszky*), 1930. november 23-án pedig a fenti lelőhely közelében Keve figyelte meg.

Dandl József.

A nagypirók előfordulása Magyarországon. A nagypirók (*Pinicola e. enucleator* L.) magyarországi előfordulását hosszú időn át az a két ♀♀ bizonyította, melyek a szepesmegyei Magurában még 1837-ben kerültek kézre, s jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban található. 1928-ban azután a vas megyei Molnaszecsődön is lőtt egy ♂-t néhai Molnár Lajos (*Csaba*, Vasi Szemle, 1938, p. 350—353). a begyűjtött madárról, melyet a szombat-helyi múzeumnak ajándékozott, levelében a következőket közölte: „1928. január 17-én estefelé a molnaszecsődi erdőben magas fenyőfáról valami hulladékot láttam leesni. Megnéztem, fenyőtoboz volt... Ki tudtam venni még az alkonyatban, hogy valami madárféle mászkál a tobozokon. Lelőttem s mikor vizsgálgattam, akkor láttam, hogy nagypirók. Hogy hány darab lehetett, megállapítani nem tudtam, mert elrebbentek s a sötétség miatt nem követhettem őket. A madár felbontott begyében fenyőmagvakat találtam“.

Csaba József.

A fenyőrigó gyakori fészkelése Galiciában. 1944. április 29-én kerültem a Kalus melletti Holyn községbe. Elszórt kis fenyőrigó (*Turdus pilaris* L.)

esapatok már ekkor jelentkeztek. Május közepén lombosodtak csak ki a fák, ekkor már párban mozogtak a fenyőrigók és etettek. Az ukrán templom körüli elszigetelt lomberdőparcellában 2—3 pár fészkelhetett és a falu más pontján is, ahol facsoport akadt, mindig találkoztam fenyőrigóval. Feltehető volt fészkelése ezeken a helyeken, valamint a környező falvakban, mint Podhorkiban és Tuzsilowban is, ahol megfordultam. Az első fiókákat június elején láttam és ettől kezdve a vezető és etető párok átlagosan három fiókával mindenfelé a földek közt láthatók voltak. Mivel facsoportok olykor csak a kertekben állanak, ezért a fenyőrigó gyakorisága folytán kerti fészkelésre kényszerül Galíciában.

Dr. Keve András.

Havasi szürkebegy Budapestén. 1944. március első napjaiban Dorning Henrik jelentette Intézetünknek, hogy a X. ker., Rezső-téri templom falán és annak parkjában több ízben figyelt meg egy havasi szürkebegyet (*Prunella c. collaris* Scop.). Intézetünknek tisztviselői több alkalommal felkeresték ezt a helyet az érdekes vendég kedvéért és valamennyi alkalommal ott találták. Március 10-én megpróbálkoztam befogásával, azonban ez nem sikerült. Végül kénytelen voltam a bizonyítás érdekében március 19-én elejteni. A lelőtt példányt rendszertani szempontból is felülvizsgáltuk és az a törzsfajának bizonyult. A ♂ madár heréi még nem indultak fejlődésnek. Súlya 65 gr volt.

Dr. Pátkai Imre.

Pásztormadár Zala megyében. A zalamegyei Bagonya községben 1945. június 13-án útmenti diófa tetején két seregély (*Sturnus v. vulgaris* L.) társaságában egy pásztormadarat (*Pastor roseus* L.) figyeltem meg.

Csaba József.

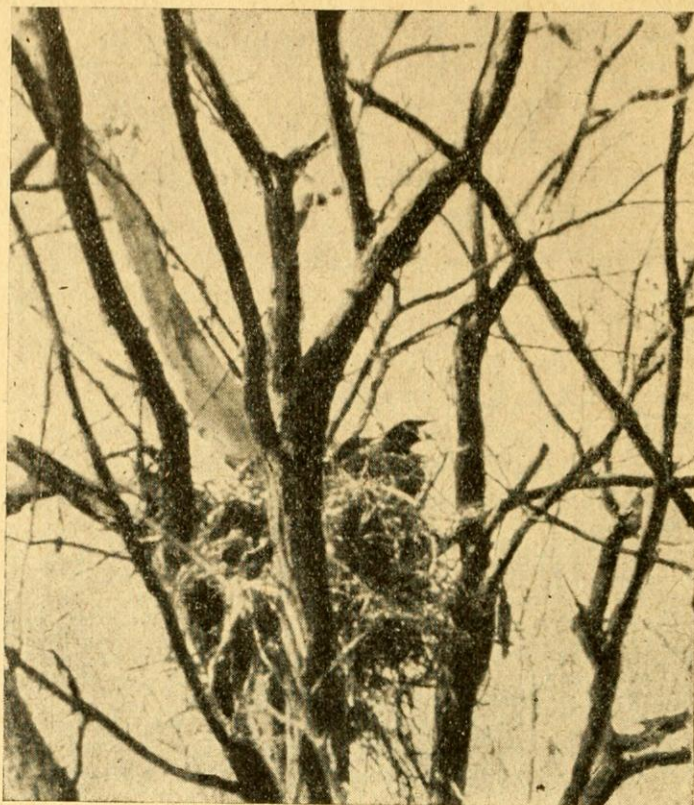
A havasi csókából kultúrmadár lesz. A havasi csókát (*Pyrrhocorax g. graculus* L.) senki sem vadássza, hiszen mint rovarevő, mint a hollóval és a sasokkal együtt a dögök eltakarítója, igen sok hasznot hajt. A tél beállta előtt nagy csapatokba gyűl össze és hangos szavukkal a völgyek tarlóira és trágyadombjaira húzódnak, ahol megtalálják a szükséges táplálékot. 1937 óta a havasi csókát nagyobb emberi települések közelében is megfigyelhettem, így még Innsbruck városában is. 1943 telén még csak a város szélén jelent meg, 1944-ben a városi kórház területén, 1945-ben magában a város szívében, 1946-ban pedig csaknem az egész városban elterjedt. Alig tavaszodott ki, hirtelen eltűntek, mint amilyen váratlanul megjelentek. A lakosság mindenfelé ételmaradékokkal eteti őket. Bizalmasan fogadják az etetést és evés közben nem annyira civódnak, mint a többi varjufélék. Főleg terméskőből épült házakon, tetőkön, tűzfalakon, erkélyeken láthatók és nagy számban a város szemétkerakodó helyein. Mint sziklán élő madár, sohasem száll azonban fára.

K. Finkernagel (Innsbruck).

Szarkák tömeges éjszakázása nádasban. 1948. február 6-án alkonyatájban a dinnyési Kis-Fertő (Velencei-tó) nádasába, viharerős széllel küzdve, egy kb. 100—120 darabból álló szarkacsapat (*Pica p. pica* L.) szállt be éjszakázásra. Bár a Velencei-tó környékén is, mint szerte az országban, az utóbbi években rendkívül elszaporodtak a szarkák, ilyen népes csapatot még nem volt alkalmam látni, de nem látott vadőrünk sem. Valószínűleg a hosszantartó enyhe időjárás hirtelen változása (erős szél kísérelében betört szokatlan hideg) készítette a környék szarkacsapatait, hogy egy handába összeverődve, a védelmei nyugtató náderdőt felkeressék.

Dr. Vertse Albert.

Holló fészkelése Csanádban. Mezőhegyes határában 1948 áprilisában sikerült a holló (*Corvus c. corax* L.) fészket megtalálnom és fényképezni is. A fészket, sajnos, később szédülták, de, úgylátszik, a fiókáknak sikerült

Hollófészek — The Nest of the Raven
Mezőhegyes, 1948. Photo: I. Vida

még idejében kirepülni. Egyik fióka még sokáig a fészek közelében tartózkodott.

Vida István.

A hollók újabb megjelenése Somogy megyében. Kiegészítésül az Aquila 1939—42. évi kötetében (p. 463) közölt somogytarnócai adathoz, beszámolhatok, hogy egy hollópár (*Corvus c. corax* L.) 1948. május 9-én tűnt fel a zsitfapusztai erdőség területén. A következő három hét folyamán további négy esetben kerültek szem elé, sőt május 29-én öt példányt észleltünk pontosan azon a rendszeresen betartott húzási vonalon, amely a „hollósfai“ erdőséget Zsitfapusztán és Vízváron át a drávántúli erdőségekkel köti össze. Legutóbb augusztus 31-én az esti órákban húzott át felettünk az összetartó hollópár, mindig hallatva jellegzetes hangjukat. Fészkelési adathoz nem sikerült jutnunk, megszállóhelyük a drávántúli ártéri erdőkre esik. A régi elnevezésű „hollósfai“ erdő név arra mutat, hogy a holló valamikor Somogy megye ezen részén is költő madár lehetett. Az utóbbi 20 esztendő folyamán a feljegyzések szerint két esetben Iharos somogymegyei község környékén is észlelték.

Barthos Tibor.

Szokatlan fészkelők a Közép-Tiszánál. A guthi erdőben minden évben fészkel a héja (*Accipiter g. gentilis* L.), egy pár holló (*Corvus c. corax* L.) és 1948-ban az erdei szalonka (*Scolopax r. rusticola* L.) fészket is megtaláltak a vadőrök.

Szomjas László.

Madártani jegyzetek a Hegyalja vidékéről. A Hernád és Bodrog vidékének gólya (*Ciconia c. ciconia* L.) települései azt bizonyítják, hogy a gólya azon községekben fészkel, amelyekből a vizes területeket elérheti a nélkül, hogy 100 m-en felüli hegyeket át kellene repülnie. Így kétesztendei megfigyelésem alapján pontosan térképezhettem a településeket: így a fészkeket megtaláltam végig a Hernád, Bodrog és Tisza mentén, azonkívül a következő községekben: Gönc, Abaújszántó, Tály, Mád, Tarcal, Tokaj, Rakamaz, Bodrogkeresztúr, Erdőbénye, Olaszliszka, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Pálháza, Radvány. Szóval a hegyek pereme körül. Ezt onnan magyarázom, hogy az etető madarak a vadvizes rétekről megrakodva egészen alacsony repüléssel szállítják a táplálékot a fészkekhez. Az 1947-es aszályos esztendő ellenére a gólyaszaporulat fészekalj-átlaga három fiókára tehető. Az 1946-os átlagos 3,5—4-hez viszonyítva, ez kedvezőnek mondható.

1947-ben Magyarország egyik legnagyobb gyurgyalag (*Merops apiaster* L.) telepére bukkantam a Hegyalján. Az első ilyen telep Tokaj mellett a Kopasz-hegy és a Szőlő-hegy közti Hubertus-bánya tájékán feküdt, míg a második a Kis-Tokaj feletti dűlőben volt. E két helyen közel 80 lakott fészket számoltunk meg, de ebből csak 37-et szögezhattünk le teljes biztonsággal. Tokaj északi városrészében a kőbánya feletti agyagos talajban is megfigyelhető több sorban a gyurgyalag-fészkek partifecskek társaságában. Ezek azonban a kőfejtés újbóli megindulása miatt elhagyottak. Sokkal több fészkek van a Bodrog kanyargós partján levő szőlőhegyeken. Itt közel 20 lakott fészkek voltak. A legtöbb fészekre Bodrogkeresztúr határában bukkantunk, egész alacsony, 3—4 m-es dombvájatban, a téglagyár közelében. Ezen az aránylag kis területen 92 db. olyan fészket számoltunk, melyekben élet volt. A népszámlálás alapján feltételezhető, hogy az elszórt kisebb településekkel együtt, ha csak évente két fiókat költenek ki sikeresen a párok, az állomány öszre megközelíti az ezer példányt is. *Radványi Ottó.*

Madártani hírek Nyugat-Szlovenszkből. A balkáni gerlét (*Streptopelia d. decaocto* Friv.) 1948. május 23-án Turciánsky Sv. Martinban (Turóc-szentmárton) láttam. Léváról 1948-ban eltűnt az eddigi népes állomány. Egy vörösfejű gébicsel (*Lanius s. senator* L.) lőttem Verebély mellett 1948. májusában, ahol még négyet láttam. A lakatlan kastély bejárata felett Verebélyen az üvegnélküli világítótestben június 4-én barázdabillegető (*Motacilla a. alba* L.) fészket találtam, melyben 5 fióka és 1 tojás volt. Mindkét szülő etetett, a tojó azonban másként is el volt foglalva. A fészkek körül a falon mindenütt *Liparis dispar* hernyók mászkáltak. Amely hernyó 10—20 cm közelbe mászott a fészkekhez, azt a tojó megfogta, elszállott vele és vagy 5—7 m-re letette a földre. A földön viszont keresett kisebb hernyókat, szintén *Liparis*-t, és ezekkel etetett. Ugyanott lőttem egy darázsölyvet (*Pernis a. apivorus* L.) június 3-án. Gyomrában 8 hernyót, 1 *Lacerta viridis* lábát, míg begyében két vadgalamb embryot találtam, melyeket héjastul fogyasztott el. Az itten lőtt héja (*Accipiter g. gentilis* L.) gyomrában ürge és vadgalamb maradványok voltak. *Fr. Turček (Banská Stiavnica).*

Madártani adatok a Szepességből. A fehérgólya (*Ciconia c. ciconia* L.) csak mint tavaszi és őszi átvonuló volt ezelőtt ismeretes a Szepességben, főleg a Poprád völgyében. 1934-ben egy gólyapár Maldur községben próbált fészkelni egy régi harangtornyon. A falu lakossága és a szomszéd falvak lakói e szokatlan látványt annyira háborgatták, hogy a gólyák fiókákat nem nevelhettek. 1946-ban több faluban, 1947-ben már igen sokban van gólyafészkek. Régi, összedüledező kastélyok széles kéményei és főleg üzem-

ben nem levő, elpusztított mezőgazdasági szeszgyárak 20 m magas kéményein. Az utóbbi évek igen száraz jellege, melynek következtében számtalan mocsár kiszáradt, lehet az oka, hogy a gólyák közelebb húzódtak a hegyi patakok és azok réteinek közelébe.

A vetési varjú (*Corvus f. frugilegus* L.) eddig a Szepességben mindig téli vendég volt. 1946-ban már egész nyáron át feltűnt nekem több példány. De még fészkelési helyet nem figyeltem meg. 1947-ben Nagylomnic községben a Sponer-parkban, öreg jegenyefákon volt az első, vagy 25 fészekből álló telep.

A búbospacsirta (*Galerida c. cristata* L.) 1946 őszén teljesen eltűnt vidékünkéről. A fuvarozások megszűntek és így nincs télen lótrágya, melyben keresgélgni szokott.

A törpekuvík (*Glaucidium p. passerinum* L.) istállóba bejár, ahonnan a füstifecske (*Hirundo r. rustica* L.) fiókáit szedi a fészkekből. Azt is láttam, hogy verébfiókákat szed, a verebek által elfoglalt fecskéfészkekből.

Bethlenfalvy Ernő (Huncovce).

Adatok a Kelemen-havasokból. 1947. június 1—2-án fönt jártam a Kelemen-havasokban az „Istenszék“-en, s több havasi madarat figyelheltem meg: örvösrigó (*Turdus torquatus alpestris* B r e h m), feketeharkály (*Dryocopus m. martius* L.), kormosfejű baráticinege (*Parus atricapillus* s s p.), buboscinege (*Parus cristatus mitratus* B r e h m), fenyvescinege (*Parus a. ater* L.), holló (*Corvus c. corax* L.), vörösvércse (*Falco t. tinnunculus* L.), fenyőszajkó (*Nucifraga c. caryocatactes* L.). Valószínűnek tartom, hogy a kerli rozsdafarkú (*Phoenicurus ph. phoenicurus* L.) 1380 m magasságban költ, mivel többször láttam itt egy száraz fenyőre visszatérni. Július 26—28 közt a legmagasabb csúcsot másztuk meg, de 2000 m-en felül ez a csúcs szegény madarakban — a fenyőöv felső határa 1800 m —: hollókat, egerészölyvet (*Buteo b. buteo* L.), fenyvescinegéket, vízirigókat (*Cinclus cinclus* s s p.) és hegyibillegetőket (*Motacilla c. cinerea* T u n s t.) észleltem, de inkább csak a fenyőhatárig. Az 1947. évi tavaszi dürgés idején 16 siketfajd (*Tetrao urogallus* s s p.) kakas és egy tyúk került hozzám preparálás végett. Egy kivétellel mind a Kelemen-havasokból. Begyűkben és gyomrukban fenyőtűt és bükkmagot találtam. A bükkmagot valószínűleg a földről szedték fel, mert ki volt csírázva.

Kohl István.

Madártani hírek a Bánátból. 1947. november 16-án elhullva találtak két gyöngybaglyot (*Tyto alba guttata* B r e h m) Doelisa (Doklány, Krassó) község határában, melyek közül az egyik a svájci Vogelwarte-Sempach 956802 számú gyűrűjét viselte. A madarat 4 testvérfiókkal együtt Langenwiesen (Kanton Zürich) helységben gyűrűzték. A másik példány, mely állítólag szintén gyűrűt viselt, sajnos elkallódott. Szokatlan, hogy a gyöngybagoly, mely nem igen hagyja el messzire szülőföldjét, ilyen messze kelet felé elköborolt. Egy általam Temesvárott öreg korában befogott gyöngybaglyot 1945. május 14-én meggyűrűztem és ugyanezt a madarat újból megfogták 1947. február 8-án a város más külterületi gazdasági épületében.

1948. február 20-án ismét 2 ♂♂ *Tadorna tadorna* L. került hozzám a múzeumba Rudna község határából, a Temes-folyóról. 1948. június folyamán rendszeresen észleltek a *Carduelis spinus* L.-t a Muntele Mic-havason (1500 m), Borlova község közelében és még június 30-án asszisztensem látott hatos és nyolcas csíz-csapatokat. Ugyanitt 1948. március 18-án fészkeket elhagyott *Loxia curvirostra* L. fiókákat gyűjtött.

A kiskócsag (*Egretta g. garzetta* L.) is fészkel 1948-ban néhány párban Knéz (Satchinez) község nádasaiban bakcsó, üstökös és vörösgémek társaságában. A *Podiceps cristatus*, valamint *P. griseigena* pár év óta ritkább lesz Knézen.

Saroltaváron és Máslakon (Temesvár—lippai vonalon) *Hieraaëtus pennatus*-t és tojásait gyűjtöttük 1936 április 18-án. Múzeumunkban van vagy 10 példány, nagyobbbrészt a yilágos fázis.
Prof. Lintia Dénes.

Madártani hírek a Bácskából. 1947. július elején 2 *Gyps fulvus*-t fogtak Zenta mellett, 1948. június elején a fakókeselyűk újra jelentkeztek Keresztúr község határában nyolcas csapatban. A kiskócsag (*Egretta g. garzetta* L.) 1947-ben egy párban költött a Kelebiai tavon. 1947. június 18-án a Ludastavon (Szabadka) 8 darab kékesőrű récét (*Oxyura leucocephala* Scop.) figyeltünk meg. Az öregek vezették a fiatalokat, tehát ezek ott keltek. 1947. november 22-én 11-es csapat daru (*Grus g. grus* L.) mutatkozott a Palicsi-tó mellett.
Csornai Rihárd.

Zombor madarai. A város eldorádója a bogyóevő madaraknak. A város utcái ugyanis ostorménfával (*Celtis*) vannak végigültetve. Ezekre a helyi madarakon kívül az itt telelők is seregesen gyülekeznek, mint pl. az 1941—42. év telén is, amikor csaknem ápriliséig tanyáztak ott a fenyőrigók (*Turdus pilaris* L.) és a csonttollú madarak (*Bombycilla g. garrulus* L.). A házilgalambok is szeretik az ostorménfa bogvóját, és mivoltukat meghazudtoló ügyességgel egyensúlyozzák magukat a bogyószedés közben az ágvégeken. A városban néhány pár sarlósfecske (*Micropus a. apus* L.) is szokott költetni. Mikor oda kerültem (1941), már bőségesen volt ott balkáni gerle (*Streptopelia d. decaocto* Friv.).
Szemere László.

Adatok Hódmezővásárhely madárüllágához. Hódmezővásárhely jól ismert madarai közül a terjedelmes mocsarak és az ősi vízfolyások lecsapolása után sok eltűnt vagy fogyatkozóban van. Így a fehérgólya (*Ciconia c. ciconia* L.) a szabályozás előtt majdnem minden réti tanyaházon, szalmaboglyán fészkel, ma már csak néhány városszéli házkéményen és a népkerti lesonkolt fán, csalogató fészekkosárban költ néhány pár. Az összegyűlt tollakat ellepi a sokféle élősködő (*Dermányssus*, *Acanthia*, *Argas*, stb.), melyek főképen a fiókákat kínozzák, míg az anyamadarak szárnytollain csomóson lehet találni a *Pterolichus* és *Freyana* atka-fajokat.

Gyakori fészkelő volt régen határunkban az énekeshatyú (*Cygnus cygnus* L.). 1929. február 20-a után a Szárazér egy erősen kiszélesedett mederszakaszában heteken át tartózkodott öt példány. A négy ♂♂ állandóan bajvívásban volt az egyetlen tojóért. Veszekedés közben is igen óvatosak voltak, ha közeledni próbáltam, azonnal eltűntek a vízparti citeresben, sőt tova is szálltak, de pár óra múlva megint csak ott láttam mint az ötöt. A Kakasszék és Szárazér menti tanyabeliek szerint még az 1890-es években is minden télen tartózkodott néhány énekeshatyú itt, ahol a tanyák beömlő langyos ártézi vize nem engedte befagyni a legszigorúbb télen sem a Szárazért.

A hódmezővásárhelyi határból utoljára a következő fajok fészkeljait hozták be a gyűjteménybe: *Cygnus olor* 1875; *Ciconia nigra* 1895; *Himantopus himantopus* 1896; *Phalacrocorax carbo* 1901; *Recurvirostra avosetta* 1901; *Egretta alba* 1904; *Charadrius alexandrinus* 1908; *Platelea leucorodia* 1927.

Átvonuló fajok: *Stercorarius parasiticus* a porgányi zsilipnél novemberi vonulás idején; *Oidemia fusca*, évente rendszeren megfigyelik néhány példányát; *Egretta garzetta*, rendszeresen átvonul; *Plectrophenax nivalis*, a tavaszi vonuláson többször előfordul.

Bodnár Bertalan.

Madártani megfigyelések Pécs környékén. 1948 nyarán feltűnően sok volt a kanalasgém (*Platalea l. leucorodia* L.) a sumonyi halastónál, kb. 50—70 példány. Ugyanitt állandóan tartózkodott 2—8 darab nagykócsag (*Egretta a. alba* L.) is. Feltűnően megszorodott egész Baranyában a gyurgyalag (*Merops apiaster* L.). Még Pécsre is bejöttek a városba. 50—60 darabot figyeltem meg egyszerre a Belváros felett szeptember elején. A pellérdi halastavon 1948. október 25-én kékesörű réce (*Oxyura l. leucocephala* Scop.) mutatkozott. Pécsen 1948. november 16-án hajnalmadár (*Tichodroma m. muraria* L.). Kölesden az utolsó feketególya (*Ciconia nigra* L.) 1948. szeptember 22-én, míg az utolsó fehérgólya (*Ciconia c. ciconia* L.) Berzencén október 26-án még látható volt.

Geréby György.

Háborús madárfészkek. 1944 tavaszán a Madártani Intézetbe behoztak egy feketerigó (*Turdus m. merula* L.) fészket, melynek anyagába bőven volt beépítve a repülőgépek által leszórt 1—2 mm széles és 10—15 cm hosszú staniol-szalagocskák. A mi rózsadombi kertünkben is volt feketerigó-fészkek, melybe a madár szintén ilyen staniol-szalagocskákat épített be. Az Intézet kapott továbbá ebben az időben egy aranymálkó (*Oriolus o. oriolus* L.) fészket is, melynek anyaga szintén részben a légvédelem zavarására szolgáló staniol-csíkokból állott.

Hegymeghy Dezső.

Rendellenes tojások nyaktekeresfészkekben. Megfigyelésem szerint az Agárdi által (Aquila, 1943, p. 385—389) említett rendellenes tojások a nyaktekeres (*Jynx t. torquilla* L.) fészkeiben elég gyakoriak. Feljegyzéseim közt erre vonatkozólag az alábbi adatokat találtam: 1937. június 12-én három tojás közül az egyik jóval kisebb (második költés). 1943-ban egy anyamadárnak, mely abban az évben kétszer költött, mindkét fészkealjában egy-egy tojás volt, mely nagyságban a normálisnak csak kb. a felét tette. 1945. június 15-én egy tojás, mely a normálisnál kisebb. A később letojított tojások mind rendes nagyságúak voltak. Följegyzéseimből az is kitűnik, hogy a nyaktekeres mindig először tojja a kis tojást és ezek sohasem fiasak.

Szöcs József.

A mezei pacsirta fészkealjszámának rendszeressége. Több éven át tartó tojásgyűjtésem folyamán több ízben feltűnt, hogy a mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) első fészkealja általában négy tojást tartalmaz. Jegyzeteim szerint március 29-én találtam Békéscsaba környékén legkorábban teljes aljat. Az egyes párok lefészkelése, megfigyelésem szerint, 2—3 hétig eltart. 1936 tavaszán, április 24-én három teljesen friss tojást tartalmazó fészkealjat találtam, melyek 26-án is 4—4 tojást tartalmaztak. Bizonyosra vehető, hogy ezek az aljak is az első költésből származtak. Május derekán a korán érkezőknek, helyesebben a korán költőknek már megvan a második fészkealjuk. Május második felében és június legelején ezideig 11 mezei pacsirta fészkealjára bukkantam, melyek közül kilenc tartalmazott 5—5 tojást.

Povázsai László.

Vörösbegy fészkeiben 12 tojás. Fazekasboda községhez tartozó kis erdőben 1945. május 27-én egy vörösbegy (*Erithacus r. rubecula* L.) fészkelte 12 tojással. A fészkek egy gödör oldalában, a gödör fenekétől 70 cm magas-

ságban volt. A kottló madár ült a fészekben. A tojások közül nyolc tisztának látszott, de tartalmuk kezdett már beszáradni. Négy tojás az előbbi nyolctól megkülönböztethető volt. Ezekből kettőben nagy embrio, kettő pedig teljesen romlott állapotban volt. Nyilvánvaló, hogy a nyolc és négy tojás két külön fészkekaljat képezett. Első esetben észleltem két fészkekalj tojást az általam megfigyelt és gyűjtött sok vörösbegy-fészekben. *Agárdi Ede.*

Közeli madárfészkek. 1947 májusában egy juharfán mesterséges oduban széncinege (*Parus m. maior* L.), a fölötte lévő ágon pedig gerle (*Sterptopelia t. turtur* L.) fészkel. 1947 júniusában egy öregebb tölgyfán egymáshoz alig 20—20 cm távolságra három természetes ódu közül kettőben széncinege lakott, a harmadik üres volt. *Festetics Antal.*

Erdei pinty földön fészkel. Mátrafüred felett a Mátrának egyik ritkás köves erdő részletében 1948. március 15-én egy múlt évről származó erdei pinty (*Fringilla c. coelebs* L.) fészket találtam. A fészkek egy mohával benőtt kövön épült. Igen művészi munka volt, főleg mohából és az oldala zúzmókkal gondosan körülépítve. A ritkás köves mezőn álló öregfákon bőséges alkalma lett volna a madárnak fészket a fára rakni, mégis ezt a talajjal egy szinten fekvő, aránylag kis követ választotta. A fészket beküldtem a Madártani Intézetbe. *Nagy Gyula.*

Az erdei szalonka fiahordása. 1948. április 29-én a keszthelyi Tüskés-tólap erdőben voltam többedmagammal helyszíni szemlén. A déli órákban erdei szalonka (*Scolopax r. rusticola* L.) röppent fel, és magával vitte két lába közé fogva fiókáját. A szalonka nehezen és bizonytalanul repült, mert farkát maga alá húzta, hogy azzal is támogassa fiókáját. Egy kődobásnyira leszállt, magasra kinyújtózott, a szárnyaival verdesett és rendes hangjától eltérő kerregő hangot adott. A lábam előtt megpillantottuk az avar kis hajlásába húzódva, merev mozdulatlanságban másik három fiát, amelyek korát hét napra becsültük. A szalonka rövidesen közelebb szállt, ott megismételte a szárnyverdesést és kerregést. Ezalatt hátrább húzódva vártuk, hogy esetleg visszajön a többi fiáért is. Talán negyedóra múlva a szalonka eltűnt, ekkor láttuk, hogy a fiai észrevétlenül anyjuk után futottak.

Hoffmann Sándor.

A nagy fakopáncs fészekrablása. Lakásunk felett egy lyukban már évek óta költ egy *Passer domesticus*-család. Néhányszor megfigyeltem, hogy egy *Dryobates maior* odarepült a lyuk mellé és a falat kezdte kopácsolni, annyira, hogy lehullt a vakolat. Már elég nagy fiókái voltak a verebeknek, amikor ismét megjelent a fakopáncs. Bedugta fejét a lyukba és egy vagy két fiókát kivett, majd elrepült velük. Másnap megismételte ezt a műveletet, mire a verebek elhagyták fészkeket. *Tomasz Jenő.*

A szarvasbogár, mint fécántáplálék. 1948 júniusában Gyöngyössólymson az Irtvány nevű szállerdő szélében üldögéltem, özbakra lesve. Az idő délután 5—6 óra között volt. A szállerdő szélét övező cserkészúton tőlem mintegy 100 lépésnyire egy fécánkakast (*Phasianus colchicus*) pillantottam meg, amely a cserkészút mellett álló egyik tölgyfa tövének megállt, azt körüljárta, majd mintegy métermagasra felugrott, s utána a földön 1—2 percig falatozott valamit. Evés közben hátra-hátra ugrott, mintha csak attól félt volna, hogy tápláléka esetleg támad. A kakas dolgavégeztével felém tartott, s meg-megállt a cserkészút melletti fáknál, az előbbihez hasonló módon ismételte furcsa mozdulatait. Hosszas figyelés után meg-

láttam, hogy a fa törzsén lévő szarvasbogárért (*Lucanus cervus*) ugrott fel, s azt eszegette. A nyolcadik jelenet után azonban a kakas, valamitől megriasztva, eltűnt. Végigmentem a cserkészúton a megfigyelt fák alatt. Ott megtaláltam a szarvasbogarak fejét és torát, összesen hat darab még mozgó bogármaradványt, azonkívül régi bogártetemeteket, összesen 80 darabot. Úgy látszik, hogy a cserkészút mellett, a vágás szélében álló tölgy- és cserfák derekán rendszeren tartózkodó szarvasbogarak mindennapi táplálékát képezték az ott sétálgató kakasnak. A bogármaradványok mindegyikéről hiányzott a potroh, ellenben a tor és a fej az aganccsal épségben megvolt. Megjegyzem, hogy az aznap összeszedett szarvasbogárfej-torok még negyedik nap is mozogtak, s egy közülük még az ötödik nap reggelén is reflexiókat váltott ki érintésre. Egy hét múlva az említett cserkészúton, ami öreg tölgyerdő 5—6 esztendő s vágása és a szállerdő közt vezet, még mintegy 100 darab hasonlóan megcsónkított szarvasbogár-tetemet találtam, amik között mindössze 3—4 darab ♀♀ szarvasbogár volt.

Nagy Gyula.

Rétisas kígyózsákmánya. 1944 tavaszán a bács megyei Kazuk-szigetről megfigyeltem, hogy egy rétisas (*Haliaëtus albicilla* L.) a víz színére ereszkedve, egy hatalmas siklót emelt ki.

Szemere László.

Héja, mint dögevő madár. 1947. február elején Bártfa határában megfigyeltem, amint egy kutya maradványán gatyásölyv (*Buteo l. lagopus* Brünn) lakmározott a földön. Tőle alig 3 m-re egy fiatal héja (*Accipiter g. gentilis* L.) várt türelmesen a lakomára. Elriasztva a gatyásölyvet, a héja rögvést a dögre ugrott és falatozni kezdett. Megkíséréltem elejteni, de az első lövésre a héja csak felugrott, de azután nyugodtan újra visszaült, és tovább lakmározott, míg a második lövéssel sikerült begyűjtenem.

Weisz Tibor.

Ölyvek pusztulása Biharban 1946/47. év telén. A hó elolvadásával sok elhullott ölyv (*Buteo b. buteo* L., *Buteo l. lagopus* Brünn) maradványait lehetett Geszt környékén találni. Hasmenés nyomai látszótlak mindegyiken. Petegen vagy frissen elhullva nem került ölyv a kezembe, s így a pusztulásukat nem sikerült megállapítani.

Müller Géza.

Vándormadarak elszerencsétlenülése. Közismert tény, hogy vándormadaraink gyakran elszerencsétlenülnek villany- stb. huzalokon. Az alábbiakban szeretnék képet nyújtani, hogy tapasztalataim szerint milyen fajok mehetnek így tönkre. Ilyen tapasztalatok szerzésére alkalmam nyílt az óverbázi házam mellett folyó Ferenc-esatorna mentén, ahol naponta kora reggeli sétámat végeztem. A esatorna partján lefejezett cigányréce fekszik. Kutatva, nem messze megtalálom a fejét is. A réce nyilván sebes repüléssel keresztezte a esatornát és az annak partján futó huzalokon önmagát fejezte le. Hasonló eseteket több ízben is tapasztaltam verebeknél és fecskéknel is. A partifecskék, amikor beszállanak éjtszakázni a nádasba, gyakran szerencsétlenülnek el, ami a füsti- és molnárfecskénél ritkábban esik meg. Más esetben szürkegém a viharban alacsony repülésre kényszerült. A villanyvezetékbe úgy belegabalyodott, hogy csak nagy nehézséggel lehetett onnan leszedni. Ilyen módon fogott tőkésrécét és fütyülőrécét gyakran kaptam. Ludat csak egy ízben és pedig a ritka *Anser neglectus*-t. Gyakrabban kerülnek így kézre ősszel fiatal kakukok, míg tavasszal az öregek valamivel ritkábban. Aranymálincók még nappal is nekirepülnek a huzaloknak. Hosszú gyakorlatom alatt egy ízben szemtanúja voltam, amikor két arany-

málinkó a levegőben összecsapott és mindkettő holtan zuhant le. A huzalokon elszerencsétlenül madarakból leggyakrabban kaptam a következő fajokat: seregély, poszáták, énekes- és fekete rigó, pocgém, sárszalonkák, erdei szalonka, haris, guvat, vízicsibe, fogoly és fürj. Ritkábban: fitisz- és sisegő-füzike, szöllőrigó, bibic, réticankó, kecskefejő; kétízben: ugartyúk; egy-egy ízben: erdei pacsirta, *Locustella* sp., kövirigó, kékbegy, sarlósfecske, szalakóta, kabasólyom, kissólyom, karvaly, búbos- és kisvöcsök, gerle, fácán, egy-egy ízben megtörtént, hogy fakusz és fürj épület falának repülve szerencsétlenül el.

Schenk Henrik.

Néhány régi madártani adat a Balatonról. A Balaton régi — a mainál is kétségtelenül jóval gazdagabb — madárvilágáról igen keveset tudunk. Éppen ezért minden legcsekélyebb adat is, amely annak ismeretéhez vezethet, értékes az ornitológus előtt. *Eissl* osztrák gazdasági tanácsos (1776—1821) *Festetics László* „Phoenix“ nevű nagy vitorláshajóján járta be a Balatont 1808-ban. Érdekesen írja le Keszthelytől Keneséig tett megfigyeléseit, amelyek közül bennünket most néhány madártani adat érdekel, *Eissl* a „Szalának“ a Balatonba való befolyásánál — akkor még nem volt ú. n. „Kisbalaton“ — említ föl ilyeneket: „Ez egy 5—800 ölnyi széles mocsár, amelyen keresztül ez a kis folyócska a tónak tartályába önti magát. „Gödények“ (a „Nimmersatte“ mellett magyarul is kiírja), parti fecskék (*hirundo riparia*), ludak (*Anser veni*), Tadorna Badony (talán a bütykösásó lúd?), *Pluviales cinerae* (mik voltak ezek?) mellett egy serege a lepkéknek (*Papilionibus Anelytris*) és szöcskéknek (*quadrupennis locustis*), poloskáknek (*Cimicibus*) és legyeknek (*Muscis*) valának az élő teremtmények, amelyek itt maguknak, amint látszik, kényelmes létet választottak“. Máshol ezeket írja: „Parti fecskék (*Arundo riparia*) surrantak el melletttem és siettek gondoskodni a fiókáikról, amelyek a márgafalban ezrével fészkeltek. Magasan ezek felett tűnik el a kissólyom (der kleine Geier — *Falco Milvus*), a tó fölött csap le a szürke halász (gém — *Ardea maior*) az ő zsákmányára“. A gödényt még a foki (siófoki) nádasból is említi. Ezt a balatoni nádasokban akkor még nem ritka madarat különben több régi író is fölemlíti, amint kitűnik *Sziklay János* balatoni bibliográfiájából is, nevezetesen: 1. Almanach von Ungarn 1778-ból (ez azonban *Sziklay* szerint helyesen: dobosgém!); 2. *G. Windisch* 1780-ban azt írja, hogy a Balaton nádasában pelikán is él, melynek vastag, tollas bőre jó prémnek, begyzacskója pedig dohányzacskónak. A köveskáli Karnyéta (Kornyai)-ban sok hal és vadmadár él. *I. M. Korabinszky* 1786, *I. de Luca* 1791, a magyar *Lassu István* 1829 és *I. C. Seiz* 1829-ből sorolják még fel a Balaton pelikánját.

Dr. Darnay (Dornyay) Béla.

Balatonszentgyörgy halászcéhének 1826. évi kötelezettsége a „kótyagmadarakra“ nézve. A keszthelyi *Festetics*-uradalom 1826-ban Contractust (szerződést) kötött a balatonszentgyörgyi halászcéhhez a határukban való nyári halászat iránt. Ennek 14. pontja így szól: „14-er Kötelességekben fog az árendás halászoknak állani, tavasszal a Balaton környékén repdeső K ó t y a g - m a d a r a k r a vigyázattal lenni, s ha olyanokat foghatnak, vagy a tollait megtalálnák, az Uradalomnak átadani, minden egyes darab másnak adott kótyagról fizetendő 50 fl. büntetés alatt köteleztetnek, többnyire ezen kótyagoknál arra vigyázzanak a halászok, hogy a hosszú vékony bokkrétának való tollak tisztán és épségben megmaradjanak.“

Mint láthatjuk, a kócsagokra, sajnos, azért kellett „vigyázattal lenni“ a halászoknak, hogy ezek mindig értékes szép madarak más tulajdonába ne mehessenek, csakis az uradaloméba. Érdeemesnek tartom még ezzel kapcsolatban megemlíteni, hogy a Phoenix nevű vitorlást, mely 1796—1830 közt volt forgalomban, a fenéki Balaton-partról ábrázoló szép olajfestmény előterébe, a hullámozó Balaton partjára is a kócsag jellegzetes alakját festette az egykori ismeretlen művész.

Dr. Darnay (Dornyay) Béla.

Helyesbítés. Az Aquila L. (1943) kötetének 411. oldala 12. sorában *Cicadella viris* L. helyett *Locusta viridissima* L. értendő.

Szerk.

SHORT NOTES.

Touit purpurata viridiceps Chapman. (Amer. Mus. Nov. 1929. Nr. 380. p. 10.) Nach Chapman soll sich obige Subspecies von der Nominatform durch gänzlich grünen Oberkopf und Nacken unterscheiden, welche Körperteile bei der Nominatform olivenbraun sein sollen. Als intermediär bezeichnet Chapman ein Stück von Merumé-Gebirge an der Grenze zwischen Venezuela und Brit. Guyana. Chapman sagt hiezu, dass, falls die Merkmale der Zwischenform (grüner Kopf mit deutlichem braunem Anflug) als constant sich erweisen sollten, dies eine dritte Subspecies darstellen würde. Ihm lagen 5 Männchen von den Duida-Bergen (*viridiceps*) und drei Stück der Nominatform (1 Weibchen Franz. Guyana, 1 Männchen Merumé, eben das intermediäre Stück, 1 Männchen ohne Fundort) vor, von der Nominatform also eigentlich nur ein allen Anforderungen entsprechendes Weibchen. Mir liegen nun ebenfalls 8 Stücke vor u. z. 7 aus der Natterer-Collection (St. Barbara am Oberlauf des Rio negro, Rio Vaupé, Marabitanas, Barra de Rio negro, Para und 2 ohne genauen Fundort) und ausserdem ein Stück von 1806 ohne Fundort. Die drei Stücke ohne Fundort will ich gleich ausscheiden, so bleiben also 5 gut datierte Exemplare übrig. Von diesen ist das Stück vom Rio Vaupé offenbar *T. p. viridiceps*, ebenso wie das von Para die Nominatform ist. Die beiden Stücke von St. Barbara und Marabitanas haben einen grünen Kopf mit starkem bräunlichem Ton (also intermediär) und das Stück von Barra de Rio negro (Manaos) hat wieder einen rein grünen Kopf (*viridiceps*). Die zwei intermediären Stücke von Natterer lassen sich als aus dem von Chapman angenommenen Grenzgebiet zwischen *T. p. purpurata* und *T. p. viridiceps* (oberer Rio negro) erklären, sehr auffallend aber und nicht ohne weiteres erklärlich ist das grünköpfige Stück von Manaos. Von den fundortlosen drei Stücken ist ein Natterer-Balg und jener von 1806 typische *T. p. purpurata*, der zweite Natterer-Balg intermediär. Ich glaube daher, dass man besser daran tut vorläufig mangels grösseren Materials eine Untertheilung der Art *Touit purpurata* zu unterlassen und schon gar nicht eine dritte Form aufzustellen.

Moriz Sassi, Wien.

Calander-Lark a new species in the Hungarian fauna. I succeeded November the 29 1947 after much trouble to get the first provable specimen of the Calander-Lark (*Melanocorypha c. calandra* L.) in Hungary on the fields near the village Albertfalva in the neighbourhood of Budapest. The bird is a male. Its weight is 65 gr. The full length is 199 mm; length of the wing 129 mm. Although this species is named as belonging to the Hungarian

fauna by *Lázár* (1859) and *Mojsisovics* (1883), but their data were not to be controlled and therefore they were to be blot from the check-list. I offered it as the first proving specimen for the collection of the Hungarian Institute of Ornithology.

L. Erdős.

The occurrence of the eastern black-eared wheatear in the environ of Budapest. I got to sight in May 1947 on the "Farkashegy" near Budaörs a male eastern black-eared wheatear (*Oenanthe hispanica melanoleuca* G ü l d.) sitting on a brush-wood-heap. The most northwards lying breeding territory of this species till now known was the Lower-Danube, i. e. the shore of the Adria Sea. Its behaviour does quite differ from that of the wheatear (*Oenanthe oe. oenanthe* L.), because this-one is more quiet as the later, its calling-voice and song is more bright. It liked to stay on outstanding peaks of cliffs, from where flying up does it sing. It sang steady and purchased the females of the common wheatear. I observed May the 26 as it fed the youngs in the nest of a wheatear. The bird was the whole Summer present. It appeared May the 6. 1948 too. It song on the top of burnt little pine-trees. Than I got it for the collection of the Hungarian Institute of Ornithology.

Joseph Dandl.

Eastern black-eared wheatear in the Mountain Mátra. I observed july the 14. 1947 in the abandoned part of the mine "Lila" near the village Gyöngyössölymos a black-eared wheatear (*Oenanthe hispanica melanoleuca* G ü l d.).

Julius Nagy.

Oyster-catcher at the Lake Balaton. The nominat form of the oyster-catcher (*Haematopus o. ostralegus* L.) stays in most cases at the seashore, and it shows itself seldom, only at the migration in the inside of the continent. But the *Haematopus o. longipes* Buturlin is an expressly continental bird and its occurrence gets according Niethammer's publication (*Aquila*, 1943. p. 299.) from the Black-sea till Kiew and the mountain Altai. According to his opinion the specimens of this bird, to be find in different cillections in Hungary belong all to this subspecies, and he is sceptical about the occurrence of the nominat form in Hungary and at all in the Danube-basin. The beautiful grown specimen got to my hands is killed September the 20. 1933 at the environ of "Fenekpuszta" (*Természettudományi Köz-
löny* vol. 66. 1934. p. 32—33). This bird, stuffed, is also still now in the collection of the zoological branche of the Agricultural University. The measures of this bird are: wing: 242 mm, bill: 63, leg: 53. If we compare this measures with the data of *Hartert*, who gives as wing-measure for both species 245—274 mm, so we see, that the measure got by me is very low. The bill of the *ostralegus* is 70—85, and of the *longipes* 72—90. So the bill-measure of my bird does not reach also the lowest measure of the *ostralegus*. The leg of the *ostralegus* is 52—56 mm long, and that-one of the *longipes* 52—60. As we see, also the measure of the leg is nearly the same, as the lowest measure given by *Hartert* for both species. As the furrow of the bill also does not reach more far, as the half of the bill-length, so I mean, that this bird must only be *Haematopus o. ostralegus* L., and so I can enrich with one species the check-list of the Hungarian avifauna.

Prof. dr. Oscar Keller.

Pale warbler in the town Újpest. I killed May 2. 1948 a male of pale warbler (*Hipolais pallida elaeica* L i n d.) in the reedy part of the willow-

trees-bushes covered Danube-bank at Újpest. I offered it to the Hungarian Institute of Ornithology.

Robert Muray.

The extension of the pale warbler. Since some years settled near my lodging a pair of the pale warbler (*Hipolais pallida elaeica* Lind.) at Csantavér. They can be heard already at 3 o'clock in the morning. I discovered June the 20. 1947 in the park opposite to the station Szabadka 7 hours 45 in the evening on three places twittering pale warblers. They bred also at Zenta and Újverbász.

Richard Csornai.

Crane migration on Trans-Danubia. The summary of *Vönöczky-Schenk*, (Journal für Ornithology 1938 p. 54—58) showed, that the crane (*Grus grus* L.) comes rarely on Trans-Danubia. The great crane-migration of the year 1946 was to feel also on Trans-Danubia (look: *Müller, Nagy*), because there were seen cranes here and there on the South part of Trans-Danubia. October the 4. 1946 have seen *Alexander Hoffmann* and *Andrew Keve* over the Kisbalaton four of them. The cranes flow in the foggy weather quite low along the river Zala in the direction to the lake Balaton. The same month saw *Stephen Valkó* in the environ of the town Barcs between the 20th and 30th at first a troupe of about 25—30, some later one of 12 cranes, which wheeled very high at the sunny weather, then they disappeared in the direction North-West. In all the three cases was permanently heard their voice. *Studinka* observed between April the 1—6 1948 8 cranes at Dunaszeg. It seems, that the later time comes the crane also to Trans-Danubia more often. As *Keller* says, in August and October 1937 there were seen in the environ of the lake Kisbalaton troops of four i. e. 20 cranes. In the April 1939 was killed at the village Dad near the town Komárom a single crane. In April 1941 saw *Pátkai* at Tihany on the lake Balaton, and *Szilard Sikó* at the village Somogyszentpál troops of 8, 2, i. e. 11 cranes. My own observations are more to the West from these places. So November the 19. 1926 stopped 18 cranes on the medows of the village Kiskanizsa, some westly from the town Nagykanizsa. Afterwards, at Sunset — they were not at all troubled — they all got off very high and flew against South giving brightly their voice. The autumn 1927 were stopped 4 cranes also westly from Nagykanizsa on the rapefields, and they remained there more days. A lonely crane reposed himself on the same place consequently on both autumnes 1928 and 1929 and remained there more weeks long, till the end of November. This plateau is otherwise also the constant stopping-place of the stone-curlew.

Julius Barthos.

Cranes (*Grus g. grus* L.) taking an autumn-rest on the shore of the Lake Fertő. Before fifty years the cranes did still breed in the Hanság near the Lake Fertő, but today it is also a rarity, if we see some years little migrating crane troops coming from far and flying high. I observed here in the year 1925 migrating cranes, and 1929 saw *Ladislav Studinka* in the Hanság several of them. In the last five years the forester of Fertőboz saw at the begin of November all years little migrating troops of about 10 birds. It staid one troop from October the 23 till 31 on the wet meadow between Fertőrákos and Virágmajor (on the lake-shore) and besides this an other troop on the meadow between Fertőboz and the reeds. The troops were of about 8—10 birds each.

George Breuer.

Glaucous gull on the environ of the marsh "Szernye". I killed in January 1943 not far from Bályu in a great fog a glaucous gull, (*Larus hyperboreus* G u n n.), which I sent to the Hungarian Institute of Ornithology. This specimen is the third, found along the river Tisza. (Tiszabura, XII. 20. 1925, Szeged-Fehértó I. 15. 1941.) *Dr. Zoltán Zsebők.*

Pomatorchine skua on the Great Hungarian Plain. We caught by hunting September the 29. 1947 near Jászapáti an ill pomatorchine skua (*Stercorarius pomarinus* T e m m.), which we sent for the Zoological Garden to Budapest. The bird perished after some days and so it got in the collection of the Hungarian Institute of Ornithology. *Coloman Szigeti.*

Kittiwake (*Rissa tridactyla tridactyla* L.) at the Lake Fertő. I killed the first proving specimen from here December the 20. 1941 near Fertőrákos and than I sent it with my report to the Hungarian Institute of Ornithology. The Institute was during the war destroyed. On the over-told day was on the lake Fertő a great storm, which caused meter-high waves on the water and made the rowing impossible. I made my observations from the boat-houses and I saw through my field-glass, that 8 gull-like birds fish on the open water towards North, observing the waving water sometimes swimming, sometimes flying. Because I perceived, that one of them — purchased towards me by the sorm — is a gull species never seen by myself, I killed it, and it was very easy to establish, that I had a kittiwake in my hands. It was striking me, that they fished the whole time — whilst we them observed — without a voice. The killed bird is a young one. Differing from the description of *Hartert* the outlying pair of the driving-feathers is not totally white, because on the end of their inward-flag is to see a dark dot in size of a lense and of grey-brown colour, as the end of the stripe going on the other feathers. The colour of its bill differs also from *Hartert's* description, because it is at all black, and not green-black or grey-black as *Hartert* says. Its leg has a yellowish meat-colour. The length of the wing is only 300 mm, the tail 124, leg and bill 32—32. I mean, the measure of the bill given by *Hartert* in his great work: 32—38 mm must be a mispoint. Its weight was 404 gr. In its crop were only little fishes.

George Breuer.

Kittiwake at Budapest. I observed February the 4. 1949 at the Margaret-bridge two old specimens of the kittiwake (*Rissa tridactyla tridactyla* L.). *Dr. Emerich Pátkai.*

Raubseeschwalben an der Donau südlich von Fehértemplom. Im April des Jahres 1943 sah ich im seichten Ufersand der Donau 8 Stück Raubseeschwalben (*Hydroprogne t. tschegrava* L e p.); scheinbar befanden sich dieselben am Zuge. Ein Irrtum ist ausgeschlossen, da ich dieselben lange Zeit beobachtete aus geringer Entfernung. Es war das erste mal, dass ich diese seltene Seeschwalbe hier beobachtete. *Anton Littahorsky.*

Red-necked phalarope, Caspian tern and Common eider on the reservate territory of Kisbalaton. It looked for food October the 3rd 1946 afternoon in pit on the edge of the village Sármedék a red-necked phalarope (*Phalaropus lobatus* L.). We could it observe for longer time in the company of *Alexander Hoffmann* and *Andrew Pethő*. After some troubling by us it

flew only some meters farther and followed its foodsearch. We saw April the 14 1948 also in the company of *Alexander Hoffmann* and *dr. Nicolas Udvardy* above the great water of the lake Kisbalaton for longer time a Caspian tern (*Hydroprogne t. tschegrava* L e p.) by fishing. It was seen November the 13th 1948 by *dr. Arved Mannsberg* and myself on the Balaton section before the station Fenékpusztá a young Common eider (*Somateria m. mollissima* L.), as it was swimming on the fry water near the reed edge. It was quite cautious.

Dr. Andrew Keve.

Red-necked phalarope on the Lake Velence. *Stephen Chernel* collected between 1890 and 1907 21 specimens of the red-necked phalarope (*Phalaropus lobatus* L.), all in the month September in the neighbourhood of Dinnyés (lake Velence). I observed August the 15, 1948 two of it on the same place, and I collected one for our Institute.

Dr. Emerich Pátkai.

Occurrence of the *Streptopelia d. decaocto* Friv. in Transylvania. According the communication of my brother-in-law *Gregory Béldi*, who is already longtimes the collaborator of our Institute, the Indian ring-dove was the last time found also in Transylvania. *Béldi* observed one pair April the 7. 1949. in the cemetery of the town Marosvásárhely and his son, *Nicolas Béldi* saw a pair on the SW edge of the town Kolozsvár. The birds appeared on both places — according the got communications — in the weeks just before the named observations.

Arved Mannsberg.

Roseate pelican in the Hungarian county Baranya. The roseate pelican (*Pelecanus onocrotalus* L.) becomes in Hungary more and more seldom. I saw in the springtime 1936 on the great lake at Sumony, but I could not fix, which species it was. The keeper at this lake reported me again May the 24, 1947, that a "swan" is there on the lake. May the 26 I succeeded to kill the bird. It was a young roseate pelican, which I let to prepare and I presented it to the Hungarian Institute of Ornithology. I found in its throat-bag more fishes, weighing each at about 500—600 grammes.

Joseph Tóth.

New nesting species on the Lake Kisbalaton. It became as an unexpected breeder on the Kisbalaton the Cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis* S h a w et N o d d e r.). They settled in the middle of the reeds on a parched great willow-tree. The nesting in this manner on a such exposed place is at all unusual at the Cormorant. We found the colony with *dr. Emerich Pátkai* May the 25 1947. At this time were only two nests ready, in which were sitting the mother-birds, but it staid there permanently already at about 25 birds on the tree. When I visited the colony the next time, April the 14 1948 there were about 8—10 nests. As the game-keeper told, the last-year colony was larger, but partly the weather, partly people destructed more nests. According a report some later the stock in the year passed over 30, but *Edward Agárdi* saw from this number May the 24 only 25, and myself June the 17 only 17. This number was also found in the autumn, and the birds staid around the nests. We found in the society of *Emerich Pátkai* and *Alexander Hoffmann* May the 25 1947 the nest of the Montagu's Harrier (*Circus pygargus* L.) on the "Felső Diássziget". It was still only one egg in the nest and the old birds wheeld restless above us. *Pátkai* established the same time the presence and probable breeding on the meadows, i. e. in the groves of the "Diássziget" of the Grasshopper-warbler (*Locustella n. naevia* B o d d.) and of the River-warbler (*Locustella*

fluvialis Wolf.). — I observed in the society of *Alexander Hoffmann* April the 14 1948 in a troop about 50 Grey lag-geese (*Anser anser* L.), one of them with a white head. The head and the neck of this bird was white, only on the backpart of the neck was a grey stripe. The size of the head and bill was some thinner as at the specimens coloured normally.

Dr. Andrew Keve.

Swans near Ozora. We saw in the first half of February 1947 near Ozora in the canal Sió and on the waters around five Whooper swans, (*Cygnus cygnus* L.).

Ladislav G. Mészáros.

The Grey lag-geese (*Anser anser* L.) **regularly breeder in Bácska.** I observed this goose breeding in the forest-marshes between Bezdán and Monostorszeg (county Bács-Bodrog) from the year 1941 till 1944.

Ladislav Szemere.

Wild goose albino. I observed January the 1, 1946 in the noon hours on the shore of the lake named "Fertő" in the vicinity of the "Fehértó" near the town Szeged among 17 wild geese a totally white one. I could observe the geese — on a bullet shooting distance — very good through my field-glass. The neck of the albino bird was under the chin about 10 cm of pale rust colour, otherwise it seemed totally white. After a far shoot flew the geese off. During the flight seemed also on the back-middle-line the same rusty colour, and the great rowing-feathers did seem grey. I mean the geese were white-fronted geese, but I did not hear their voice. The people said, that they have seen the white geese already since more days on the environ. The troop settled about 600—700 m far on the edge of the water.

Dr. Peter Beretzka.

Lesser white-fronted goose in great number on the Lake "Fehértó" near Szeged. It is proved by the observations till now, that the number of the lesser white-fronted goose, arrived in Hungary is quite inconstant. There are years, when we see them only sporadical, and in other years there are perhaps more of them, as of their bigger parent, of the white-fronted goose. Nevertheless they are to be found on the West-half of Hungary more seldom, as on East. According to my ten-years observations I must say, that they come seldom to our lake "Fehértó". The "dwarf" goose was told also by the old hunters as a seldom-found trophy. I could kill in 8 years only two specimens, and I never heard, that somebody would kill one of them. In autumn 1933 there were killed 3 from a great troop. Since that no news about it. In autumn gathered the geese, as they did in other years. Because they were always troubled and hunted with the armyguns, the killed specimens got not in my hands. I myself came with a gun on the territory only on the end of November; in a time, when there were remained only 10—15 thousand geese. One time were from 4 geese 3 lesser white-fronted geese, and an other time between two was only one, the lesser, with a yellow eye-ring. Although from the few killed geese we can't sure conclude according the masses, the proportion shows, that at the begin of November there were the lesser white-fronted geese more numerous, as the greater one. We must say, that it is a rare occurrence the migration of the lesser white-fronted goose in such a great number over the "Fehértó" at Szeged.

Dr. Peter Beretzka.

Dark-breasted Brent goose on the "Hortobágy". On the part named "Kondás-Fenek" of the Hortobágy (the plain between the river Tisza and the town Debrecen) was killed April the 12 1943 a Dark — breasted Brent goose (*Branta b. bernicla* L.), which got in the collection of the town Debrecen. Formerly was one killed the year 1931 in the part "Ludas".

Dr. John Sőregi.

The specimen of *Anas angustirostris* of the Hungarian Institute of Ornithology. Our sole date about the occurrence of the *Anas angustirostris* derives from *Stephen Chernel*, who observed it on the lake Velence four years long from 1893 till 1896 in the months August and September. He did also kill one of them September the 15 1894, and this proving bird got in the collection of the Institute. The literature says about this bird, that because its feathers were still not full developed, it must had hatched on the lake Velence, As we the bird together with *dr. Vasvári* exactly controlled, we established, that it was not a young bird, but an old one, its feathers were hardly shabby and it was a female hardly away in the moulting. Similar moulting troubles occur also at other ducks. We found especially at the mallard (*Anas p. platyrhyncha* L.) such rudimentary (infirm) birds. This specimen is during the war destroyed together with the whole collection of the Institute.

Dr. Emerich Pátkai.

Red-crested pochards in the county Győr. I killed December the 16 1946 on the partly frozen Old-Rábca river near the village Börcs a male and a female red-crested pochard (*Netta rufina* Pallas) which got in the collection of the Hungarian Institute of Ornithology. I observed November the 3 again a male on the Lesser-Danube between the villages Kunsziget and Dunaszentpál.

Dr. Ladislav Studinka.

The salmon-like colour of the Red-crested pochard. According the description in the literature of the colour of the male red-crested pochard (*Netta rufina* Pallas) on its abdomen is white. But the abdomen-colour of the male red-crested pochard sent us by *Ladislav Studinka* is reddish, salmon-like, similar to the abdomen-colour of the male Goosander (*Mergus merganser* L.).

Dr. Emerich Pátkai.

Ruddy duck (*Oxyura l. leucocephala* Scop.) nesting in the environs of Kiskőrös. I observed on the lake named "Büdöstó" in the environs of the town Kiskőrös June the 18 1942 two families of the ruddy duck. The one mother-bird led five, the other two chickens. The chickens might be about 6—7 days old, therefore it is sure, that they were hatched here.

Joseph Gyökér.

Data to the breeding of the Little egret and Squacco heron at Algyő. There were breeding in the spring 1948 on the island "Sasér" at about 6 km from Algyő in a poplar and willow-forest among many common herons (*Ardea cinerea* L.) and night herons (*Nycticorax nycticorax* L.) about 45—50 pairs of the little egret (*Egretta garzetta* L.). Its nests were partly mixed among the night heron nests, partly separated, built on the highest and thinnest branches of the mighty poplars. The most young hatched the last days of June, nevertheless I found also August the 6 young,

which could scarcely fly. At the begin of August is the colony mostly deserted. August the 10 I saw only 10 little egrets on the island. The grown-up youngs came day after day in lesser number back in the evening to the nests. From the middle of August begins slowly the migration of the birds strolling in this environ. The last was gone in the first days of September. During the breeding time the old birds strolled in a circle at about 8—10 km wide in the environ over the flood areas of the rivers Maros and Tisza. They fed their youngs mostly with little fishes and water-insects. I saw often, that Common herons preyed downy bird-nestlings, but little egret only one time to do the same. I found in the stomach of an old female killed May the 30 little fishes, leech, and one field-mouse. Of the squacco heron were here five breeding pairs. The nests were built low — in a hight of a man — on the stems — at the trunks — of willow-trees. From the inhabitants of the colony begun the squacco herons the latest to breed, and they abandoned it at first, already at the end of July. I saw the last squacco heron August the 7. There were breeding on this island: about 30—40 pairs of the common heron and about 400 pairs of the night heron. *Stephen Sterbetz.*

Little egrets in the Bácska. I saw between 1941—1944 on the Danube-islands in the woodmarshes between Bezdán and Monostorszeg, and one times also in the immediately neighbourhoud of the station Monostorszeg little egrets (*Egretta g. garzetta* L.). I met them also in the breeding time, but I could not find their nesting places. *Ladislav Szemere.*

Little egrets in Transylvania. It was killed June the 29 1947 a female little egret (*Egretta g. garzetta* L.) at Petele. Its oviduct was some white swollen and I found in it a developing egg 12 mm thick. *Stephen Kohl.*

Observations on Storks. In the first days of May 1941 I could observe in Bajaszentistván (S. Hungary) a white-stork (*Ciconia c. ciconia* L.) coming to its nest. Both sex, also the breeding female, have greeted each-other with great clapping. The male began the clapper in his flight, and put his neck and head entirely on his back, so when he reached its nest, he had already finished his clapper and the head and neck were again in normal position. (*Schüz, Zeitschr. f. Tierpsych., V. p. 8.*)

The migration of the white-storks through the North-Carpathes is till to-day contested. I can complete this question with a date. In the beginning of September 1944 — quite late for white-stork migration — an afternoon I observed a flock with ca. 80—100 storks, which were circulating about half an hour high over the Nagyág-river near to Herincse. As rapidly as they were coming, so quickly they disappeared in the direction along the river.

L. Kálóczy has announced in 1940 breeds of the black stork (*Ciconia nigra* L.) near Dunaszeg (W. Hungary at the Danube), but their nest was not yet found. In the first days of July 1942 I could observe a black-stork on a sand-bank in the Danube, opposite to the mouth of the Branch of Moson in the Great-Danube (Kolozs néma). The bird was coming always from west, and was flying away in the same direction. I often made observations in this country since 1925, but I have never seen black-storks in their breeding time before. So I must suppose in my study (*Folia Zool.*

et Hydrobiol., 1940, p. 464), that the black-stork is only probably breeding-bird in the so-called Csallóköz-Island-Group. The catastrophe of black-stork-nests made in Hungary N. Homonnay (Fragment. Faun. Hung., 1943, p. 9—19). In this study we find the following dates from this island-groups: Island-Cikola 1 pair, Vének 2, Bős 1, Szap 1, Island-Apályi 1 pair. I may complete also with a few ones his dates, made in NE. Carpathes, in the valley of the river Nagyág, where Homonnay remarked only Majdánka, as occurrence-place. The number of the breeding-pairs was unknown. I alarmed them from the bed of the Nagyág July on 24, 1944 between Toronya and Vízköz three times, 1—1 specimen. Between July 25. and August 6 I met them regularly in the early morning-hours at the North side of the village Ökörmező, where a pair was fishing in the bed of Nagyág near the little bridge of Lozsánszka.

Dr. Andrew Keve.

Black-stork's occurrence in the mountain Mecsek. I saw June the 10 1948 a black-stork (*Ciconia nigra* L.) near the village Püspöknádasd flying over the rivulet "Krebsbach" ("Crab-brook"), which runs along the edge of the State-wood named "Berekalja". It flew off from the rivulet. I saw last year also in the breeding period black-storks in the mountain Mecsek.

Edward Agárdi.

Bird-observations in the mountain Vértes. March the 22, 1947 arrived the imperial eagle (*Aquila h. heliaca* Sav) in our game territory at Csákberény. The nest, found over 10 years ago is intact and May the 13 is the female eagle already breeding. The Saker-Falcon (*Falco ch. cherrug* Gray) is also breeding here, although till now I could not find its nest. At the begin of May came back the bee-eater (*Merops a. apiaster* L.), of which we have all years in a sand-pit 2—4 breeding pairs. The year 1947 appeared also our breeding black-stork pair (*Ciconia nigra* L.). These storks bred here always in the middle of a great closed forest on a great oak 15 km far from the next water. Since 1945, evidently in connection with the war, they abandoned this nest, and although we see them very often, the new nest was not yet found.

Francis Merán.

The Saker-Falcon (*Falco ch. cherrug* Gray.) breeding on the mountain Mecsek. I observe already four decades the breeding of the birds on the mountain Mecsek and although I had the most interest to the birds of prey (see Aquila 1939—1942 p. 260—284), I could never find a falcon nest here. May the 7, 1944 is found the first one, near Bátászék, a nest of the Saker. The nest was on an oak, in 16 m height from the earth. It seemed from underneath to be an old nest and as to built together from two nests. On a distance of 100 passes stood an other great abandoned prey-bird nest. I found in the falconnest three eggs. There were in them developed embryos already with soft bones. The fresh weight of the eggs: 45.5, 43.5, 42.5 gr. The measures: 52×42, 51×42, 51×41 mm. Two of the eggs were on a rust-yellow ground with dense darker, more great spots. The third had the spots very little. The forest, where the nest was, is similar to the other Mecsek-woods and the terrain is very mountainous. It is also connected wire the other woods. April the 18 I wanted to look the nest again, but

the tree was already not standing, it was cut during the winter. The falcon pair was flying over the forest.

Edward Agárdi.

Würgfalken (*Falco ch. cherrug* Gray.) **an den Donauinseln südöstlich von Fehértemplom.** Die mit üppiger Vegetation und uraltem Hochwald befindlichen grossen und kleinen Inseln der unteren Donau zwischen Palánka und Temeskubin sind ein Lieblingsplatz des Würgfalken. Er brütet dortselbst regelmässig jedes Jahr in 2—3 Paaren, soweit ich selbst feststellen konnte. Seine Ankunft im Frühjahr beobachtete ich frühestens Ende März, aber erst Mitte April konnte ich denselben regelmässig jedes Jahr beobachten. Um diese Zeit kann man ihn um jede Tageszeit beobachten, einmal sogar in 4 Exemplaren zugleich; dieselben waren scheinbar auf dem Zuge, es herrschte starker Wind; und sie flogen ganz niedrig und in meiner unmittelbaren Nähe. Den Uhu hasst er heftig; im Frühjahr 1939 kam ein Würgfalke, scheinbar immer derselbe vier Tage hintereinander um dieselbe Zeit heftig hassend und mit lautem Geschrei angefliegen, er rüttelte wie ein Turmfalke kurze Zeit und empfahl sich, den nächsten Tag wiederzukommen. Die von mir beobachteten besetzten Horste waren 4—6 km von einander entfernt und alle verlassene Seeadlerhorste. Die Zahl der ausgeflogenen Jungen war vier bis fünf. Seine Hauptnahrung scheinen Ziesel zu sein, da er sich während der Nahrungssuche fast immer auf den Viehweiden entlang der Donau aufhält, woselbst die Ziesel sich in grosser Menge befinden, was auch die Mageninhalte der von mir präparierten Würgfalken bezeugen. Das Überwintern dieses Falken in hiesiger Gegend konnte ich nicht beobachten.

Antony Littahorsky.

Migrating red-footed falcon on the Széklerland. I observed April the 27, 1942 between the towns Kézdivásárhely and Sepsiszentgyörgy along the highroad a very great migrating flock of the red-footed falcon (*Falco v. vespertinus* L.). They were sitting on the telegraph-wires as the swallows do. I could esteem their number on the at about 15 km long section of the way between Kézdivásárhely and Csernáton for more thousands. I saw them fly off also from the groves some farther from the way. Between Csernáton and Sepsiszentgyörgy there were seen already more sporadic, but nevertheless also in a quite great number.

Louis Benson.

Booted eagle (*Hieraëtus pennatus* G m.) **breeding on the mountain Mecsek.** The tree with the nest stays at about one km NW from the summit of the mountain Mecsek named "Zengő" in a mixed timber-forest. The nest is on an old bent limetree 18 m from the ground. In the nest there were May the 9 1948 two, at the first sight one-coloured white fresh eggs. Measures of the eggs: 53×43 and 58.5×46.5 mm their weight: 51.3 and 66 grammes. As we see, it is an essential difference of the size between the two eggs. Their colour was not pure white, because, mainly on the greater one, on the thicker end there were tiny reddish-rusty lesser and greater dots. The structure of the eggs is very rough. When we were under the nest, the eagle was flying above it and gave a strange: "Ti-ti-ti-ti" voice. They played i. e. purchased each other with a *Buteo*. I know the first time the nesting of this species in the mountain Mecsek, although it must had here its nest already some years before, namely in the year 1939, because

this year in the breeding period, in May was killed one not far from this place, where now the nest was found. In the year 1939 I could not find its nest.

Edward Agárdi.

Buteo r. rufinus Cretzschm. in the mountain "Gerece". It was killed September the 13 1944 in the environs of Lábatlan — at about 80 km to West from Budapest — on the mountain "Gerece" by the head- (wood) keeper. The measures of this long-legged buzzard's are: length: 590 mm, wing 455, bill 25, leg 93.

Dr. Anthony Sághy.

Sommer-occurrence of the Rough-legged buzzard. July the 17 1948 midday time flew in circles above the Old Danube near Dunaszeg a rough-legged buzzard (*Buteo l. lagopus* Br ü n n.).

Dr. Ladislav Studinka.

The Golden eagle in the Carpates and in the mountain Mátra. I enjoyed the sight of the golden eagle (*Aquila ch. chrysaëtus* L.) in the High-Tátra May the 9, 1905, as it was sitting on the body of a chamois at a steep incline under the summit Durl, covered with fresh snow. As it tore the side of the chamois, it swaid itself time by time after a tearing. It was around nowhere a track of the chamois to be seen. A leg and the intestines lacked already. I cut off the head of the chamois, and after it was boiled, I ascertained, that there were from the nose till the hook three straight splittings on it. Alas, in the Chalk-Alps of Javorina and Béla fell victim many golden-eagles to the traps. One times I saw a golden-eagle flying off under the granit rock-walls at the West-side of the Zerge summit. As we climbed one times the Késmárk summit, we saw early in the morning an eagle to make circles quite low above an incline covered with debris and it was not troubled by our noise. It was probable, that it kept an eye on the five got lost sheeps, which we saw some later higher. The golden-eagle bred between 1939 and 1942 in the "Sucha Dolina" valley of the Bélai Chalk-Alps among savage chalk-rocks with many precipices and breaks. After my 42 years long experience in the High-Tátra mountain I can say, that the golden-eagle is more often to see in the Chalk-Alps of Javorina, Béla and Zsdjár, as in the Granit-Tátra. About the year 1940 I observed the golden-eagle also at the source of the Fekete-Tisza on the Ocula-Alps through my field-glass. (See: Hrabár.) The end of September 1943 held the frontier-guardmen a good-grown golden eagle in captivity in the pass Békás at the entrance of the "Sugó"-valley. I saw a golden eagle October the 17 1947 in the side of the summit "Kékes" in the mountain Mátra, as it got upwards in a strong wind by making circles without moving its wings. It is said also to breed here. *Dr. Balthazar Györffy* observed it several time, so the Sommer 1939 were reposing three golden-eagles on the rocks, in the Csatorna valley. In September 1939 he saw on the South incline of the "Nagy-Galya" 4 specimens, and the spring 1947 observed them in a great storm, above the "Ménescsapás".

I am interested by the golden-eagle not only as by the "noble king of the air", but also therefore, because I found on the food-rests and on the pellets under the nests of the prey-birds very valuable saprophytical members of the mosses and the different species of the Splachnaceae, which cover the nests as furs. I did always collect these; my collection, which would be of interest to elaborate also from a mammalogical view, remained on the University of Kolozsvár.

Prof. dr. Stephen Györffy.

Griffon-vulture in the county-Bihar. It was caught the month July 1948 near the "Feketeerdő" in the vicinity of the villages Margitta and Biharszéplak a griffon-vulture (*Gyps f. fulvus* H a b l.). Two of them attacked the sheeps and the one got by chance in a dens bush and so it could be caught.

Stephen Kohl.

The owl-fauna of the environs of the Transylvanian town Szászrégen. I received June the 12, 1948 a young, partly still downy Long-tailed owl (*Strix uralensis liturata* T e m.) from Palotailva, and the same time an eagle-owl of similar age from the environs of Szászrégen. The proved breeding-places of the Scops-owl (*Otus s. scops* L.) are Petele, Alsó-Idecs and Bátos. Beside these got to my preparatory from the environ of Szászrégen: Longeared Owl (*Asio o. otus* L.), Short-eared owl (*Asio f. flammeus* P o n t.), Barn-owl (*Tyto alba guttata* B r e h m.).

Stephen Kohl.

Scops-owl breeding at Bodajk. It was seen since the end of May 1948 at Bodajk (county Fejér) in the park consisting from old walnut-trees on the edge of the castle-garden a pair of the scops-owl (*Otus s. scops* L.). It is sure, that they bred in one of the old hollow walnut-trees. They were to be seen in the late twilight.

Desiderius Tapfer.

Tengmalm's owl in the environs of Budapest. I killed March the 18, 1929 at the evening woodcock-hunt near the village Fóth a Tengmalm's owl (*Aegolius f. junereus* L.), which I offered to the Hungarian Institute of Ornithology.

Gregory Tüll.

Barn-owl increasing at Hajduböszörmény. In my records, gathered already since a decade, figures the barn-owl (*Tyto alba guttata* B r e h m.) very seldom. It was therefore the more appearing, that I heard in the year 1946, and especially 1947 its characteristic voice nearly all evenings at all churches. Of course, I will not already conclude, that the dark-breasted barn-owl was directly increased, because its frequent occurrence can be in connection with the years, in which the mice are enormous increased.

Dr. Michael Sívágó.

The Syrian woodpecker in Szarvas. Since the year 1926 visit often the syrian woodpeckers (*Dryobates syriacus balcanicus* G e n g l.) my park and garden. In the trunk of the mulberry tree — which is prominent among the lilas, plum-trees and cornels — it begun to make a hole in a hight of 4 m, already in autumn 1943. In March 1944 it made more wide the begun hole. The first days in May begun tree-sparrows to carry nesting-material in it, but the woodpecker threw it out. May the 12, "drums" the male woodpecker on the dry stump of the old walnut-tree the whole day, nearly permanently, a good deel also after sunset. The female does already breed. May the 28, are to hear from the hole weak whistling sounds. June the 1, the sound became stronger, the woodpecker bring food diligently. June the 5, brought the parents for the youngs being in the second week of age, also cherrys without kernels. They feed within the hole, meanwhile they carry out excrements. June the 9, the male turns with food 5—6 times, but the female does it the same time only one times. June the 15, grasp the youngs — nearly three weeks old — till to the entrence of the hole. The parents feed there. They go in the hole more seldom, and bring out excrements. The youngs have already the one-syllable voice of the old birds, and are to hear very often. June the 21, appear the youngs in the entrance of the hole

one after the other, look around. The mulberries falling down near the hole interested evidently the young birds, they looked after it. The young appeared in the entrance begun to "frame" there the rind of the tree and the wall of the entrance. June the 24, is someone young always in the entrance. They are very loud. June the 25, three young abandoned the nest in the forenoon, they flew out. The evening, and yet the evening June the 29 (19 o'clock) vent the old birds sometimes in the hole. † *Béla Molnár.*

Syrian woodpecker in Trans-Danubia. I observed October the 31, 1948 a male syrian woodpecker (*Dryobates syriacus balcanicus* Gengl. et Stres.) on the fruit-trees staying on the edge of the town Szabadbattyán. It is probable, that it was the same specimen, which was gone along the avenue at the way for the afternoon, i. e. after 4—5 hours, at about 3 km from the named place in the tree-group of the farm "Lajostelep".

Dr. Andrew Keve.

Syrian woodpecker breeding in the neighbourhood of Budapest. I killed January the 2, 1948 in the park of the Maid Reformatting Institute at Rákospalota a male Syrian woodpecker (*Dryobates syriacus balcanicus* Gengl. et Stres.). We observed it as breeder the same year beginning from May the 2, in the park of the Dózsa-school in an ashtree (13 m high) and from May the 7, in the church-garden in a platan-tree (three m high). The young of both nests were lucky hatched and flew off. *Robert Muray.*

The Bee-eater in the environs of Körmend. I saw June the 14, 1947 at about 12—15 bee-eaters (*Merops apiaster* L.) to fly in circles above our house in Körmend. At last August the 4, I found their breeding-Colony on the left bank of the river Rába 3 km from the town. Formerly found here only one-times my deceased father a little troop between 1908—1910, but he could not find their breeding-place, although he searched after it several years long. From the holes made in the steep bank were 3 still inhabited. The nicely grown young looked out of the holes by giving nearly permanently their voice, similar to the tiny voice of the goose-chickens. The parent-birds brought food at about all minutes. Beside the parent-birds there flew to and fro also 18—20 young-ones, which flew evidently before some days off from their nests. August 17, and 18, flew off the young also from the three holes. The bee-eaters were gone September the 18. I counted in the year 1947 23 inhabited holes. I could identify in their pellets found under the holes partly the rests of the blue dragon-fly. The year 1948 were seen the first-ones above our house May the 26.

Louis Molnár.

Bee-eater (*Merops apiaster* L.) breeding in the county Sopron. I observe since near 40 years the avifauna of Sopron's environs, but I heard only ten years ago, that a bee-eater pair begun to make its nesting hole in the clay-earth wall of an brick-works near Sopron. It was frustrated by people, as the one bird was caught by limetwig, and the other one was killed. There passed since that again nearly ten years, as in the year 1947 appeared a little troop of 8 birds at Fertőboz. They wanted to settle in the high and steep clay-sandy walls along the way between Fertőboz and Újboz. In that walls are many holes, but there live tree-sparrows. The bee-eaters made two holes, but the one so low — 2.5 m high — that they were there always

troubled by the children, and at last they laid stones in the hole-entrance, so that the birds could not breed. The other hole was about 5—6 m high, but this was also abandoned. The birds were sitting on the telegraph-wires and on the columns, and they purchased from there flying off the insects, as the flycatcher do. The bee-eaters appeared 1947 also in the environs of Körmend. At the begin of May 1948 I looked to the abandoned colony near Boz, but I found there no bee-eaters, although people told, that it arrived a great troop again. Later on a great tree in a court I saw a troop of about 50 birds, which returned there each day, and I could observe that they had great dragon-flyes in their bills. At last I found the new colony near Fertőboz in the direction towards Balf in the clay-wall of an far ago ceased brickworks. That they bred with successe, it is proved by their remaining there the whole Summer and their favorite place was on the top of the great poplars standing on the shoreside of the village, and they purchased from there floating in the air the insects flying above the meadovs. There are bee-hives at the railway station, but the staff did not perceive, that the birds would make sensible damage in the bees. The bee-eaters went away increased in number about September the 10. *George Breuer.*

The crested lark and the war. Our collaborators gave us often news during the first world-war, how far was influenced the behavior of the birds by the war actions or how far not influenced. I made such observations the end of February and the begin of March 1945 on the crested lark (*Galerida c. cristata* L.) in the village Vid on the bottom of the mountain Somló. The crested larks begun to settle this time and for that purpose they found the best a gravel-pit at the mainroad, which was used by the army as a firespace. Although were more days long firing 4—5 machine-guns. The birds were not to be drive away. I observed permanently the effect of the firing, and I could not see, that only one of them would be got wounded. They avoided cleverly the bullets. In the *Aquila* report more articles about it, at last observed it also *Edward Agárdi*, that the crested lark sometimes flows on the mulberry-trees at the ways and sings also there. I saw the same in the village Vid for several time too.

The destructions at Budapest of the war-events in the years 1944—45 were also favourable for the settling of the crested lark. I observed during the years 1945 and 1946 several time, that also on the upper parts of the damaged, partly uninhabited, great, 4—5 floor high buildings on the Danube-bank were they going to and fro during the breeding time, and also in the autumn. Alas, I could not get proves about its breeding on building-roofs. *Dr. Andrew Keve.*

Wall-creeper in the Town Szeged and its environs. It was seen in the town Szeged in September 1945 on the mighty church built of klinker-bricks, and around it on the University-buildings — which have great arcades — more days long the wall-creeper (*Tichodroma m. muraria* L.). Its second appearance was observed on the same place between March the 9—12, 1946. The taxidermist of the Zoological Institute got a specimen in the first week of September from the village Deszk, situated on the bank of the river Maros. *Dr. Peter Beretzk.*

Wall-creeper at Budapest. I observed November the 8, 1947 a wall creeper (*Tichodroma m. muraria* L.) on the building of the Agricultural Museum searching for insects on the wall, and I killed it for the collection

of the Hungarian Institute of Ornithology. In January 1948 was seen one on the rocks of the Gellért-mountain by *Denis Jánossy*, and the same year February the 15, opposit to the Gellért-mountain on the left bank of the Danube on a building wall by *dr. Andrew Keve*. It appeared November the 14 in the stonepit on the Kis-Sváb-mountain, and the same time it was observed by *Ladislav Szijj* on the wall of a school in the city (Reáltanoda street). At last saw *dr. Andrew Keve* one December the 3, 1948 flying above the Petőfi-bridge (Danube), and January the 21 and 22, 1949 on the wall of the Agricultural Museum. *Dr. Emerich Pátkai.*

The occurrence of the Rock-bunting in the environs of Budapest. I saw December the 25, 1946 on the South incline of the Farkashegy above the village Budaörs at about 10—12 rock-buntings (*Emberiza c. cia* L.) picking on the earth. The birds were very cautious and there were males and females too. Their voice was repeated short ci-ci. As I saw them the first time, near the end of the year 1946, I could observe little troops of them also in the winter 1947—48 and 1948—49. They were nearly the whole winter here. By nice weather does the males slowly sing. I can remember as their characteristic, that when they are sitting on a bush, they opened in succession often their tail-feathers as a fan. The proof-bird was collected January the 8, 1949 by *dr. Pátkay* from a little troop of 5—6 birds (male). The rock-bunting in the environs of Budapest was still collected by *Dréher (Frivaldszky)* August the 1, 1860, and was also observed November the 23, 1930 by *dr. Keve* near the overtold place. *Joseph Dandl.*

The occurrence of the Pine-Grosbeak in [redacted] Hungary. The occurrence of the pine-grosbeak (*Pinicola e. enucleator* L.) in Hungary was proved only by the two female specimens, which got from the Magura mountain (county Szepes) still in the year 1837, and which are now in the birds was this species enregistered in the check-list of the birds of Hungary. The deceased *Louis Molnár* killed one male also in Molnaszecsőd, county Vas. He wrote about the collected bird, which he offered to the town Museum of Szombathely in his letter as follows: I saw January the 17, 1928 late afternoon in the forest of Molnaszecsőd litters to fall from a high pine. I looked at it, it was a pinecone. I searched on the pinetop, what could thrown off the cone perhaps a squirrel or something else. I could still see, that it is a bird, which moves itself on the cones. I killed it and saw, that it was a pine-grosbeak. I could not fix, how many birds were there, because after the shooting they flew off and became just dark. In the crop of the bird were found pine seeds. *Joseph Csaba.*

The Fieldfare a common breeding-bird in Galicia. I have arrived to Holyn, near Kalus (Galicia) on April 29th, 1944. Little flocks of the field fare (*Turdus pilaris* L.) were feeding on the ground. At the beginning of May, immediately after the trees got their leaves, they moved in pairs. In the little oasis of oaks — with birks and akacias, next with apple-trees — round the ukrain church one could find 2—3 pairs breeding. At similar places of the village I often met with field-fares, and possibly in other villages as in Podhorki and Tooshilow were also bred every-where in little tree-groups. The first youngs, I have seen June 3, and from this time I often met feeding families on the grounds. Each family had about three youngs. In consequence the fieldfare is in Galicia a very common breeding-bird, also near the human settlements. *Dr. Andrew Keve.*

Alpine accentor at Budapest. It was reported in the first days of March 1944 to our Institute by *Henry Dorning*, that he observed in the X. district on the wall of the church "Rezsőtér" and in its park more-times an alpine-accentor (*Prunella c. collaris* Scop.). The official clerks of the Institute looked several times at the place to see the interesting guest, and they found it always there. I tried to catch it, but without success. Therefore as for the prove I was obliged to kill it on the March 19. We examined the killed bird also according the systematic and it was the nominal form. It was a male one. Its testicles were still undeveloped. Weight 65 gr. *Dr. Emerich Pátkai.*

Rose-coloured Starling in the county Zala. I observed June the 13, 1945 in the village Bagonya (county Zala) on the top of a walnut-tree at a way two starlings and one Rose-starling (*Pastor roseus* L.). *Joseph Csaba.*

Die Alpendohle wird Kulturvogel. Die Alpendohle, oder wie sie in den Tiroler Bergen heisst, „Jochdohle“ wird wohl von niemanden verfolgt, auch keinem Jäger würde es einfallen, seine Büchse auf sie zu heben, macht sie sich doch durch grosse Insektenvertilgung nützlich; ausserdem kröpfen sie zusammen mit Kolkrabe und Adler das Aas des Fallwildes, das im Frühjahr aus den Lavinen ausapert. Kurz vor Einbruch des Winters sammeln sich die Alpendohlen zu grossen Schaaren und kreisen laut und hell rufend über den Tälern, in denen sie dann auch einfallen und sich auf den brachliegenden Äckern und Düngerstätten nach Nahrung umsehen. Seit 1937 kann ich nun die Alpendohle (*Pyrrhocorax g. graculus* L.) auch in der Nähe grösserer menschlicher Siedlungen beobachten, so auch in Innsbruck (Tirol). Im Winter 1943 war sie am Stadtrand, 1944 bereits im Gebiet des städtischen Krankenhauses, 1945 im Stadtzentrum, 1946 bereits in der ganzen Stadt zu sehen. Kam der Frühlingswind, verschwanden sie so plötzlich, wie sie gekommen. Die Bewohner der Stadt füttern sie mit allen möglichen Speiseresten, zutraulich nehmen sie das Futter, beim Fressen sind sie verträglicher als die anderen Rabenvögel. Man kann sie besonders auf aus Naturstein gebauten Häusern, auf Dächern, Feuermauern, Balkonen und in grossen Scharen auf den Schutt- und Mullablagerungsstätten der Stadt beobachten. Niemals sieht man sie aber auf Bäumen, wie zum Beispiel die Krähen (Felsvogel). *Karl Finkernagel (Innsbruck).*

Magpies nighting in large number in a reedbank. There flew February the 6, 1948 about sunset time at about 100—120 magpies in the reedbank of the "Kis-Fertő" at Dinnyés (lake Velence) for the night. They struggled with a storm-like wind. Although on the environs of the lake Velence — as also in other parts of Hungary — became the magpies the last years very numerous, I saw never so a great number together, and our keeper did not too. It was caused evidently by the suddenly change after the long nice-weather period — an unusual cold with hard wind. This forced the little bands of the magpies to gather themselves in a sole great troop and to go in the reedbank gaving them a good shelter against the wind. *Dr. Adalbert Vertse.*

Raven breeding in the county Csanád. It succeeded me to find the nest of the raven (*Corvus c. corax* L.) in the neighbourhood of Mezöhegyes in the April 1948 and also to photograph it. The nest was later destroyed, but as it seems, the youngs could yet fly off by time. The one young was longetimes to see near the place of the nest. *Stephen Vida.*

Ravens (*Corvus c. corax* L.) seen again in the county Somogy. As to supplement the occurrence near Somogytarnóca (Aquila tome 1939—1942,

p. 463.), I do report the interesting case, that a pair of raven was now seen the first time on May the 9, 1948 in the forest "Zsitvapuszta". The following three weeks they were seen yet four times. Moreover on May the 29 we have seen already five of them just on the same flight-way, which they regularly held; from the forest "Hollósfai", "Zsitvapuszta" and "Vízvár" to the forests on the other bank of the river Drava. They were always to recognize without error from their voice. At last flew the well-known raven-pair over us August the 31 in the evening hours towards South. About the breeding we could nothing to find, their stopping-place is in the forest beyond the river Dráva. The new appearance in the wood named "Hollósfai" — which means "raventree" — is a proof that the raven could be once a regularly nesting bird also in this part of the county Somogy. During the last 20 years it was seen two times in the environs of the village Iharos, also in this county.

Tibor Barthos.

Unusual breeders on the Middle-Tisza. In the forest of Guth breeds all years the goshawk (*Accipiter gentilis* L.), one pair of the raven (*Corvus corax* L.) and the year 1948 was found by the game-keepers also the nest of the woodcock (*Scolopax r. rusticola* L.).

Ladislav Szomjas.

Ornithological records from the environs of Hegyalja. The stork-settlements on the environs of the rivers Hernád and Bodrog prove, that the white stork (*Ciconia ciconia* L.) breeds in such villages, from which it can reach so the water territories, that it is not obliged to fly over mountains, i. e. hills higher as 100 m. During my two years observations I could make exact maps of the settlements. So I found nests along the rivers Bodrog, Hernád and Tisza, and in the villages (towns) Gönc, Abaújszántó, Tállya, Mád, Tarcal, Tokaj, Rakamaz, Bodrogkeresztúr, Erdőbénye, Olaszliszka, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Pálháza, and Radvány. It is to say: on the edge of the mountains. I can this so explain, that the storks, feeding their youngs, come from the waterplaces, meadows with heavy food, and therefore they fly low to their nests. In the dry year 1947 was the average increase per nest 3 youngs. In the year 1946 it was 3.5—4.

I found the year 1947 on the "Hegyalja" one of the greatest bee-eater colony in Hungary. The one colony at the Hubertus-mine near Tokaj, between the Kopaszhegy and Szöllőhegy, and the other in the field above Kistokaj. We counted in these two colonies nearly 80 inhabited nests, but with a sure certainty only 37. There are bee-eater nests also in the North part of the town Tokaj in the loamy earth above the stone-mine in several rows in the company of sand-martins, but these are abandoned, because the stone-quarrying was newly begun. There are much more nests on the vineyard-hills along the winding bank of the river Bodrog. Here were 20 inhabited nests. We found the most nests at Bodrogkeresztúr, quite low in a pit cut at about 3—4 m deep in a hill, near to the brick-works. On this, comparatively little territory we found 92 inhabited nests. According the count of the nests we can say, that with all the little dispersed settlements also in that case, when all pairs grow only two youngs up a year, their number can become in autumn nearly 1000.

Otho Radványi.

Ornithological news from West-Slovakia. I saw the Indian-ring-dove (*Streptopelia d. decaocto* Friv.) May the 23, 1948 in Turcansky Sv. Martin (Túrócszentmárton). From the town Léva disappeared this year the till now populous colony. The May 1948 I killed a woodchat-shrike (*Lanius s. senator* L.) in Verebely, where I saw still four of it. In the town Verebely

on the now uninhabited castle over the entrance in the lighting body (now without glass) I found a nest June the 5 of a white wagtail (*Motacilla a. alba* L.), in which were three youngs and one egg. Both parents fed, but the female had also something other to do. Around the nest on the wall there walked everywhere the caterpillars of the *Liparis dispar*. When one of them came 10—20 cm near to the nest, the female caught it, flew off with it on the earth. There it searched more little caterpillars also of *Liparis* and it fed with them its youngs. On the same place I killed June the 3 a Honey buzzard (*Pernis a. apivorus* L.). I found in its stomach 8 caterpillars, one leg of a *Lacerta viridis* and in its crop two wild-pigeon embryos, which it had eaten together with the egg-shells. In the stomach of a Goshawk (*Accipiter g. gentilis* L.) killed on the same place we found rests of ground squirrel and of wild pigeons.

Francis Turček.

Ornithological data from Szepes. The white stork (*Ciconia c. ciconia* L.) was known here formerly only as spring- and autumn-migrator, especially in the vally of the Poprád river. The year 1934 tried a pair to make its nest in the village Maldur on an old bell-tower. The inhabitants of the same and neighbouring villages troubled so this unusually sight, that the storks couldn't grow youngs. We see in 1946 in more-, in the year 1947 already in many villages stork-nests. The nesting places are most parts the thick chimneis of old castles, or the 20 m high chimneis of abandoned or demolished agricultural distilleries. That the stork came nearer to the mountain-rivulets and to the meadows around them, is evidently caused by the too dry last years, in consequence of which many marshes became dry.

The rook (*Corvus f. frugilegus* L.) was till now always only a winter guest. In the year 1946 I saw already the whole summer several of them, but a nesting-colony I did not yet find. The first colony — 25 nests — was in the year 1947 at Nagylomnic in the *Sponer*-park on old poplar trees.

The crested lark (*Galerida c. cristata* L.) disappeared the autumn 1946 totally from our environs. The carriages exist no more so it is also no horsedung in winter, in which it used to tumble its food.

The *Glaucidium p. passerinum* L. comes often to the stall, where it takes the youngs from the nests of the chimney-swallows (*Hirundo r. rustica* L.). I saw it also to take sparrows, but from the swallow-nests occupied by the sparrows.

Ernest Bethlenfalvy.

Data from the Kelemen Alps. I made an excursion June the 1 and 2, 1947 on the Kelemen-Alps and on its part "Istenszéke". I could observe some alpine species: Alpine ring-ousel (*Turdus torquatus alpestris* Brehm.), Black woodpecker (*Dryocopus m. martius* L.), Willow-tit (*Parus atricapillus* ssp.), central-european crested-tit (*Parus cristatus mitratus* Brehm.), coal-tit (*Parus a. ater* L.), raven (*Corvus c. corax* L.), Kestrel (*Falco t. tinnunculus* L.), thick-billed nutcracker (*Nucifraga c. caryocatactes* L.). I hold it for probable, that the redstart (*Phoenicurus ph. phoenicurus* L.) is a breeding bird at a hight of 1380 m, because I saw it often to return on a dry pine. We get between July the 26—28 on the highest summit, but over 2000 m there are very few birds. The over limit of the pines is at 1800 m. I saw also ravens (*Corvus c. corax* L.), buzzards (*Buteo b. buteo* L.), continental coal-tits (*Parus a. ater* L.), dippers (*Cinclus cinclus* ssp.) and grey wagtail (*Motacilla c. cinerea* Tunst.), but only more under the pine-

limit. I got to my preparatory in the Spring-season 16 male and one female Capercaillie-s (*Tetrao urogallus* ssp.), beside one all from the Kelemen Alps. I found in their crops and stomachs pine-needles and beech-kernels. They gathered the laters evidently from the ground, because they begun already to germinate.

Stephen Kohl.

Ornithological news from the Bánát. There were found November the 16 1947 at Doclisa (Krassó) two dead darkbreasted barn-owls (*Tyto alba guttata* Brehm.). One of them had a ring of the Switzerland Vogelwarte-Sempach number 956802 on. The bird was ringed with its four brothers at Langenwiesen (Kanton Zürich). The other one, which had reputedly also a ring, got lost. It is strange, that the dark-breasted barn-owl, which generally does not go far from its native place, was gone so far to East. A bird, which I caught as an old-one at Temesvár and ringed it May the 14 1945, was caught again February the 8 1947 in the same town in an other periferial farm building, February the 20 1948. — I got again two male sheld-ducks (*Tadorna tadorna* L.) in the Museum from the village Rudna at the river Temes. During the month June 1948 was seen regularly the siskin (*Carduelis spinus* L.) on the "Muntele-Mic" Alp (1500 m) near the village Borlova, and my assistent saw June the 30 also a little troop of them, about 6—8 birds. He collected on the same place March the 18 1948 youngs of crossbill (*Loxia curvirostra* L.) just flown off from the nest. Some pairs of the little egret (*Egretta g. garzetta* L.) were also breeding the year 1948 in the reeds at the village Knéz (Satchinez) in the company of nightherons, squacco-herons and purple-herons. Since some years became the *Podiceps cristatus* and *Podiceps griseigena* more rare at Knéz. We collected April the 18 1936 from Saroltavár and Máslak (the way Temesvár Lippa) *Hieraaëtus pennatus* and its eggs. We have in our Museum 10 specimens, most-parts the light ones.

Prof. Denis Lintia.

Ornithological news from the Bácska. There were caught at the begin of July 1947 two Griffon-vultures (*Gyps fulvus* L.) near the town Zenta. At the begin of June 1948 were the vultures again to be seen at the village Keresztúr 8 on number. One pair of the little egret (*Egretta g. garzetta* L.) was breeding 1947 on the lake near Kelebia. We observed June the 18 1947 on the lake "Ludas" near Szabadka 8 ruddy ducks (*Oxyura leucocephala* Scop.). The parent birds led their youngs, so they must be hatched here. At November the 22, 1947 were seen 11 cranes (*Grus grus* L.) at the lake Palics.

Richard Csornai.

The town Zombor is a very home of the berry-eating birds. The streets of the town are edged along with Celtis-trees. On these trees gather not only the local birds, but also the winter-guests in great number. For instance also in the winter 1941—42, when the fieldfare and Waxwing remained there nearly till April. — The house-pigeon likes also the berries of the Celtis-trees and it balances itself by eating the berries with a cleverness on the thin branches, which is very unusual from it. — There use to breed also some pairs of the swift (*Micropus a. apus* L.) in the town. — When I came to this town (1941), there were already in a plenty there the indian ring-doves.

Ladislav Szemere.

Data to the avifauna of the town Hódmezővásárhely. From the well known birds of this town were many disappeared after the draining of the extensive marshes or they are in a hard diminution. As for instance the

white stork, (*Ciconia c. ciconia* L.) had its nest before the draining nearly on all meadowfarmhouses or straw-ricks, but we find now only on some chimneys on the townedge and in the town-park on mutilated trees in great baskets laid out for it some nesting pairs. The accumulated feathers are covered by the different parasites (*Dermanissus*, *Acanthia*, *Argas* etc.) which torture mainly the young birds, whilst on the wingfeathers of the old birds we found in heaps *Pterolichus* and *Freyana*. — Formerly was in our environs a common breeder the swan (*Cygnus cygnus* L.). After February the 20 1929 were to be seen for more weeks long five of them in the more wide part of the marshplace named "Szárázér". The four males fought permanently for the lonely female. They were also during their fights very cautious. When I wanted to get nearer to them, they disappeared at once in the density near the water, moreover they flew also off, but after some hours I saw them all five again on the same place. The farmpeople near the "Szárázér" and the other place named "Kakasszék" told, that there were also yet in the years 1890 all winter several swans on this place, because here was prevented the "Szárázér" to be frozen also the hardest winter by the luke-warm deep-fountain water of the farms.

From the environs of Hódmezővásárhely were brought last in the collection the sets of the following species: *Cygnus olor* 1875, *Ciconia nigra* 1895, *Himantopus himantopus* 1896, *Phalacrocorax carbo* 1901, *Recurvirostra avosetta* 1901, *Egretta alba* 1904, *Charadrius alexandrinus* 1908, *Platalea leucorodia* 1927.

During the migration-time were found as passed through: At the sluice near "Porgány" in November *Stercorarius parasiticus*. *Oidemia fusca* is all years observed in some specimens. *Egretta garzetta* is here a regular migrator. *Plectrophenax nivalis* is often seen at the spring-migration period.

Bartholom Bodnár.

Ornithological observations in the environs of Pécs. There were at the Summer 1948 evidently many spoonbills (*Platalea l. leucorodia* L.) at the fishlake Sumony, at about 50—70 specimens. On the same place staid permanently also 2—8 great egrets (*Egretta a. alba* L.). There is very increased in the whole county Baranya the bee-eater (*Merops apiaster* L.). They came in also in the town Pécs. I observed one-times at the begin of September over the city at the same time 50—60 specimens. There was seen October the 25 1948 a ruddy-duck (*Oxyura l. leucocephala* Scop.) on the fishlake at Pellérd. November the 16 1948 appeared in the town Pécs the wall-creeper (*Tichodroma m. muraria* L.). It was seen in the village Kölesd the last black stork (*Ciconia nigra* L.) September the 22 1948, and the last white stork (*Ciconia c. ciconia* L.) at Berzence October the 26. (!).

George Geréby.

Wartime nests. There was brought in the spring 1944 a blackbird-nest (*Turdus merula* L.) in the Hungarian Institute of Ornithology, in the material of which were quite much built in these 1—2 mm narrow stanniol ribbons, 10—15 cm in length, which were thrown down by the aeroplanes. We had in our garden on Rózsadomb (a hill of Budapest) also a blackbird-nest, in which the bird built in these stanniol-ribbons too. Some later got the Institute of Ornithology also a golden-oriol nest (*Oriolus oriolus* L.), which was built partly also from the stanniol-stripes, thrown down for the troubling of the air raid precaution.

Desiderius Hegymeghy.

Abnormal eggs in wryneck-nests. *Edward Agárdy* says in his article (Aquila 1943) "Abnormal bird-nestings" among others on a Wryneck set (*Jynx t. torquilla* L.), where one egg of the 6 was of very little size. According my observations such is to be found at the wryneck quite often. My records on the abnormal wryneck-eggs are as they follow: June the 12 1937 one egg of 3 is very little (second brood). In the year 1945 had a mother-bird — which bred two-times the year — in both sets one egg only about the half in size, as the others. I found June the 15 in a nest only one little egg; the eggs laid afterwards were all normal. According my records it is also proved, that the wryneck lays always at first the little egg, and from these hatches never a bird. *Joseph Szócs.*

The regularity of the set-number of the sky-lark. It struck me during my several year long egg-collection more times, that the first set of the skylark (*Alauda arvensis* L.) has generally 4 eggs. According my records I found the first full set in the neighbourhood of Békéscsaba March the 29. The laying of the full set endures of the pairs sometimes also 2—3 weeks. I found in the Spring 1936 April the 24 a set of 3 fresh eggs, in which were April the 26 four eggs. It is sure, that this set is also a first one. In the middle of May have the earlier arrived i. e. those, which begun earlier to breed, already the second set. The second half of May and at the begin of June I found till now 11 sky-lark nests, from which had 9 nests five eggs each. *Ladislav Povázsny.*

Twelve eggs in a robin-nest. I found in a little wood belonging to the village "Fazekasboda" May the 27 1945 a robin-nest (*Erithacus r. rubecula* L.) with 12 eggs in it. The nest was in the side of a pit 70 cm high from the pit-ground. The mother-bird was sitting on the nest. Eight of the eggs seemed to be clean, but their contents begun to dry. Four eggs could be distinguished from the others. In two of them were great embryos, and two were rotten. It is evidently, that the 8, and the 4 eggs were separate sets. I found now the first time two sets in a robin nest, although I observed and collected many of them. *Edward Agárdy.*

Bird-nests near each-other. It bred on a maple-tree in an artificial nest hole in the May 1947 a great tit (*Parus m. major* L.), and on the branch above it a turtledove (*Streptopelia t. turtur* L.). The June 1947 were on an old oak scarcely 20 cm from each other three natural holes. In two of them bred great-tits and the third was empty. *Anton Festetich.*

Chaffinch breeding on the earth. I found March the 15 1948 on the Mátra-mountain over Mátrafüred in a not quite dense stony wood a chaffinch nest (*Fringilla c. coelebs* L.). It was from the formerly year. The nest was on the earth, on a stone, which was covered with moss. It was a very nice work made especially of moss and on the side built around with lichens. Although there were more old trees, where the bird could very easy to find a good place for its nest, this nest was built on a stone on the earth. I sent the nest to the Hungarian Institute of Ornithology. *Julius Nagy.*

Woodcock carrying its chickens. I was with some other persons April the 29 in 1948 in the forest named "Tüskéstólap" near the town Keszthely on a local inspection. About at the midday hours at a nice sunny weather in a pole-oak forest flew a woodcock as from under my feet and carried between

its feet its chicken. The woodcock flew with quite a difficulty and uncertain, because it pulled its tail under itself in order to could better hold its chicken. On a distance about 50 m it flew down, stretched out itself very high, beat quickly with its wings and gave a voice quite different from his normal one, as to imitata with the sillables: "barr-barr". We caught in sight in a little sinking on the earth among the old dry grass and leaves the other three chickens, totally motionless. We taxed their age on a week. The woodcock flew after short a time nearer, it repeated there its quickly beatings with its wings, and its funny voice. By going some back we waited, that the woodcock perhaps would come back to carry also the other chickens. After at about 15 minutes the woodcock disappeared and we saw then, that its chickens were running inperceptible after their mother.

Alexander Hoffmann.

Great spotted-woodpecker robbing nest. In a hole above our lodging breeds since several years a pair of the house-sparrow (*Passer d. domesticus* L.). I observed sometimes, that a great spotted woodpecker (*Dryobates major pinetorum* B r e h m.) was flowing there to the hole and it begun to hammer on the wall so much, that the plaster fell down. The sparrows had already quite great youngs, as the woodpecker appeared again. It put in its head in the hole, took out one or two sparrow-nestlings and flew off with them. The next day the woodpecker came back, repeated its robbery, therefore the sparrows abandoned their nest.

Eugen Tomasz.

Stag-beetle as food of the pheasants. I was sitting in June 1948 near Gyöngyös-Sólymos on the border of the forest named "Irtvány" in wait for roebuck. It was at about 5—6 o'clock afternoon. I caught sight on the scouthpath along the wood-edge of a pheasant-cock in a distance about 75 m. It stopped at the trunk of an oak near the path, it was going around the oak, then jumped about a m high; afterwards it has eaten 1—2 minutes long on the earth. By eating it sprung sometimes backwards as it would be afraid, that its food, which it was on to eat, wanted it to attack. Its work done the cock came towards me, it stopped at more oaks near the path and it repeated its funny movements as it did at first. I saw after long observation, that it was jumping on the oaks for the stag-beetles and it had eaten them. But after the 8th scene the cock was by something frightened and disappeared. Afterwards I was going on the path under the observed oaks. I found there the head and neck of stag-beetles, summary 6 yet living insect-rests and beside old insect-rests at about 80 pieces. It seems, that the stag-beetles being on the oaks at the scout-path along the wood-edge formed the dayly food of the pheasant-cock. From all the rests was failing the belly, but the head, neck and the antlers were not tuched. I must say as for interest, that the heads and the necks of the stag-beetles gathered at the oaks were living also on the 4th day and one of them touched made reflexes also on the morning of the 5th day. After a week I found on the named scout-path, which goes along between the 5—6 years old clearing of an old oak wood and a timber-forest yet about 100 rests of stag-beetles, among which there were only 3—4 female ones.

Julius Nagy.

Snake as prey of the Sea-eagle. I observed in the spring 1944 in the county Bács-Bodrog on the Island named "Kazuk" a sea-eagle to descend to the water and get its prey — a mighty viperine snake.

Ladislav Szemere.

Goshawk feeding on carrion. I saw at the begin of February 1947 near Bártfa a roughlegged-buzzard (*Buteo l. lagopus* Br ü n n.) to feed on a dead dog on the earth. On a distance of 3 m from it waited with patience a young goshawk (*Accipiter g. gentilis* L.) for the feast. When I drove away the buzzard, the goshawk jumped at once on the carrion and begun to eat. I wanted to kill it, but after the first shoot it did only jump off. Afterwards it sat quietly back and begun to eat on. With the second shoot it was killed and collected.

Tibor Weisz.

Buzzards perished in the county Bihar. After the melting of the snow we found in the environs of the village Geszt many perished buzzards (*Buteo b. buteo* L.) and rough-legged buzzards (*Buteo l. lagopus* Br ü n n.). By examining them we saw, that they suffered all on diarrhoea. I got no ill or just perished buzzards to my hands, so I could not ascertain the cause of the distemper.

Géza Müller.

Leitungsdräte und Zugvögel. Es ist bekannt, dass unsere Zugvögel grosse Verluste durch anfliegen an Leitungsdräte erleiden. Ich will hier eine Liste aufstellen: Allmorgens mache ich meine Streife in Överbász am Franzenskanal, der nahe bei meinem Hause vorbeifliesst. Während des Frühjahrs- und Herbstzuges finde ich oft Belege für diese Verluste. Am Rande des Kanals liegt eine geköpftete Moorente. Da finde ich beim Absuchen des Terrains den etwas weiter abliegenden Kopf. Ich glaube mit meiner Ansicht nicht fehlzugehen, dass die Ente im rasenden Flug sich selbst köpfte, als sie den den Kanal begleitenden Telegrafendraht anflug. Ich habe das bei Sperlingen und Schwalben sehr oft beobachtet. Ein anderer Fall: Ein grauer Fischreiher war durch Sturm und Regen gezwungen, niedrig zu fliegen und hatte sich dadurch in der elektrischen Leitung verfangen. Er verwickelte sich derart in die Leitung, dass er nur mit Mühe herausgenommen werden konnte. Stockenten erhielt ich auf diese Art schon öfters, ebenso eine Pfeifente. Gans dagegen nur einmal, und zwar die seltene *Anser neglectus*. Haubentaucher und Zwergtaucher sind mir einmal vorgekommen. Gesprenkeltes Sumpfhuhn, Rotblässchen, Wasserralle, schwarzes Sumpfhuhn oft. Im Frühjahr und Herbst Bekassinen, Waldschnepfen, Wachtel und Wachtelkönig. Rebhühner erhalte ich auf diese Weise ebensoviele. Junge Kuckucke im Herbst, alte im Frühjahr seltener. Ebenso Nachtschwalben. Pirole öfter am Tage. Einmal in meiner langen Praxis erlebte ich, dass zwei Pirole in der Luft zusammenprallten und tot herunterfielen. Besonders häufig erhielt ich Stare und Singdrosseln. Rotdrosseln, Fitislaubsänger, Waldlaubsänger seltener, häufig wiederum alle Grasmückenarten. Bei Blaukehlchen und Steinröteln erlebte ich es einmal, ebenso bei Fluss-, Teichrohr- und Heuschreckensänger. Ein Baumläufer flog einmal gegen eine Hauswand und verletzte sich dabei zu Tode. Auch eine Wachtel beobachtete ich, wie sie im Fluge gegen eine Hauswand anrannte und zu Boden fiel. Einmal sind mir vorgekommen Lerchenfalk, Zwergfalk und Sperber. Zwergrohrdommeln wurden mir zahlreich gebracht. Triel wurde mir zweimal gebracht, Fasan bekam ich nur einmal. Kiebitz und gesprenkelter Uferläufer selten. Blauracke, Turmseglar, Turteltaube und Heidelerche ebenfalls einmal, Schwarzamsel dagegen öfter. Uferschwalben geraten oft an die Leitungsdräte, wenn sie abends in Schwärmen im Rohr zum Übernachten einfallen, Rauch- und Hausschwalben weniger.

Heinrich Schenk.

Some old ornithological Data from the Balaton. We know very few about the old avifauna of the lake Balaton, which was evidently more rich, as that one of to-day. Just therefore are also the least particulars, which lead to its knowledge are of interest for the ornithologists. *Eissel*, an Austrian economical councillor (1776—1821) went 1808 on the lake Balaton to and fro on a sailing boat named "Phoenix", and belonging to count *Ladislav Festetich*. He described interesting his observations made from Keszthely till Kenesse, from which interests us now his ornithological data, remembered by him on the place, where the river "Szala" (Zala) runs in the lake Balaton, (Then did not yet exist the name "Kisbalaton"), as follows: "This is a marsh about 500800 fathom wide, through which this little river pours itself in the receptacle of the lake". "Pelicans" (Hungarian: gödények; near the german name "Nimmersatte" he wrote it also Hungarian), sand-martins (*Hirundia riparia*), gees (*Anser veni*), Tadorna Baelony (perhaps the sheld-duck, *Tadorna tadorna* L., which is now at us quite a rarity, but perhaps in the year 1808 was it not); there were near "*Pluviales cinerae*", (what were these, I can not ascertain it) a multitude of butterflies (*Papilionibus aneltris*) and grasshoppers (*Quadrupemis locustis*), of bugs (*Cimicibus*), and flies (*Muscis*), the living creations, which elected here for themselves, as it seems, a convenient existence". — He writes on an other place: "There were flying fast near me sand-martins (*Hirundo riparia*), and they made hast to care about its youngs, which were nesting in the marl-wall more thousands. It disappears high over those the "merlin" (perhaps the hobby; he wrote: "der kleine Geier" = *Falco milvus*). It dashes over the lake to his prey the "grey fisher" (perhaps: heron "*Ardea major*")". He remembers the Pelican yet also from the reeds of "Fok" (= Cap: Siófok). About this bird, at that time still not rare in the reeds of the Balaton, report more authors, as it is to see also from the "Bibliography of the lake Balaton", by *John Sziklay*, namely: 1. Almanac from Hungary (Almanach von Ungarn) from the year 1778. (But this is according Sziklay correctly: dobosgém! 2. *G. Windisch* writes in the year 1780, that there are in the reeds of the lake Balaton also Pelicans, the thick-feathered skin of which is good as fur, and its crop-bag for pouch. There live in the pond "Karnyéta" (Kornyita) of Köveskál many fishes and wild birds too. There report still *Korabinszky* from the year 1786, *J. de Luca* 1791, the Hungarian *Stephen Lassu* 1829, and *I. C. Seiz* 1829 the pelicans of the lake Balaton.

Dr. Béla Darnay (Dornyay).

The obligation of the fishing-corporation Balatonszentgyörgy according the "Egret-birds" from the year 1826. The estate *Festetich* at Keszthely made 1826 a contract with the fishing-corporation of Balatonszentgyörgy, according the summer-fishing in the environs of the village. Its 14th paragraph says as follows: "It will be the duty of the lessees to take care to the egret-birds, and if they could catch such-ones, or find their feathers, to give them to the estate; for each egret-bird given to somebody else, they have to pay a penalty of 50 florins. The fishermen must take care generally at these egret-birds, especially to keep in good repair the long thin feathers suitable for pompons". — As we see, the fishermen did must take care for the egrets only for the purpose, that the always valuable beautiful birds could not get in others property, only in that one of the estate. So in this case, alas, we can not understand at the "care" of the egret their inspection or protection and also not at all a bird- or Nature-protection. These were

at that time of course unknown, and are also to-day difficult to realise. I look it worth to remember, that in the formerly castle Festetich at Keszthely was left till to-day the oil-painting, representing the sailing-boat "Phoenix", seen from the Balaton-shore at Fenék. The boat was used from 1796 till about 1830. It interests us at this beautiful picture getting from the first quarter of the XIX century, that in the foreground is painted by the unknown painter the characteristical figure of an egret. Our cautious bird did not still perceive the booming of the shipgun at the moment of the perpetuating.

Dr. Béla Darnay (Dornay).

KÖNYVISMERTETÉS.

Állatföldrajz. A „Szovjet Tudomány“ (Szovjetszkájá Náuká) moszkvai állami könyvkiadó 1946-ban adta ki a „Geografija zsvotnih“ (Állatföldrajz) című kimerítő, terjedelmes művet. A mű szerzői: Bobinszki N. A., Zenkevics L. A. és Birstein Ja. A. A Szovjetunió főiskoláinak az egész birodalomra kiterjedő hatáskörű bizottsága az összes egyetemek és pedagógiai intézetek biológiai és földrajzi fakultásai részére elfogadta a könyvet, mint tankönyvet, illetve tansegédletet. A 450 oldalas könyv négy főrésze van osztva: Az I. rész az állatok előfordulási helyei és az állatvilág közötti kapcsolatokra vonatkozó általános adatokat, irányelveket, útmutatásokat tartalmazza. A II. rész a tengerek állatvilágával foglalkozik, a III. a belvizek állatvilágával, majd a IV. rész a szárazföld állatvilágáról szól.

I. Az 1. fejezet, mint bevezetés, az állatföldrajz történelmére pillant vissza, majd tárgyalja az állatok elterjedését befolyásoló természetes adottságokat, az ember befolyását, az állatföldrajz célját, a földrajz és állatföldrajz kapcsolatát, az állatföldrajz és rendszertan összefüggését, az állatvilág evolúcióját, rátérve a darvinizmusra is. Foglalkozik a földrajzzal, mint az állatfajokat kialakító tényezővel, s ezzel összefüggésben a legfontosabb földrajzi-morfológiai törvényszerűségekkel. (Erre nézve több faj igen szemléltető rajzait mutatja be.) A fejezet végén az állatföldrajz mai irányzatairól szól. A 2. fejezetben a környezetnek a szerepét ecseteli a fajok kialakításában s ezzel összefüggésben foglalkozik egyes fajok gyakoribb, illetve ritkább előfordulásával és e körülmények ingadozásával. (Szemléltető térképmelléletek.) Itt is felemlíti az ember befolyásoló szerepét. A 3. fejezet a bioszféráról és annak alosztályairól szól. A 4. fejezet a különböző állatosztályokhoz tartozó állatfajok számát tünteti fel táblázatosan.

II. A tengerek állatvilágát a következő tagozásban tárgyalja: 1. A Csendes-óceán állatvilága; 2. A sarkvidéki tengermedencék; 3. A Balti-tenger; 4. Délorosz tengerek és 5. A távolkeleti tengerek állatvilága, mint olyan tengereké, melyek Szovjetországot határolják, illetve ahhoz tartoznak. Megjegyzendő, hogy a tengerek állatvilága keretében természetesen az egész ezzel kapcsolatos állatvilágot felemlíti, a legalsóbbrendűektől az emlősökig.

III. A belvizek állatvilágát az az előbbi részhez hasonlóan tárgyalja, és pedig nemcsak az oroszországiakat, hanem az egész földön élőket. Az állatföldrajzi szempontból különösebb helyet elfoglaló belvizekről részletesebben ír, mint pl. a Bajkál-tóról, s másokról.

IV. A szárazföld állatvilágának a taglalásánál előbb az egész Föld állatvilágáról emlékszik meg, a következő csoportosítás szerint: Újzéland.

Polynézia, Amerika, trópusi Újvilág, Madagaszkár, Etiópia, Indo-Maláji terület, Ó- és Új-Arktikus vidék. Ezután a földkéreg változatosságának és az állatvilág különböző fajai kialakulásának elméleti összefüggéséről szól.

A második alrészben Szovjetország szárazföldjének állatvilágát tárgyalja a következő csoportosítással: A szovjetországi állatvilág tanulmányozásának története. Az óceáni partvidék állatvilága. Tundrák, őserdők állatvilága. Szovjetország európai része lombos és vegyes erdeinek állatvilága. Európai Kazahsztan szteppéi és erdős szteppéi. Baikálontúli szteppék. Aral- és Kaspi-tengeri pusztaság. Közép-Ázsia hegyvidéke. Kaukázus. Krím. Az Amur- és Usszuri-folyó vidéke.

A könyv értékét nagymértékben emeli a szövegközötti sok szemléltető rajz, a százonfelüli térkép, mintegy 30 grafikon és 40, egész oldalra terjedő rajzon 200-nál több emlős- és 100-nál több madárkép, azonkívül igen sok más mindenféle állat képe is. *Szemere Zoltán.*

Szovjetország madarainak meghatározója. Ezt a kitűnő kézikönyvet, melyet Dementyev G. P., Gladkov N. A., Ptusenko E. Sz. és Szudilovszkaja A. M. a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel írtak meg, a „Szovjetszkaja Nauka“ (Szovjet Tudomány) állami kiadó adta ki 1948-ban. A Szovjetunió legfelsőbb szakoktatásának minisztériuma a művet az összes egyetemek és pedagógiai intézetek részére engedélyezte tansegédletül.

A bevezetés a madár testrészeinek elnevezését közli és szemléltetve mutatja be a szárny, farok, csüd és csőr mértékvételének módját. Majd egy tájékoztató táblázatban 54 csoportot, illetve ismertető jegyet sorol fel, melyeknél a következő tényezők szerepelnek, mint a meghatározásnál irányadók: az úszóhártya kiterjedése (3, ill. 4 ujj között), úszóhártyás lábánál a hátsó ujj hossza, lábak állása a test súlypontjához képest (előbbre, hátrább), egyéb úszólábak (karélyos, lapátos), az orrlyukak helyzete, a csőr fogazottsága, a hátsó ujj hiánya, a csüd csupasz, félig tollas, vagy tollas volta, a szem körül (felette, alatta) van-e csupasz rész, az I. rendű evezőtollak hosszának egymáshoz való viszonya, az orrlyukak viaszhártyán vannak-e vagy a csőrön, körmök, karmok különböző alakja, fésűssége, hossza, a szemek nagysága, színe, a tekintet iránya, a kormánytollak száma: 10, 12 vagy több, a 12 kormánytoll közül a két szélső egészen kicsi, vésőcsőr, kúszóláb, a 12 farktoll kb. egyforma hosszú, bóbitás fej, mind a négy ujj előre néz, merev farktollak, egyes farktollak igen hosszúk stb.

Az egyes családokon belül hasonló jegyek alapján vannak a fajok elkülönítve, azonkívül a szárny vagy farok hossza szerint. Az egyes fajoknál aztán részletesebb leírás van méretekkkel együtt. Legtöbbször csak a szárnyméret és a súly van megadva.

A könyvben benne van a szovjetországi 679 madárfaj csoportosított névjegyzéke (nomenclatura) az alfajok külön feltüntetésével és megnevezésével. Az oroszországi madaraknak azonkívül úgy az orosz, mint a tudományos elnevezéséről is közöl betűrendes névjegyzéket. Felemlíti az oroszországi madárfaunára vonatkozó bel- és külföldi irodalmat, előbb 16 általános vonatkozású művet, majd a többi a következő vidékek szerint csoportosítva: Arktika, Szovjetunió európai részének északi, délnyugati, központi és délkeleti vidéke. Krím, Kaukázus, Észak-Ázsia, Nyugat-Szibéria, Közép-Szibéria, Kelet-Szibéria, Kamcsatka és a Komandori szigetek, Amur és Usszuri környék. Egyes külön vidékekre és a telelőhelyekre vonatkozó irodalom. Összesen 389 mű van felsorolva. *Szemere Zoltán.*

Izvesztija Akademii Nauk, Sz. Sz. Sz. R. Szerija biologiceszkaja. 1. szám. január—február, 1949. „A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Jelentései“ keretében a „Biológiai sorozat“ 1949. január—februári 1. száma teljes egészében madártani tárgyú.

A bevezető cikkben (2—5. oldal) a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Állattani Intézete Tugarinov Arkadij Jakovlevicsről emlékszik meg. Méltatja közel félszázados madártani és állatföldrajzi kutató és irodalmi munkásságát s arra is rámutat, hogy Tugarinow a krasznojárszki múzeumot — ahol munkásságát kezdte — Szibéria egyik legnagyobb tudományos intézetévé fejlesztette, újabb szakgeneráció nevelésével is sok érdeket szerzett, majd 1926-tól a Leningrádi Tudományos Akadémia tagja lett. Mintegy 80 műve után 1947-ben egy összefüggő nagy madárvonulási mű megírásába kezdett, melyet azonban nem tudott már befejezni.

A 107 oldal terjedelmű füzetben a következő cikkek jelentek meg:

Tugarinov A. Ja. (7—29. oldal): „A madarak évszakos költözéséről szóló tan mai állása“ című cikkében főleg a palearktikus fajok költözésének tanulmányozását látja szükségesnek, hiszen azoknak legnagyobb része költöző. Rámutat a költöző madarak által naponta megtett út igen különböző hosszára, mely 40 és 500 km között ingadozik s az egész vándorút nagyon eltérő hosszúra is, amely 500 és 12.000 km között váltakozik. Megemlékezik arról az eléggé feltűnő jelenségről, hogy egyes madarak széles tengereket, sivatagokat is átrepülnek s hogy némely madárfaj (fecske) vándorútján alig használ el több energiát naponta, mint a fészkelés idején fiai nevelésekor.

Promptov A. N. (30—39. oldal): „A madarak évszakos költözése, mint biofiziológiai probléma“ című tanulmányában a vonulás eredményes kutatása érdekében azzal parallel az állatföldrajz, fejlődéstan, ökológia és gyakorlati biológia tanulmányozását is szükségesnek látja.

Larinov V. F. (40—47. oldal) „A madarak időszakos jelenségeinek kutatása és azok jelentősége a madárvonulás kérdésében“ című cikkében arra az összefüggésre mutat rá, amely a madárvonulás, a madarak szerkezeti elváltozásai (hormónbefolyások) és idegrendszer-működése között van.

Dementjev G. P. (48—53. oldal) „A Központi Gyűrűzési Hivatalnak a háború alatt végzett munkája áttekintése“. A háború előtt kb. 15.000 madarat gyűrűztek évente. A háború alatt főleg a gyűrűzés statisztikai feldolgozásával foglalkoztak, majd a gyűrűzést több fajra terjesztették ki és egységesítették. A gyűrűzött madarak száma: 1941: 15.425, 1944—1945: 3000—3500, 1946: kb. 15.000.

Iszakov Ju. A. (54—70. oldal) „A madarak elemi népesedésének kérdéséhez“. Nemesak a fészkelőhelyek, hanem a telelőhelyek és útvonalak is állandók. Vándoresoportok kialakulása, melyek a telelőhelyen is együtt maradnak. Fészkelőhelyen gyűrűzött madarak többszáz km-re elvive, oda tértek vissza s hasonlóan a telelőhelyen fogottak a telelőhelyre. A gyűrűzési helyre való visszatérést 29 példát feltüntető táblázattal szemlélteti, főleg kacsafajokról (18 tőkésréce). A vándoresoportokra nézve 18 példát hoz fel (13 tőkésréce), melyeknél 2—8 madár volt együtt.

Dolgunin I. A. (71—82. oldal) „A madarak költözése Kazahsztanban“. Kazahsztán folyók, tavak által átszeldelt, főleg sík területe igen frequentált madárvonulási terület, mely körülmény igen sok bel- és külföldi megfigyelőt vonzott oda. Eltérés a síkság és hegyvidék költözői között. Észak-Kazahsztan hegyvidékén vertikális vonulás is észlelhető.

Gladkov N. A. (83—98. oldal) „Repülés, átrepülés és a madarak földrajzi elterjedtsége“. Rámutat arra az érdekes körülményre, hogy a költöző madarak szárnyai általában alkalmasabbak a repülésre, mint az állandóké, s a vonulóknak a tájékozódó képessége is fejlettebb.

Dogely V. A. (99—107. oldal) „A vonuló madarak parazitafaunájának biológiai sajátossága“. Különösen a tavaszi vonulás tanulmányozása fontos parazitológiai szempontból, mert ez gyorsabb lefolyású, s utána a madarak fiatalokat nevelnek, melyek róluk fertőződhetnek. A paraziták származhatnak a fészkelő-, vagy telelőhelyről. A délről hozott paraziták útközben elpusztulhatnak, de életben is maradhatnak és újra délre kerülhetnek (új nemzedék). A paraziták alkalmazkodása, kapaszkodó alkalmatlanságai. Egyes paraziták közvetlenül a gazdák útrakelése előtt petéznek le azok tollazatára.
Szemere Zoltán.

Akademia Nauk SzSzsZR. — Zoologiceszkij Zsurnal, tom. XXVII. 1948. 1. p. 47. *Dementijev G. P.* „Kutatások a gerinces állatok színeződése terén“ című cikkében rámutat a színeződés tekintetében a csoportok kialakulása és az ökológiai (zoogeografikai) meg helyi külső körülmények közötti összefüggésre; viszont ez úgyszólván csak az emlősöknél és madaraknál tapasztalható.

Külföldi szerzőkre is hivatkozva említi, hogy a melanizmus erősödik a melegebb vidékek felé. Vörös és sárga szín a szárazabb vidékek jellemzője. Kevésbé sötétszínű madarakat a Földközi-tenger mentén, a Himaláján és Kína nyugati részén találunk; sötétebbeket Nyugat-Európa egyes részein, Mandzsuriában, Japánban, a legsötétebb, legélénkebb színűeket pedig némely erdős-tundrás vidéken élőknel.

A fakó, tompa színek a pusztaságok állatvilágát jellemzik.

A gyengén oxidálódott propigment a mérsékelt égöv pusztaságain élő állatvilágra jellemző, míg az erős a tundrák állatvilágára, különösen Kelet-Szibériában.

Ugyanott, a 3. szám 241. oldalán: Stegman B. K.: A nádi sármány (*Emberiza schoeniclus* L.) alfaji jegyeinek funkcionális jelentőségéről. — A nádi sármánynak igen nagy kiterjedésű előfordulási területén 24 alfaja van, amelyek között határozott különbséget tenni meglehetősen nehéz. A szélső alfajok között viszont oly nagy az eltérés, hogy egyesek azokat külön genusba akarták sorolni, de Portenko L. A. bebizonyította azok fajazonosságát. A déli subsp. *Emberiza schoeniclus pyrrhuloides* Pall. feltűnő jegye a vastag csőr, az északi *E. sch. passerina* Pall. vékony csőrrel szemben. Ennek okaként szerző arra gondolt, hogy talán valamely, a déli vidéken előforduló „nehezen feltörhető“ mag miatt van szüksége a *pyrrhuloides*-nek a vastag csőrre. Ennek azonban ellentmondott a téli, szinte kizárólagos rovar-(báb)-táplálék. A madarak megfigyelése megoldotta a kérdést: a déli sármányok téli táplálékkeresésüknel többen „leharapják“ a száraz nádleveleket, hogy a „levéltasak“-ban lévő bábót kiszedhessék. Ez az életmód vezetett a vastag csőrhöz.

Ugyanott, 3. füzet, 262. oldal. Schwarz Sz. Sz.: Az erdei pinty (*Fringilla coelebs coelebs* L.) táplálkozásának és magatartásának némely különbségéről. Kurszk-környéki erdőben végzett megfigyelés. Júliusban, augusztusban a földön keresgélnek rovar- és báb-táplálékukat, mely főleg bogaraktól áll. Hernyókat csak augusztus végén kezdenek szedni (ezeket már fákról, bokrokról is), viszont augusztus közepén már a növényi táplálék is megkezd

dődik. Szeptemberben kimondottan növényevő. Ősszel egyesek (az össz-állománynak kb. 10%-a) az erdőben maradnak és tipikus rovarevők — akár-csak a cinegék —, míg a többiek csapatokba verődve, a mezőket járják és határozottan növényevők (95%-ban), a rovarok közül csak a feltűnő élénk színűeket veszik fel.

Ugyanott, 4. füzet, 379. oldal: Podkovirkij B. A.: Megjegyzések a fecskék őszi vonulásához. A megfigyelések *Riparia riparia* L., *Delichon urbica* L. és *Hirundo rustica* L. fajokra vonatkoznak, Sztara Konsztantinováról, a Kamenecpodolszki kerületből (1946—1947). A helybeliek augusztus 18—25 között indulnak el. Ezután jönnek az északiak, szeptember 10—12 között, a későbbiek esetleg október 4—5-én is. A fecskék hullámokban vonulnak s mindenik kb. $\frac{3}{4}$ nappal marad itt, de esős, borús időben több napig is, mert megvárják a jó időt. Dél előtt táplálék után néznek, 11—12 óra között már nyugtalanok. 12—1 óra között felszállanak, ide-oda repdesnek, visszajönnek; ezt többször ismételve, 1—2 óra között elindulnak. Egyébként rendszeren szürkületkor érkeznek, de akkor rögtön aludni mennek a nádásba.

Ugyanott, 3. füzet, 265—303. oldalakon az 1946-ban megjelent orosz állattani irodalmat ismerteti; ezek között a 296., 297. oldalon a madártani tanulmányokat sorolja fel, számszerint 72-t.

Ugyanott, 6. füzet, az 535—545. oldalakon Rolynik V. V. cikkét találjuk „A hőszabályozás fejlődése néhány északi madárnál“ cím alatt. — A világ-irodalomban erre nézve, sajnos, alig van valami. Kutatásaink során az alábbi kérdésekre kerestünk választ: 1. A hőszabályozás fiziológiai keletkezésének és fejlődésének törvényszerűsége néhány madárnál, átváltoztatva azokat poikilotermasokból homoiotermasokká. 2. A hőmérséklet és más külső tényezők befolyása a fiókák hőszabályozó képességére. Az összefüggésre nézve egyrészt a madarak hőváltozása, és a fiókák hőszabályozó-képessége létesülésének időszaka között, másrészt a madarak terjeszkedése, illetve „helybenmaradása“ (fészeklakó?) között. — A külső környezet hőmérsékletének a fiókák testhőfokára gyakorolt befolyására és az azoknál kifejlesztett hőszabályozóképességre vonatkozó tapasztalatainkat a Bárenci-tengeri „Hét sziget“ védterületen gyűjtöttük 1939 és 1940 nyarán. Északi madarokról lévén szó, mi csak hűtöttük a fiókákat kb. olyan hőfokra, mint amilyenek azok az öregek elszállása után lehettek.

A fészekből kivett fiókákat plus 10—12 fokos hűtőbe tettük, 10—12 percenként hőmérőztük, az érverést, lélekzést is mértük, valamint a test-súlyt is, úgy a kísérlet előtt, mint azután. A kísérlet után a madarakat visszate-ttük a fészekbe. Különböző életkorú madarakat vizsgáltunk.

A végzett kísérleteket a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Az általunk vizsgált kilenc északi faj hőszabályozóképességének a megállapítását a postembrionális fejlődés bizonyos meghatározott napján végeztük.

2. Kísérletileg beigazolódott, hogy van egy csoport „félíg fészekahagyó“ madár, amelyek közé tartoznak a sirályok is.

3. A hőszabályozóképesség megállapításának ideje egy „fészeklakó“ és más családok közötti „határ“-ban összefügg a fészek helyzetével és az öreg madaraknak a fiatalok kikelése utáni magatartásával.

4. A hőszabályozóképesség fejlődése átmegegy a dialektikai törvény értelmében a mennyiségből a minőségbe. A környezet alacsony hőmérsékletével

szemben való ellenállóképesség fokozatos erősödése a hőszabályozóképesség megállapításáig. A hőszabályozóképesség vizsgálatainál az ugrásszerűen változik, illetve „minőségileg“ képződik a fióka homoitermás voltának foka szerint.

5. A hőszabályozóképesség csak a környezet hőmérsékletének teljes ingadozása mellett alakul ki és működik, rendszerint a fészeklakó fajoknál. Következésképpen a hőszabályozóképesség kialakulása csak viszonylagosan jelentkezik, és a környezet hőfoka, amely mellett a hőszabályozóképesség megállapításának ideje megfelel az egész életsiklusnak és a fiókák magatartásának, szemelláthatólag megnyilvánul, mint az illető faj elterjedésének tényleges határa.

6. A hőszabályozóképesség megállapítása céljából „lehűtött“ fiókák jelentékenyen gyorsabban veszítettek súlyukból s ennek következtében erősebben fokozták hőtermelésüket, mint szobahőmérséklet mellett. A fiókák súlyának emelkedésével és a hőszabályozóképesség kialakulásával csökken az óránkénti súlyvesztés százaléka, ami összefüggésben van a testfelület viszonylagos csökkenésével. A hőszabályozóképességre nézve nem vizsgált fiókák hőtermelése kisebb és ezért jelentékenyen kevesebbet veszítenek súlyukból, mint a hűtőben vagy szobahőmérséklet mellett.

7. A hőszabályozóképesség megállapításának ideje, a súly gyarapodása és a fiókák pelyhesedése másodrendű szerepet játszik, de fontosat — a légzacsók bekapcsolódása. A hőszabályozóképesség vizsgálatának pillanatában a hőtermelés 2,5—4-szeresére emelkedik. Az összefüggés a hőtermelés emelkedésének egyidejűsége és a légzacsók bekapcsolódása kialakult a természetes kiválasztódás befolyása által; de ez szemelláthatólag eredményezi az idegrendszer bekapcsolódását is.

8. A felnőtt madarak testhőfoka magasabb és kevésbé van alávetve ingadozásoknak. A légzacsók, amelyek mint hőszigetelők is szerepet játszanak, a madártest fontos részei körül vannak és megvédik a madarat az erős lehűléstől. A madarak hőszabályozóképessége tökéletesebb, mint az emlősöké.

Szemere Zoltán.

IN MEMORIAM!

Prof. dr. Antonius O., a bécsi állatkert igazgatója, különösen az *Equida*-k származásának és örökléstanának jeles kutatója, akinek a madarak ethológiai vizsgálata terén is sok érdeme van, 1945 márciusában öngyilkosságot követett el. — *Bachofen von Echt, Adolf* született 1864. január 17-én, meghalt 1947. szeptember 25-én Wienben; különösen a madár palaeonthológia és madárvédelem terén fejtett ki munkásságot. Specialistája volt a borostyánkő-tollzárványoknak. — *Dr. Baum Jiri*, a cseh ornithológia mecénása. Beutazta úgyszólván az egész világot, és mindenfelől gazdag adományokat hozott a prágai múzeum részére. Készséges segítőtársa volt minden hozzáfutó kartársnak. Született 1900-ban Prágában, 1944-ben a németek Varsóban kivégezték. — *Besserer-Thalfinger, L.* született 1857. január 28-án. A bajor Madártani Társaság alapítója, és annak hosszú időn át elnöke. Főként a ragadozómadarak kutatásával foglalkozott. Beutazta Egyiptomot, Bosznia-Hercegovinát, és utazásai eredményéről számos dol-

gozata szól. Kutatta Bajorország madárvilágát. Meghalt 1948. április 26-án a Starenbergi-tó mellett fekvő Seeshaupt-ban. — *Bohrandt Lajos* a szlovákiai madárvédelmi mozgalmak lelke. 1883. május 23-án Eperjesen született, meghalt ugyanott 1945. február 24-én. 1912 óta szakadatlanul tanulmányozta szülővárosa és környéke madárvilágát; résztvevett a gyűrűzésben; vadászati és madárvédelmi egyesületekben és mozgalmakban vezetős szerepet vitt. — *Brindley (Haviland) Maud D.*; született 1891-ben, tanulmányai befejeztével egyik orosz kartársnője meghívására Észak-Szibériába utazik, ahol több tundrai madár költésén végez tanulmányokat. Az első világháború során katonai szolgálatot teljesít, és így nyílik alkalma Besszarábia madárvilágának kutatására. Ezután női tiszteleti tagja lesz BOU-nak. A harmadik távolabbi útja British-Guinea-ba vezet. Mint ornitológus és entomológus egyaránt dolgozik. A három útjának összehasonlító eredményét könyvalakban is közölte: *Forest, Steppe & Tundra* (1926). 1934-ben felkereste hazánkat is, és végigjárta az összes madártanilag jelentősebb pontjait. Öngyilkos lett 1941. április 3-án Cambridgeben, ahol élete legnagyobb részét töltötte. — *Brooks Allen* egyike minden idők legkiválóbb madárkép-festőinek. Született 1869-ben Indiában; Angliában nevelkedett. 1881-ben költözik át Ontarioba (Canada). Főleg az amerikai madarak életét tanulmányozta és festegette őket életének mondhatjuk utolsó napjáig az Okanagan-tó partján fekvő otthonában. Meghalt 1946. január 3-án. — *Chapman, F. M.*, a newyorki múzeum madártani osztályának vezetője. Született Englewood-ban (New Jersey) 1864. június 12-én; meghalt New York-ban 1945. november 15-én. Először szülei kívánságára bankhivatalnok lett, de csakhamar otthagyja ezt a pályát, hogy szíve szerint ornitológus lehessen. Rövidesen a newyorki múzeum kutatója. Számos expedíciót vezetett nagy eredménnyel a trópusok Amerikába. Résztvevett a madárvédelmi mozgalmakban is, de neve elsősorban mint szisztematikus és faunista marad halhatatlan. — *Dr. Dabasy (Fromm) Géza* törvényszéki tanácselnök, a madárvédelem kitűnő harcosa. A „Madárvédelem“ (Ráckeve, 1907) c. könyvével lett Intézetünk levelezőtagja. Működése javarészt Szombathelyen végezte, ahol a madárvédelem terén szép eredményeket ért el. Nyugalombavonulása után Budapestre költözött, és itt is halt meg hosszas szenvedés után 1946. június 11-én. — *Derscheid, J. M. E.* a nemzetközi természetvédelmi hivatal vezetője hosszú időn át. Született 1901-ben. Különösen Congo állatvilágát tanulmányozta, 1944. március 13-án a németek hosszas bebörtönzés után Brandenburgban agyonlőtték. — *Dr. Dunajewski Andrezij*, a varsói Állattani Múzeum madártani osztályának vezetője. Született 1909-ben. 1944 júliusában a varsói felkelés során a németek családjával együtt felkoncolták, és házukat rájuk gyújtották. A madárrendszertanban és Lengyelország ornizsánának feltárásában kiváló eredményeket ért el. Munkássága nagy általános áttekintésről tett tanúságot. A varsói múzeum madártani gyűjteményének korszerűsítése az ő érdeme. — *Földváry Miksa*, az Országos Természetvédelmi Tanács ü. v. alelnöke, a magyar természetvédelem legbuzgóbb harcosa. Született 1877. augusztus 24-én Siklóson. Mint kaposvári erdőigazgató, sorra járta a dunántúli hegyeket és mocsarakat, s felkutatta a természeti emlékeket, azokról fényképfeltételeket készített. A Tanács megalakulása után ezen érdemdús működése alapján lett az ü. v. alelnöke. Most már hivatalból még nagyobb lelkesedéssel járja az egész országot és 1944-ig már meghaladja a 100-at a rendeltel természetvi emlékké nyilvánított tárgyak és területek száma az ő kutatásai alapján. 1945. január 6-án Balatonfenyvesen gyilkosság áldozata lett.

— *Heinroth Oscar dr.*, a berlini Aquarium igazgatója, 1945. május 31-én tüdőgyulladásban meghalt. Született 1871. március 1-én. Élete nagy alkotása a berlini Aquarium magas színvonala. Különösen a madarak fejlődése és ethológiája képezte tanulmányai tárgyát. Főműve: *Die Vögel Mitteleuropas*. Négy hatalmas kötetben, melyben tenyésztési és nevelési eredményeiről számol be. Ezt számos dolgozata egészíti ki. — *Hellmayr Carl Eduard*, született 1878. január 29-én Wienben. Tanulmányait Bécsben és Berlinben végezte, melyek végeztével Münchenbe kerül az ottani madártani gyűjteményhez. 1921—1931 közt a chicagói múzeumban dolgozik, majd Zürichben és Genfben működik. Főként rendszertani tanulmányokat végzett. Legfőbb műve az amerikai madarak katalógusa, melynek javarészt *Cory* halála után ő készítette el, de már befejezni nem tudta. Meghalt 1944. február 24-én Orselina-ban (Svájc). — Prof. *dr. Hirtz Miroslav* zágrábi egyetemi tanár, született 1878. június 27-én Bakar-ban. Horvátország és Dalmácia faunisztikájával foglalkozott, és ebben a tárgykörben számos műve jelent meg. Még a morfológiai iskolát képviselte. Meghalt 1944 novemberben Zágrábban. — *Dr. Horice Alfréd* egyike a legkiválóbb cseh faunistáknak, aki különösen lakhelye környékének madáréletét tanulmányozta. Született Cilina-ban 1865. április 9-én meghalt Mnichovo Hradiste-ben 1945-ben. Gazdag madárgyűjteményt hagyott hátra. — *Hortling Ivar*, a finn madártan vezető egyénisége, született 1876. március 19-én. A finn madártani egyesület alapítója, az „Ornis Fennica“ megindítója. Számos dolgozatán kívül vaskos kötetet írt Finnország madarairól. Meghalt 1946. február 13-án Helsinkiben. — *Howard H. E.*, a korszerű madár-biocoenotika megalapítója született 1873-ban, meghalt 1940-ben. — Prof. *dr. Jacobi Arnold*, a drezdai természettudományi múzeum igazgatója, meghalt 1948. június 16-án Drezdában 79 éves korában. Főként a trópusi madarak rendszertanával foglalkozott madártanból. Intézetünk egyik legrégebb levelezőtagja (1898). — *Jägerskiöld L. A.*, a götenborgi múzeum intendánsa, született Helsingforsban 1868. november 12-én; meghalt 1945. szeptember 4-én Göteborg mellett vadászszerencsétlenség következtében. Élete munkásságát a göteborgi múzeum főleg annak madártani része fejlesztésének szentelte. Különösen a madarak gyűrűzése terén ért el kimagasló eredményeket. — *Kabáczy Ernő*, Tarpa vidékének kutatója, aki főleg a madárvédelem és a gólyák gyűrűzése terén végzett hosszú időn át eredményes vizsgálatokat. Hosszas betegeskedés után magas életkorban húnyt el Tarpán 1944. december 6-án. — *Dr. med. Korb Ernst* főorvos született 1873. május 10-én Prágában; meghalt Wienben 1945. február 21-én bombatámadás következtében. A madártanban mint oológus dolgozott. Mestere *Reiser* volt, legszorosabb kapcsolatot rajta kívül *Cerva Frigyes* és a magyar ornitológusokkal tartotta. A tojásgyűjtést 1888-ban kezdte meg Leitmeritz vidékén, majd főleg Schlosshof a/March mellett gyűjtött, de utazásokat tett Dalmáciába, Gravosa vidékére, a muramenti Marburg környékére és Ausztria különböző pontjaira. Magyarországot három ízben látogatta meg. Gazdag gyűjteményét és jegyzeteit a bécsi Naturhistorisches Museum őrzi. — *Dr. Kormos Tivadar* palaeontológus. Született Győrött 1881. november 10-én. Pályája elején ornitológusnak indult. Ő fordította *Erlanger* tuniszi útleírását is magyarra (1901). Később mint palaeontológus vált neve ismertté, és ezen a téren is a magyar madarak őslénytánnak ismeretéhez sok adattal járult hozzá, de azért az élő madarak megfigyelését sem hagyta teljesen fel. Meghalt 1946. IV. 12. Budapesten. — Pastor *Linder Carl* 1946 őszén Naumburgban 80 éves korában

gyilkosság áldozata lett. Mint lakhelye környékének faunistája jeleskedett. — Prof. dr. *Lovassy Sándor*, a magyar madártannak hosszú időn át nesz-tora, a keszthelyi Gazdasági Akadémia tanára, született a pestmegyei Abonyban 1855. október 28-án. Középiskolai tanulmányait Baján, Debrecenben és Székesfehérvárott végezte, 1874-ben a debreceni felsőbb gazdasági tanintézetben szerzett oklevelet, utána pedig a budapesti tudomány- és műegyetemen is végez tanulmányokat. 1878-ban tanári oklevelet, 1884-ben pedig bölcsészdoktori diplomát szerez. 1876-ban Nagyrőcére (Gömör m.) kerül, mint polgári iskolai tanár. Az igazi ornithológus már kora ifjúságában megnyilvánult benne, de első nagyobb művei a gömöri madárvilágról szólottak. 1889-ben került át Keszthelyre, és ettől kezdve *Lovassy* neve összeforrott a Balaton madártani kutatásával. A nagy balatoni monographia madártani részét már ő írta (1897), majd mint gazdaság-akadémiai tanár és igazgató a Balatoni Múzeum természettudományi részét megszervezi. Az előbbi állásától 1921-ben, a múzeum vezetésétől ellenben csak 1940-ben vált meg. *Lovassy* széles ismeretkörrel rendelkezett, elsősorban az állattan terén, amit a „Magyarország Gerinces Állatai“ c. műve legfőképpen bizonyít (1927), mégis saját magát elsősorban ornithológusnak vallotta, és nagyszámú dolgozatai is javarészt a madártan tárgyköréből kerültek ki. Testi frissességét magas kora ellenére élete végéig megőrizte, és csaknem az utolsó életévéig járta a természetet és végezte kutatásait. 1946. július 8-án Keszthelyen fejezte be érdemekben rendkívül gazdag életét 92 éves korában. — *Lucanus Friedrich*, a madárvonulás kiváló kutatója, 1947 májusában Buschowban (Westhavelland) elhunyt. „Rätsel des Vogelzuges“ c. több kiadást megért műve egyike a madárvonulástan legkimerítőbb kézikönyveinek. — *Lynes Hubert* ellentengernagy, született 1874. november 27-én. Különösen a trópusi madarakkal, elsősorban Afrika madaraival foglalkozott. Számos expedícióban is résztvett. *Cisticola*-monographiája mintaként szolgál a korszerű kutatásra. Meghalt 1942. november 10-én a walesi tengerészeti kórházban. — *Mastrovic Antun*, a zágrábi Madártani Intézet igazgatója, született 1900. január 8-án a dalmáciai Ninben, meghalt Zágrábban 1947. november 20-án gyűjtőmunkája közben szerzett trombózisban. Az Adria madarainak tanulmányozásában és a madarak gyűrűzésében szerzett halhatatlan érdemeket. Nagy munkájának, melyben az Adria madáréletét kívánta feldolgozni, csak az első kötetét tudta befejezni (1942). — *Mauks Vilmos*, Késmárk és vidéke madárvilágának kutatója, született 1875-ben Veresközön (Gömör m.); erdészeti tanulmányait a selmeci főiskolán végezte, majd tíz évre Boszniába került erdészeti szolgálatra, utána Késmárkra, majd nyugalombavonulása után Leibicbe költözött. Magas kora ellenére utolsó életévéig fáradhatatlan kutató volt. 1944 őszén a háborús cselekmények elől Lengyelországba menekült, ahol 1946 tavaszán valahol Sziléziában eltűnt. — *Merriam, C. H.*, Intézetünknek 35 éven át tiszteleti tagja, egyike California legidősebb ornithológusainak, a Departement of Agriculture madártani osztályának megszervezője, majd vezetője 1910-ig. Amerika állatföldrajzával foglalkozott, majd a madarakkal kapcsolatos ethnológiával. Született 1885-ben New Yorkban, meghalt 1942. március 19-én Berekeleyben. — *Meylan Olivier*, Svájc egyik legkiválóbb ornithológusa és oológusa, több svájci madártani folyóirat francianyelvű szerkesztője. Kiváló faunista. A váratlan és hirtelen halál kerti munkája közben érte élete teljében. Meghalt Miesben (Vaud) 1946. május 1-én. — *Pearson Thomas Gilbert*, a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottság (ICBP) megalapítója, akinek a Kisbalaton

megőrzésében is bokros érdemei vannak, amennyiben az őriztetés anyagi fedezetének javarészét *Pearson* teremtette elő. A madárvédelem harcosa volt mindig, és a madárvilág megkedveltetését szolgálta dolgozataiban és *Bird-Lore* c. folyóiratában. Hazánkat két ízben látogatta meg. Született 1874-ben Tuscolaban (Illinois), meghalt 1943 szeptemberében New Yorkban. — *Radetzky Dezső* tanító született 1879-ben Magyarokanizsán, meghalt 1944 májusában Nádasladányban. Tagja volt a hermanotói ornitológus gárdának. Különösen mint oológus vált ki. Működése főként Székesfehérvár és Tárnok környékére terjedt. Eredményes kutatásának beszédes bizonyítéka számos dolgozata. Kiváló tojásgyűjteménnyel is rendelkezett, mely azonban 60%-ban a háborús cselekmények következtében elpusztult. — *Sclater, W. L.*, az angol madártan egyik vezető egyénisége, 1944. július 4-én légítámadás áldozata lett. Született 1863. szeptember 23-án. Oxfordban, Londonban és Cambridgeben végezte tanulmányait. Munkásságát főként a British Museum-ban fejtette ki. Az angol madártani egyesületek vezetésében és a madártani folyóiratok szerkesztésében nagy szerepet vitt. Nevéhez fűződik a *Zoological Record* számos kötetének összeállítása, a *Systema Avium Aethiopicarum* megírása, stb. — *Dr. Steinfatt Ottó*, aki a Kisbalaton, Hortobágy, stb. végzett kutatásai alapján is ismertté tette nevét a magyar ornitológia körében. 1947. május 1-én Wittenförden határában gyilkosság áldozata lett. *Steinfatt* gyalog és kerékpáron bejárta Európa legnagyobb részét. Még a katonai szolgálata idején is fáradhatatlan madártani kutatónak bizonyult, melyről számos dolgozata tanúskodik. Különösen kitűnt a madarak fényképezése és ökológiai vizsgálata terén. Bécsben doktorált *Versluys* professzornál a Boszporus felett zajló ragadozómadár-vonulásról szóló dolgozatával (1932). Munkássága csúcspontját, mint a rominteni erdészet vezetője érte el. — *Stejneger Leonhard* 1851 októberében született Bergenben, 1881-ben kivándorol Amerikába, s mint a washingtoni múzeum ornitológusa folytatja működését. Különösen az arktikus madarakkal foglalkozott. Meghalt 1943. február 28-án. — *Stuart-Baker, E. Ch.*, született 1864-ben Indiában. Indiában él 1925-ig, s így alkalma nyílt India madarainak ökológiáját és oológiáját alaposan tanulmányozni, mely munkásságáról számtalan dolgozata és két sokkötetes nagy műve számol be. A kakukkutatásban is jelentős részt vett. Meghalt 1944. április 16-án Upper-Norwoodban. — *Dr. Szlávi Kornél*, a magyar madárfényképezés atyja, az Obedszka-Bara és alsó Duna körüli mocsarak és ligetek madárvilágának fáradhatatlan kutatója. Született Újvidéken 1879. október 25-én; madártani tanulmányait 1895-ben kezdte meg, mégis jogot végez a budapesti egyetemen, és a közjegyzői pályára lép. 1895—1919, majd 1941—1944 közt Újvidéken él, 1925—1941, majd 1944—1948 közt pedig Mohácson. Lakhelyei értékes megfigyelésekre nyújtanak neki alkalmat. A vidékét nyitott szemmel járja, mint ornitológus és mint vadász, melyről számos dolgozata tanúskodik. A madárfényképezést 1907-ben kezdte meg, különösen a kiskárókatona-felvételei érdemelnek megemlítést. Ezzel megindította hazánkban a madarak kutatásának ezen korszerű irányát. 1947-ben kezd betegeskedni, és 1948. június 20-án befejezte munkáséletét a magyar madártan nagy veszteségére. — *Dr. Szlávay Tibor*, született Újvidéken 1886. február 1-én. Közigazgatási szolgálatba lépett, majd gazdálkodik, de közben mindig időt szakít madártani kutatásokra. Így Csíkszereda környékének madárvilágát tanulmányozta, majd Vágbányán a madárvédelem terén jeleskedik. A madarak fényképezését csaknem egyidőben kezdi meg névrokonával,

s így ennek a kutatásnak hazánkban ők az első pionírjai. Később Magyar-óvárra, majd Kisbodakra, onnan Rajkára kerül, és főleg a vadász-ornithológiának él. A Szigetköz madártani kutatásában jelentős szerepet vitt. Meghalt hosszas betegeskedés után 1949. február 1-én Rajkán. — Prof. dr. Swaen, A. E. H., az amsterdami egyetem tanára, magas életkorban, 1947. október 28-án hunyt el Amsterdamban. A madárvédelem és a természetvédelem ismert harcosa volt. — Dr. Tarján Tibor ügyvéd, született 1879. november 10-én Békéscsabán, elhunyt 1945. február 8-án Budapesten bombasérülés következtében. Tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. Az előbbi helyen ismerkedett meg Vönöczky-Schenk Jakabbal, és így a madárvilág rajongója lett, mely családi hagyomány volt, hiszen nagyatyja is Petényi munkatársa volt. A békéscsabai múzeum természetrajzi osztályát ő alapította. Egész életén át Békéscsaba és környéke madárvilágát tanulmányozta, melyről könyvben és sok érdekes dolgozatában számolt be. — Thibaut de Maisières Claude, a belga ornithológia nagy reménysége, született 1912. január 1-én Liégeben. Először jogot, majd természettudományi tanulmányokat végzett, és a bruxellesi múzeumban kellett volna alkalmaztatást kapnia, ha közbe nem jön a német megszállás. Madártani működését főként Magyarországon fejtette ki, éspedig a Bükk-hegység madaraival volt alkalma behatóan foglalkozni. Csoport szerint főként a harkályok ethológiája érdekelt, és az európai harkályokról teljes tanulmányosorozatot írt. 1942-ben belga állami ösztöndíjon az osztrák Alpokban kutatja a hősik fészkeit, utána Magyarországra jön ismét, ahol szeptemberben végzetes baleset éri, amennyiben a tihanyi Biológiai Kutatóintézetben dolgozva, gyermekparalízist kap, és ebben mindkét lába béna marad. Hosszú ideig betegeskedik Tatán és Budapesten, majd egy gyermekvonattal 1943-ban sikerült haza utaznia. Lelkesedése, tárgy szeretete és jókedélye ekkor sem hagyja cserben egész 1946. január 21-én Bruxellesben bekövetkezett haláláig. — Tomek Rudolf, az osztrák ornithológia nagy reménysége, született Wienben, 1913. március 23-án. Elsősorban faunista volt. A Fertő kutatásán is dolgozott. A bécsi Landesmuseumba nyert beosztást, de csakhamar katonai szolgálatra hívták be. Értékes madártani gyűjtést végzett a Don mellett is. 1943. július 13-án Beresowez mellett hősi halált halt. — Weidholz Alfred, bécsi születésű bankár, akit a madártan iránti vágyódása ösztökélt, hogy a trópusok alá költözzön. Így hosszabb ideig élt Tunishban, majd három expedíciót vezetett Szudánba is. Útjainak gazdag gyűjtésével a bécsi múzeumot, illetve az állatkertet gyarapította, 1942-ben végleg visszavonult a kereskedelmi élettől, és a schönbrunni állatkert madárházához nyert beosztást. 1945 februárjában hosszabb kínoztatás után a német SS áldozatául esett. — Whistler H., született Mablethorpeban (Anglia) 1889. szeptember 28-án. Mint szisztematikus és utazó dolgozott a madártanban, elsősorban Észak-India és Kashmir madarait tanulmányozta, járt a Balkánon is. Számos alfaj leírása fűződik nevéhez. Meghalt 1942. július 7-én. — Witherby Harry Forbes, az európai madarak legkorszerűbb kézikönyvének, a „Practical Handbook of British Birds“ szerzője, született Croydonban 1873. október 7-én. A korszerű madár-ökológia és rendszertan egyik kiépítője, aki tudásának és kutatásainak gazdag tárházát számos dolgozatában ontotta a szakköröknek. Fenti kézikönyve több munkatárs közreműködésével, bőségesen kibővítve, 1938-ban újra megjelent, és 1948-ig öt kiadást ért el. Nemcsak mint kiváló tudós, természetvizsgáló és utazó tűnt ki Witherby, hanem mint szerkesztő és kiadó is nagyban hozzájárult a madár-

tan fejlődéséhez. Meghalt 1943. december 11-én Chobham (Surrey) melletti otthonában.

Forgács János, Intézetünk hosszú időn át hűséges, szorgalmas és sokoldalú tehetségű altisztje volt, aki még *Herman Ottó* idején tanulta meg a madarak főmését és a laboránsi teendőket. 1944. november 6-án golyó áldozata lett.

SZEMÉLYI ÜGYEK.

A Földművelésügyi Miniszter 1945. június 13-án kelt 5988/Eln. XI. 1. sz. rendeletével dr. Pátkai Imre tud. szakmunkaerőt a VIII. f. o. 3. fokozatába kísérletügyi II. o. főadjunktussá kinevezte.

A F. M. 1945. július 29-én kelt 61.061/XI. 1. sz. rendeletével dr. Udvardy Miklós kísérletügyi asszisztent, saját kérelmére, a V. K. M. tud. tisztviselőinek létszámába átengedte.

A F. M. 1945. október 11-én kelt 61.518/XI. 1. sz. rendeletével dr. Keve András II. o. főadjunktust 1946. december 31-ig az Orsz. M. Természettudományi Múzeumhoz szolgálattételre átengedte.

A F. M. 1946. február 4-én kelt 210.003/XI. 1. sz. rendeletével dr. Vertse Albert II. o. főadjunktust a Madártani Intézet igazgatói teendőinek ideiglenes ellátásával megbízta.

A V. K. M. 1946. július 27-én kelt 78.923/VI. sz. rendeletével dr. Keve András főadjunktusnak a P. P. Tudományegyetemen madártan (ornithológia) c. tárgykörből való habilitációját megerősítette.

Dr. Keve András főadjunktus 1946. szeptember 10-én a Madártani Intézetnél szolgálattételre jelentkezett. Mad. Int. 212—1946. ikt. szám.

A F. M. 1946. október 17-én kelt 214.748/XI. 1. sz. rendeletével Warga Kálmán kísérletügyi igazgatót, érdemes munkásságának elismerése mellett nyugállományba helyezte.

A F. M. 1946. november 13-án kelt 216.362/XI. 1. sz. rendeletével Csincsa Jenőné havibéres altisztet a Mezőgazdasági Múzeumból a Madártani Intézethez áthelyezte.

A F. M. 1946. december 20-án kelt 216.449/XI. 1. sz. rendeletével Müller István dinnyési lakos napszámbéres vadörként való alkalmazását a XV/3. f. o.-nak megfelelő javadalmazás mellett engedélyezte.

A F. M. 1947. március 5-én kelt 217.339/XI. 1. sz. rendeletével Gulyás József kishaltoni kócsagórt nyugállományba helyezte.

A F. M. 1948. február 10-én kelt 81.500/XI. 1. sz. rendeletével dr. Vertse Albert II. o. főadjunktust a VIII. f. o. 1. fokozatába besorolta.

A F. M. 1948. február 10-én kelt 81.500/XI. 1. sz. rendeletével dr. Keve András II. o. főadjunktust a VIII. f. o. 1. fokozatába besorolta.

A F. M. 1948. február 10-én kelt 81.500/XI. 1. sz. rendeletével dr. Pátkai Imre II. o. főadjunktust a VIII. f. o. 2. fokozatába besorolta.

A F. M. 1948. június 25-én kelt 87.626/XI. 1. sz. rendeletével Csincsa Jenőné havibéres altisztet 1948. január 1-i hatállyal a XII. f. o. 1. fokozatába besorolta.

A F. M. 1948. június 25-én kelt 87.626/XI. 1. sz. rendeletével Müller István napszámbéres vadórt 1948. január 1-i hatállyal a XIV. f. o. 2. fokozatába besorolta.

A F. M. 1948. december 4-én kelt 313.006/Terv. 2. sz. rendeletével dr. Keve András főadjunktust a Mezőgazdasági Múzeum ideiglenes vezetésével megbízta.

A F. M. 1949. január 17-én kelt 2914/el. 2. sz. rendeletével Bancsó Lajos I. o. irodatiszt iparművészt azonnali hatállyal a Mezőgazdasági Múzeumból a Madártani Intézethez áthelyezte.

A F. M. 1949. január 27-én kelt 95.262/Terv. 2. sz. rendeletével Dobos József napszámberes altisztet azonnali hatállyal a Mezőgazdasági Múzeumból a Madártani Intézethez áthelyezte.

A F. M. 1949. január 22-én kelt 3345/el. 2. sz. rendeletével dr. Vertse Albert II. o. főadjunktust I. o. főadjunktusként a VII. f. o. 3. fokozatába besorolta.

A F. M. 1949. január 22-én kelt 3345/el. 2. sz. rendeletével dr. Keve András II. o. főadjunktust a VII. f. o. 3. fokozatába I. o. főadjunktusként besorolta.

A F. M. 1949. február 16-án kelt 95.749/Terv. 2. sz. rendeletével dr. Keve András I. o. főadjunktust a Mezőgazdasági Múzeum ideiglenes vezetése alól saját kérelmére fölmentette.

A F. M. 1949. február 16-án kelt 95.749/Terv. 2. sz. rendeletével dr. Vertse Albert I. o. főadjunktust a Mezőgazdasági Múzeum ideiglenes vezetésével megbízta.

*

A V. K. M. Dr. Beretzk Péter államvasúti főtanácsos, főorvos, a Madártani Intézet rendkívüli tagjának a szegedi tudományegyetem matematikai és természettudományi karán „A szikések madárélete“ c. tárgykörből egyetemi magántanárrá történt képesítését 199.529/1948. VI. 1. sz. rendeletével jóváhagyóan tudomásul vette s őt ebben a minőségében megerősítette.

PERSONALIA.

1945, June, the 13th: Dr. Emerich Pátkai named for chiefadjunct.

1945, October, the 11th: Dr. Andrew Keve, chiefadjunct let for service till December the 31st 1946 to the Hungarian National Museum.

1946, February the 4th: Dr. Adalbert Vertse, chiefadjunct charged to directe ad interim the Hungarian Institute of Ornithology.

1946, July, the 27th: Dr. Andrew Keve, chiefadjunct became in subject of "Ornithology" assistant-professor of the University Péter Pázmány at Budapest.

1946, September the 10th: Dr. Andrew Keve presents himself for service at the Hungarian Institute of Ornithology.

1946, October the 17th: Coloman Varga gets in pension.

1948, February the 10th: Avancement of dr. Adalbert Vertse, dr. Andrew Keve and of dr. Emerich Pátkai.

1948, July: Dr. Peter Bereczk became the assistant-professor of the University of the town Szeged, in the subject: "The bird life of the sodaic-territories".

1948, December the 4th: Dr. Andrew Keve charged to lead ad interim the Hungarian Agricultural Museum.

1949, January the 17th: The applied-artist Louis Bancsó transferred to the Hungarian Institute of Ornithology.

1949, January the 22nd: The advancement of dr. Adalbert Vertse, dr. Andrew Keve.

1949, February the 16th: Dr. Andrew Keve released according to the own ask from the directing of the Hungarian Agricultural Museum, and dr. Adalbert Vertse charged of it.

* * *

A X. Nemzetközi Madártani Kongresszus rendezőbizottsága közli, hogy a kongresszust 1951. június 10 és 17 közt tartják meg Uppsalában. Az üléseken általános összefogó előadások fognak főleg elhangzani, azonkívül több kisebb kirándulás lesz. A kongresszust az ICBP ülése előzi meg, és utána több nagyobb kirándulás készül Svédország különböző pontjaira. Jelentkezési határidő 1951. február 15. Jelentkezni lehet Intézetünknel, és mi azt a bizottságnak továbbítjuk.

INDEX ALPHABETICUS AVIUM

- Accipiter gentilis buteoides* 46, (49)
Accipiter gentilis gentilis (61), (76), 150, 154, 170, 171, 176, (194), (195), (200)
Accipiter nisus nisus (62), (76), (78), 150, 177, (200)
 Acrocephalidae (79)
Acrocephalus arundinaceus arundinaceus (58), (60), (77), 96, (98), 99, 100, (100—112)
Acrocephalus palustris (58), (76), (77), (106)
Acrocephalus schoenobaenus (58), (76), (77), 96, (98)
Acrocephalus scirpaceus scirpaceus (58), (76), (77), 96, (98)
Aegithalos caudatus europaeus (56), 153
Aegolius funereus funereus 166, (189)
Alauda arvensis (55), (76), (78), 153, 155, 174, (198)
 Alaudidae (60)
Alcedo atthis ispida (59)
Anas acuta (65), (76), (77), (78), (79), 151
Anas angustirostris 161, (184)
Anas crecca crecca (60), (64), (76), (78), 151
Anas domestica 149, 150, (152)
Anas penelope (60), (65), (76), 78, 176, (200)
Anas platyrhynchos platyrhynchos (60), (62), (64), (65), (76), (77), (78), 96, (98), 150, 161, 176, (184), (200)
Anas querquedula (60), (64), (76), (77), (78), (79)
Anas strepera (65), (76), (77), (78), (79)
 Anatidae 17, 19, (35), (37), (61), (62), (64), (65), 150, 151, (152), 161, (184)
Anser albifrons albifrons (64), (76), (77), (78), (79), 159, 160, (183)
Anser anser 17, (37), (64), (76), (78), (79), 96, (98), 159, 160, (183)
Anser domesticus (62), 149, (152)
Anser erythropus (64), (76), (78), (79), 160—161, (183—184)
Anser fabalis „arvensis“ (64)
Anser fabalis brachyrhynchus 46, (49)
Anser fabalis fabalis (64), (76), (78), (79)
Anser neglectus 176, (200)
 Anseridae (61), (62), (63), 150, 161, 177, (184), (201)
Anthus campestris campestris (55), (76)
Anthus pratensis (55—56), (76)
Anthus rufogularis (56), (76)
Anthus spinoletta spinoletta (56), (76)
Anthus trivialis trivialis (55), (76)
Aquila chrysaetus chrysaetus 165—166, 169, (188), (193)
Aquila clanga (61), (76)
Aquila clanga „fulvescens“ 46, (49)
Aquila heliaca heliaca 46, (49), (61), (76), (86), 163—164, (186)
Aquila nipalensis orientalis 46, (49)
Aquila pomarina pomarina (61)
Ardea cinerea cinerea (60), (63), (76), 87, 88, (91), (92), (94), 95, (97), (98), 162, 176, 177, (185), (200), (201)
Ardea purpurea purpurea 17, (63), (76), (77), (79), 87, 88, (91), (92), (94), 95, 96, (97), (98), 173, (196)
 Ardeidae 15, 16, 17, (35), (36), (37), 47, (49), 87, 88, 89, (90), (91), (92), (93), (94), 95—96, (97—98), 162
Ardeola ralloides 16, (36), (63), (76), (79), 87, 88, (91—92), (94), 162, 173, (185), (196)
Arenaria interpres interpres 20, (40), (68), (76), (79), (86)
Asio flammeus flammeus (60), (76), (77), 166, (189)
Asio otus otus (60), (78), (102), 155, 166, (189)
Athene noctura noctura (60), (78), 150
Bombycilla garrulus garrulus (57), (78), 129, 131—132, (132), 173, (196)
Botaurus stellaris stellaris (63), (76), (77), (79), 88, (92), 95, (97)
Branta bernicla bernicla 161, (184)
Branta leucopsis 90, (94)
Branta ruficollis (64), (76), (78), (79)
Bubo bubo bubo 150, 164, 166, (187), (189)
Bucephala clangula clangula (65), (78)

- Burhinus oedicnemus oedicnemus* (67), 157, 177, (180), (200)
Buteo buteo buteo (61), (76), 154, 165, 172, 176, (187), (195), (200)
Buteo lagopus lagopus (61), (76), 85, (86), 165, 176, (188), (200)
Buteo rufinus rufinus (61), (76), 165, (183)
Calidris alpina alpina (60), (68), (69), (76), (79)
Calidris canutus canutus (68), (76), (79), (80)
Calidris minuta (68), (76), (79), (80)
Calidris temminckii (68), (76), (80)
Calidris testacea (68), (76), (79), (80)
Capella gallinago gallinago (72), (77)
Capella media (72), (77), (79)
 Capellidae 177, (200)
Caprimulgus europaeus 21, (41), 83, (86), 155, 177, (200)
Carduelis cannabina cannabina (54), (77), (102)
Carduelis carduelis carduelis (54), (78), (80), (102)
Carduelis flavirostris flavirostris (54), (60), (77), (79), (80)
Carduelis spinus (54), (77), (78), 172, (196)
Certhia familiaris familiaris 153
 Certhidae 177, (200)
Charadrius alexandrinus alexandrinus (67), (76), (79), 173, (197)
Charadrius apicarius apicarius (67), (76), (79), (80)
Charadrius dubius curonicus (67), (76)
Charadrius hiaticula hiaticula (67), (76), (79), (80)
Charadrius morinellus (67), (76)
 Charadriidae (60)
Chlidonias hybrida hybrida (72), (76), (77), (79)
Chlidonias leucoptera leucoptera (72), (77), (79)
Chlidonias nigra nigra (72), (76), (77), (79)
Chloris chloris (54), (77), (78), (80), (102)
Ciconia ciconia ciconia 15, (35), (52), (76), (79), 163, 171, 171—172, 173, 174, (185), (194), (195), (197), 209
Ciconia nigra (62), (76), (79), 163, 164, 173, 174, (186), (197)
Cinclus cinclus (82), 172, (195)
Cinclus cinclus orientalis (82)
Circaëtus gallicus gallicus (62), (76)
Circus aeruginosus aeruginosus (61), (76), (77), 85, (86), 96, (98), 150—151
Circus cyaneus cyaneus (61), (76), (77), (78), 154
Circus macrourus (61), (76), (77)
Circus pygargus (61), (76), 159, (183)
 Cisticola 210
Clangula hyemalis (65), (78)
Coccothraustes coccothraustes coccothraustes (54), (78)
Coloeus monedula (54), (77), (78), 119, (122)
Columba domestica 173
Columba oenas oenas (66)
Columba palumbus palumbus (66), (78), (102), 171, (195)
Colymbus arcticus arcticus (66), (78)
Colymbus stellatus (66), (78)
Coracias garrulus garrulus (59), (78), 177, (200)
 Corvidae 139, (146), 154
Corvus corax corax 21, (41), (54), (77), 169, 170, 172, (193), (193—194), (195)
Corvus cornix cornix (54), (77), (78)
Corvus frugilegus frugilegus 15, 20, (35), (40), (54), (77), (78), 89, (93), 172, (195)
Coturnix coturnix coturnix 15, (35), (75), (77), (78), 177, (200)
Crex crex (75), (77), 154, 177, (200)
Crocethia alba (69), (76), (79), (80)
Cuculus canorus canorus 21, (41), (60), (77), (78), (79), 99—100, (100—112), 176, (200)
Cygnus cygnus (63), (78), (79), (80), 159, 173, (197)
Cygnus olor (63), 173, (197)
Delichon urbica urbica (59), (76), 176, (200), 206
Dryobates maior pinetorum (60), (78), (114), (115), 155, 175, (199)
Dryobates medius medius (60)
Dryobates minor hortorum (60)
Dryobates syriacus balcanicus 46, (49), (60), (78), (80), (102), 113, (113—115), 166—167, (189—190)
Dryocopus martius martius 172, (195)
Egretta alba alba 16, 17, (36), (37), 43, (44), (45), (63), (76), (79), 95, 96, (97), (98), 173, 174, 177—178, (197), (201—202)
Egretta garzetta garzetta 16, (36), (63), (76), (79), 87, 88, (90—91), (92), (94), 162, 163, 173, 174, (185), (196)
Emberiza calandra calandra (55), (78), (102)
Emberiza cia cia 168, (192)
Emberiza citrinella citrinella (55), (78)
Emberiza schoeniclus (55), (62), (76), (77), (78), 205

- Emberiza schoeniclus passerina* 205
Emberiza schoeniclus pyrrhuloides 205
Eremophila alpestris flava (55), (77), (79)
Erithacus rubecula rubecula (59), (78),
 174—175, (198)

Falco cherrug cherrug 46, (49), (60), (76),
 150, 164, (186—187)
Falco cherrug saceroides 46, (49)
Falco columbarius aesalon (60), (68), (76),
 177, (200)
Falco peregrinus peregrinus (60), (70),
 (76), 150
Falco subbuteo subbuteo (60), (68), (76),
 150, 177, (200), (201)
Falco tinnunculus tinnunculus (61), (76),
 153, 164, 172, (195)
Falco vespertinus vespertinus (61), (76),
 164—165, (187)
 Falconidae 19, 47, (49), (69), 139, (146),
 164, 166, (186), 188
Fringilla coelebs coelebs (55), (78), 154,
 175, (198), 205—206
Fringilla montifringilla (55)
Fulica atra atra 17, (37), (61), (62), (75),
 (76), (77), (78), 96, (98), 153, 154

Galerida cristata cristata (55), (60), (78),
 (80), (102), 153, 167—168, 172, (191),
 (195)
Gallinula chloropus chloropus (75), (77),
 177, (200)
Gallus domesticus 149—151, (152)
Gelochelidon nilotica nilotica (72), (77),
 (79)
Glareola pratincola pratincola (67), (76),
 (79), (102)
Glaucidium passerinum passerinum 172,
 (195)
Grus grus grus (75), (77), (79), 89—90,
 (92—94), (94), 122—125, (125—127), 157,
 173, (180), (196)
Gyps fulvus fulvus (62), (76), 166, 173,
 (189), (196)

Haematopus ostralegus longipes (72),
 (77), (79), 156, (179)
Haematopus ostralegus ostralegus 156—
 157, (179)
Haliaëtus albicilla albicilla 21, (41), (61),
 (62), (76), 150, 176, (199)
Hieraëtus pennatus pennatus 165, 173,
 (187), (197)
Himantopus himantopus himantopus
 (70), (76), (77), (79), 173, (197)

Hippolais icterina icterina (78)
Hippolais pallida elaeica 21, (41), 157,
 (179—180)
Hirundo rustica rustica (59), (76), (77),
 (78), 172, 176, (195), (200), 206
 Hirundinidae (60), 176, (200), 204
Hydroprogne tschegrava tschegrava
 (72—73), (78), (80), 158, (181), (182)

Ixobrychus minutus minutus (63), (77),
 (79), 95, 96, (97), (98), 177, (200)

Jynx torquilla torquilla (60), (78), (102),
 174, (198)

 Laniidae 46, (49), (73)
Lanius collurio collurio (57), (77), (78),
 (80), (102), (106)
Lanius excubitor excubitor (57), (78)
Lanius minor (57), (78), (80)
Lanius senator senator 171, (194—195)
Larus argentatus cachinans (73), (78)
Larus canus canus (73), (78)
Larus fuscus fuscus (73), (78)
Larus hyperboreus 46, (73), (78), (80),
 158, (181)
Larus leucopterus 46, (49)
Larus melanocephalus 46, (49)
Larus minutus (73), (77), (79), (80)
Larus ridibundus ridibundus (73), 73—
 74, (76), (77), (78), (79), 95, (97)
Limicola falcinellus falcinellus (69), (77),
 (79), (80)
Limosa lapponica lapponica 20, (40),
 (70—71), (77), (79), (80)
Limosa limosa limosa (67), (70), (71), (76),
 (77), (79)
Locustella fluviatilis 160, (183)
Locustella luscinioides luscinioides (57),
 (77), (79), 96, (98)
Locustella naevia naevia 160, (183)
 Locustellidae 177, (200)
Loxia curvirostra curvirostra 129—130,
 132, (132), 172, (196)
Lullula arborea arborea (78), 177, (200)
Luscinia megarhyncha megarhyncha (58)
Luscinia svecica cyanecula (58—59), (77),
 (79), 177, (200)
Lusciniola melanopogon melanopogon
 (57), (77), 96, (98)
Lymnocyptes minimus minimus (72),
 (77)

- Melanocorypha calandra calandra* 20, 21,
 (40), (41), 155—156, (178—179)
Meleagris domestica 150, (152)
Mergus albellus (66), (78)
Mergus merganser merganser (65—66),
 (78), 161, (184)
Mergus serrator (66), (78)
Merops apiaster 164, 167, 171, 174, (186),
 (190—191), (194), (197)
Micropus apus apus (59), (76), 173, 177,
 (196), (200)
Milvus migrans migrans (61), (76),
 88—89, (92), (94), 150
Milvus milvus milvus (61), (76), 150
Monticola saxatilis 177, (200)
Motacilla alba alba (56), (76), (77), 171,
 (195)
Motacilla cinerea cinerea (56), (76), (77),
 153, 172, (195)
Motacilla flava flava (56), (76), (77)
Muscicapa albicollis albicollis (57), (78)
Muscicapa hypoleuca hypoleuca (57), (78)
Muscicapa striata striata (57), (78)
- Netta rufina* 19, (40), 161, (184)
Nucifraga caryocatactes caryocatactes
 172, (195)
Numenius arquatus arquatus (71), (77),
 (79)
Numenius phaeopus phaeopus (71), (77),
 (79), (80)
Numenius tenuirostris 20, (40), (71), (79),
 (80)
Numida domestica 150, (152)
Nycticorax nycticorax nycticorax (63),
 (76), 87—88, (91), 96, (98), 162, 173,
 (185), (196)
Nyroca ferina ferina (65), (76), (77), (78),
 (79)
Nyroca fuligula (65), (78)
Nyroca marila marila (65), (78)
Nyroca nyroca nyroca (65), (76), (77),
 (78), (79), 176, (200)
- Oenanthe hispanica melanoleuca* 19,
 (40), 156, (179)
Oenanthe oenanthe oenanthe (58), (76),
 156, (179)
Oidemia fusca fusca (65), (78), 174, (197)
Oriolus oriolus oriolus (54), (78), (80),
 153, 174, 176—177, (197), (200)
Otis tarda tarda (74), (77), (79)
Otis tetrax orientalis 20, (40), (74), (77),
 (79)
- Otus scops scops* 166, (189)
Oxyura leucocephala leucocephala 47,
 (49), (65), (77), (78), (79), 161, 173,
 174, (184—185), (196), (197)
- Pandion haliaëtus haliaëtus* (62), (78)
Panurus biarmicus russicus (56—57),
 (77), (78), 95, 96, (97), (98)
Parus ater ater 172, (195)
Parus atricapillus 172, (195)
Parus caeruleus caeruleus (56), (77), (78)
Parus cristatus mitratus 172, (195)
Parus maior maior (56), (77), (78), 154,
 175, (198)
Passer domesticus domesticus (55), (77),
 (78), 172, 175, (195), (199)
Passer montanus montanus (54), (55),
 (77), (78), (189)
 Passeridae 176, (200)
Pastor roseus 169, (193)
Pelecanus crispus 21, (41)
Pelecanus onocrotalus onocrotalus (66),
 (78), (79—80), 159, (182)
 Pelecanidae 177, (201)
- Perdix perdix perdix* 15, 21, (35), (41),
 (60), (75), (77), (78), 132, 137, 138, 139,
 140, (141), (142), (145), (146), (148), 150,
 177, (200)
Pernis apivorus apivorus 171, (195)
Phalacrocorax carbo sinensis 16, 20, (36),
 (40), (66), (78), (80), 88, (92), 159, 173,
 (182—183), (197)
Phalaropus fulicarius fulicarius (70),
 (77), (79)
Phalaropus lobatus (70), (77), (79), 83,
 (85), (86), 158, (181—182)
Phasianus colchicus 15, 21, (35), (41),
 (75), (77), (78), 132—141, (141—148),
 150, 175—176, 177, (199), (200)
Philomachus pugnax (68), (76), (79)
Phoenicopterus ruber antiquorum 127—
 128, (128—129)
Phoenicurus ochruros gibraltariensis
 (58), (78), (102)
Phoenicurus phoenicurus phoenicurus
 (102), 172, (195)
Phylloscopus collybita collybita (57), (78)
Phylloscopus sibilatrix sibilatrix (57),
 (78), 177, (200)
Phylloscopus trochilus fitis (57), (78),
 177, (200)
Pica pica pica (54), (77), (78), (80), 139,
 (146), 155, 169, (193)
Picus viridis viridis (59)

- Pinicola enucleator enucleator* 168, (192)
Platalea leucorodia leucorodia 16, 17, (36), (37), (76), (79), 81, (84), 95, 96, (97), (98), 173, 174, (197)
Plectrophenax nivalis nivalis (55), (60), (62), (77), (79); (80), 174, (197)
Plegadis falcinellus falcinellus 16, (36), (62—63), (76), (79)
Pluviales cinerae 177, (201)
Podiceps cristatus cristatus (66), (77), (78), (79), 82, 95, (98), 173, 177, (196), (200)
Podiceps griseigena griseigena (66), (78), 173, (196)
Podiceps nigricollis nigricollis (66), (76), (77), (78), (79), 96, (98)
Podiceps ruficollis ruficollis (66), (76), (77), (78), (79), 177, (200)
Podicipidae 17, (37)
Porzana parva (75), 96, (98)
Porzana porzana (75), (76), (77), (79)
Porzana pusilla intermedia (77)
Prunella collaris collaris 169, (193)
Prunella modularis modularis (59), (77), (78)
Pyrhcorax graculus graculus 169, (193)
Pyrhula pyrrhula pyrrhula (54), (77), (78), 129, 130, 131, (132)
Rallus aquaticus aquaticus (75), (77), (79), 95, (97), 177, (200)
Recurvirostra avosetta avosetta (60), (67), (70); (71), (76), (77), (79) 81, 95 (97), 173, (197)
Regulus regulus regulus (56), (78)
Remiz pendulinus pendulinus (56), (77), (78)
Riparia riparia riparia (59), (76), (77), 171, 176, 177, (200), (201), 206
Rissa tridactyla tridactyla (74), (78), 158, (181)
Saxicola rubetra rubetra (58), (77)
Saxicola torquata rubicola (58), (77)
Scolopax rusticola rusticola 15, (35), 71, (78), 170, 175, 177, (194), (198—199), (200)
Sitta europaea caesia 153
Somateria mollissima mollissima 158, (182)
Spatula clypeata (65), (76), (77), (78), (79), 151
Squatarola squatarola squatarola (67), (76), (79)
Stercorarius longicaudus (74), (77), (79)
Stercorarius parasiticus parasiticus (74), (77), (79), 174, (197)
Stercorarius pomarinus 158, (181)
Sterna albifrons albifrons (73), (76), (77), (79)
Sterna hirundo hirundo (73), (76), (77), (78), (79), 95, (96)
Streptopelia decaocto decaocto (66—67), (115), 116—121, (121—122), 159, 171, 173, (182), (194), (196)
Streptopelia „risoria“ 119, 120, (122)
Streptopelia turtur turtur (66), (78), (80), 117, 119, (122), 175, 177, (198), (200)
Strix aluco aluco 150
Strix uralensis liturata 166, (189)
Sturnus vulgaris vulgaris (54), (76), (77), (78), (80), 169, 177, (193), (200)
Sylvia atricapilla atricapilla (78), (106)
Sylvia communis communis (58), (78)
Sylvia curruca curruca (58), (78), (106)
Sylvia nisoria nisoria (58), (78)
Sylvidae 177, (200)
Tadorna tadorna (64), (76), (78), (79), 172, 177, (196), (201)
Terekia cinerea 20, (40), (68), (76), (79), (80), 90, (94)
Tetrao urogallus urogallus 172, (196)
Tetrastes bonasia amurensis (84)
Tetrastes bonasia balcanicus (83)
Tetrastes bonasia bonasia (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia carpathicus 81, (81), (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia gilacorum (84)
Tetrastes bonasia grassmanni (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia griseonotus (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia horicei 81, (81—82), (82—83), (84)
Tetrastes bonasia kolymensis (83)
Tetrastes bonasia koreensis (84)
Tetrastes bonasia orientalis (84)
Tetrastes bonasia rhenanus (83)
Tetrastes bonasia rupestris (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia schiebelsi (83)
Tetrastes bonasia sibiricus (83)
Tetrastes bonasia styriacus (84)
Tetrastes bonasia ussuriensis (84)
Tetrastes bonasia vicinitas (84)
Tetrastes bonasia volgensis (82), (83), (84)
Tetrastes bonasia yamashimai (84)
Tichodroma muraria muraria 168, 174, (191—192), (197)
Touit purpurata purpurata (178)
Touit purpurata viridiceps 155, (178)
Tringa erythropus (69), (77), (79)
Tringa glareola (69), (77), (79), 177, (200)

- Tringa hypoleucos* (69), (77), (79)
Tringa nebularia (69), (77), (79)
Tringa ochropus (69), (77), (79)
Tringa stagnatilis (69), (76), (77), (79), (80)
Tringa totanus totanus (60), (69), (76), (77), (79)
 Tringidae (60), (68)
Troglodytes troglodytes troglodytes (59), (77), (78)
Turdus ericetorum philomelos (58), (73), 177, (200)
Turdus merula merula (58), (78), 119, 174, 177, (197), (200)
Turdus musicus (iliacus) 177, (200)
Turdus pilaris (58), (78), 129, 130—131, (132), 168—169, 173, (192), (196)
Turdus torquatus alpestris 172, (195)
Turdus viscivorus viscivorus 153
Tyto alba guttata 47, (49), (60), (78), (80), 166, 172, (189), (196)
Upupa epops epops (59), (78)
Vanellus vanellus (54), (60), (67—68), (76), (79), 177, (200)

Kiadásért felel: Magyar Madártani Intézet (vezető: Dr. Vertse Albert)

51 654 — Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Mező Sándor)

MADÁRVÉDELMI ESZKÖZÖKET KÉSZÍTŐ ÜZEM

Vasútállomás: Kárász-Köblény - Cégtulajdonos: Kühnel Márton - Sürgőny cím: Kühnel, Kárász

Telefon: 4 **KÁRÁSZ (Baranya m.)**

Telefon: 4

Postatakarékpénztári csekkasz.: 50.123 — Több kiállításon kitüntetve — Alapítási év: 1904

Az általam előállított madárvédelmi eszközök alább feltüntetett árát az Iparügyi Minisztérium a 703.772/1949. XV. számú rendeletével állapította meg.

Az árak forint értékben csomagolással együtt, Kárász-Köblény vasúti állomás, illetve postahivatal értendő, azonnali készpénzfizetés, illetve utánvét mellett

FÉSZEKODUK

a. I.	190 mm	130–150 mm	átm. fából,	kb. súlya	2–3	kg
a. II.	190	151–190	„ „ „ „	„ „	3–4.2	„
A. I.	290	110–130	„ „ „ „	„ „	2–3	„
A. II.	290	131–150	„ „ „ „	„ „	2.3–3.5	„
A. III.	290	151–165	„ „ „ „	„ „	3–4	„
B. I.	360	136–159	„ „ „ „	„ „	3–4	„
B. II.	360	160–175	„ „ „ „	„ „	3.7–4.5	„
B. III.	360	176–200	„ „ „ „	„ „	4.2–5.6	„
C. I.	190	130–150	„ „ „ „	„ „	2–3	„
C. II.	190	151–190	„ „ „ „	„ „	3–4.5	„
D.	500	210–260	„ „ „ „	„ „	8–10	„

ETETŐK

Ablaketető:

1914-es I.	nagyság	tetóméret	25/15 cm.	1.10 kg.	18'—	18'50
„ II.	„	„	35/19 „	2.20 „	22'20	22'80
1929-es I.	„	„	30/18 „	1.10 „	18'—	18'50
„ II.	„	„	40/21 „	2.20 „	23'70	24'30

Függőtetető:

50/20 „ 3.70 „ 38'10 39'10

Székényetető:

75/35 cm tölgyfa ablakkerettel, verébmentes kivitelben, kb. súlya 10–12 kg 87'90 90'10

Dúcetető:

75/75 cm tölgyfa ablakkerettel, verébmentes kivitelben, tölgyfa földbeásandó lábbal, összekötő csavarokkal, kb. súlya 22–30 kg 175'50 179'90

MADÁRKALÁCS faggyú és olajosmagvak keveréke 1/2 kg-os darabokban, kg-ként

VERÉBFOGÓ KÉSZÜLÉK horganyzott sodronyszövetből súlya kb. 4 kilogramm

Ezeket az árakat terheli még — a számlailletéssel egyesített — mindenkori törvényes forgalmiadó, ezidőszereint 20.5%.

Az alapárhoz 30 forintot meg nem haladó rendelésnél 5%, 60 forintot meg nem haladó rendelésnél pedig 3% felárat számítok fel.

Viszonteladó- nak	Fogyasztónak
deszketető horgany- lemezzel fedve	
forint	
11'10	11'50
12'10	12'40
10'70	11'—
11'80	12'10
12'60	12'90
14'10	14'50
15'10	15'50
17'10	17'50
9'60	9'90
10'90	11'20
25'80	26'50
18'—	18'50
22'20	22'80
18'—	18'50
23'70	24'30
38'10	39'10
87'90	90'10
175'50	179'90